

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

491.99-5

9-19

Գրած և լսված

Քերականության

հարցազրույց

Նեյսե

Մանիլա 1859 թ

№ 802

№ 802

№ 802

№ 802

№ 802

№ 802

№ 802

№ 802

w 279

7166

491. 995

1 08-5-10

9-19
50

ՔԵՐԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՅ ԿԵՂԵԼՆ

425
101-20

ԼԵՂՈՒՒ

ՅՕՐԻՆԵԱԼ

Ի Ն. ՄԻԹԵՆԵԼ ԳԼԵԳԵՊԵՏԷ ԶԵՄԶԵՆՅ

16436

Ի ՄԻԹԵՆԵԱՆ ՈՒԹԵՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱԳՐԱՐԱՆ

Ի ՄՈՍԿՎԵ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԼԱՋԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԱՐԽԻՎԼԵԱՆ ԼԵՂՈՒՄՑ

1859

16.07.2013

Handwritten scribbles at the top of the page.

Large, faint, mirrored text or stamp in the upper middle section.

Handwritten numbers: 101-80 / 224

Faint mirrored text or stamp in the middle section.

Faint mirrored text or stamp in the lower middle section.

Faint mirrored text or stamp in the lower middle section.

Vertical handwritten text on the right margin: 11432

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. Тифлисъ, 27 Апрѣля 1859 года.

Ценсоръ *И. Кайтмазовъ.*

ՅԵՈՒՆԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ի դժուարինս դիւրաւ ընթանալ՝ հնարից պէտք կն. յոյր սակս յո՛ւ և իցէ դժուարին գործս պէսպէս հնարս հնարեցին մարդիկ առ դիւրացուցանելոյ զայն: Աւ քանի՛ ՚ի մէջ ամենայնի դժուարին իմն է՝ արուեստն ուղղախօսութեան, հնարեցին և յաղագս այնր հնարս դիւրացուցիչս նորին, այն է՝ գործին քերականութեան: Արք զառաջինն ձեռն արկին՝ ՚ի նոյն, անկատարս յօրինեցին. որոյ վասն ջանացան յետինք կատարելագործել զայն. բայց յառաւելն բերիլ՝ ոմանք զկոպարաւ անցին, մինչև լինել անմերձենալի. և ոմանք զարտուղի ելին, մինչև հակառակիլ հանգամանաց լեզուի:

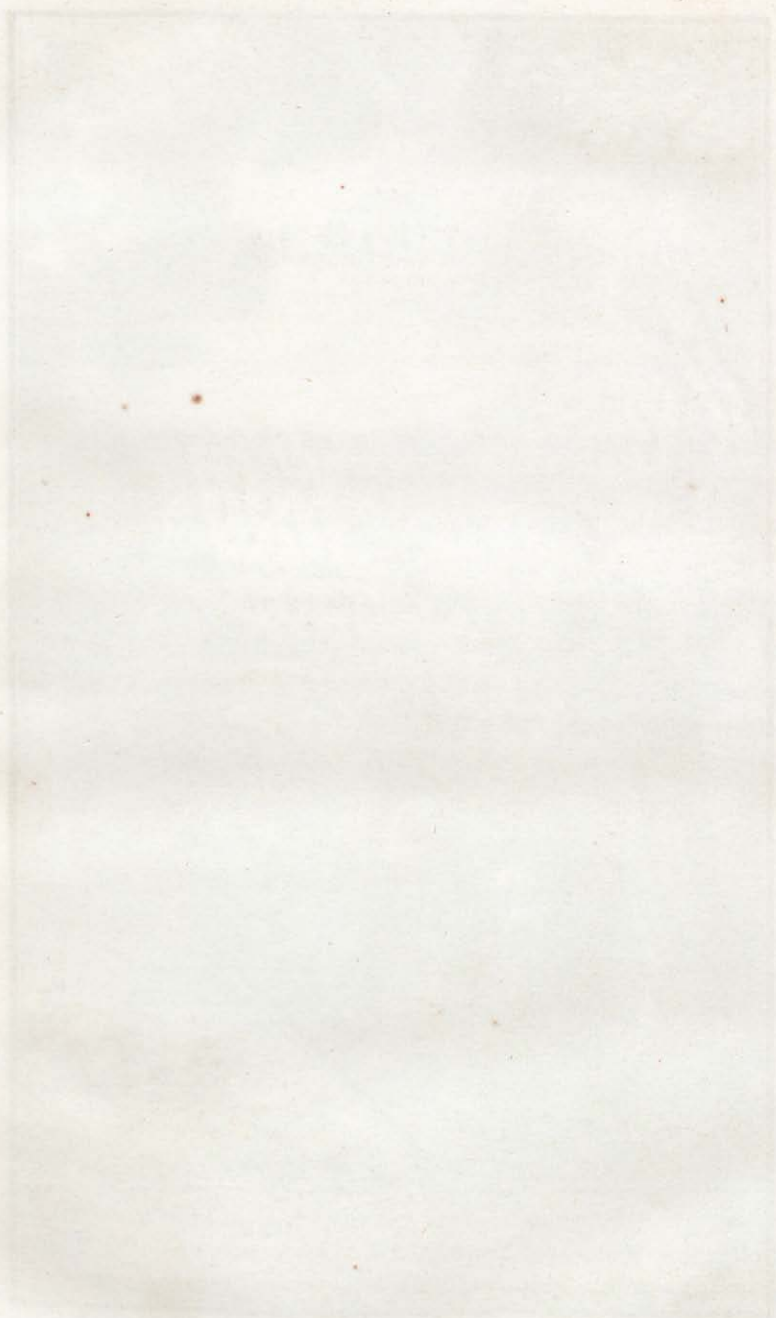
Ս) այս տեսեալ մեր՝ նորոգ յօրինեցաք զգործի քերականութեան յամի տեսուն 1779: Աւ առ քաջ մարդելոյ զուսանողն ՚ի կատարելութիւն լեզուիս մերոյ, յաճախեցաք ՚ի նմին զկանոնս, և ըստ կանոնաց զբազմադիմի օրինակս ՚ի գրոց նախնեաց. և յանձնեցաք կառավարութեան ուսուցչաց, ըստ օրինի առաջնորդել նովա ուսանողաց: Բայց քանզի այն յաճախութիւն կանոնաց և օրինակաց որչափ յարդարէր զվարժութիւն կատարելութեան հայկական լեզուի, այնչափ երկարէր զջանս ուսումնասիրութեան նորավարժից, կամեցաք զնոյն զայն քերականութիւն նորոգ իմն համառօտութեամբ ՚ի լոյս ընծայել. զոր և արարաք իսկ յամի տեսուն 1801 առանց փոփոխելոյ զկարգ նորս, և առանց շփոթելոյ զընթացս նորին՝ բայց եթէ ՚ի սակաւ տեղիս, յորս ընդարձակէին բանք. և առաւելուն կանոնք, և յորդեալ զեղուին օրինակք:

Աւ այժմ վերստին ուղղագրեալ զնոյն, և առաւել ևս համառօտեալ՝ առաջի մատուցաք համբակաց առ հեշտ գանձելոյ նոցա զուսումն քերականութեան ՚ի միտս իւրեանց: Պիտեւոյ՛

Թէ՛ ՚ի մարզիլ նոցա՛ ՚ի սոյն բարւոք՝ քաղցրասցի՛ ՚ի քիմն նոցա առաջինն այն իբր հաստատուն կերակուր: Բայց սակայն յաւելլում ևս ասել, Թէ՛ ոչ առաջինն այն և ոչ երկրորդն և ոչ յետինս այս կարեն օգտել ինչ ուսանողաց, եթէ՛ ուսուցիչք ոչ առաջնորդեացեն ըստ կանոնաց:

Առաջին կանոն ուսուցչին է կամիլն ուսուցանել: Եթէ՛ այս կամք կայցէ՛ ՚ի նմա, սոյն այս ինքնին ցուցանէ, Թէ՛ զկարգ պարտ է առաջնորդել. մինչև նաև զբժամիտան կարել նմա սրել, և զանխոյթան՝ ՚ի փոյթ վառել, որպէս՝ ՚ի բազումն տեսաք և տեսանեմք: Երկրորդ կանոն ուսուցչին է պահել զկարգ՝ ՚ի դասուսացութեան. նախ զգիւրիկնն առաջի գնել, և ապա զգծուրիկնն ծառքելով իմն մատակարարել, և ոչ Թէ՛ խառն՝ ՚ի խուսըն՝ ՚ի միասին շփոթել. ապա Թէ՛ ոչ՝ աշխատի բաղումն, և ուսանողն շահի սակաւս. մինչև լքանիլ նմա երբեմն՝ ՚ի սպառ, և լքանել յիւրմէ զուսումն:

Իսկ եթէ՛ ըստ կարգի ընթացի, աշխատի սակաւ, և ուսանողն շահի բազում. մին բերկրի յարգիւնս վաստակոց իւրոց, և միւսն ցնծայ՝ ՚ի գիւտ արուեստին իբր՝ ՚ի գիւտ պատուական գանձու: Եթէ՛ և զխաւերութիւն իւրեանց իցէ բարի, երկոքին ևս ընկալցին յԱստուծոյ զքարիս:

ՎԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՒՆ

ՀՆՅԱՆՁՆԱՆ ԼՆՁՈՒԻ

ՎԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ է ուսուցանել մարդոյ ուղիղ կարգել զխօսս: Աւ քանզի խօսք մարդկան կազմին 'ի բառից, քերականութիւնն յայնժամ ուսուցանէ ուղիղ խօսիլ, յորժամ զբառսն ընդ կանոնօք կարգաւորէ:

Երբ 'ի խօսս մարդկան ութ ցեղք բառից գտանին: Ասալ՝ Անուն, որ նշանակէ զիրն. որպէս Տարր, Ժար, Բարի, Են: Արկրորդ՝ Պերանուն, որ ցուցանէ զդէմն իրացն, որպէս Ես, դոս, նա, Են: Արրորդ՝ Բայ, որ զառս կամ զկիրս իրին նշանակէ ընդ ժամանակաւ. որպէս գրիւմ, գնամ, խօսիմ, Են: Չորրորդ՝ Ընդունելութիւն, որ նշանակէ զիրն 'ի գործողութեան. որպէս գրիւմ, գնացեալ, Են: Հինգերորդ՝ Ասխաղբութիւն, որ զպարագայս իրին նշանակէ. զօ 'ի վերայ նորա, վասն քաջութեան, Են: Վեցերորդ՝ Մակբայ, որ զեղանակս գործողութեանց նշանակէ. զօ արագ ընթանայ, գայ 'ի վերասար, Են: Աօթներորդ՝ Շաղկապ, որ զբառս և զբանս 'ի միասին շաղկապէ. որպիսի են բառքս և, զի, սակայն, ելի, Են: Ութերորդ՝ Միջարկութիւն, որ զկիրս հոգւոյն ցուցանէ. զօ վահ, Են:

Այսոքիկ ութ ազգք բառից կոչին Տասանի Բանի, զորոց խօսի քերականութիւնն յերիս զիրս կամ յերիս մասունս: Յառաջնումն պարզապէս առաջի գնէ զգործածութիւն սոցա, յերկրորդումն քննէ զարկխութիւն սոցին, իսկ յերրորդումն խօսի զհամաձայնութենէ սոցա ընդ միմեանս, ըստ որում ունիմք կարգել և մէք:

ՄՆԱԿ ԵՌԱԳԻՆ

Յաղագս գործածութեան մասանց բանի :

Այս մասն քերականութեան պիտանի է քան զայլն և հարկաւոր, զի է դուռն լեզուիս Հայոց, ևս և գործարան համօրէն բառից, վասն զի՝ ի սմա պատրաստին, և որպէս թէ տաշին և կոկին ամենայն ազգք բառից՝ ի ձեռն հօրովից և խոնարհմանց և դասաւորութեան իւրեանց : Ապա որք միանգամ կամին ուսանել զլեզուս Հայոց, արժան է նոցա սրաի մտօք՝ ի սոյն դեզերիլ, և զամենայն գրեալս՝ ի սմա՝ ի յիշողութեան դանձել, նախ զհօրովս անուանց և ապա զայլն :

ԳՎՈՒԽ Ե.

Յաղագս հորովման Անուանց :

Անուանք պէսպէս ձեւանան՝ ի գործածութեան իւրեանց որպէս անուես աշխարհ՝ տասն օրինակաւ կարէ ձեւանալ՝ ի խօսակցութեան. նո, աշխարհ, աշխարհի, յաշխարհ, զաշխարհ, յաշխարհէ, զաշխարհէ, աշխարհաւ, զաշխարհաւ, յաշխարհի, նվ աշխարհ : Ասմ՝ աշխարհք, աշխարհաց, ընդ աշխարհս, զաշխարհս, յաշխարհաց, զաշխարհաց, աշխարհօք, զաշխարհօք, յաշխարհս, նվ աշխարհք : Աւ այսպիսի փոփոխութիւն մի և նոյն անուան կոչի հորով, ըստ որոյ ստեմք՝ ուղղական հօրով, սեռական հօրով, տրական հօրով, հայցական հօրով, բացառական հօրով, պատմական հօրով, գործիական հօրով, պարտական հօրով, ներգոյական հօրով, կոչական հօրով :

Այլ այս հօրովք յամենայն անուանս ոչ են միօրինակ, այլ բազմապատիկ, զի ոմանք յանուանց՝ ի հօրովին եզերին՝ ի է, էւ. ոմանք՝ ի ոյ, ով. ոմանք՝ ի ան, ամք. սոյնպէս և այլք : Աւ այսպիսի պէսպիսութիւնք վերջաւորութեանց զանազան անուանց կոչին հորովման անուանց. և են քսան. որոց չորեքտասանքն աւին հասարակք, իսկ վեցքն մասնաւորք կամ յատուկք : Չորոց զօրինակս ունիմք դնել աստ կարգաւ :

Յաղագիս հասարակ հոլովման անոանց :

Օրինակ առաջին հոլովման :

	Եղակի :	Յոգնակի :
Ուղղական .	Բառ .	Բառք .
Սեռական .	Բառի .	Բառից .
Տրական .	Բառի , 'ի բառ .	Բառից , 'ի բառս .
Հայցական .	զԲառ .	զԲառս .
Բացարարական .	'իԲառէ .	'իԲառից .
Պատրճական .	զԲառէ .	զԲառից .
Պարտական .	Բառիւ .	Բառիւք .
Պարտական .	զԲառիւ .	զԲառիւք .
Ներդրական .	'իԲառի համ 'ի բառ .	'իԲառս .
Աղական .	ով Բառ :	ով Բառք :

Ընդ այսու օրինակաւ պարունակին բազում անուանք , որոց 'ի հոլովին՝ ոմանք անկորուստ և անփոփոխ պահեն զձայնաւոր տառն յորս յանդին . զոր օրինակ ,

Բան ,	բանի .	Բան , խօսք . օճօղ , եղ :
Ղաշտ ,	ղաշտի .	Ղաշտ . օճա :
Կաթսայ ,	կաթսայի .	Խալկին . գաղան , իւնճիբէ :
Շղթայ ,	ի .	Շղթայ . զինճիլ :
Ըրհետ ,	ի .	Ըրհետ . զինահալ :
Նեա ,	ի .	Նեա . օճ :
Չնօտ ,	ի .	Չնօտ . զինեէ :
Հօտ ,	ի .	Ուրբի համ այժմսսսսսս :
Գիւտ ,	ի .	Գոթելլ . հնարք : ևս Ֆինար :
Ուրուր ,	ի .	Ուրուր . զայլագ :

Ոմանք կորուսանեն զձայնաւոր տառն , յորս յանդին . ի՞նչ ,

Մտեան ,	ատենի .	Տիւն : ևս օրինակ սղալարք :
Լեարդ ,	լերդի .	Շնեբի անոանց :
Բիծ ,	բծի .	Լեռն . զերբէ :
Գլին ,	զլինի .	Եօնու պալարք :
Բրուտ ,	բրաի .	Բրուտ . զեօճիլն :

Ոմանք փոփոխեն զձայնաւոր տառն՝ յորս յանգին. և ԴՕ,

Պարէթ,	զմբէթի.	Պարայէ, կամ խարայէ:
Պատճէն,	պատճենի.	Թղլի սարայ:
Նորյր,	արուրի.	Պեղլի պղլի. փլլի:
Խրախոյս,	խուսի.	Յորդորան. կանգլլի սերտ ասլլ:
Նշլ,	նշուլի.	Բարակ շար. շեհլի:

Մեղականք:

Ելք,	ելլց.	Ելլլլ. արլլլ: և սար:
Խնջոյք,	ջոյից.	Օլլլլլ: և յեղլլ:
Հրաշք,	շից.	Հարա. յեղլլլլ:

Օրինակ երկրորդ հորովման:

	Եղակի:	Յոգնակի:
Ո.	Քաղաք.	Քաղաքք.
Ս.	Քաղաքի.	Քաղաքաց.
Տ.	Քաղաքի, 'ի քաղաք.	Քաղաքաց, 'ի քաղաքս.
Հ.	զՔաղաք.	զՔաղաքս.
Բ.	'իՔաղաքէ.	'իՔաղաքաց.
Պ.	զՔաղաքէ.	զՔաղաքաց.
Պ.	Քաղաքաւ.	Քաղաքօք.
Պ.	զՔաղաքաւ.	զՔաղաքօք.
Կ.	'իՔաղաքի, կամ 'ի քաղաք.	'իՔաղաքս.
Ա.	նՔաղաք:	նՔաղաքք:

Ընդ այսու օրինակաւ պարունակին բազում անուանք, որոց 'ի հորովին՝ ոմանք անկորուստ և անփոփոխ պահեն զձայնաւոր տառն՝ յորս յանգին. զոր օրինակ,

Մարակ,	ի.	Չեֆլլի: և սար:
Բանակ,	ի.	Բանակ. արտ:
Պերան,	ի.	Պերան. արլլի:
Խաւար,	ի.	Մար. արանլլլ:

Մաճակալ,	ի .	Մաճը բանող :
Բերդ,	ի .	Բերդ . Գալ :
Լապտեր,	ի .	Ֆեհեր : և ս ճաշալու :
Երաշխաւոր,	ի .	Երաշխաւոր . Էֆել :
Խարտոց,	ի .	Խարտոց . Էյե :
Մեղու,	ու . ի .	Մուր , որ մելը կը շինէ :

Ոմանք կորուսանեն զճայնաւոր տառն , յորս յանգին . զօ ,

Սենեակ,	նեկի .	Խոց . օրս :
Դարբին,	զարբի .	Դարբին . շինելի :
Պարխաչ,	րաչի .	Պարխաչ . հիսար :
Ստրուկ,	սարկի .	Ըրայե , Էօլ :
Քուլմ ,	քրմի .	Պաման . ք կոտուի Կահանայ :

Ոմանք փոփոխեն զճայնաւոր տառն , յորս յանգին . զօ ,

Դէտ ,	դիտի .	Սեօզի : և ս զարտար :
Մէզ ,	միզի .	Մշու . արման :
Սոմեղէն ,	զինի .	Սոմե : և ս զարտար մոմ :
Հովու ,	հովուի .	Հովու . զօլան :
Վարագոյր ,	զուրի .	Փերպե : և ս ճեպելի :

Ընեզականք :

Բաղձանք ,	նաց .	Մարսար , Էշի , հասաս :
Լանջք ,	ջաց .	Սարթ . Էլօթ :
Սեանք ,	կենաց .	Սեան . Էօմար :

Օրինակ երրորդ հոլովման :

	Եզակի :	Յոգնակի :
Ո	Ղետ .	Ղետք .
Ս	Ղետոց .	Ղետոց .
Տ	Ղետոց , 'ի Ղետ .	Ղետոց , 'ի Ղետս .
Հ	զՂետ .	զՂետս .
Բ	'իՂետոց .	'իՂետոց .
Պ	զՂետոց .	զՂետոց .
Գ	Ղետով .	Ղետովք .

Պ. զՂահտով.	զՂահտովք.
Ն. 'իՂահտ.	'իՂահտս.
Ա. ուլ Ղահտ.	ուլ Ղահտք.

Ըստ այսմ հորովն բազում անուանք առանց կորուսման և փոփոխման ձայնաւոր տառիցն՝ յորս յանգին. 70,

Աթոռ,	ոյ.	Անոս. խնկեմքի: ևս Մասիս:
Արմատ,	ոյ.	Արմատ. Ժեթ:
Սեղան,	ոյ.	Սեղան. սոփրա:
Ղահլ,	ոյ.	Ղահլեցիկա-Մի-ն:
Տերև,	ոյ.	Տերև. Եսփրատ:
Աղիւս,	ոյ.	Վերքիծ: ևս Մոսղլա:
Նիւթ,	ոյ.	Վերքապի: ևս Տարսն ունող Եան:
Ղործ,	ոյ.	Ղործ. իշ:
Սափոր,	ոյ.	Տէսպի: ևս 29 օրանոց լապ:
Անթ,	ոյ.	Աման: ևս փոսատ:

Աորուսմամբ:

Սեամ,	սեմոյ.	Շեմ. սոյա:
Անկողն,	կողնոյ.	Անկողն. Կեռնի:
Աշիւ,	կշիւոյ.	Աշիւ. Մերսալի:
Անուր,	անրոյ.	Հապա, Մասմա:
Յուպ,	յուպոյ.	Տեյեմի:

Փոփոխմամբ:

Չիթ,	ձիթոյ.	Չեյիկն Եսպլ:
Սէր,	սիրոյ.	Սէր. Տոհապիլի:
Պատիւ,	պատուոյ.	Պատիւ. իպիլի: ևս պատիլի:
Բոյս,	բուսոյ.	Բոս. ինչ որ Գեպնիկն կը բոսանի:
Ունդ,	ընդոյ.	Հընդիլի, ինչպէս՝ Եսպլա ոսպ:

Անզականք:

Անուրջք,	անրջոց.	Արապ. հեյալ պիւլ:
Ղաթիւք,	ղաթիւսոց.	Ղաթիւք: ևս լիմպոս:
Աուք,	կոց.	Աուք. փոխի:

Օրինակ չորրորդ հոլովման :

Եղանի :	Յոգնակի :
Ո. Եկեղեցի .	Եկեղեցիք .
Ս. Եկեղեցւոյ .	Եկեղեցեաց .
Տ. Եկեղեցւոյ, յեկեղեցի .	Եկեղեցեաց, յեկեղեցիս .
Հ. զԵկեղեցի .	զԵկեղեցիս .
Բ. յԵկեղեցւոյ .	յԵկեղեցեաց .
Պ. զԵկեղեցւոյ .	զԵկեղեցեաց .
Գ. Եկեղեցեալ .	Եկեղեցեօք .
Պ. զԵկեղեցեալ .	զԵկեղեցեօք .
Ն. յԵկեղեցի կամ յեկեղեցւոջ .	յԵկեղեցիս .
Ա. ով Եկեղեցի :	ով Եկեղեցիք :

Ըստ այսմ հոլովին ամենայն անուանք յոգնավանկը յանգեալք 'ի ի . (բաց 'ի յատուկ անուանց և 'ի միավանկից) . 40,

Եղանի , նւոյ .	Եղանի . կօվերճին :
Եռաքինի , նւոյ .	Եռաքինի : ևս կարչիճ :
Գերի , րւոյ .	Գերի . եստըր :
Գործի , ծւոյ .	Եստանլըք , փոստար :
Գօտի , տւոյ .	Գօտի . գոռաք :
Լեղի , զւոյ .	Անհրանայ լեղին . կօք :
Ազգի , զւոյ .	Ազգի . արար :
Հովանի , նւոյ .	Հոստ ընող . անիկեր :
Ակառահի , հւոյ .	Մարտիրոս եղած կին :
Տեղի , զւոյ .	Տեղ . եկր : ևս միասնայեմ :

Ենեղականք :

Եւետիք , տեաց .	Եւետի . մեծար :
Բնթրիք , րեաց .	Իրեկոսան սեղան կամ կերակոր :
Աարծիք , ծեաց .	Աարծի . սեղել , լասմին :

Օրինակ հինգերորդ հոլովման :

Եղանի :	Յոգնակի :
Ո. Եղեղն .	Եղեղունք .

Ս.	Աղեղան .	Աղեղանց .
Տ.	Աղեղան , յաղեղն .	Աղեղանց , յաղեղունս .
Հ.	զԱղեղն .	զԱղեղունս .
Բ.	յԱղեղանէ .	յԱղեղանց .
Պ.	զԱղեղանէ .	զԱղեղունս .
Գ.	Աղեղամբ .	Աղեղամբ .
Պ.	զԱղեղամբ .	զԱղեղամբ .
Կ.	յԱղեղան , կամ յաղեղն .	յԱղեղունս .
Ա.	ով Աղեղն :	ով Աղեղունք .

Բնդ այսու օրինակաւ հորովին բազում անուանք առանց կորուսման և փոփոխման ձայնաւոր տառիցն՝ յորս յանգին. և օ,

Անն ,	ական .	Աչք : ևս ճեղհահեր :
Ամանն ,	ուան , կամ բան .	Ամաս . Եսող .
Աամն ,	ման .	Ահասց , կեանք . պեղ .
Գազաթն ,	թան .	Գազաթն . Ելեղե :
Սերմն ,	ման .	Հոանք . Մեհոմ :
Սանդն ,	սանդան .	Ճեղ , կամ ճեղ : ևս Ֆիսթան :
Հիմն ,	ման .	Հեմ . Ելեղե :
Հիւսն ,	սան .	Տեղեղեր . Խոսասց :
Որդն ,	դան .	Որդ . Կոքք :
Մուսն ,	ուան , ուանք .	Մոսն . սպ . Խամ :

Աորուսմամբ :

Սկիզբն ,	սկզբան .	Սկեղ , Գլուխ . Ելեղե :
Խոստումն ,	խոստման .	Խօսք . պալք :
Չուկն ,	ձկան .	Չուկ , պալքք :
Տուն ,	տան .	Տոան . Ել , ձեպեան :
Պաշտօն ,	տամոն , տամունք .	Պասասցոմեան . Խղեղե :

Փոփոխմամբ :

Փայծաղն ,	փայծեղան .	Փայծաղ . պալքի :
Եղեղն ,	եղեղան .	Եղեղ . զամբղ :
Պոյան ,	պուտան .	Պոյան . զեմեղե :

Մեղանք :

Փոհմունք, մանց .
Լորձունք, ձանց .
Յոլմունք, մանց .

Մեծ ձեծ պատիժ պատանուր :
Շողիտ, բերնի ժըրժուր :
Ալեքին վեր ապուղ ընելը :

Օրինակ վեցերորդ հոլովման :

Եղան :

Յոգնակ :

Ո. Մեղու թիւն .
Ս. Մեղու թեան .
Տ. Մեղու թի, 'ի նեղուի .
Հ. զՄեղու թիւն .
Բ. 'ի Մեղու թենէ .
Պ. զՄեղու թենէ .
Գ. Մեղու թեամբ .
Պ. զՄեղու թեամբ .
Ն. 'ի Մեղու թեան .
Ա. նվ Մեղու թիւն :

Մեղու թիւնք .
Մեղու թեանք .
Մեղուեց, ընդ նեղու թիս .
զՄեղու թիւնս .
'ի Մեղու թեանց .
զՄեղու թեանց .
Մեղու թեամբք .
զՄեղու թեամբք .
'ի Մեղու թիւնս .
նվ Մեղու թիւնք :

Եստէս հոլովին ամենայն անուանք յանգեալք 'ի ունեան զօ,

Տղայու թիւն, թեան. ն. Հասակ մարդոց 'ի ն ամէ 'ի է :
Սանկու թիւն, թի. ք. Հասակ մարդոց 'ի է ամէ 'ի ժի :
Պատանկու թի, թի. զ. Հասակ մարդոց 'ի ժի ամէ 'ի է :
Երխասարղուի, թի. զ. Հասակ մարդոց 'ի է ամէ 'ի է :
Երու թիւն, թի. է. Հասակ մարդոց 'ի է ամէ 'ի է :
Օւրու թիւն, թի. զ. Հասակ մարդոց 'ի է ամէ 'ի է :
Օւամու թի, թի. է. Հասակ մարդոց 'ի է ամէ 'ի մահ :
Յաւիտենականի, թի. Եղան ման պատուութիւն :

Ըստ այսմ հոլովին և այլ քանի մի անուանք :

Երին, արեան, բենէ. Երան, գան :
Օնունց, ծննդեան, 'ի ծննդենէ. Օնանիլը ևս ծնածը :
Արուստ, բստեան, բստենէ. Արստ-ելը, գայլու :

Հանգիստ,	գատեան,	գատենէ.	Ըրահանելը և հեղեղը:
Տեսիլ,	տեսլեան,	'ի տեսլենէ.	Տեօք: ևս երազ:
Ընկիւն,	անկեան,	կեանէ.	Վեօղէ, պոճատ:
Վաղիւ,	ղուեան,	ղուէ.	Վաղը եարընքի կէտ
Տիւ, տունջեան,	'ի տուէ կճ'	'ի տունջենէ.	Յերեկ:
Ընանխանք,	նխանց,	նխաս.	Իրէք մանկոճար:
Իսրայէլեանք,	լեանց,	լեանս.	Իսրայէլացիք:

Օրինակ եօթներորդ հօլովման:

Ելակի:	Յոգնակի:
Ո. Գառն.	Գառ ինք.
Ս. Գառ ին.	Գառանց.
Տ. Գառ ին, 'ի գառն.	Գառանց, 'ի գառ ինս.
Հ. զԳառն.	զԳառ ինս.
Ի. 'իԳառանէ.	'իԳառանց.
Պ. զԳառանէ.	զԳառանց.
Գ. Գառամք.	Գառամքք.
Պ. զԳառամք.	զԳառամքք.
Ն. 'իԳառ ին կճ' ի գառն.	'իԳառ ինս.
Վ. ով Գառն:	ով Գառ ինք:

Ըստ այսմ հօլովին անուանք սակաւք զօ,

Խաշն,	շին,	շանէ,	Ոչխրնեղո- կմ' այժեղո- պեօլեւէ:
Վաթն,	թին,	թանէ,	Վաթ, սեօք:
Բեռն,	ռին,	ռանէ,	Բեռ, իք:
Եզն,	զին,	զանէ,	Եզ, եօթեղ:
Չեռն,	ձեռ ին,	ռանէ, ձեռք,	ձեռաց, ձեռամքք կմ' ձեռօք, Լը:
Ընձն,	ձին,	ձնէ	Ընձ ինք: ևս հոգի:
Ման,	սին,	սնէ, տունք,	Փայ: ևս հիսուէ:
Ման,	տին,	տնէ, տունք,	Մաս փարճատ:
Թոռն,	ռին,	կճ' ռան,	ռնէ կճ' ռանէ, ռունք, Թոռ:
Լեան,	լե ին,	'ի լեռնէ,	լե ռամք, լե ինք, լե ռանց, Լեռ, պայ:

Օրինակ ութերորդ հոլովման:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	Օգեստ.	Օգեստք.
Ս.	Օգեստու.	Օգեստուց.
Տ.	Օգեստու, 'ի զգեստ.	Օգեստուց, 'ի զգեստս.
Հ.	զՕգեստ.	զՕգեստս.
Բ.	'իՕգեստէ.	'իՕգեստուց.
Պ.	զՕգեստէ.	զՕգեստուց.
Պ.	Օգեստու.	Օգեստուք.
Պ.	զՕգեստու.	զՕգեստուք.
Ն.	'իՕգեստ կ՛՛՛՛ 'իՕգեստու. 'իՕգեստս.	
Ա.	նվՕգեստ:	նվՕգեստք:

Բաց այսմ հոլովին անուանք սակաւք զօ,

Պանձ,	ու.	Պանջ, խաղնա:
Պրատ,	ու.	Պրատո, արատար:
Պաս,	ու.	Պէօլիտ, անթիտ: ևս պատկէլ:
Միւծ,	ու կամ ոյ.	Միւծ, ասլան:
Օարդ,	զու, զուէ.	Օարդարանք:
Խրատ,	տու, տուէ.	Խրատ, Էօյիտ: ևս պատիք:
Յուլ,	ցլու կ՛՛՛՛ ցլոյ.	Պոդո, կամ պոդո:
Օէն,	զինու.	Օէն, անակ:
Բարք,	լուց.	Խոյ, Լապկէլ:
Պարտք,	տուց.	Պարտք, արտք, շէրէճէյ:

Օրինակ իններորդ հոլովման:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	Փոքր.	Փոքունք.
Ս.	Փոքու.	Փոքունց.
Տ.	Փոքու, առ փոքր.	Փոքունց, ընդ փոքունս.
Հ.	զՓոքր.	զՓոքունս.
Բ.	'իՓոքուէ.	'իՓոքունց.

Պ.	զՓորուէ.	զՓորուենց.
Գ.	Փորու կամ ումբ.	Փորումբբ.
Պ.	զՓորու կամ ումբ.	զՓորումբբ.
Ն.	'իՓորու կճ'ի փորբ.	'իՓորունս.
Կ.	նվՓորբ:	նվՓորունբ:

Սոյնպէս հորովին ըստ իմիք և այլ սակաւ բառք. Կօ,

Թանճր,	ձու,	ձու.	Թանձունք,	ձունց,	ձրուք:
Ծանր,	նու,	նու.	Ծանունք,	նունց,	նուք:
Մանր,	նու,	նու.	մանունք,	նունց,	նումբբ:
Մեղր,	ղու,	ղու.	մեղրք,	մեղրից,	մեղրօք:
Քաղցր,	ցու,	ցու.	քաղցունք,	ցունց,	ցուք:

Օրինակ տասներորդ հորովման:

Ելակէ:

Յոգնակէ:

Ո.	Աղբիւր.	Աղբիւրբ կամ աղբերբ.
Ս.	Աղբիւր.	Աղբիւրաց կամ աղբերց.
Տ.	Աղբիւր, յաղբիւր.	Աղբիւրաց կամ աղբերց.
		յաղբիւրս կամ յաղբիւրս.
Հ.	զԱղբիւր.	զԱղբիւրս կամ զաղբիւրս.
Բ.	յԱղբիւրէ.	յԱղբիւրաց կամ յաղբիւրց.
Պ.	զԱղբիւրէ.	զԱղբիւրաց կամ զաղբիւրց.
Գ.	Աղբիւրբ կամ բերաւ.	Աղբիւրօք կամ աղբերբբ.
Պ.	զԱղբիւրբ կամ բերաւ.	զԱղբիւրօք կամ զաղբերբբ.
Ն.	յԱղբիւր կամ յաղբիւր.	յԱղբիւրս կամ յաղբիւրս.
Կ.	նվԱղբիւր:	նվԱղբիւրբ կամ աղբերբ:

Ըստ այսմ հորովին և այլ քանի մի անուանք. Կօ,

Կայսր,	սեր,	սերէ.	Կայսր. Ձեռք Լուսնապար:
Ոսկր,	կեր,	կերէ.	Ոսկր, կէտի:
Ուսար,	տեր,	տերէ.	Մանկ զլուսնի:
Տարր,	տարբեր,	'ի տարբէ.	Տարբեր. Լեռնապար:
Մախր,	խեր,	խրէ.	Մախր, զլուսնի:

Եզբ,	զեր,	զբէ.	Օտար. թէնար
Լխար,	լտեր,	'ի լտերէ.	Լխորէ. որ է 144: արբէ:
Դուստր,	դստեր,	'ի դստերէ.	Եղջիկ զասակի, Գրղ օղլան:
Ելլեր,	ալեր,	յալերէ.	Ելլեր. ուն:
Եղջեր,	եղջեր,	յեղջերէ.	Պոյնտաղ: ևս ուն:

Օրինակ մետասաներորդ հորվման:

Ելլալի:	Յոֆնալի:
Ո. Եստղ.	Եստեղք.
Ս. Եստեղ.	Եստեղաց.
Տ. Եստեղ, յաստղ.	Եստեղաց, յաստղս.
Հ. զԵստղ.	զԵստղս.
Բ. յԵստեղէ.	յԵստեղաց.
Գ. զԵստեղէ.	զԵստեղաց.
Գ. Եստեղբ.	Եստեղբբ կամ ղօբ.
Գ. զԵստեղբ.	զԵստեղբբ կամ ղօբ.
Ն. յԵստեղ կամ յաստղ.	յԵստղս.
Կ. ով Եստղ:	ով Եստեղք:

1004
76436

Ըստ այսմ հորվին սակաւ անուանք. զօ,

Ենդղ,	զեղ.	Եֆդասդա:
Երկղ,	կեղ.	Սընդոն. սանարդ:
Կոթղ,	թեղ.	Կոթ. սամ:
Կոճղ,	ճեղ.	Կրկնիկ: ևս լեօհոմ:
Ոստղ,	տեղ.	Լեօթալ, որով լեւորան կորսան:

Օրինակ երկոտասաներորդ հորվման:

Ելլալի:	
Ուղ.	Տրդատ.
Սեւ.	Տրդատայ.
Տրս.	Տրդատայ, ցՏրդատ, առ Տրդատ.
Հայց.	զՏրդատ.

Բայ.	՛իՏրդատայ.	ձք	Կժք	ԳժԵ
Պատ.	ձՏրդատայ.	ձք մայ զ՛	Կ մայ	ԳժԵ
Պար.	Տրդատու.	ձք մայ զ՛	Կ մայ	ԳժԵ
Պար.	ձՏրդատաւ.	ձք ձայ	Կ ձայ	ԳժԵ
Ներ.	՛իՏրդատ.	ձք ձք մէ	Կ ձք մէ	ԳժԵ
Կըլ.	նիՏրդատ:			

Ըստ այսմ հոլովին բազում յանուններ. ԴՕ,

Անակ,	այ.	Աստուծոց հայրը:
Անտիոք,	այ.	Անդաթեա Բողոքը:
Արշամ,	այ.	Աթուր Մագառնի հայրը:
Բէլ,	այ.	Բաղարատու աստի Մագառնի:
Հ. ուլի,	այ.	Պողոս Պետրոսի Բողոքը:
Մեսրոպ,	այ.	Սուրբ Մեսրոպ Վարդապետը:
Պարոյր,	այ.	Հայոց աստի Կոստանի Մագառնի:
Սճբին,	բնայ.	Նսիպին Բողոքը:
Անոյլ,	ուշայ.	Անդաթեա Մագառնի աստի կինը:
Խորէն,	բնայ.	Աթուր Մագառնի զբողոքը:

Օրինակ երեքասնեորդ հոլովման:

	Նգուի:	Բժք	ԳժԵ
Ուղ.	Նայի.	Բժք	ԳժԵ
Սեւ.	Նայեայ.	Բժք	ԳժԵ
Տրս.	Նայեայ, առ. Ասայի, ցՆայի.	Բժք	ԳժԵ
Հայց.	ՂՆայի.	Բժք	ԳժԵ
Բայց.	ՂՆայեայ.		
Պատ.	ՂՆայեայ.		
Պար.	Նայեաւ.		
Պար.	ՂՆայեաւ.		
Ներ.	ՂՆայի.		
Կըլ.	նիՆայի:		

Ըստ այսմ հօլովին բազում յատուկ անուանք փոխախմտել
ձայնաւոր տառիցն՝ յորս յանդին՝ Կօ,

Ըթանազինէ,	նեայ.	Սորբէ Լայիսկոյոս Սեւասորոս :
Ըրխտակէս,	կեայ.	Սաստորիս Եղորի որդիին :
Գայիանէ,	նեայ.	Սորբէ Ըրիսիսի Տայրասիկոյ :
Չարուհի,	հեայ.	Սեթին Տեգրասնայ կինը :
Օգոստոս,	տեայ.	Սասոր Ըստովանց :

Գիտելի է՝ զի յատուկ անուանց բազումք հօլովին ըստ կերպի
սի հասարակ հօլովանց. Կօ,

Ըղաթանդեղու,	ի, իւ.	Տրորոս Սաստորիս Բեւիկոյը :
Ըդդէ,	ի, իւ.	Ըայրուպէս՝ Ըթուրոս ասուելը :
Սովսէս,	եսի կամ խի,	Սիւ. Ըստ Ըստորին :
Պարսիկ,	սկի, աւ.	Պարսից ասուելը. զորոյ ասուելը :
Ըրծկէ,	կեայ, ուլ.	Ըստորին Ըլիսեւոստոս Զովան Բով :
Ըթում,	թմոյ, ուլ.	Ըայոց Սաստորոս՝ Ըլիսեւոս :
Ընի,	անոյ, Լուլ.	Ընի Բաստորը :
Ըրաճանի,	նեայ, Լուլ.	Ըթուրոս Գեոր կամ անոր Տասուր :
Ըսողիկ,	տղիան, ամբ.	Սաստորին, Ըթուրոսի որդի :
Գողթն,	թան, ամբ.	Գողթնայ Բաստորը :
Ըրտազ,	ու.	Ըթուրոս Բաստոր Ըստորոսն ոստ :
Ըղեազար,	ու.	Ըստորոս Բաստորի որդին :
Ըրրահամ,	մու, մաւ.	Ըթուրոս կամ Ըստորոսի որդի :
Ըղեքանդր,	զրի կճ զրոսի կճ զրեայ.	Սաստորոսի որդի Ըստորոսի որդի :
Ըշտ,	տոյ կամ տայ.	Ըայոց իշխանն ոստ Սաստորոս :
Գաւիթ,	դաւթի կամ թայ.	Գաւիթ Ըստորին Սաստորոսի որդի :
Թուլմաս,	այի կամ ասու.	Թաստոս աստուելը :
Մասիք,	մասեայ.	Ըթուրոսի որդի Ըստորոսի որդի Ըստորոս :
Կարս,	կարսայ կամ կարոց :	Կարս կամ Ըստորոս Բաստորը :

Օրինակ չորեքասաներ ըրդ հօլովան :

Յոգնակ :

Ող. Ըստորոս Ըստորոսի որդի .
 Սե. Ըստորոսի որդի կամ եայ.

Տրս.	Հայաստանեայց, ընդ Հայաստանեայս.
Հայց.	զՀայաստանեայս.
Բայց.	'ի Հայաստանեայց.
Պարս.	զՀայաստանեայց.
Գորք.	Հայաստանեօք.
Պարք.	զՀայաստանեօք.
Ներք.	'ի Հայաստանեայս.
Արև.	նի Հայաստանեայք:

Ըստ այսմ հօրովն յետագայ յոգնական անուանքդ. զօ,

Լնթալունայք,	եայց.	Լն-անի րակ էղածներն:
Միջերկրայք,	եայց.	Մեջտեղի երկրներն. անարօլուն:
Հայկաղնայք,	եայց.	Հայո- ազգէ ըլլողներն:
Եւթամանակայք,	եայց.	Ժամանակա-որ քաներ:
Եզրայք, այց կամ այց, այլւք.		Գալեիներն, ըլլալեիներն:

ԳՂՈՒՍ Բ.

Յաղագո ճանաչող հոլովմանց:

Մանաւոր հօրովմանք են վեց, ըստ որոց հօրովն անուանք ինն. այսինքն են, Տէր, այր, հայր, մայր, եղբայր, քոյր, կին, օր, և զիւղ կամ զեօղ, և բարզեալք սոցա, զորս դիցուք աստ առաջի:

Հօրովմն անուանս Տէր:

	Եղանի:	Յոգնակի:
Ո.	Տէր.	Տեարք.
Ս.	Տեառն.	Տեարց կամ տերանց.
Տ.	Տեառն, 'ի տէր, ցտէր.	Տեարց, ցտեարս.
Հ.	զՏէր.	զՏեարս.
Բ.	'իՏեառնէ.	'իՏեարց կամ 'ի տերանց.
Պ.	զՏեառնէ.	զՏեարց կամ զտերանց.
Գ.	Տերամբ.	Տերամբք.

Պ.	զՏերամբ.	զՏերամբք.
Ն.	'իՏեանն համ'ի տէր.	'իՏեարս.
Կ.	նվՏէր:	նվՏեարք:

Ըստ այսմ հօլովին և բարդեալք սորա. 40,

Առ ճատէր,	տեանն.	Օխաճէլիէ կանչող:
Պարտատէր,	տեանն.	Պարտաճարէր, արեւելիք արեւոյ:
Տանուտէր,	տեանն.	Տանտարէր, ելլ ասկապր:

Սոյնպէս հօլովի և անունս Այր և բարդեալք նորա. 40,

Այր,	անն.	Իրի ճարք. թէլէ:
Քեապր,	անն.	Քրոջ երեկն. երեկոյ:
Երկայր,	անն.	Երկու անգամ երեկ արեւոյ:

Հօլովումն անուանս Հայր:

Եղակի:

Յոգնակի:

Ո.	Հայր.	Հարք.
Ս.	Հօր,	Հարց համ հարանց.
Տ.	Հօր, առ հայր, ցհայր.	Հարց, առ հարս, ցհարս,
Հ.	զՀայր.	զՀարս,
Ի.	'ի Հօրէ.	'ի Հարց համ 'ի հարանց.
Պ.	զՀօրէ.	զՀարց համ զհարանց.
Գ.	Հարբ.	Հարբք.
Պ.	զՀարբ.	զՀարբքք.
Ն.	'ի Հօր համ 'ի հայր.	'ի Հարս.
Կ.	նվ Հայր:	նվ Հարք:

Սոյնպէս հօլովին և անուանքս Մայր և Աղբայր և բարդեալք նոցին. 40,

Մայր,	մօր, մարց.	Մայր, անա.
Անբահայր,	հօր, հարց.	Անտանար. ասպարէն:
Վախահայր, հօր, հարց.		Վառն հայր, պապ. որէորէ:
Աղբայր,	եղբօր, բարց.	Աղբար. զարարալ:
Հօրեղբայր, եղբօր, բարց.		Հօրեղբար. անուանս:

Հորովումն անուանս Քոյր: Գնայ ձեք . Ք

Եղակ: Գրած թ 3 Յոգնակի: Գրած թ 3

- Ո. Քոյր.
- Ս. Քեռ:
- Տ. Քեռ, առ քոյր, ցքոյր:
- Հ. ՂՔոյր:
- Ի. 'ի Քեռէ.
- Պ. ՂՔեռէ.
- Գ. Քերբ.
- Պ. ՂՔերբ.
- Ն. 'ի Քեռ համ 'ի քոյր.
- Կ. ով Քոյր:
- Քորք.
- Քերց.
- Քերց, քքորս:
- ՂՔորս.
- 'ի Քերց.
- ՂՔերց.
- Քերբք.
- ՂՔերբք.
- 'ի Քորս.
- ով Քորք:

Ըստ այսմ Հորովին և բարգեալք սորա. զօ,

- Հօրաքոյր. քեռ.
- Մօրաքոյր, քեռ.
- Հօրհայր. հասն:
- Մօրհայր. Բէյդէ:

Հորովումն անուանս Աին:

Եղակ. Յոգնակի:

- Ո. Աին.
- Ս. Անոջ.
- Տ. Անոջ, ցկին:
- Հ. ՂԱին.
- Ի. 'ի Անոջէ.
- Պ. ՂԱնոջէ.
- Գ. Աանամբ համ կնաւ:
- Պ. ՂԱանամբ համ Ղկնաւ:
- Ն. 'ի Անոջ համ 'ի կին.
- Կ. ով Աին:
- Աանայք.
- Աանանց.
- Աանանց, առ կանայս.
- ՂԱանայս.
- 'ի Աանանց.
- ՂԱանանց.
- Աանամբք.
- ՂԱանամբք.
- 'ի Աանայս.
- ով Աանայք:

Ըստ այսմ Հորովին և բարգեալք սորա. զօ,

Տիկին, աիկնոջ, աիկնաց համ աիկնանց. Լաւնան Աստուծոյ:

Աննակին, կնոջ հետ յիւրիւնսն ինչպէս ինչպէս ինչպէս :
 Միակին, կնոջ հետ յիւրիւնսն ինչպէս ինչպէս ինչպէս :

Հորովումն անուանա զիւրիւնսն :

Եզանիկ :

Յոգնակիկ :

Ո.	Գիւղ.	Գիւղ.
Ս.	Գեղջ.	Գիւղից.
Տ.	Գեղջ. 'ի գիւղ.	Գիւղից, 'ի գիւղս.
Հ.	ՂԳիւղ.	ՂԳիւղս.
Բ.	'ի Գեղջէ.	'ի Գիւղից.
Գ.	ՂԳեղջէ.	ՂԳիւղից.
Գ.	Գիւղիւ.	Գիւղօք :
Գ.	ՂԳիւղիւ.	ՂԳիւղօք.
Ն.	'ի Գեղջ համ 'ի գիւղ.	'ի Գիւղս.
Կ.	ով Գիւղ :	ով Գիւղօք :

Սորա յոգնականն լինի ևս Գիւղօրէք, Գիւղօրէից, ի գիւղօրէս, ՂԳիւղօրէս, 'ի գիւղօրէից, ՂԳիւղօրէից, գիւղօրէիւք, ՂԳիւղօրէիւք, 'ի գիւղօրէս, ով գիւղօրէք :

Ըստ այսմ հորովն և սոքին :

Գեօղ, գեղջ, գեօղք, գեօղից.	Գեղ. Ժեյ :
Չորագիւղ, գեղջ.	Չորսն Ժեյ եղած գեղ :
Նորագիւղ, գեղջ.	Նոր գեղ :
Քաղաքագիւղ, գեղջ.	Մեծ գեղ, Խառնակ :

Հորովումն անուանա Օր :

Եզանիկ :

Յոգնակիկ :

Ո.	Օր.	Աւուրք.
Ս.	Աւուր.	Աւուրց.
Տ.	Աւուր, յօր, ցօր.	Աւուրց, յաւուրս, ցաւուրս.
Հ.	ՂՕր.	ՂԱւուրս.
Բ.	յՕրէ.	յԱւուրց.

Պ.	զՕրէ.	զԱւուրց.
Գ.	Աւուրբ.	Աւուրբբ.
Պ.	զԱւուրբ.	զԱւուրբբ.
Ն.	յԱւուր կամ յօր.	յԱւուրս.
Կ.	նվ(Օ)ր:	նվԱւուրբ:

Ըստ այսմ հօլովն և բարդեալք սորա. 40:

Երկայնօր,	աւուր.	Երկան ք, շար օրեր:
Կէսօր,	աւուր.	Օրհասարակ:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Յալադս հոլովմանց միջական անոսանց:

Միջական անուանք են հնգապատիկ. մասնականք, հարցականք, վերբերականք, հանրականք և թուականք. զորոց ըզհօլովմունսն դիցուք առաջի:

Հօլովումն մասնական անուանցս Ա՞ն, ո՞ր, ի՞նչ, մի՞տ:

	Ելակի:	Յոգնակի:
Ո.	Ոմն.	Ոմանք.
Ս.	Ուրումն.	Ոմանց.
Տ.	Ումեմն, առ ոմն.	Ոմանց, առ ոմանս.
Հ.	զՈմն.	զՈմանս.
Բ.	յՈւմեմնէ.	յՈմանց.
Պ.	զՈւմեմնէ.	զՈմանց.
Գ.	Ոմամբ:	Ոմամբբ.
Պ.	զՈմամբ.	զՈմամբբ.
Ն.	յՈւմեմն կամ յոմն:	յՈմանս:

	Ելակի:	Յոգնակի:
Ո.	Ոք.	Ոմանք.
Ս.	Ուրուք.	Ոմանց.
Տ.	Ումէք, առ ոք.	Ոմանց, ցոմանս.

Հ.	զՈ՞ք .	զՈ՞մանս .
Բ.	յՈւմեքէ .	յՈ՞մանց .
Պ.	զՈւմեքէ .	զՈ՞մանց .
Գ.	Ոմամբ .	Ոմամբք .
Պ.	զՈմամբ .	զՈմամբք .
Ն.	յՈւմեք կամ յոք :	յՈ՞մանս :

Նշանակի:

Ուղ.	Իմն, կամ Ինչ .
Սեռ.	Իրիք .
Տրս.	Իմիք, առ իմն կամ յինչ .
Հայց.	զԻմն, կամ զինչ .
Բայց.	յՈւմեքէ .
Պատ.	զԻմեքէ .
Գար.	Իւրք .
Պար.	զԻւրք .
Ներ.	Եւրք կամ յԻմն կամ յինչ :

Նշանակի:

Ուղ.	Միւս .
Սեռ.	Միւսոյ .
Տրս.	Միւսում կամ միւսոյ, ցմիւս ,
Հայց.	զՄիւս .
Բայց.	'իՄիւսմէ կամ 'ի միւսոյ .
Պատ.	զՄիւսմէ կամ զմիւսոյ .
Գար.	Միւսով .
Պար.	զՄիւսով .
Ներ.	'եՄիւսում կամ 'ի Միւս :

Ըստ սյամ հորովին և մասնական անուանքս Իւրաքանչիւր, իւրոյ, իւրում, իւրմէ, իւրով: Արկաքանչիւր, իւրոյ, իւրում, իւրմէ, ևն. որոց յոգնակին լինի որպէս Գեորգ, Գեորց. զոր օրինակ, իւրաքանչիւրք, իւրոց, երկաքանչիւրք, իւրոց, ևն:

Սոյնպէս հորովի և ածական անունս Այլ զոր օրինակ, Այլ,

այլոյ, այլում, յայլմէ, այլով, այլում, այլք, այլոց, այլովք, յայլս:

Հօլովումն հարցական անուանս Ո՞վ կամ Ո՞ր:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	Ո՞վ կամ Ո՞ր.	Ո՞րք.
Ս.	Ո՞րք.	Ո՞րց.
Տ.	Ո՞ւմ, առ ո՞վ կամ առ ո՞ր:	Ո՞րց կամ որոց.
Հ.	զՈ՞վ կամ զ՞ր.	զՈ՞րք.
Բ.	յՈւմմէ՞.	յՈւրոց.
Պ.	զՈւմմէ՞.	զՈւրոց.
Գ.	Ի՞նչ.	Որո՞վք.
Պ.	զԻ՞նչ.	զՈրո՞վք:
Ն.	յՈւմ կամ յո՞վ կամ յո՞ր:	յՈ՞րք:

Հօլովումն վերբերական անուանս Եյսոս:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	Եյսքան.	Եյսքանիք.
Ս.	Եյսքանոյ.	Եյսքանեաց կամ քանից.
Տ.	Եյսքանոյ, ցայսքան.	Եյսքանեաց, ցայքանս.
Հ.	զԵյսքան.	զԵյսքանս.
Բ.	յԵյսքանոյ.	յԵյսքանեաց.
Պ.	զԵյսքանոյ.	զԵյսքանեաց.
Գ.	Եյսքանեաւ.	Եյսքանեօք.
Պ.	զԵյսքանեաւ.	զԵյսքանեօք.
Ն.	յԵյսքան:	յԵյսքանս:

Ըստ այսմ հօլովին և սօքին, Որքան, այդքան, այնքան, սոյնքան, դոյնքան, նոյնքան:

Իսկ բառքս Որպիսի, այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի, սոյնպիսի, դոյնպիսի, նոյնպիսի, հօլովին ամենևին որպէս եկեղեցի, ցոյց:

Հորվումն հանրական անուանս Աճեհեթեան, կամ աճեհեթի:

Յագնակի:

- Ո. Ամենքեան կամ ամենքին.
- Ս. Ամենցուն կամ ամենցունց.
- Տ. Ամենցուն, առ ամենեսեան կամ առ ամենեսին.
- Հ. զԱմենեսեան կամ զամենեսին.
- Բ. յԱմենցունց.
- Պ. զԱմենցունց.
- Գ. Ամենքումքք.
- Պ. զԱմենքումքք.
- Ն. յԱմենեսեան կամ յամենեսին.
- Ա. ով Ամենքեան կամ ով ամենքին:

Այսպէս հորվն և բառս Բորրեքեան կամ բորրեքին, բորրեցուն, և այլն:

Հորվումն Թուական անուանս Մի:

Եզակի:

- Ո. Մի.
- Ս. Միոյ կամ միոջ.
- Տ. Միում կամ միոյ, 'ի մի.
- Հ. զՄի.
- Բ. 'ի Միոյ կամ 'ի միոջէ.
- Պ. զՄիոյ կամ զմիոջէ.
- Գ. Միով.
- Պ. զՄիով.
- Ն. 'ի Միում կամ 'ի մի կամ 'ի միոջ.
- Ա. ով Մի:

Սոյնպէս հորվն և բարդեալք սորա. որզոն, Վասանեմի, միոյ. երեսունեմի, միոյ, և այլն:

Իսկ վանս այլոց Թուական անուանց զիտեի է, զի ընդարձակքն պէսպէս հորվն. որզոն,

Երկու, երկուց, երկուքուսրք:

Երեք, երկից, երկուք:

Չորք կամ չորս, չորից, չորիւք:

Հինգ, հնգիւ, հնգից, հնգօք կամ հնգիւք:

Վեց, վեցից, վեցիւք:

Եօթն, եօթանց կամ եօթնից, եօթամքք.

Ութ, ութիւ, ութից, ութիւք:

Ինն, ըննի, ըննիւ, ինունք, իննունց կամ ինունց կամ ըննից, ըննիւք կամ ինամքք և կամ իննամքք:

Տասն, տասին, տասամք, տասունք, սանց, սամքք:

Մետասան կամ սանք, սանից, սանիւք:

Քսան, քսանից, քսանիւք:

Երեսուն, երեսնից, երեսնիւք:

Հարիւր, ոյ, ով, ոց. կամ լց, ովք կամ օք:

Երկերիւր, ոյ, ով, ոց. կամ ի, իւ, լց, օք:

Հազար, ի, աւ կամ իւ, աց կամ ից, օք:

Իիւր, ու, ու, ուց, ուք. կամ ոյ, ով, ոց, ովք.

Սոյնպէս հօլովին և այլ ամենայն ընդարձակ թուական անունք, որք ըստ վերոգրեցող յանգին:

Իսկ դասականքն հօլովին ընդ առաջին և ընդ երկրորդ օրինակաւ, այսինքն ընդ քառիւ և ընդ քաղաքաւ. և՛, և՛,

Եռաջնորդ, ի. աւ կամ իւ, աց, օք:

Երկրորդ, ի. աւ կամ իւ, աց, օք.

Երրորդ, ի. աւ կամ իւ, աց, օք:

Տասներորդ, ի. աւ կամ իւ, աց, օք, և՛.

Սոյնպէս և զատական և կրկնական անունք թուականք թէպէտ հազիւ ուրեք հօլովին, բայց ՚ի ստիպել հարկին լինի ըստ դասականացն ընդ քաղաքաւ և ընդ քառիւ. որդոն,

Հնգեակ, գեկի, կաւ, կամ կիւ, կաց, կօք:

Հնգասպառիկ, սպառի, կաւ, կամ կիւ, կաց, կօք.

ըստ այսմ և այլքն:

Իսկ անձներականը՝ որպիսի են Արկղեան, Երեքեան, չորեքեան, և այլն, հոլովին ըստ հանրականին. որզոն,

Արկղեան, կոցունց. հաճ կոքին, կոցուն, կոքումք:
 Երեքեան, Երեցունց. հաճ Երեքին, Երեցուն, Երեքումք, ևն:

ԳՂՈՒԽ Գ.

Յաղագս հոլովման Գերանոսանց:

Գերանուանք են հնգապատիկ: Աշական. ևս, դու, ինքն, Յուցական. սա, դա, նա. այս, այդ, այն. սոյն, դոյն, նոյն: Ստացական. իմ, քո, մեր, ձեր, իւր, իւրոյ. ևս՝ սորայն, դորայն, նորայն, և այլն: Յարաբերական. որ. և Գիմնորոշական. ս, դ, ն:

Սորա առ հասարակ բաց ՚ի գիմնորոշականէն՝ պէսպէս հոլովին, զորոց զօրինակն գիցուք կարգաւ:

Հոլովումն էական գերանուանցս Աս, գոս, ինքն, իւր:

Եզակի:	Յոգնակի:
Ո. Աս.	Ս՛եք.
Ս. Իմ.	Ս՛եր.
Տ. Ինձ, առ իս, ցիս, ընդ իս.	Ս՛եզ, առ մեզ.
Հ. զիս.	զՍ՛եզ.
Բ. յինէն.	՚իՍ՛էնջ.
Պ. զինէն.	զՍ՛էնջ.
Գ. Ինև.	Ս՛եօք.
Պ. զինև.	զՍ՛եօք.
Ն. յիս:	՚իՍ՛եզ:

Եզակի:	Յոգնակի:
Ո. Գոս.	Գո՛ք.
Ս. Քոս.	Չ՛եր.
Տ. Քեզ առ, քեզ ցքեզ.	Չ՛եզ, առ ձեզ.

Հ.	զԲեզ.	զՉեզ.
Բ.	'իԲէն.	'իՉէնջ.
Պ.	զԲէն.	զՉէնջ.
Գ.	ԲԷ.	Չ'օք.
Պ.	զԲԷ.	զՉօք.
Ն.	'իԲեզ.	'իՉեզ.
Կ.	նզ Դու:	նզ Դուք:

Եզանի:

Յոգնակի:

Ո.	Ինքն.	Ինքեանք.
Ս.	Ինքեան.	Ինքեանց.
Տ.	Ինքեան, առ ինքն.	Ինքեանց, առ ինքեանս.
Հ.	զԻնքն.	զԻնքեանս.
Բ.	յԻնքենէ.	յԻնքեանց.
Պ.	զԻնքենէ.	զԻնքեանց.
Գ.	Ինքեամբ.	Ինքեամբք.
Պ.	զԻնքեամբ.	զԻնքեամբք.
Ն.	յԻնքեանս կամ յինքն:	յԻնքեանս:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	(ու ունի)	Իւրեանք.
Ս.	Իւր կամ իւրեան.	Իւրեանց.
Տ.	Իւր կամ իւրեան. առ իւր.	Իւրեանց, լիւրեանս,
Հ.	(ու ունի)	(ու ունի)
Բ.	յԻւրմէ.	յԻւրեանց.
Գ.	Իւրե կ՛մ իւրեամբ կ՛մ իւրեաւ,	Իւրեամբք.
Պ.	զԻւրե կամ զիւրեամբ կ՛մ զիւրեաւ,	զԻւրեամբք.
Ն.	յԻւր կամ յիւրեանս:	յԻւրեանս:

Եյսպէս հորովն ըստ իմիք և անեզական պակասաւոր գերանուանքս Մի՛նանց և Երեւոյ. որդոն.

Յոգնակի:

Յոգնակի:

Ս.	Միմեանց.	Իրերաց.
Տ.	Միմեանց, առ միմեանս.	Իրերաց, ցիրերաց.

Հ.	զՄ իմեանս.	զԻրեարս.
Բ.	'իՄ իմեանց:	յԻրերաց.
Պ.	զՄ իմեանց.	զԻրերաց.
Գ.	Մ իմեամբք.	Իրերօք.
Պ.	զՄ իմեամբք.	զԻրերօք.
Ն.	'իՄ իմեանս:	յԻրեարս:

Հորվումն ցուցական դերանուանս 'Նա:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	'Նա.	'Նոքա համ նոքին.
Ս.	'Նորա համ նորուն.	'Նոցա համ նոցուն համ նոցունց.
Տ.	'Նմա, առ նա, ցնա համ ընդ նա.	'Նոցա, առ նոսա, ընդ նոսա համ ընդ նոսին.
Հ.	զ'Նա.	զ'Նոսա համ զնոսին.
Բ.	'ի'Նմանէ.	'ի'Նոցանէ համ ցունց.
Պ.	զ'Նմանէ.	զ'Նոցանէ համ զնոցունց.
Գ.	'Նովաւ.	'Նոքօք համ նոքիմբք.
Պ.	զ'Նովաւ.	զ'Նօքօք համ զնոքիմբք.
Ն.	'ի'Նմա համ 'ի'նմին կճ'ի նա:	'ի'Նոսա համ 'ի'նոսին:

Այսպէս հորվին և սոքին. Սա, սորա, դա, դորա:

Հորվումն ցուցական դերանուանս 'Նոյն:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	'Նոյն.	'Նոյնք.
Ս.	'Նորին.	'Նոցին.
Տ.	'Նմին, առ նոյն.	'Նոցին, առ նոյնա.
Հ.	զ'Նոյն.	զ'Նոյնա.
Բ.	(ոչ ունի)	(ոչ ունի)
Պ.	(ոչ ունի)	(ոչ ունի)
Գ.	'Նովիմբ համ նովին.	'Նոքիմբք համ նոքումբք.
Պ.	զ'Նովիմբ համ զնովին.	զ'Նոքիմբք համ զ'Նոքումբք.
Ն.	'ի'Նոյն:	'ի'Նոյնա:

Այսպէս հօլովին և սօքին. Սոյն, սորին. դոյն, դորին:

Հօլովումն ցուցական զերանուանս Այն:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	Այն.	Այնորիկ կամ այնք.
Ս.	Այնը կամ այնորիկ.	Այնոցիկ կամ այնց.
Տ.	Այնմ կամ այնմիկ, առ այն.	Այնոցիկ, առ այնոսիկ, ընդ այնոսիկ.
Հ.	զԱյն.	զԱյնոսիկ կամ զայնս.
Բ.	յԱյնմանէ.	յԱյնցանէ կամ յայնց կամ յայնոցիկ.
Պ.	զԱյնմանէ.	զԱյնցանէ կամ զայնց կամ զայնոցիկ.
Գ.	Այնու կամ այնուիկ.	Այնօքիւք կամ քիմքք.
Պ.	զԱյնու կամ զայնուիկ:	զԱյնօքիւք կամ քիմքք.
Ն.	յԱյնմ կամ յայնմիկ կամ յայն:	յԱյնոսիկ կամ յայնս:

Այսպէս հօլովին և սօքին. Այս, այսը կամ այսորիկ, այսօքիկ,
և այլն: Այդ, այդը կամ այդորիկ, այդօքիկ, այդոցիկ, ևն:

Հօլովումն ստացական զերանուանցս Վոյ և Իմ:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	Վոյ.	Վոյք.
Ս.	Վոյոյ կամ քոյ.	Վոյոց կամ քոց.
Տ.	Վում կամ քոյոյ կամ քոյ, 'ի քոյ.	Վոյոց կամ քոց, 'ի քոյս.
Հ.	զՎոյ.	զՎոյս.
Բ.	'իՎումմէ կամ 'ի քոյոյ.	'իՎոյոց կամ 'ի քոց.
Պ.	զՎումմէ կամ զքոյոյ.	զՎոյոց կամ զքոց.
Գ.	Վոյով կամ քով.	Վոյովք կամ քովք.
Պ.	զՎոյով կամ զքով.	զՎոյովք կամ զքովք.
Ն.	'իՎում կամ 'ի քոյ:	'իՎոյս:

Եզակի:

Յոգնակի:

Ո.	Իմ.	Իմք.
----	-----	------

Ս.	խոնոյ.	խոնոյ.
Տ.	խոնում կճ խոնոյ, առ խոմ.	խոնոյ, առ խոմ.
Հ.	զխոմ.	զխոմ.
Բ.	յխոմէ կամ յխոնոյ.	յխոնոյ.
Պ.	զխոմէ կամ զխոնոյ.	զխոնոյ.
Գ.	խոնով.	խոնովք.
Պ.	զխոնով.	զխոնովք.
Ն.	յխոնում կամ յխոմ.	յխոմ.
Կ.	ոյլ խոմ:	(ոչ է 'ե ներ:)

Այսպէս Հորվին և ստացական դերանուանքս այսորիկ:

Մեր,	մերոյ,	մերում,	'ի մերմէ,	մերով,	'ի մերում:
Չեր,	ձերոյ,	ձերում,	'ի ձերմէ,	ձերով,	'ի ձերում:
Իւր,	իւրոյ,	իւրում,	յիւրմէ,	իւրով,	յիւրում:

Հորվումն ստացական և ածանցական դերանուանս Նորայ:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ո.	Նորայ.	Նորայք.
Ս.	Նորայոյ.	Նորայոց.
Տ.	Նորայում, առ նորայն.	Նորայոց, 'ի նորայս.
Հ.	զՆորայն.	զՆորայս,
Բ.	'իՆորայոյ.	'իՆորայոց.
Պ.	զՆորայոյ.	զՆորայոց.
Գ.	Նորայով.	Նորայովք.
Պ.	զՆորայով.	զՆորայովք.
Ն.	'իՆորայում կճ 'ի նորայն:	'իՆորայս:

Բստ այսմ Հորվին և սորին. Սորայ, սորայք. սոցա, սոցայք. զորայ, զորայք. զոցայ, զոցայք. նոցայ, նոցայք:

Հորվումն ստացական և ածանցական դերանուանս Նորային:

	Եզակի:	Յոգնակի:
Ո.	Նորային.	Նորայինք.
Ս.	Նորայինոյ.	Նորայինոց.

Տ.	Նորայնում, առ նորային.	Նորայնոց, առ նորայինս.
Հ.	զՆորային.	զՆորայինս.
Բ.	իՆորայնոյ.	իՆորայնոց.
Պ.	զՆորայնոյ.	զՆորայնոց.
Գ.	Նորայնով.	Նորայնովք համ նօք.
Պ.	զՆորայնով.	զՆորայնովք համ նօք.
Ն.	իՆորային հի՛ն ի նորայնում: իՆորայինս:	

Ըստ այսմ հօլովին և սօքին. Սօրային, սոցային, զօրային, զոցային, նոցային, իմային, քոյային, իւրային, իւրեանցային, մերային, ձերային: Որոց յոգնակին ընի իւրայոց համ իւրայնոց, իւրեանցայոց համ իւրեանցայնոց, մերայոց համ մերայնոց, ձերայոց համ ձերայնոց:

Ելլ զերանուանքս Մերոյին, ձերոյին, իւրոյին, քոյին, իմոյին, նախզրիւ միայն հօլովին. որզոն, ՚ի մերոյին, առ ձերոյին, զիւրոյին, ընդ քոյին, յիմոյին:

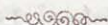
Հօլովումն յարարերական դերանուանս Ոչ:

Ելլալի:	Յոգնակի:
Ո. Որ համ Ո.	Որք համ Ոքք.
Ս. Որոյ համ ոյր.	Որոց.
Տ. Որում համ ում, առ որ.	Որոց, առ որս.
Հ. ՂՈր.	զՈրս.
Բ. յՈրմէ.	յՈրոց.
Պ. զՈրմէ.	զՈրոց.
Գ. Որով.	Որովք.
Պ. զՈրով.	զՈրովք.
Ն. յՈրում համ յոր համ յում: յՈրս:	

Սա հանդերձ ոլրական է անուն հարցական, անփոփոխ պահելով զնոյն հօլովումն:

ԳՎՈՒԽ Ե.

Յաղագս Խոնարհմանի Բայից ըստ զորից Ընդդրուեանց :

Ե- նախ յաղագս Խոնարհմանի Էական Բայից :

Լական բայս Ե՛ լրացեալ յայլոց էական բայից խոնարհի
այսպէս :

Սահմանական Ելանակի Ներիայ :

Ել. Ե՛մ , ես , է .

յո՛գ . եմք , էք , են :

Մեկապար :

Ել. Լ՛ի , էիր , էր .

յո՛գ . էաք , էին :

Կապարեալ :

Ել. Ե՛ղէ , եղեր , եղև .

յո՛գ . եղաք , եղէք , եղեն :

Յարակապար :

Ել. Ե՛ղեալ եմ , եղեալ ես , եղեալ է .

յո՛գ . եղեալ եմք , եղեալ էք , եղեալ են :

Գերակապար :

Ել. Ե՛ղեալ էի , եղեալ էիր , եղեալ էր .

յո՛գ . եղեալ էաք , եղեալ էինք , եղեալ էին :

Ապարանի :

Ել. Ե՛ղէց , եղեցիս , եղեցի .

յո՛գ . եղեցուք , եղեցէք , եղեցին :

Հրամայական Ելանակի Ներիայ :

Ել. Ե՛ր . (ի՛նչ , ողջ եր) . յո՛գ . երուք . (ի՛նչ , ողջ երուք) :

Ապարանի :

Ել. Ե՛ղեցիք , եղեցին .

յո՛գ . եղեցուք , եղեցէք , եղեցին :

Ապարարասական Ելանակի Ապարանի :

Ել. Ի՛ցեմ , իցես , իցէ .

յո՛գ . իցեմք , իցէք , իցեն :

Անցեալ:

Եղ. Եղեալ իցեմ, եղեալ իցես, եղեալ իցէ.
 Երգ. եղեալ իցեմք, եղեալ իցէք, եղեալ իցեն:

Աներևոյն Եղանակ.

Ել, ելոյ, ելով:

Ընդհանուր-Ընդհան, ներկայ անցեալ. Եղեալ:

Ապարանի.

Լինելոց:

Էական բայս Լինի՞ խոնարհի այսպէս:

Սահմանական Եղանակի՞ Ներկայ:

Եղ. Լինիմ, լինիս, լինի.

Երգ. լինիմք, լինիք, լինին:

Անկատար:

Եղ. Լինէի, լինէիր, լինէր.

Երգ. լինէաք, լինէիք, լինէին:

Ատարարեալ:

Եղ. Եղէ, եղեր, եղև.

Երգ. եղաք համ եղեաք, եղէք, եղեն:

Յարակատար:

Եղ. Լեալ եմ, լեալ ես, լեալ է.

Երգ. լեալ եմք, լեալ էք, լեալ են:

Գերակատար:

Եղ. Լեալ էի, լեալ էիր, լեալ էր.

Երգ. լեալ էաք, լեալ էիք, լեալ էին:

Ապարանի:

Եղ. Լիցիմ, լիցիս, լիցի.

Երգ. լիցումք, լիջիք է՞մ լինիջիք, լիցին:

Մասնայական Եղանակի՞ Ներկայ:

Եղ. Լիւր, մի լինիր.

Երգ. լիրումք, մի լինիք:

Ապարանի:

Եղ. Լիջիր համ լինիջիր համ լիցիս, լիցի.

Երգ. լիցումք, լիջիք է՞մ լինիջիք, լիցին:

Ատարարական Եղանակի՞ Ապարանի:

Եղ. Լինիցիմ, լինիցիս, լինիցի.

Երգ. լինիցիմք, լինիցիք, լինիցին:

Անցեալ :

Եղ. Ալալ իցեմ, լեալ իցեա, լեալ իցէ .
 յոգ. լեալ իցեմք, լեալ իցէք, լեալ իցեն :

Աներևոյն Եղանակ . Աինել, լինելոյ, լինելով, են :
 Ընդհանելաւ լին . Աերկայ և Անցեալ . Ալալ :
 Ապարանի . Աինելոյ, լինելի :

Սոյնպէս խոնարհի և էական բայս Աղանիմ :
 Իսկ էական բայս Պոմ խոնարհի յայսչափ ժամանակս միայն :
 Պոմ, գոս, գոյ . գոմք, գոյք, գոն :
 Պոյի, գոյիւր, գոյր . գոյաք, գոյիք, գոյին :
 Պուցէ, գուցեն : Պուլ, գուլոյ, գուլով : Պոյող :

ՊԼՈՒԽ Օ :

Խոնարհմանի ներգործական Բայից, ընդ որս և զկողմնականաց և հասարակաց ըստ արտաջին լորդոմնական :

Օրինակ առաջին :

Սահմանական Եղանակն Աերկայ :

Եղ. Պործեմ, գործես, գործէ .
 յոգ. գործեմք, գործէք, գործեն .

Անկարար :

Եղ. Պործէի, գործէիր, գործէր .
 յոգ. գործէաք, գործէիք, գործէին :

Ապարեալ :

Եղ. Պործեցի, գործեցեր, գործեսց .
 յոգ. գործեցաք, գործեցիք, գործեցին :

Յարակարար :

Եղ. Պործեալ եմ, գործեալ ես, գործեալ է .
 յոգ. գործեալ եմք, գործեալ էք, գործեալ են :

Պերակարար :

Եղ. Պործեալ էի, գործեալ էիր, գործեալ էր .
 յոգ. գործեալ էաք, գործեալ էիք, գործեալ էին :

Ապարանի :

Եղ. Պործեցից, գործեսցես, գործեսցէ .

յո՞՞՞ Գործեսցուք, գործեսձիք, գործեսցեն:

Մասնայական եղանակի՝ Ներկայ:

եղ. Գործեա՛մ, մի գործեր.

յո՞՞՞ Գործեցէ՛ք, մի գործէք:

Ապաստի:

եղ. Գործեսձի՛ր կամ գործեսցես, գործեսցէ.

յո՞՞՞ Գործեսցուք, գործեսձիք, գործեսցեն:

Սարսափասական եղանակի՝ Ապաստի:

եղ. Գործիցեմ, գործիցես, գործիցէ.

յո՞՞՞ Գործիցեմք, գործիցէք, գործիցեն:

Անցեալ:

եղ. Գործեալ իցեմ, գործեալ իցես, գործեալ իցէ:

յո՞՞՞ Գործեալ իցեմք, գործեալ իցէք, գործեալ իցեն:

Աներևոյի եղանակ. Գործել, գործելոյ, ՚ի գործել. ևն:

Ընդհանրական. Ներկայ. Գործող: Անցեալ. գործեալ:

Ապաստի. Գործելոց:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանական եղանակի՝ Ներկայ:

եղ. Գործիմ, գործիս, գործի.

յո՞՞՞ Գործիմք, գործիք, գործին:

Անկարար:

եղ. Գործէի, գործէիր, գործէր կամ գործիւր:

յո՞՞՞ Գործէաք, գործէիք, գործէին:

Ասարբեալ:

եղ. Գործեցայ, գործեցար, գործեցաւ.

յո՞՞՞ Գործեցաք, գործեցայք, գործեցան:

Յարակարար:

եղ. Գործեալ եմ կամ գործեցեալ եմ, ես, է:

յո՞՞՞ Գործեալ եմք կամ գործեցեալ եմք, էք, ևն:

Գերակարար:

եղ. Գործեալ էի կամ գործեցեալ էի, էիր, էր.

յո՞՞՞ Գործեալ էաք կամ գործեցեալ էաք, էիք, էին:

Ապաստի:

եղ. Գործեցայց, գործեսցիս, գործեսցի.

յո՞՞՞ Գործեսցուք, գործեսձիք կամ գործիձիք, գործեսցին:

Տրամայական եղանակի Ներկայ:

Եղ. Պործեաց, մի զործիր.

յոգ. զործեցարուք, մի զործիք:

Ապաստի:

Եղ. Պործեսչիր կամ զործեսցիս, զործեսցի.

յոգ. զործեսցուք, զործեսչեք կամ զործիչիք, զործեսցին:

Սորոսդասական եղանակի Ապաստի:

Եղ. Պործիցիմ, զործիցիս. զործիցի.

յոգ. զործիցիմք, զործիցիք, զործիցին:

Անցեալ:

Եղ. Պործեալ իցիմ կ՛մ զործեցեալ իցեմ, իցես, իցէ.

յոգ. զործեալ իցեմք կ՛մ զործեցեալ իցեմք, իցեք, իցեն:

Ներկայի եղանակ. Պործիլ, զործելոյ, զործելով. և այլն:
Ընդհանրապէս. Ներկայ և Անցեալ. Պործել կամ զործեցեալ:
Ապաստի. Պործելի կամ զործելոց:

Ըստ այսմ խոնարհին և այլ բազում ներզործական բայք. զօ,

Ամիսիւմ, իցի, ևս. ժողովել. թօփ ընել:

Բժշկեմ, իցի, ևս. բժշկել, քննութիւնել:

Պանձեմ, իցի, ևս. խապնա րիւղել:

Չարզարեմ, իցի, ևս. զարդարել, ասուել:

Թօթափեմ, իցի, ևս. թոթովել: ևս թափել:

Չգեմ, իցի, ևս. ներել: ևս որսալովել:

Մերծեմ, իցի, ևս. հրել, զրուրել:

Յարմարեմ, իցի, ևս. յարմարցնել. աշտարմել ընել:

Քակեմ, իցի, ևս. խխար քակել. ճիւղ ակօթել:

Սերմանեմ, իցի, ևս. հոնար ցանել. խհոմ ետել:

Ըստ այսմ խոնարհին և բազում ներզործակիրպ չէզոքա-
կան բայք. զօ,

Ամաչեմ, իցի, ևս. ամրղնալ. ասանմա:

Արշաւեմ, իցի, ևս. զարղել. ակրալ ընել:

Պիմեմ, իցի, ևս. զրայ ելիւալ:

Խուսափեմ, իցի, ևս. ձկրել փակել. ասանմա:

Ճսկեմ, իցի, ևս. արխան կնալ. այլի մալ:

Ըստ կրաւորականի Գործեմին խոնարհին և բազում ձայնա-
կրական բայք. ցօ,

Աշխատիմ, եցայ, եաց կամ եւ. պարզմել ըլլալ: ևս հոգնել:
Ապաւինիմ, եցայ, եաց կճ եւ. պղնձել ըլլալ. ուսուցար դնել:
Սովորիմ, եցայ, եաց կամ եւ. սորմել. սարճմաք:
Արօտիմ, եցայ, եաց. կարօտնալ, կարօտ ըլլալ:
Ատանդիմ, եցայ, եաց. մեկնելէ մեջ ըլլալ:

Ըստ այսմ խոնարհին և քանի մի հասարակ բայք. ցօ,

Բարբառիմ, եցայ, եւ. ըսել, պարօտել:
Գատիմ, եցայ, եւ. դատել, դատարարան ընել:
Խորհիմ, եցայ, եաց կամ եւ. մտմալ. պիշխանմաք:
Համարիմ, եցայ, եաց կամ եւ. համարել: ևս սեպել:
Խոստովանիմ, եցայ, եաց կամ եւ. խոստովանել. խոսար եմալ:

Սա յորմ ուրեք ՚ի գործ ածի էական բայիւ այսպէս. Խոս-
տովան լինիմ, իս, ի. լինելի, էիր, էր. եղէ, եղեր, ևն:

Օրինակ երկրորդ:

Սահմանական եղանակի Ներկայ:

Հատանիմ,	հատանես,	հատանէ.
հատանեմք,	հատանէք,	հատանին:
Մեկարար:		
Հատանէի,	հատանէիր,	հատանէր.
հատանէաք,	հատանէիք,	հատանէին:
Սարարելալ:		
Հատի,	հատեր.	եհատ կամ հատ.
հատար,	հատիք,	հատին:
Յարակարար:		
Հատեալ եմ,	ես, է.	հատեալ եմք, էք, ևն:
Գերակարար:		
Հատեալ էի,	էիր, էր.	հատեալ էաք, էիք, էին:

Ապարանի:

Հատից, հատցես, հատցէ.
 հատցուք, հատջիք համ հատանիջիք, հատցին:
 Հրամայական եղանակի ներկայ:
 Հատ, մի հատաներ. հատէք, մի հատանէք:

Ապարանի:

Հատջիք համ հատանիջիք համ հատցես, հատցէ.
 հատցուք, հատջիք համ հատանիջիք, հատցին.

Արտասահմանի եղանակի Ապարանի:

Հատանիցեմ, հատանիցես, հատանիցէ.
 հատանիցեմք, հատանիցէք, հատանիցին:

Անցեալ:

Հատեալ իցեմ, իցես, իցէ. հատեալ իցեմք, իցէք, իցին:
 Աներկայի եղանակ. հատանել, հատանելոյ, եմ:
 Արտասահմանի ներկայ. հատանող: Անցեալ. հատեալ:
 Ապարանի. հատանելոյ:

Օրինակ կրաւորականին:

Ասահմանական եղանակի ներկայ:

Հատանիմ, հատանիս, հատանի.
 հատանիմք, հատանիք, հատանին:

Անկատար:

Հատանէի, հատանէիր, հատանէր կ՛հ հատանիւր.
 հատանէաք, հատանէիք, հատանէին:

Աստարեալ:

Հատայ, հատար, հատաւ.
 հատաք, հատաք, հատան:

Յարակատար:

Հատեալ, եմ, ես, է. հատեալ եմք, էք, են:

Պերակատար:

Հատեալ էի, էիր, էր. հատեալ էաք, էիք, էին:

Ապարանի:

Հատայց, հատցիս, հատցի.
 հատցուք, հատջիք համ հատանիջիք, հատցին:

Հրամայական եղանակի ներկայ:

Հատջիք, մի հատանիր. հատարուք, մի հատանիք:

Ապարանի:

Հատջեր կամ հատցիս, հատցի.
հատցուք, հատջիք. և այլն որպէս սահմանականին:

Ստորագրաստական եղանակի Ապարանի:

Հատանիցիմ, ցիս, ցի. հատանիցիմք, ցիք, ցին:

Անցեալ:

Հատեալ իցեմ, իցես, իցէ. հատեալ իցեմք, իցէք, իցեն.
Ընկերայն եղանակ. Հատանիլ, հատանելոյ, և այլն:

Ընդհանր-Ընդհ. Ընկերայ և Անցեալ. Հատեալ կամ հատեցեալ:
Ապարանի. Հատանելի կամ հատանելոց:

Այսպէս խոնարհին սակաւ բայք ներգործականք հանդերձ
կրաւորականօք իւրեանց. զոր օրինակ,

- Ընիծանեմ, ծի, ծեր, անէծ. անէծ. պէտքորովս ընել:
- Ըրկանեմ, կի, կեր, էարկ կամ արկ. արկ չգէլ, վար շեղել:
- Պատանեմ, զաի, գտեր, եգիտ. կամ զիտ. գորնել. ևս իճար ընել:
- Լուծանեմ, ծի, ծեր, ելոյծ. ըյծ. արշուկել, արշուկել. զեօղել:
- Ալանեմ, կլի, կլիր, եկուլ. կուլ. կլլել. ևս կարացնել:
- Հարկանեմ, ըի, ըեր, եհար. հար. պարնել. զարմատ:
- Մուծանեմ, ծի, ծեր, եմոյծ. մույծ. մարցնել. կիցարիքել:
- Սպանանեմ, նի, ներ, սպան. սպան. սպաննել, մարցնել:
- Տեսանեմ, սի, սեր, ետես. տես. տեսնել. կեօրել:
- Յուցանեմ, ցի, ցեր, եցոյց. ցոյց. ցուցնել. ևս իճարցնել:

Ըստ այսմ խոնարհին և քանի մի ներգործակերպ չեղբա-
կան բայք. Գօ,

- Ընցանեմ, ցի, ցեր, էանց. անց. անցնել. կեղել:
- Իջանեմ, իջի, իջեր, էջ, էջ. իջնել. կնել:
- Հասանեմ, սի, սեր, եհաս. հաս. հասնել. եկնել:
- Մտանեմ, մոի, մոեր, եմուտ. մուտ. մարցնել. կերել:
- Համբերեմ, բերի, բերեր, բեր. բեր } սասար ընել. դիմանալ.
- կամ համբերեցի. բերեալ.

Ըստ կրաւորականի Հապանիճին խոնարհին և քանի մի հասարակ բայք. 40,

Չնանիմ,	ճնայ,	ճնիր.	Ճնել. ևս ծագել.
Ուսանիմ,	սայ,	սիր,	ասլել:
Սփածանիմ,	ճայ,	ճիր.	խոշանիշ և ևս:
Սկանիմ,	սկսայ,	սկսայց,	սկսցիս,
	սկսցուք,	սկսջիք,	սկսցին.
Սկսեա՛.			սկսեա՛.
Սկսիմ,	սկսայ.	սկսայց,	սկսեսցիս,
	սկսեսցուք,	սկսեսջիք,	սկսեսցին.
Տանիմ,	տարայ.	տարայց,	տարցիս,
	տարեսցուք,	տարեսջիք,	տարեսցին.
Տարիմ,	տարայ.	տարայց,	տարցիս,
	տարեսցուք,	տարեսջիք,	տարեսցին.

Ըստ այսմ լինին և քանի մի չէզոքական բայք ձայնակրակրականք. 40,

Բուսանիմ,	սայ,	սիր,	սարուք	կա՛մ սէք.	Բուսանել. պիտիցի:
Մանիմ,	մնայ,	մնիր,	մնարուք.		պիտի կնիշ և ևս:
Մեռանիմ,	ռայ,	ռիր,	ռարուք.		մեռանել. կոչմի:
Ընկանիմ,	անկայ,	կիր,	կերուք.		ընկնել. արիշմի:
Նստիմ,	նստայ,	նիստ,	տարուք	կ՛մ էք.	նստող. վիտարմի:

Խոնարհումն Ասե՛մ բայիս:

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Ասեմ,	ասես,	ասէ,	ասեմք,	ասէք,	ասեն:
			Անկարար:		
Ասէի,	ասէիր,	ասէր.	ասէաք,	ասէիք,	ասէին:
			Ասարարայ:		
Ասացի,	ասացեր,		ասաց.		
ասացար,	ասացիք,		ասացին:		
			Յարակարար և Չերակարար:		
Ասացեալ եմ՝,	ես,	է.	ևն:	Ասացեալ էի,	էիր.
			ևն:		
			Ապարանի:		
Ասացից,	ասացես,		ասացէ.		
ասացուք,	ասասջիք,		ասացեն:		

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ:

Ես, մի ասեր, ասացէք, մի ասէք:
 Ապարանի:

Եսասջիբ կամ ասացես, ասացէ. ասացուք, ևն:

Սորորատուական եղանակի Ապարանի:

Եսիցեմ, ցես, ցէ. ասիցեմք, ցէք, ցին:
 Անցեալ:

Եսացեալ իցեմ, իցես, իցէ. ասացեալ իցեմք, իցէք, իցեն:

Եներևոյն եղանակ. Եսել, ասելոյ, ասելով, յասել:

Ընդհանուր-նի-ն Ներկայ. Եսող կամ ասացող:

Անցեալ. Եսացեալ: Ապարանի. Եսելոց:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանական եղանակի՝ Ներկայ:

Եսիմ, ասիս, ասի. Եսիմք, ասիք, ասին:
 Անկարար:

Եսէի, էիր, էր կամ իւր. ասէաք, էիք, էին:

Ապարարեալ:

Եսացայ, ասացար, ասացաւ.
 ասացաք, ասացայք, ասացան:

Ապարանի:

Եսացայց, ասացիս, ասացի.
 ասացաւք, ասասջիք, ասացին:

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ. (ոչ ունի):

Ապարանի:

Եսասջիբ կամ ասացիս, ասացի. ասացուք, ևն:

Սորորատուական եղանակի Ապարանի:

Եսացիմ, ցիս, ցի. ասացիմք, ցիք, ցին:

Եներևոյն եղանակ. Եսիլ, ասելոյ, ասելով, ևն:

Ընդհանուր-նի-ն Ներկայ և Անցեալ. Եսացեալ:

Ապարանի. Եսելն կամ ասելոց:

Իսկ այլ ժամանակքն լինին ըստ ներդործականին:

Ընդ սովաւ խոնարհի և ներդործական բայս Պօլսեմ. փո-
 փոխմամբ եղակի հրամայականին՝ ի էս. ԴՕ, Պօլսեմ, գի-
 ացի, գիտեմ:

Խոնարհումն անցողական բայից:

Սահմանական եղանակի՝ Ներկայ:

Չօրացուցանեմ, ացուցանես, ացուցանէ.
 Չօրացուցանեմք, ացուցանէք, ացուցանեն:

Անկապար:

Չօրացուցանէի, ացուցանէիր, ացուցանէր.
 Չօրացուցանէաք, ացուցանէիք, ացուցանէին:

Վապարեալ:

Չօրացուցի, զօրացուցեր, զօրացոյց.
 Չօրացուցար, զօրացուցիք, զօրացուցին:

Յարակապար և Չերակապար:

Չօրացուցեալ եմ, ես, է, ևն: էի, էիր, էր, ևն:

Ապառնի:

Չօրացուցից, զօրացուցես, զօրացուցէ.
 Չօրացուցուք, ցուսչիք կամ ցուցանի՛ջիք, ցուսցեն:

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ:

Չօրացո՛, մի՛ զօրացուցաներ.
 Չօրացուցէք, մի՛ զօրացուցանէք:

Ապառնի:

Չօրացուսչիր կամ ցուցանի՛ջիր, ցուսցես, ցուսցէ.
 Չօրացուսցուք, ցուսչիք կամ ցուցանի՛ջիք, ցուսցեն:

Սորապատական եղանակի՝ Ապառնի:

Չօրացուցանիցեմ, ացուցանիցես, ացուցանիցէ.
 Չօրացուցանիցեմք, ացուցանիցէք, ացուցանիցեն:

Անցեալ:

Չօրացուցեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:
 Անցեալն եղանակ: Չօրացուցանել, ներոյ. ևն:

Ընդհանրութեամբ. Ներկայ. Չօրացուցանող: Անցեալ. Չօրացուցեալ: Ապառնի. Չօրացուցանելոց:

Սորա կրաւորականն ոչ 'ի գործ ածի. այլ փոխան նորա դնի ներգործակերպ չէգործականն, կամ ձայնակրականն, յորոց բըխսին անցողականք. և՛,

Չօրանամ, փոխանակ ասելոյ Չօրացուցանիմ:

Արդարանամ, փոխանակ ասելոյ Արդարացուցանիմ:

Խոնարհիմ, փոխանակ ասելոյ Խոնարհեցուցանիմ, ևն :

Ըստ այսմ խոնարհին ամենայն անցողական բայք՝ յանգեալք 'ի սոսանեմ և 'ի ետոսանեմ, և 'ի լոկ ոսոսանեմ. ևս և 'ի ոսոսանեմ. որոյ հրամայական լինի սոս և ետո և ո . 40 :

- Եղօսացուցանեմ, ցուցի, ացո . մինչևսցանել :
- Չեացուցանեմ, ցուցի, ացո . յեւ մեջ խօնել :
- Տկարացուցանեմ, ցուցի, ացո, ոսոսլ կոսել :
- Եպրեցուցանեմ, ցուցի, եցո . ասրեցանել, սոսանել :
- Օգեցուցանեմ, ցուցի, եցո . հասցանել :
- Յիմարեցուցանեմ, ցուցի, եցո . ինարեցանել, ինցանել :
- Մատուցանեմ, ուցի, տո . մօսեցանել ևս ընթացել :
- Թագուցանեմ, ուցի, դո . ծածոսի պահել :
- Սորուսանեմ, բուսի, կորո, բուսեալ . կորանցանել . ինքնեմ :
- Ելուզանեմ, լուզի, լուզեա . հանել . զբարեմ :

ԳԼՈՒԽ Է .

Խոնարհմանի երգութեան Էսայի ըստ երկրորդ շարդոսանեմ :

Օրինակ առաջին :

Սահմանական եղանակի Երկայ :

Եղամ, աղաս, աղայ .
 աղամք, աղաք, աղան :

Եպարանի :

Եղայի, աղայիբ, աղայբ .
 աղայաք, աղայիք, աղային :

Սոսարեալ :

Եղացի, աղացբ, աղաց .
 աղացաք, աղացիք, աղացին :

Յարակոսար :

Եղացեալ եմ, ես, է . աղացեալ եմք, էք, են .
 Գեբակոսար :

Եղացեալ էի, էիր, էր . աղացեալ էաք, էիք, էին :

Ապաստի:

Աղացից, աղացես, աղացէ.
աղացուք, աղասջիք, աղացնն:

Հրամայական եղանակի ներկայ:

Աղա, մի աղար. աղացէք, մի աղայք:

Ապաստի:

Աղասջիք հաճ աղացես, աղացէ.
աղացուք, աղասջիք, աղացնն:

Սորադասական եղանակի Ապաստի:

Աղայցեմ, աղայցես, աղայցէ.
աղայցեմք, աղայցէք, աղայցնն:

Անցեալ:

Աղացեալ իցեմ, իցես, իցէ. աղացեալ իցեմք, իցէք, իցնն:

Աներեւոյն եղանակ. Աղալ, աղալոյ, աղալով, յաղալ:

Ընդհանրական ներկայ. Աղացող: Անցեալ: Աղացեալ:

Ապաստի. Աղալոց:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Աղացեալ լինիմ, լինիս, լինի. լինիմք, լինիք, լինին:

Անկարար:

Աղացեալ լինէի, էիր, էր. լինէաք, էիք, էին:

Ապարտեալ:

Աղացայ, աղացար, աղացաւ.

աղացաք, աղացայք, աղացան:

Յարակարար եւ զերակարար:

Աղացեալ եմ, ես, ե՛ն: Աղացեալ էի, էիր, ե՛ն:

Ապաստի:

Աղացայց, աղացիս, աղացի.

աղացուք, աղասջիք, աղացնն:

Հրամայական եղանակի ներկայ:

Աղացիր, աղացարուք:

Ապաստի:

Աղասջիր հաճ աղացիս, աղացի. աղացուք, ե՛ն:

Սորադասական եղանակի Ապաստի:

Աղացեալ լնիցիմ, ցիս, ցի. լնիցիմք, ցիք, ցին:

Անցեալ:

Ազատեալ իցեմ, ցես, ցէ. ազատեալ իցեմք, ցէք, ցեն:
 Աներևոյն եղանակ. Ազատեալ լինել կամ ազալ, ազալոյ. Լէն:
 Բարանելի. Անցեալ. Ազատեալ:
 Ապաստի. Ազալի կամ ազալոց:

Այսպէս խոնարհին ներգործական բայք սակաւք՝ յանգեալք
 ՚ի ամ. 40,

Ամամ, ացի, ամամ. Վախել, լուսել:
 Ազամ, ացի, զգամ. զգալ. պայծառ:
 Թանամ, թացի, թաց. Թրջել: Ինձեյ. ըստ լուսի:
 Լամ, լացի, լաց. լալ. աղլամ:
 Որամ, ացի կամ ացայ, սամ. որացող կամ որսող. աւանդելի:
 Բանամ, բացի, բացից. բաց: Որոյ կրասորհանն լինի, բանիմ, նիս, նի. բացայ, ցար, ցաւ. բացիր, Լ: պայծառացեալ. բանայցիմ, ցիս. Լէն: Աներևոյն. բանիլ կամ բանալ. Լէն:

Յայս վերածի և բայս բառնամ. 40,

Բառնամ, բարձի, բարձեալ եմ, բարձից, բարձցես, բարձցուք, բարձջիք, ձցեն: Բարձ. բարձ, մի բառնար. բարձք, մի բառնայք: Սորո. բառնայցեմ, Լէն: Բարանելի. բարձող, բարձեալ, բառնալոց: Արաս. Բառնիմ, իս, ի. բարձայ. բարձայց: Բարձիր. բարձարուք: Սորո. բառնայցիմ, ցիս, Լէն: Աներևոյն. բառնիլ կամ բառնալ: Բարան: բարձեալ, բառնալի:

Ըստ ներգործականի և ըստ կրաւորականի բառնամ բայիս՝ խոնարհի և չէզոքական բայս Պատնայ և բազազրեալք սորա. զոր օրինակ,

Պատնամ, աս, այ. դարձայ, ձար, ձաւ, և այլն: Պարձայց, ձցիս, ձցի. Լէն: Պարձ կամ դարձիր. Պարձարուք կամ ձէք կամ ձիր, մի դառնայք: Պատնայցեմ, Լէն: Պարձող, դարձեալ, դառնալոց, դառնալի:

Ան և բազում չեզոքական բայք յանգեալք 'ի ամ, որք ընդ Ազամ բայիւ խոնարհին. 70,

Անամ,	ացի, սն.	մարի ընել, մրտել:
Գնամ,	ացի, գնն	երկալ:
Խաղամ,	ացի, զն.	խաղալ: ևս առաջ գնալ:
Խնդամ,	ացի, զն.	առախոսնալ. սելինմոտ:
Սնամ,	ացի, մնն.	մնալ: ևս սոյաւել:

Ընդ սքօք դասաւորին և չեզոքական բայքս Աայ և Աեայ. 70,

Աամ, կաս, կայ, ևն: Աացի, կացեր, եկաց. կացաք, կացիք, կացին: Աացից, կացցես. ևն: Աաց, մի կար. կացէք, մի կայք: Աացջիւր. ևն: Աացիմ. ևն: կալ. կացող. կացեալ. կալոց: Աեամ, կեաս, կեայ. կեամք, կեայք, կեան: Աէի, կէիր, կեայր. կէաք, կէիք, կէին: Աեցի, կեցեր, եկեաց. կեցաք, կեցիք, կեցին: Աեցեալ եմ, ևն: Աեցից, կեցցես, կեցցէ. կեցցուք, կեցջիք, կեցցին: Աեաց, մի կեցցես. կեցէք, մի կեցջիք. կեցջիւր, ևն: կեցցիմ, ևն: Աեալ, կելոյ. կեցող. կեցեալ, կելոց:

Օրինակ երկրորդ:

Սահմանական Եղանակի Աեբկայ:

Խոստանամ,	խոստանաս,	խոստանայ.
խոստանամք,	խոստանայք,	խոստանան:
Անկատար:		
Խոստանայի,	խոստանայիր,	խոստանայր.
խոստանայաք,	խոստանայիք,	խոստանային:
Աատարեալ:		
Խոստացայ,	խոստացար,	խոստացաւ.
խոստացաք,	խոստացայք,	խոստացան:
Յարակատար:		
Խոստացեալ եմ, ես, է.	խոստացեալ եմք, էք, են:	
Գերակատար:		
Խոստացեալ էի, էիր, էր.	խոստացեալ էաք, էիք, էին:	
Ապտանի:		
Խոստացայց,	խոստացիս,	խոստացի.

խոստացուք, խոստասջիք, խոստացին:

Հրամայական եղանակի՝ Վերկայ:

խոստացիր, մի՛ խոստանար. խոստացարուք, մի՛ խոստանայք:

Ապարանի:

խոստասջիք էս՞ խոստացիս, խոստացի.

խոստացուք, խոստասջիք, խոստացին:

Արարարական եղանակի Ապարանի:

խոստանսցեմ, ցես, ցէ. խոստանսցեմք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

խոստացեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Անկրկայի եղանակ. խոստանալ, խոստանալոյ, ևն:

Բնորոշելիք-Նիւն. Վերկայ. խոստացող: Անցեալ. խոստացեալ:

Ապարանի. խոստանալոց:

Արաւորական սորա բաց 'ի սահմանականի ներկայէն՝ լինի ըստ ներգործականին: Իսկ 'ի հարկաւոր սեղիս ձեանսց ևս էական բայիւ. 70,

Սահմանական եղանակի Վերկայ:

խոստացեալ լինիմ, լինիս, լինի. լինիմք, լինիք, լինին:

Անկարար:

խոստացեալ լնէի, լնէիր, լնէր. լնէաք, լնէիք, լնէին:

Ապարարեալ:

խոստացեալ եղէ, եղիր, եղև. եղաք, եղէք, եղեն:

Յարկարար և Գերակարար:

խոստացեալ եմ, ես, է. ևն: էի, էիր, էր. ևն:

Ապարանի:

խոստացեալ եղէց, եղիցիս, իցի. եղիցուք, լիջիք, իցին:

Հրամայական եղանակի Վերկայ:

խոստացեալ լիք, մի՛ խոստացեալ լնիր. լըրուք, մի՛ լնիք:

Ապարանի:

խոստացեալ լիջիր էս՞ լիցիս, լիցի. լիցուք, ևն:

Արարարական եղանակի Ապարանի:

խոստացեալ լնիցիմ, ցիս, ցի. լնիցիմք, ցիք, ցին:

Անցեալ:

խոստացեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Աներևոյն եղանակ. Խոստացեալ լինել, լինելոյ, ևն:
 Ընդհանելութեան. Աներկայ և Անցեալ: Խոստացեալ:
 Ապահանի. Խոստանալի կամ խոստանալոց:

Ըստ այսմ խոնարհին ամենայն բայք ներգործականք յանգեալք
 'ի անամ. բայ 'ի բայէս Առանամ. 40,

Յզանամ, ացայ, ցիր. Ժոցորդնայ. կեպելինմեք:
 Ուրանամ, ացայ, ցիր. որանայ. նեխար ընել:
 Ստանամ, ացայ, ցիր. Վասարկիլ: ևս սաննայ:
 Մոռանամ, ացայ, ու՛ կամ ուացիր. մոռնայ. սաննալիմագ:
 Իմանամ, ացայ, իմն կամ իմացիր. իմանայ, իմնայ:
 (Մորա կրաւորականի ներկայն լինի ևս իմանիմ, նիս, նի):
 Մերկանամ, ցայ, ցիր. (Ե՛ր ներգ.) հանուել: ևս պէյան ընել:
 Հողամ, ացայ Է՛մ ացի, ւ. (Ե՛ր ներգ.) պէպ ընել: ևս խասայել:
 Սգամ, ացայ Է՛մ ացի, ւ Է՛մ ացիր. (Ե՛ր ներգ.) սոգ մարնել, ևն:

Իսկ բայս Առանամ խոնարհի իբրև զԱզամն, որոյ կրաւորա-
 կանի սահմանականն լինի ևս՝ լուանիմ, լուանիս: Ալ սոտ-
 րագասականն՝ լուանայցիմ, ցիս. ևն:

Ընդ սովին խոնարհին և բազում չհորական բայք յանգեալք
 'ի անամ և 'ի ենամ. 40,

Անդորրանամ, ացայ, ացիր. ըստհամնայ. հանդարարել:
 Բաղմանամ, ացայ, ացիր. շարնայ. զգալմագ:
 Ընտելանամ, ացայ, ացիր. այրշիլ ըլլայ. ևն:
 Արբնամ, եցայ, եցիր. հարնել, գնողնայ:
 Մերձենամ, եցայ, եցիր. մարնայ, ամբը երկայ:

ԳՂՈՒԽ Ը.

Խոնարհմանի ներգործական Բայից ըստ երրորդ լծորդութեան:

Օրինակ առաջին:

Սահմանական եղանակն Աներկայ:

Թողում, Թողուս, Թողու.

Թողումք, Թողուք, Թողուն:
Մեկասոր:

Թուղուի, Թողուիր, Թողոյր.
Թողուաք, Թողուիք, Թողուն:
Սասարեալ:

Թողի, Թողիր, Եթող կամ Թող.
Թողաք, Թողիք, Թողին:
Յարակասոր:

Թողեալ եմ, ես, է. Թողեալ եմք, էք, են:
Գերակասոր:

Թողեալ էի, էիր, էր. Թողեալ էաք, էիք, էին:
Ապարանի:

Թողեց, Թողցես, Թողցէ.
Թողցուք, Թողջիք, Թողցեն:

Թող, մի Թողուր. Թողէք, մի Թողուք:
Ապարանի:

Թողջիր կամ Թողցես, Թողցէ.
Թողցուք, Թողջիք, Թողցեն:

Սորսարասանի եղանակի Ապարանի:
Թողուցում, Թողուցուս, Թողուցու.
Թողուցումք, Թողուցուք, Թողուցուն:

Անցեալ:
Թողեալ իցեմ, իցես, իցէ. Թողեալ իցեմք, իցեք, իցեն:
Մերեայն եղանակ. Թողուլ, Թողլոյ, Թողլով, ՚ի Թողուլ:
Բերանիլանի. Անցեալ, Թողող: Անցեալ, Թողեալ:
Ապարանի. Թողլոց:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանանի եղանակի Անցեալ:

Թողանիմ, իս, ի. Թողանիմք, իք, ին:
(կամ ըստ ներգործականին՝ որպէս սովորա-նիւն էր նախեաց):
Թողում, Թողուս, Թողու. Թողումք, Թողուք, Թողուն:

Մեկասոր:
Թողուի, ուիր, ոյր. Թողուաք, ուիք, ուին:

Ապարեւալ:

Թողայ, Թողար, Թողաւ. Թողաք, Թողայք, Թողան:

Յարակապար և Վերակապար:

Թողեալ եմ, ես, է, ևն: Թողեալ էի, էիր. ևն:

Ապարանի:

Թողայց, Թողցիս, Թողցի.
Թողուք, Թողջեք, Թողցին:

Հրամայանի եղանակի ներկայ:

Թողի՞ր. Թողարո՞ւք:

Ապարանի:

Թողջի՞ր կամ Թողցիս, Թողցի. Թողցուք, Թողջիք, Թողցին:

Արորաբառականի եղանակի ապարանի:

Թողուցում, ցուս, ցու. Թողցումք, ցուք, ցուն:
կամ Թողեալ լինիցիմ, ցիս, ցի. լինիցիմք, ցիք, ցին:

Անցեալ:

Թողեալ իցեմ, իցես, իցէ. Թողեալ իցեմք. և այլն:

Աներևոյի եղանակ. Թողանիլ, Թողանիլոյ. կամ Թողուլ, Թողլոյ:

Ընդունելու-նի-ն ներկայ և Անցեալ. Թողեալ:

Ապարանի. Թողլի կամ Թողլոց:

Ըստ այսմ խոնարհին քանի մի ներգործական բայք. 40,

Անուամ, առի, առեր, էառ. կամ առ. ան. առնուլ.
առող, առեալ, առնլոց, առնլի. արանել. արամգ:

Արգելում, լի, լիւր, արգել. արգել. արգելել. շնորհուլ:

Պակում, լի, լիւր, եզել. գել. պիտուիլ ընել:

Օնուամ, նի, ներ, եզին կամ զեն. զեն. ճորլել:

Լիզում, զի, զեր, լիզ կամ ելիզ. լիզ. լիլ:

Աասում, սի, սեր, կաս. կաս. խամել. կարմանլամամ:

Աիզում, զի, զեր, եկեզ. կեզ. երել. եամամգ:

Հիզում, զի, զեր, եհեզ. հեզ. զանել. լամել:

Հերձում, ձի, ձեր, եհիւձ. հիւձ. ճիլել. պարբել. երլմամգ:

Յաւելում, լի, լիւր, յաւել. յաւել. ետելիլ: ևս կէնել ընել:

Ըստ կրաւորականի սորա խոնարհին և քանի մի բայք չե-
զորականք. Կօ,

Ջրօնում, սայ, սիր. զէճ+ ընել:
 Հեղձում, ձայ, ձիր. խորոտել: ևս սիրոյը ճախել:
 Յենում, յեցայ, ցիր. հոնել: ևս հպել:
 Ջեռնում, սայ, սիր. ուղեցալ. աստեղալ. ըստմադ:
 Երդնում, երդուայ, երդուար, երդուաւ, երդուայց, եր-
 դուիցիս, ցի, երդուիր. երդում ընել:

Եյլ յետադայքը խտորին 'ի կատարեալն, և յապառնին
և յանցեալն. Կօ,

Եյանում, այտեայ, այտեայց, այտիր, այտուցեալ. ուտել.
ուտելալ:

Ջարթնում, զարթեայ, զարթեայց, զարթիր, զարթու-
ցեալ. զարթնուլ. արթննալ:

Պահնում, կեայ, կիր. կուցեալ. շարժել ըլլալով վախնալ:

Յանում, սեայ, սիր. սուցեալ. խնոր արդողել:

Ոմանք յայսպիսի բայից յանդին և 'ի շեճ. Կօ,

Ոստնում հաճ ոստչիմ, տեայ, տիր. տուցեալ. ցախելել:
 Հարթնում հաճ հարթչիմ, թեայ, թիր, ևն. խորտել ըլլալ:
 Թազնում հաճ թազչիմ, գեայ, գիր. գուցեալ. պահաւորել:
 Փախչիմ հաճ փախնում, խեայ, խիր. խուցեալ. վախել:
 Երկնչիմ, երկեայ, կիր. կուցեալ. վախնալ. Գործմադ:
 Թաչիմ, թաեայ, սիր. սուցեալ. լուրել. ուղմադ:
 Մարանչիմ, տեայ, տիր. տուցեալ. հոտել. Ժեժեալ:
 Արնչիմ, բեայ, բիր. բուսեալ. հոտումել. խայտ ըլլալ:

() րինակ երկրորդ:

Սահմանական եղանակի 'Երկայ:

Ընկենում, ուս, ու. ընկենումք, ուք, ուն:
 Ենկասար:
 Ընկենուի, ուիր, ոյր. ընկենուաք, ուիր, ուին:

Ստորարեւոյ:

Բնկեցի, ընկեցիք, ընկեց.
 ընկեցաք, ընկեցիք, ընկեցին:

Յարահապար և Վերահապար:

Բնկեցեալ եմ, ես, է. և այլն: էի, էիր, էր. ևն:

Ապառնի:

Բնկեցից, ընկեցես, ընկեցէ.
 ընկեսցուք, ընկեսցիք, ընկեսցեն:

Հրամայական եղանակի Վերկայ:

Բնկեա՛, մի ընկենուք. ընկեցէք, մի ընկենուք:

Ապառնի:

Բնկեսցի՛ր կա՛մ. ընկեսցես, ընկեսցէ. ևն, որպէս սահմանականին.

Ստորարտասական եղանակի Ապառնի:

Բնկենուցում, ցուս, ցու. Բնկենուցումք, ցուք, ցուն:

Անցեալ:

Բնկեցեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:
 Աներեւոյն եղանակ. Բնկենուլ, ընկենլոյ. յընկենուլ. ևն:
 Բնորոնելլո-նի-ն. Վերկայ. Բնկեցող: Անցեալ. Բնկեցեալ:
 Ապառնի. Բնկենլոց:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանական եղանակի Վերկայ:

Բնկեցեալ լնիմ, լնիս, լնի. լնիմք, լնիք, նին:

Անկապար:

Բնկեցեալ լինէի, էիր, էր. լինէաք, էիք, էին:

Ստորարեւոյ:

Բնկեցայ, ընկեցար, ընկեցաւ.
 ընկեցաք, ընկեցայք, ընկեցան:

Յարահապար և Վերահապար:

Բնկեցեալ եմ, ես, է. ևն: Բնկեցեալ էի, էիր. ևն:

Ապառնի:

Բնկեցայց, ընկեսցիս, ընկեսցի.
 ընկեսցուք, ընկեսցիք, ընկեսցին:

Հրամայական եղանակի Վերկայ:

Բնկեցեալ լի՛ր. Բնկեցարուք:

• Ապարանի:

Բնկեսջիբ համ ընկեսցիս, եսցի: ընկեսցուք, եսջիք, եսցին:

Սարգսրասական Եղանակի Ապարանի:

Բնկենուցում, ցուս, ցու. ընկենուցումք, ցուք, ցուն:

համ ընկեցեալ լինիցիմ, ցիս, ցի. լինիցիմք, ցիք, ցին:

Անցեալ:

Բնկեցեալ իցեմ, իցես, իցե. իցեմք, իցեք, իցեն:

Բնդոռնե ց-բեռն Եբրկայ և Անցեալ: Բնկեցեալ:

Ապարանի. Բնկենլի համ ընկենլոյ:

Բնգ սովին խնարհի և ներգործական բայս Անոմ. որոյ կատարեալն լինի. Աջի, լցիբ, ելից, ևն. և հրամայականն.

լից, մի ընուբ. լցեք, մի ընուք, ևն:

Բստ կրաւորականի և ըստ ներգործականի սորա խնարհի և ներգործական բայս Բնբեռնու. զո,

Բնթեոնում, ուս, ու, ևն: Բնթերցայ, ցար, ցաւ, ցաք, ցայք, ցան:

Բնթերցեալ եմ, ևն: Բնթերցայց, ընթերցցիս, ցցի. ընթերցցուք, ցջեք, ցցին:

Բնթերցիբ, մի ընթեոնուբ. ընթերցարուք համ ընթերցիք. մի ընթեոնուք:

Բնթերցջիբ համ ընթերցցիս, ևն: Բնթեոնուցում, ևն: Բնթեոնուլ, նլոյ: Բնթերցող. ընթերցեալ. ընթեոնլոյ:

Արա. ընթերցանիմ. իս, ի, ևն: Սորո". ընթերցանիմ: Բնդոռն". ընթերցանիլի համ ընթեոնլի: Բստ այսմ լինի և բայս Օգբեռնոմ:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս խնարհմանց անհանոն Բայից:

Անկանոն բայք բաժանին յերիս տեսակս՝ ոմանք են զարտուղիք, ոմանք պակասաւորք և ոմանք զխնազուրիք. զորս ըստ իւրաքանչիւր լծորդութեանց կարգեսցուք յասաջիկայդ:

Խնարհմանոք զարտուղի Բայից:

Օարտուղի ներգործական բայս Առնեմ խնարհի այսպիս:

Սահմանական Եղանակի Ներկայ :

Աննիմ, առնես, առնէ .
 առնեմք, առնէք, առնեն :

Սնկարար :

Անէլ, առնէիր, առնէր .
 առնէար, առնէիր, առնէին :

Սարարեալ :

Արարի, արարեր, արար .
 արարաք, արարիք, արարին :

Յարահարար և Չարահարար :

Արարեալ եմ, ես, է, ևն : Արարեալ էի, էիր, էր, ևն :

Ապարանի :

Արարից, արասցես, արասցէ .
 արասցուք, արասցիք համ առնիջիք, արասցեն :

Հրամայական Եղանակի Ներկայ :

Արա՛, մի առներ . արարէ՛ք, մի առնէք :

Ապարանի :

Արասցիր համ առնիջի՛ր համ արասցես, արասցէ, ևն :

Սորոսարասական Եղանակի Ապարանի :

Առնիցեմ, ցես, ցէ . առնիցեմք, ցէք, ցին :

Անցեալ :

Արարեալ իցեմ, իցես, իցէ . իցեմք, իցէք, իցեն :

Աներևոյն Եղանակ . Առնել, առնելոյ, առնելով, յառնել :

Բնորոնելն-նիւն . Ներկայ . Արարող համ առնող :

Անցեալ . Արարեալ : Ապարանի . Առնելոց :

Օրինակ կրաւորականին :

Սահմանական Եղանակի Ներկայ :

Առնիմ, առնիս, առնի . առնիմք, առնիք, առնին :

Սարարեալ :

Արարայ, արարար, արարաւ .
 արարաք, արարայք, արարան .

Ապարանի :

Արարայց, արասցիս, արասցի .
 արասցուք, արասցիք, արասցին :

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ:
Մե առնիր. Մի առնիր:

Ապարանի:

Արասջեր կամ առնիջեր կամ արասցիս, արասցի. Ըն:

Ստորադասական եղանակի Ապարանի:

Առնիցիմ, ցիս, ցի. առնիցիմք, ցիք, ցին:

Աներևոյի եղանակ. Առնիլ, առնելոյ, յառնիլ:

Ընդհանրական. Ներկայ և Անցեալ. Արարեալ կամ արարեցեալ:

Ապարանի. Առնելի կամ առնելոյ:

Իսկ մնացեալ ժամանակքն լինին ըստ ներգործականին:

Չարտուղի ներգործական բայս Գնեմ խոնարհի այսպէս,

Սահմանական եղանակի՝ Ներկայ:

Գնեմ, զնես, զնէ. զնեմք, զնէք, զնեն:

Անկապար:

Գնէի, էիր, էր. զնէաք, էիք, էին:

Ապարանի:

Եդի, եդիր, եդ. եդաք, եդիք, եդին:

Յարակապար և Գերակապար:

Եդեալ եմ, ես, է. Ըն: Եդեալ էի, էիր, էր. Ըն:

Ապարանի:

Եդից, դիցես, դիցէ. Գիցուք, դիջիք, դիցեն:

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ:

Գեր, մի զներ. դիք, մի զնէք:

Ապարանի:

Գիջեր կամ դիցես, դիցէ. դիցուք, դիջիք, դիցեն:

Ստորադասական եղանակի Ապարանի:

Գնիցեմ կամ դիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

Եդեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Աներևոյի եղանակ. Գնել, զնելոյ, զնելով, ՚ի զնել:

Ընդհանրական. Ներկայ. Գնող: Անցեալ. Եդեալ:

Ապարանի. Գնելոյ:

Օրինակ կրաւորականին :

Սահմանական եղանակի 'Ներկայ :

Ղնիմ, զնիս, զնի. զնիմք, զնիք, զնին :

Անկարար :

Ղնէի, էիք, էր կամ նիւր. զնէաք, էիք, էին :

Ապարեւալ :

Նգայ, եգար, եգաւ. եգաք, եգայք, եգան :

Ապարանի :

Նգայց, գիցիս, ցի. գիցուք, գիջիք կամ զնիջիք, ցին :

Հրամայական եղանակի 'Ներկայ :

Նգեալ լեր, մի զնիր. եգարուք, մի զնիք,

Ապարանի :

Ղիջիւր կամ գիցիւս, գիցի. գիցուք, գիջեք, գիցին :

Արտարասական եղանակի Ապարանի :

Ղնիցիմ կամ գիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին :

Աներկայի եղանակ. Ղնիլ, զնելոյ, զնելով, 'ի զնիլ :

Ընդհանրութիւն. 'Ներկայ և Անցեալ. Նգեալ :

Ապարանի. Ղնելի կամ զնելոյ :

Իսկ մնացեալ ժամանակքն լինին ըստ ներգործականին :

Չարտուղի ներգործական բայս Ա՛եմ խոնարհի այսպէս,

Սահմանական եղանակի 'Ներկայ :

Լսեմ, լեսս, լէ. լսեմք, լէք, լսեն :

Անկարար :

Լսէի, լէիք, լէր. լսէաք, լէին, լէին :

Ապարեւալ :

Լուայ, լուար, լուաւ. լուաք, լուայք, լուան :

Յարակարար և Ղերակարար :

Լուեալ եմ, ես, է. լեն : Լուեալ էի, էիր, էր. լեն :

Հրամայական եղանակի 'Ներկայ :

Լուր, մի լսեր. լուարուք, մի լէք :

Ապարանի :

Լուիջիր կամ լուիցես, լուիցէ. լուիցուք, և այլն :

Սարդարասանի եղանակի Ապարանի:

Լսիցեմ համ լուիցեմ, ցես, ցէ. ցե՛ք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

Լուեալ իցեմ, իցես, իցէ. լուեալ իցեմք, իցէք, իցեն:

Աներևոյն եղանակ. Լսել, լսելք, լսելով, 'ի լսել:

Ընդհանրեցնելիս. Աերկայ. Լսող: Անցեալ. Լուեալ:

Ապարանի. Լսելոց:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանական եղանակի Աերկայ:

Լսիմ, լսիս, լսի, լսիմք, լսիք, լսին:

Անկարար:

Լսէի, լսէիր, լսէր համ լսիւր. լսէաք, լսէիք, լսէին:

Ապարանի:

Լուիցիմ, ցիս, ցի. լուիցիմք, ցիք, ցին:

Սարդարասանի եղանակի Ապարանի:

Լսիցիմ, ցիս, ցի. լսիցիմք, ցիք, ցին:

Աներևոյն եղանակ. Լսիլ, լսելոյ, լսելով, 'ի լսիլ:

Ընդհանրեցնելիս. Աերկայ. Անցեալ. Լուեալ:

Ապարանի. Լսելի համ լսելոց:

Իսկ այլ արակատու թիւնք սորա լրանան այսպէս. լսելի եղէ, եղեր, և այլն. լսելի լինիջեր, և այլն: Այլ յարակատար և դերակատար ժամանակքն, ընդ որս և ստորադասականի անցեալն՝ լինին, ըստ ներգործականին:

Չարտուղի ներգործական բայս համ խոնարհի այսպէս,

Սահմանական եղանակի Աերկայ:

համ, տաս, տայ. տամք, տայք, տան:

Անկարար:

հայի, տայիր, տայր. տայաք, տայիք, տային:

Ապարանի:

հտու, կտուր, կա. տուաք, կտուք, կտուն:

Յարակատար և Չերակատար:

հուեալ կմ, կս, է, կն: հուեալ էի, էիր, էր, կն:

Ապարանի :

Տաց, տացես, տացէ. տացուք, տաջիք, տացնն :

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ :

Տուր, մի տար. տուք, մի տաք :

Ապարանի :

Տաջեր կամ տացես, տացէ. տացուք, տաջիք, տացնն :

Արարարական եղանակի Ապարանի :

Տայցեմ, ցես, ցէ. տայցեմք, ցէք, ցենն :

Ննջեալ :

Տուեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցենն :

Մեքերայի եղանակի՝ Տալ, տալոյ, տալով, 'ի տալ :

Ընդհանրական եղանակի՝ Ներկայ. Տուող : Ննջեալ. Տուեալ :

Ապարանի. Տալոց :

Օրինակ կրաւորականին :

Սահմանական եղանակի Սպարեալ :

Տուայ, տուար, տուաւ. տուարք, տուայք, տուանն :

Ապարանի :

Տուեալ եղէց, տացիս, տացի. տուեալ եղիցուք, տացիք, տացինն :

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ (ոչ ունի) :

Ապարանի :

Տաջեր կամ տացես, տացի. տացուք, տաջիք, տացինն :

Մեքերայի եղանակի. Տուեալ լինել, լինելոյ. և այլն :

Ընդհանրական եղանակի՝ Ներկայ և Ննջեալ. Տուեալ կամ տուեցեալ :

Ապարանի. Տալի կամ տալոց :

Իսկ այլ ժամանակքն ձևանան էական բայիւ այսպէս, Տուեալ լինիմ, լինիս, և այլն, տուեալ լինիք, լինէիք, ևն. տուեալ լինիցիմ, լինիցիս, և այլն : Իսկ յարակատար և գերակատար ժամանակքն, և անցեալ ժամանակն ստորագրականին լինին ըստ ներգործականին :

Օգտուողի չգործական բայս Մեղանկէ՛մ խոնարհի այսպէս,

Սահմանական եղանակի՝ Ներկայ :

Մեղանջեմ, ես, է. մեղանջեմք, էք, ենն :

Անկապար:

Մեղանչի, էիր, էր, մեղանչաք, էիք, էին:

Ապարեալ:

Մեղայ, մեղար, մեղաւ.

մեղաք, մեղայք, մեղան:

Յարակապար և Գերակապար:

Մեղուցեալ եմ, ես, է. ևն: Մեղուցեալ էի, էիր, էր. ևն:

Ապարի:

Մեղայց, մեղիցես, մեղիցէ.

մեղիցուք, մեղիջիք, մեղիցեն:

Ջրամայական եղանակի Ներկայ:

Մեղեր, մի մեղանչեր, մեղերուք, մի մեղանչք:

Ապարի:

Մեղիջեր կամ մեղիցես, մեղիցէ. մեղիցուք, և այլն.

Ստորադասական եղանակի Ապարի:

Մեղանչեցեմ կամ մեղիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

Մեղուցեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Աներևոյն եղանակ. Մեղանչել, մեղանչելոյ, մեղանչելով, ևն:

Ընդունելու-նիւն. Ներկայ. Մեղանչող: Անցեալ. Մեղուցեալ:

Ապարի. Մեղանչելոց կամ մեղանչելի:

Չարտուղի չեղբական բայս Յարեմ խոնարհի այսպէս:

Սահմանական եղանակի Ներկայ:

Յառնեմ, ես, է. յառնեմք, էք, են:

Անկապար:

Յառնէի, էիր, էր. յառնէաք, էիք, էին:

Ապարեալ:

Յարեայ, յարեար, յարեաւ. յարեաք, յարեայք, ըհան:

Յարակապար և Գերակապար:

Յարուցեալ եմ, ես, է. ևն: Յարուցեալ էի, էիր, էր. ևն:

Ապարի:

Յարեայց, յարիցես, յարիցէ. յարիցուք, ըիջիք, ըիցեն:

Ջրամայական եղանակի Ներկայ:

Արի, մի յառներ. արիք, մի յառնէք:

Ապարանի:

Յարիջեր համ յարիցես, յարիցէ. յարիցուք, և այլն,

Ստորագրասանան եղանակի Ապարանի.

Յառնիցեմ համ յարիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցին:

Անցեալ:

Յարուցեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Աներևոյն եղանակ. Յառնել, յառնելոյ, յառնելով. և այլն:

Ընդհանելը-նիւն. Ներկայ. Յառնող: Անցեալ. Յարուցեալ:

Ապարանի. Յառնելոց համ յառնելի:

Ջարտուղի չէզոքական բայս Գամ խոնարհի այսպէս:

Սահմանական եղանակի Ներկայ:

Գամ, գաս, գայ. գամք, գաք, գան:

Անկարար:

Գայի, գայիր, գայր. գայաք, գայիք, գային:

Ապարեալ:

Եկի, եկիր, եկն. եկաք, եկիք համ եկայք, եկին:

Յարակարար և Գերակարար:

Եկեալ եմ, ես, է, ևն: Եկեալ էի, էիր, էր, ևն:

Ապարանի:

Եկից, եկեսցես, եկեսցէ. եկեսցուք, եկեսջլք, եկեսցեն:

Շրամայական եղանակի Ներկայ:

Եկ, մի՛ գար. եկայք, մի՛ գայք:

Ապարանի:

Եկեսջլեր համ եկեսցես, եկեսցէ. եկեսցուք, և այլն:

Ստորագրասանան եղանակի Ապարանի:

Գայցեմ, ցես, ցէ. գայցեմք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

Եկեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Աներևոյն եղանակ. Գալ, գալոյ, գալով, 'ի գալ:

Ընդհանելը-նիւն. Ներկայ և Անցեալ. Եկեալ: Ապարանի.

Գալոց համ գալի:

Գ Լ ՈՒՒՍ Ժ.

Յաղագս խոնարհանց պակասաւար Բայից:

Պակասաւոր բայք են նորին, որք պակասին ՚ի ժամանակս ինչ,
և լրանան յայլոց պակասաւոր բայից. որպէս է տեսանել յա-
ռաջիկայս:

Պակասաւոր ներգործական բայս Աերայ լրացեալ ՚ի բայէս
Ուրե՛ժ խոնարհի այսպէս:

Սահմանական Եղանակի Ներկայ:

Ուտեմ, ուտես, ուտէ.

ուտեմք, ուտէք, ուտեն:

Մկտարայ:

Ուտէի, էիր, էր. ուտէաք, էիրք, էին:

Աստարեալ:

Աերայ, կերար, կերաւ. կերաք, կերայք, կերան:

Աստարեալ:

Աերի, կերեր, եկեր կամ կեր. կերաք, կերիրք, կերին:

Յարակարար և Գերակարար:

Աերեալ եմ, ես, է. ևն: Աերեալ էի, էիր, էր. ևն:

Աստարեալ:

Աերայց կամ կերից, կերիցես, կերիցէ.

կերիցուք, կերիջիք կամ ուտիջիք, կերիցեն:

Նրամայական Եղանակի Ներկայ:

Աեր, մի ուտեր. կերէք կամ կերայք, մի ուտէք:

Աստարեալ:

Աերիջիք է՞՞ ուտիջիք է՞՞ կերիցես, կերիցէ. կերիցուք, ևն:

Աստարեալական Եղանակի Աստարեալ:

Ուտիցեմ, ցես, ցէ. ուտիցեմք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

Աերեալ իցեմ, իցես, իցէ. կերեալ իցեմք, իցէք, իցեն:

Անցեալին Եղանակ. Ուտել, ուտելոյ, ուտելով, յուտել:

Ընդհանրեալ-Ներկայ. Աերող կամ ուտող: Անցեալ:

Աերեալ: Աստարեալ. Ուտելոյ:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանական եղանակի՝ Ներկայ:

Ուաիմ, ուաիս, ուաի. ուաիմք, ուաիք, ուաին:

Ապստանի:

Աերայց, կերիցիս, կերիցի:

կերիցուք, կերիջեք կամ ուաիջեք, կերիցին:

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ. (ոչ ունի):

Ապստանի:

Աերիջեր կամ ուաիջեր կամ կերիցիս, կերիցի. ևն:

Ասորոպրասական եղանակի Ապստանի:

Ուաիցիմ, ցիս, ցի. ուաիցիմք, ցիք, ցին:

Մերեւոյն եղանակ. Ուաիլ, ուաւրյ, ուաւլոյ, յուաիլ:

Ընդունելուն. Ներկայ և Անցեալ. Աերեալ: Ապստանի.

Ուաւլի կամ ուաւրյ կամ կերլի:

Իսկ այլ ժամանակքն լինին ըստ ներգործականին:

Պահաաւոր ներգործական բայս ուրիշ լրացեալ ի բայէս

Բճպեմ խոնարհի այսպէս:

Սահմանական եղանակի Ներկայ:

Ըմպեմ, ըմպես, ըմպէ. ըմպեմք, ըմպէք, ըմպեն:

Անկապար:

Ըմպէի, ըմպէիր, ըմպեր. ըմպէաք, ըմպէիք, ըմպէին:

Ասորոպրաս:

Արբի, արբեր, էարբ կամ արբ. արբաք, արբիք, արբին:

Յարակապար և Չերակապար:

Արբեալ եմ, ես, է. ևն: Արբեալ էի, էիր, էր. ևն:

Ապստանի:

Արբից, բցես, բցէ. արբցուք, բջեք կամ ըմպիջեք, բցեն:

Հրամայական եղանակի Ներկայ:

Արբ, մի ըմպեր. արբէք, մի ըմպէք:

Ապստանի:

Արբջեր կամ արբցես, արբցէ. արբցուք. ևն:

Ասորոպրասական եղանակի Ապստանի:

Ըմպիցիմ, ցես, ցէ. ըմպիցիմք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

Արբեալ իցեմ, իցես, իցէ. արբեալ իցեմք, իցէք, իցեն:
 Անբեալն եղանակ. Ամպել, ամպելոյ, ամպելով, ևն,
 Անբոնել-ը-լի-ն. Անբիայ. Ամպող: Անցեալ. Արբեալ,
 Ապարանի. Ամպելոց:

Օրինակ կրաւորականին:

Սահմանական եղանակի Ապարեալ:

Արբայ, բար, բաւ. արբաք, բայք, բան:

Արորորատական եղանակի Ապարանի:

Ամպիցիմ, ցիս, ցի. ամպիցիմք, ցիք, ցին:

Անբեալն եղանակ. Ամպիլ, ամպելոյ, ամպելով, յամպիլ:

Անբոն. Անբ. և Անց. Արբեալ: Ապ. Ամպելի կամ ամպելոց:
 Իսկ մնացեալ ժամանակքն բաց 'ի սահմանականի ներկայէն և
 յապառնուոյն և 'ի հրամայականէն՝ լինին ըստ ներգործակա-
 նին. Իսկ ներկայն և ապառնին և հրամայականն ձեանան էա-
 կան բայիւ. և երբևմն լրանան 'ի չէզոքական բայէս Արբեալ:

Պակասուոր հասարակ բայս Ժանեայ լրացեալ 'ի բայէս Պա-
 րայեմ խոնարհի այսպէս:

Սահմանական եղանակի Անբիայ:

Պանաչեմ, ես, է. ձանաչեմք, էք, են:

Անկարար:

Պանաչի, էիր, էր կամ չիւր. ձանաչեաք, էիք, էին:

Ապարեալ ներգործական:

Պանեայ, եար, եաւ. ժանեաք, եայք, եան:

Ապարեալ կրաւորական:

Պանուցայ, ցար, ցաւ. ժանուցաք, ցայք, ցան:

Յարակարար և Վերակարար:

Պանուցեալ եմ, ես, է. ևն: Պանուցեալ էի, էիր, էր. ևն:

Ապարանի՝ ներգործական:

Պանեայք, ծանիցես, ծանիցէ.

Ծանիցուք, ծանիջէք, ծանիցեն:

Ապարանի՝ կրաւորական:

Պանուցայք, ծանիցիս, ծանիցի.

Ծանիցուք, ծանիջիք, ծանիցին:

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ:

Չանիր, մի ճանաչեր. ծաներուք կամ նիր, մի ճանաչէր:

Ապարանի:

Չանիջեր կամ ծանիցես, ծանիցէ. ծանիցուք. ևն:

Սորորադասական եղանակի Ապարանի:

Ներգործական:

Չանիցեմ կամ ճանաչիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցին:

Արասորական:

Չանիցիմ կամ ճանաչիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին:

Անցեալ:

Չանուցեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցին:

Ներեւոյն եղանակ. Ճանաչել, ճանաչելոյ, ճանաչելով. ևն:

Ընդունելու-նիւն Ներկայ. Ճանաչող: Անցեալ. Չանուցեալ:

Ապարանի. Ճանաչելոյ կամ ճանաչելի:

Պահասաւոր հասարակ բայս Ունի՞մ խոնարհի պսպէս:

Սահմանական եղանակի՝ Ներկայ:

Ունիմ, ունիս, ունի. ունիմք, ունիք, ունին:

Անկարար:

Ունէի, ունէիր, ունէր. ունէաք, ունէիք, ունէին:

Ասարարեալ:

Վալայ, կալար, կալաւ. կալաք, կալայք, կալան:

Յարակարար եւ Չերակարար:

Վալեալ եմ, ես, է. ևն: Վալեալ էի, էիր, էր. ևն:

Ապարանի:

Վալայց, կալցիս կամ կալցես, կալցի կամ կալցէ. կալցուք, կալջեք կամ ունիջեք, կալցին կամ կալցին:

Հրամայական եղանակի՝ Ներկայ:

Վալ կամ կա, մի ուներ. կալարուք կամ կալէք, մի ունիք:

Ապարանի:

Վալջեր կամ ունիջեր կամ կալցիս, կալցի. կալցուք. ևն:

Սորորադասական եղանակի Ապարանի:

Ունիցիմ, ցիս, ցի. ունիցիմք, ցիք, ցին:

Անցեալ:

Վալեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցին:

Անբերանցի եղանակ. Ունել, ունելոյ. ևն:
 Ընդհանրելու-նիւն. Անբիւայ. Ունող: Անցեալ. Արեւալ:
 Ապարանի. Ունելոց կամ ունելի:

Այսպէս խոնարհին և բազազրեալք սորա. 40,

Ընդունիմ, ընկալայ, ընկալ, մի ընդունիր:
 Անբերանցիմ, վերընկալայ, վերընկալ:
 Անբերանցիմ, առընկալայ, առընկալ:
 Անխանիմ, անկնկալայ, անկնկալ:

Պակասաւոր ճշդքական բայս չոքայ կամ չոքայ լրացեալի
 բայէս Արեւաճ խոնարհի այսպէս:

Սահմանական եղանակ Անբիւայ:

Երթամ, թաս, թայ. երթամք, թայք, թան:
 Անկարար:

Երթայի, թայիր, թայր. երթայաք, թայիք, թային:
 Ապարարեալ:

Չոքայ, ար, առ. չոքաք, այք, ան:

Յարակարար և Չերակարար:

Երթեալ եմ, ես, է. ևն: Երթեալ էի, էիր, էր. ևն:
 Ապարանի:

Երթայց, երթիցես, երթիցէ.

երթիցուք, երթիջիք, երթիցեն:

Չրամայական եղանակ Անբիւայ:

Երթ, մի երթար. երթայք, մի երթայք:

Ապարանի:

Երթիջիր կամ երթիցես, երթիցէ. երթիցուք. ևն:

Սարակարարական եղանակ Ապարանի:

Երթայցեմ կամ երթիցեմ, ցես, ցէ. ցեմք, ցէք, ցեն:

Անցեալ:

Երթեալ իցեմ, իցես, իցէ. իցեմք, իցէք, իցեն:

Անբերանցի եղանակ. Երթալ, երթալայ, երթալով. ևն:

Ընդհանրելու-նիւն Անբիւայ. Երթալ: Անցեալ. Երթեալ:

Ապարանի. Երթալոց կամ երթալի:

Պակասաւոր բայս Պարտիճ (որ է պարտական ըլլալ), 'ի բազումս պակասեալ խոնարհի այսպէս :

- Սահճ. Ների. Պարտիմ, իս, ի. պարտիմք, իք, ին :
 Լեհասար. Պարտի, էիր, էր հաճախուր. էաք, էիք, էին :
 Սորոսարաս. Պարտիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին :
 Լեհերայի. Պարտիլ :

Պակասաւոր բայս Մարիճ խոնարհի յայսչափ ժամանակս միայն :

- Սահճ. Ների. Մարթիմ, իս, ի. մարթիմք, իք, ին :
 Լեհասար. յոճ. Մարթասցուք, մարթիջիք, մարթիցին :
 Սորոսարաս. Մարթիցիմ, ցիս, ցի. ցիմք, ցիք, ցին :
 Իսկ այլ ժամանակս ըսնայ 'ի բայիցս՝ մարիճ և մարիանաճ :

Պակասաւոր բայս Գոգ խոնարհի 'ի հրամայական եղանակի միայն այսպէս :

- Ներիայ. Գոգ, (ք ասա). գոգէք, (ք ասացէք) :
 Լեհասար. Գոգջիր հաճ գոգցես, գոգցէ. գոգցուք, գոգջիք, գոգցեն :

Գ Լ ՈՒ Ս Ժ Ա .

Լատինացիների գիծազտւորի Բայից :

Գիմագուրի բայք սակաւ են 'ի մեր լեզու. և այն ևս ըստ դիպելոյ. որք յերիս տեսակս արոհին, ոմանք ասին՝ գիմագուրիք ըստ պատահման, ոմանք ըստ պաշարձի, և ոմանք ըստ ինքեան հաճ բացարձակ :

Գիմագուրիք ըստ պատահման՝ ընդ կրկին օրինակաւ ըստ ծորղին :

Օրինակ առաջին :

- Սահճ. Ներիայ. յաջողէ.
 Լեհասար. յաջողէր.

Ասորայեացի.	յաջողեաց.
Յարակասոր.	յաջողեալ է.
Գեբրակասոր.	յաջողեալ էր.
Ապարանի.	յաջողեսցէ.
Հրամ. Ապարանի.	յաջողեսցէ համ յաջողեսցի.
Սորայ. Ապարանի.	յաջողիցէ համ յաջողցի.
Անցեալ.	յաջողեալ իցէ:

Ըստ այսմ են և սորին, ամպէ, անձրևէ, արժէ, ծագէ, հասանէ, ձիւնէ, մլրկէ, յաճախէ, սխալէ, վայելէ, ցաւէ, ցրակէ, ցօղէ, վայլատակէ. ևն:

Օրինակ երկրորդ:

Սահմ. Ներկայ.	լուսանայ.
Անկասոր.	լուսանայր.
Ասորայեացի.	լուսացաւ.
Յարակասոր.	լուսացեալ է.
Գեբրակասոր.	լուսացեալ էր.
Ապարանի.	լուսացի.
Հրամ. Ապարանի.	լուսացի.
Սորայ. Ապարանի.	լուսանայցէ.
Անցեալ.	լուսացեալ իցէ:

Ըստ այսմ են և սորին. Առաւօտանայ, գիշերանայ, երկ-
կոյանայ, խաւարանայ, մթանայ, շատանայ. ևն:

Պիմանալով ըստ պատշաճի են սորին, թուի, երևի, կար-
ծի, լի, ասի, պատահի, հանդիպի, համարի, պիտի, ցա-
ւի. ևն: Խոնարհումն սոցա ձևանայ այսպէս,

Սահմ. Ներկայ.	թուի.
Անկասոր.	թուէր.
Ասորայեացի.	թուեցաւ.
Յարակասոր.	թուեալ է.
Գեբրակասոր.	թուեալ էր.
Ապարանի.	թուեսցի.

Հրամ. Ապարանի.	Թուեացի.
Սոր. Ապարանի.	Թուիցի.
Անցեալ.	Թուեալ իցէ :

Գիմնադուրիք ըստ ինքեան համ բացարձակք են սորին. Անկ է, արժան է, բարի է, բարւոյք է, բաւ է, զնիշ է, ըմբոմ է, խիստ է, կամ է, հարկ է, ճահ է, մարթ է, յայտ է, պարտական է, պատշաճ է, պարտ է, պիտոյ է, սովոր է, վայել է, վայելուչ է, փոյթ է, օգուտ է, օրէն է. ևն :

Եւ խոնարհումն սոցա ձևանայ այսպէս,

Սահմ. Աերիայ.	հարկէ .
Անկարար.	հարկ էր.
Ապարանի.	հարկ եղև.
Սոր. Ապարանի.	հարկ լիցի, եղիցի.
	հարկ իցէ համ եղիցի :

Ըստ սոսա դասին և յոգնական գիմնադուրի բայքս, Պէտք են, կամք են, օրէնք են. ևն : Եւ սոքա խոնարհին յայսչափ ժամանակս միայն :

Սահմ. Աերիայ.	պէտք են.
Անկարար.	պէտք էին.
Ապարանի.	պէտք եղիցին.
Սոր. Ապարանի.	պէտք իցին :

ԳԼՈՒԽ ԺԻ.

Յաղագս Աստուծոյն Բանաց :

Ստիպարութիւնք կրկին են, հորովակերտք և հորովառուք. հորովակերտք են, որք յարեալ յանուանս և յայլ հորովական բառս, այսինքն՝ ի դերանուանս, յընդունելութիւնս և ի դերարայս՝ կազմեն պէսպէս հորովս. և սոքա կոչին նախդիրք, և են այսորիկ՝ ՚ի, յ, ՚ի յ, աւ, աւ ՚ի, ց, ընդ, զ. որդոն, ՚ի տան, ՚ի տանէ, ՚ի տան, յերկիր, յերկրի, ՚ի յերկրնս : ՚ի

յերկնից. աս քեզ, աս նոսա, աս 'ի մեզ, աս 'ի մէնջ,
 աս 'ի գնալ, աս 'ի խօսիլ. ջնա, ջձեզ. ընդ նա, ընդ
 նոսա. զիրկող, զմեռելոյ, զմնացելովք. ևն:

Իսկ հոլովառութն են, որք ոչ կազմեն զհոլով. այլ առնուն
 զինդիր 'ի պէտպէս հոլովս: Բնդ որս են և նախգիրքս՝ աս,
 աս 'ի, և ընդ. որք բազում անգամ խնդիր առեալ վարին
 իբր հոլովառութ:

Ոմանք առնուն զսեռական. զօ,

Սասն սիրոյ.

սիրոյ համար:

Սակ մեր.

մեզի համար:

Յագագո մեղաց.

մեղքի համար:

Եր նախանձու.

նախանձու համար:

Փոխանակ բերանոյ.

բերնի պէտ:

Օջրէն անասնոյ.

անասունի պէտ:

Երանոյ պահոց.

սրանոյ պաքի:

Օկի յաղթութեան.

յաղթութենէ Էպոք:

Օհեպ արդարութեան.

արդարութեան Էպեկա:

Յեպ մահու.

մահուանէ Էպեա:

Երանի աչաց.

աչից արան:

Բնդ արամ իշխանին.

իշխանին դեմը:

Յանդիման քաղաքին.

քաղքին դիմաց:

Հանդեպ տան.

տան դիմացը:

Ի ներքոյ երկնից.

երկնքի ներքո:

Երգոտոյ առնի.

աիւանէն դոտո:

Ի վերայ երկրի.

երկրի վրայ:

Ի մէջ ծառոց.

ծառերու մէջ:

Բնդդե՛ կամաց.

կամքի դե՛.

Ի յետն բարեկամաց.

բարեկամներու յետք:

Յանդիման ծովու.

ծովու անդիման դին:

Բնդ նորա.

անոր պէտ:

Ոմանք առնուն զվերջահոլով տրական. զօ,

Բար հաւատոց.

հաւատքի կէօք:

Ընդ նճա .	անոր հետ :
Մերձ այսոցիկ .	ասոնց Ժող :
Մօք այնոցիկ .	անոնց ճօք :
Երևելի կամ արև նմին .	անոր Ժողիկ :

Ոմանք առնուն զնախորհու արական . Կօ ,

Մերձ յազրիւրն .	աղբուրին ճօք :
Մօք 'ի ձմեռն .	ձմեռուան ճօքիկ :
Հոռ 'ի վառարանն .	մանղալի Ժող :
Մեղ 'ի մահ .	ինչպան մահք .

Ոմանք առնուն զհայցական . Կօ ,

Իբրև զհող .	հողու պէս :
Որպէս զփոշի .	փոշիի պէս :
Քան զքեզ .	քեզմէ որահաս :
Ի վեր Ժամ զմիտս .	մաքէ վեր :
Երանել Ժամ զարեգակն .	արեւէն ելել :

Ոմանք առնուն զբացառական . Կօ ,

Մեկուսի 'ի բանակէն .	օտուոյէն դուրս :
Հետի 'ի տանէ .	անէ հետուս :
Գաղար 'ի մօրէ .	մօրմէն հաղարուսի :
Բաց յինէն .	ինձմէ 'ի դաս :

Ոմանք առնուն զգործիական . Կօ ,

Հանդերձ ծառայիւք .	Ծառաներուն հետ :
Ընդ յարկաւ .	Ծածքին որակը :
Եր արդստաւ .	Տրդատ Թաղաւորին ապեմեր :
Եմօք յարաւ .	տարինն բով արաւել :

Ոմանք առնուն զպարտական . Կօ ,

Ըստը զքեզ .	քու Ժողիկ :
Ըստը մանակի զնորօք .	անոնց Ժողիկ :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Յարագո Մակեայից:

Մակբայք բաղում են յոյժ ընդ լի տեստիօք ըստ զանազանե-
լոյ նշանակութեան իւրեանց. զորս մարթ է վասն համաու-
տութեան վերածել ՚ի տանն. և են այսորիկ:

Արականք:

Ընդ որովք կարեն պարունակել և սատականք, երագականք,
յանկարծականք և յամրականք, յայանականք և ծածկականք,
յօժարականք և բունդատականք, անպարտականք և ներհա-
կանք, ազգականք և անձնականք. և օ.

Սայելլապիս խօսի.	Չարսով կխօսի:
Խորհրդաբար կերպարանի.	Խորհրդովը կձևանայ:
Մարտիօրէն վարի:	Տարտիան պէս կվարվի:
Չի բաշխի.	Տապա կբաշխի:
Բարսոտ ընթանայ.	աղի կերթայ:
Յոյժ տազնապի.	չար կննդի:
Սասորի տանջէ.	խէս կտանջէ:
Երագ հասանէ.	չար կհասնի:
Յանկարծակե գայ.	ախանապրան կուգայ:
Հապի շարժի.	կեճակա կամ ճորով կշարժի:
Գաղար գործէ.	Ժաժող կգործէ:
Կամա չարչարի.	կամօ կչարչարուի:
Ահմայ աղօթէ.	զօրով կաղօթէ:
Օրս պաշտէ.	պօշ պեղը կպաշտէ:
Եյրագ խորհի.	որիչ կերպ կմտածէ:
Յոճարէն բարբառի:	հոճարէն կզօրցի:
Ինքնին բղխէ:	ինքնին կելլէ:

Քանակականք:

Ընդ որով կարեն զասաւորել և նուազականք և յաճախա-
կանք, զասականք և կրկնականք, ժողովականք և համայնա-
կանք. և ս և փոխարինականք. և օ.

Մյուլախ խոնարհեցաւ .	առ իրարայր խոնարհեցաւ :
Մյնփան զօրացաւ .	անիրարայր զօրացաւ :
Սահառ ուտէ .	քիչ կուտէ :
Սարեղ զնայ .	արի արի կերթայ :
Սիւսն նստի .	մեռահոռփ կնատի :
Սիսաւն աշխատի .	մեկտեղ կաշխատի :
Սերտփն չափէ .	Բեռարայր կչափէ :

Եւանակականք . 40 ,

Մշօժ խոստանայ .	հիճա կխոստանայ :
Մշօր կատարէ .	ասօր կլլմնցնէ :
Հանապաղ ճղնի .	քայծա կճղնի :
Մբէժօ վերանայ .	պապի հեղ կվերանայ :
Տակաւն անազանի .	քահա կուշանայ :

Տեղականք . 40 ,

Մար տանջէ .	հոս կտանջէ :
Մար հանդուցանէ .	հոն կհանդ չեցնէ :
Մարաներ նորոզի .	հոս փեղս կնորոզուի :
Մարի սկանի .	ասկից կսկսի :
Մար դատէ .	արիլ փեղ կանղաւորցնէ :

Պասականք . 40 ,

Մախ մտածէ .	ասաղ կմտածէ :
Մերար դատէ .	երերար (կամ ետքը) կդատէ :
Մերար ընտրէ .	երրար (կ անկէ ետեւ) կնտրէ :
Չարրար աանէ .	չարրար (կամ յետոյ) կընէ :
Հինգերար արձակէ .	հինգերար (կ էն ետքը) կարձակէ :

Հարցականք . 40 ,

Րշրէր արամիս .	րշրէր կարամիս :
Քլա՞ր աղթիս .	քիչալէս կաղթիս :
Ո՞ր զնար .	օ՞ր կերթաս :
Ո՞րքան Ենջիս .	քիչ քան կընանաս :

ՄԵՆԷ երկն շնու.

կվաննանս մի:

Ստորագասականք:

Ընդ որով կարեն դասիլ և նմանականք. ԿՕ,

Այ տեսի.

հրամարես տեսայ:

Յերա-ի ասաց.

երա- բառ:

Արդարեւ երգուաւ.

բարայգ որ երգուեցաւ:

Այսպէս նահատակեցաւ.

ասանկ նահատակուեցաւ:

Որպէս պատուիրեաց.

ինոր որ պատուիրեց:

Բացասականք:

Ընդ որով կարեն դասիլ և արգելականք, ևս և գերերդմնականք. ԿՕ,

Ու նախանձի.

զնախանձիր:

Չէ էր եկեալ.

որահա զէր եկեր:

Մինչ լէ է անսեալ.

իանի որ զէ անսեր:

Մի բամբասեր.

մի բամբասեր:

Մի երբէկ ստեր.

հիչ սուտ ճրտեր:

Յուցականք. ԿՕ,

Ահա եհաս.

եչրե հասաւ:

Ահա-ասիկ դայ.

եչրե կուդայ:

Ա-անիկ ցուցանէ.

եչրե կցուցրնէ:

Նախընտրականք. ԿՕ,

Մանասանդ առ մեզ խօսի՝ քան առ այլս. Ի վելո՛ք մեզի կըսէ՝
քան թէ ուրիշներու:Ա-ա-եւ կամիմ մեռանիլ՝ քան մեղանչիլ. Ա-եւ ի կուզեմ՝
մեռնիլ՝ քան մեղանչիլ:

ԳՆՈՒԽ ԺԴ.

Յաղագս Հաղիսպետի:

Հաղիսպետ բազմասնակիք են, որպէս տեսանի յընդարձակ քերականութեան:

Բաղձիւնական. եւ, այլ եւ, նա եւ, որպէջեալ, եւս, իսկ, եւ այն, եւ այլն. 40,

«Ի բաց փախիցուք 'ի չարեաց, եւ գտնա երթիցուք բարեաց.» Ոսկեք:

«Ձէ բաւական 'ի չարեաց հեռանալ, այլ եւ պարտ է զբարիս գործել.» Գրեթէս արշարտանի:

Տրոհական. կամ, եւ կամ, կամ լի, եւ այլն. 40,

«Ես զարքայութիւն խոստացաւ, նա գեհեան սպանացաւ. զի կամ 'ի դժնդակացն երկուցեալ՝ զայցեմք 'ի լուութիւն, եւ կամ լուադունիցն յոյս ունելով՝ բարւոք զկեանս մեր անօրինիցեմք.» Սարգ:

Բացառոցական. Բայց, սակայն, այլ, Բայց, եւնէ, թայն լի, քան լի, եւ այլն. 40,

«Ա իշտըն անցանեն, Բայց աւետիք երանութեանցն կան մնան.» Յանախոպարոս:

«Ոչ որ վարդապետացան՝ են երանելիք, այլ որք արդիւնաւորեցին զվարդապետեալն.» Նանայ ԺԳ. 7:

Ընկատարական. Ընդէս եւ, ըն եւ, ըն եւ ըն, ոչ եւնէ, ոչ թայն. եւ այլն. 40,

«Ոսկի ընդէս անբան է ձայնիւ, սակայն մեծապէս աղաղակէ արդեամք.» Նարոնիս:

«Թի եւ պարիսպք եւ աշտարակք հզօր իցեն, առ 'ի չղոյէ պատեբազմողաց խիցն մասնի քաղաք.» Գեորգ. Գ. 7:

Նախընտրական. քան, քան լի, քան եւնէ. 40,

«Լն է յստակ խորհրդով ննջել, քան պիղծ խորհրդաղօթս մատուցանել.» Նեղոս:

«Ձեզ թողում իմաստասիրել. քան լի բանիւ զանձառն ձառնել.» Լամբրոն. յարեմաբանութեան:

Ըռաւելական. արաւել եւ, եւ արաւել, ճանապարհ, եւն. 40,

«Օ մեռեալա կոչեաց 'ի մահուանէ. առաւել ևս 'ի գերեզմանէ.» Ոսկէք:

«Այսպիսի դատաստան ընելոց է կեղցաւորաց... Տանաւանդոյք վաճառական ընկն բանին Աստուծոյ.» Սարգ:

Համեմատական. մինչ զի, մինչ, մինչև, և այլն. ԿՕ,

«Այնքան կուրացեալ յաակը թենէն, մինչ զի ոչ միայն զկարծիս աղբին, այլև զաղբն ողջոյն բամբասես.» Ամբ. առն:

«Այնչափ աշխատեցան մարմնով (սուրբն), մինչև արտաքոյ հանին զմիտս՝ երեւելաց.» Ամբ:

Արանական. գոնէ, գոնեա, գէթ, և այլն. ԿՕ,

«Ե մեծագունիցն զործոց աւնու զօրինակն. զի գոնէ զկորն արացուք.» Ոսկէք:

«Այս մեր ասուն և խօսուն իմացական բնութիւն զիարդ գէթ ոչ նմանի նոցա, թողուլ զանզամու թիւն և կեալ.» Երեմ:

Թէական. եթէ, թէ, ապա թէ, այլ եթէ, և այլն. ԿՕ,

«Եթէ չիք սրբութիւն սրաի, պահք չն ընդունելի.» Մծք:

«Հրամայեալ է մեզ զմերն զամենայն տալ այլոց. ապա թէ մեք զայլոցն յափշտակմք, ո՞ր յոյս կենաց եղիցի մեզ.» Ոսկ:

Սկիական. այսինքն, այսինքն է, այս է, ևն. ԿՕ,

«Մի տեսակ օտար զբեցեալ լիցուք. այլ զկիւրն Վարխառսի բարձցուք, այսինքն զխոնարհութիւն նորա.» Սարգ հաջգ Է.

«Յամբեցաւ խոան. այս է՝ մեռաւ.» Ղեորգ:

Յարացուցական. ըստ այնմ, ըստ որոմ, որպէս, ևն. ԿՕ,

«Տէր մեր առաքեցաւ 'ի հօրէ քարոզ հի թանտաց. ըստ այնմ, ելի զքեզ յուխա ազգի և 'ի լոյս հի թանտաց.» Անանիա:

«Ել 'ի մեռեալա գտանին սիրելիք նորա, որպէս Եբրահամ, Իսահակ, Յակոբ.» Կանայ:

Պատճառական. զի, քանզի, զան զի, քոխանակ զի, ևն. ԿՕ,

«Խօսեցարո՞ք զճմարտութիւն... և մի զտութիւն. զի ճրճմարտութիւն յԱստուծոյ է, և ստութիւն 'ի սատանայէ.»

Շնորհ. Խաղի:

«Փոխանակ զի նախանձեցաւ օձն ընդ Ագամ... զերիս անէծս ընկալաւ.» Մծք:

Հեռուողական. զան այսորիկ, զան որոյ, յաչափս այնորիկ, ապա որոյ, ամեն իրի, ուստի, ևն. ԿՕ,

«Մորքա զմերս ատեն ազգ. զան այսորիկ և 'ի մէջ տեսցին...»

հայհոյեն զմեզ. յաղաքս այնորիկ և 'ի մէնջ հայհոյեցին (ասնն օտարքն 'ի սիրոյ).» Լամբ. ապեն:

Մակարերական. ապա, ուրե՛մն, և այլն. 70,

«Ոչ է արժան մարդոյ խառնել զմեզը ընդ լեզւոյ. ուրե՛մն մի խառնեացէ նա 'ի պահս իւր զանէ՛ծս նղովից, և բամբասանս.»

Մժք:

«Եթէ հուր առանց նիւթոյ շիջանի, ապա և ցանկութիւն 'ի պահոց.» Յաճախապարտում:

Սկզբնաւորական. արդ, այլ արդ, իսկ, և այլն. 70,

«Ուսուցին անողորմքն՝ եթէ չէ սարա ողորմիլ. արդ իւրեանց ախաիւն դասի գնաս.» Սարք:

«Որ մեզանչէ՛ օրինազանց է. իսկ որ զօրէնան լուծանէ՛ զինչ է անուն նորս.» Լամբ:

Թարմատար. Եւ, ելէ, զի, բա, որ, և այլն. 70,

«Մի տար զիսն թշնամոյն՝ Եւ՝ 'ի խոսութեան է ընդ քեզ պահապան քո.» Խոսարով:

«Ո՛վ որ համարձակիցի, ելէ սուրբ իցէ 'ի մեզաց.» Առակ:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Յաղաքս Միջարկութեանց:

Միջարկութիւնք յայտ առնեն զիիրս հոգւոյն. և են բազումք: Երանական. Երանի, Երանի Եւ, ևն. 70, «Երանի՛ վաստակոցդ ձերոց, որում ես ցանկացայ.» Ոսկ. Գով. Ը—ս:

«Երանի՛ Եւ՝ երազ միայն էր (մեծութիւն աշխարհի), և ոչ սա իթ սանջանաց.» Գեորգ վարդապետ:

Ըզձական կամ յօժարական. Իցէ Եւ, ո՛վ. 70, «Իցէ՛ Եւ յաւելից հոյն զքաղմախօրատիւնն տաղանակ մարմնոյս իմոյ նորագեալ.» Նար:

«Ո՛վ որ զխեաց մեզ պէտք են բանից և ժուժկալութեան.» Իգնար:

Օարմացական. ո՛վ, ո՛վ Եւ, բա՛նէ. 70, «Ո՛վ Եւ քանի անչափ են ինամքն Վրիստոսի, զիարդ զծածուկ կամս հօյն յայանեաց մեզ.» Իգնար:

«Բա՛նքէ, զխորդ վրէպ եղեր 'ի շարութենէ թշնամեոյն.»
Վարք հարց:

Օարհուրական. Ո՛վ. ո՛. ո՛հ ո՛հ. զօ, «Ո՛վ, որպիսի ահ և
դողումն եկեացէ 'ի վերայ մեր յայնժամ. ո՛ որպիսի զեղջ
կայցի զմեզ.» Վարք հարց:

«Ո՛հ ո՛հ օր, զն մերձ է օր տեառն, օր միդի. հասեալ է
վախճան ազգաց.» Եղէի:

Հառաչական. Ո՛հ, ո՛հ, իէ, ո՛վ. զօ, «Ո՛հ, մայր իմ, ըն-
դէր ծնար զիս՝ այր դատապարտեալ՝ տեսանել զթշուառու-
թիւնս մարդկան.» Գով. լսս:

«Գոչեաց մեծաձայն, և ասէ. ո՛վ թշուառութեանս... մարդ
մի խնդրեմ խօսել ընդ նմա, և ոչ դտանեմ.» Վարք հարց:

Եղիական կամ ողբական. Եղո՛ւի, վայ, վայ վայ, ո՛հ, ո՛վ, Բա՛-
նքէ. զօ, «Եղո՛ւի՝ որ չարչարեացն զքեզ.» Բարբոս:

«Մեզ վայ թշուառականացս յաղագս մաառորական կուրու-
թեանս.» Լամբ:

Եւաղական. Ասա՛ղ, վայ, ո՛հ, ո՛վ. զօ, «Ասա՛ղ, ո՛ւր սյրա-
րատեան դունդն և ասքանազեան զօրն.» Մագիսոս:

«Ո՛վ դիւրագատիր մարմին երկրածին, որովք ձայնարկու-
թեամբք զքեզ աւաղեցից.» Կարելի:

Յաւակցական. ո՛, ո՛հ, վայ վայ. զօ, «Ո՛, մինչև ցմահ ճրգ-
նէին եղբարքս այս.» Վարք հարց:

«Ո՛հ քանի պակասութիւն է մեզ և երկրի՝ մեկնիւն 'ի մէջ
սրբոյն մեծին Ենտոնի.» Կոյն:

Արջական. Ո՛վ, ո՛. զօ, «Ո՛վ որք զգեցեալ էք զզէնն Վրիս-
տոսի, ուսարիւք զգործ պատերազմի.» Մծբ. է:

«Յայպիսի ահագին սպանալեացս պարտ էր երկնչեւ և դո-
ղալ մեզ՝ սիրելիք.» Մարգ.

Բացադանչական կամ խրոխտական. Այ, ո՛վ. զօ, «Այ դառնա-
ցեալ ծեր, զի՛կայ իմ և քո, զի հալածես զիս... Վարք հարց:

«Ո՛վ յիմար դու, զխորդ այլոց մաքրիչ (լինիս) և ոչ ան-
ձին.» Իգնատ:

Յորգորական, Աղէ՛, հայտ, օն. զօ, «Աղէ՛ եկ դու՝ ընկալ 'ի
լսելիս քո զասացեալն 'ի մարգարէէն.» Մագիսոս:

«Հայպա առաքինիք՝ եհաս ժամ պսակման մերոյ.» Եղել. է:

Խնդական կամ ակորժական. Վ՝ ա՛շ, Վ՝ ա՛շ Վ՝ ա՛շ. զօ, «Վ՝ ա՛շ ինձ,
զի ջեռայ և տեսի զկրակ.» Եսայ:

«Վ՝ ա՛շ Վ՝ ա՛շ անձանց մերոց, զի ընկլուզաք զնա.» Սաղ:

Գովորական. Ո՛վ, ո՛. զօ, «Ո՛վ քանի անչափ է մարդասիրու-
թիւն նորա.» Իգնատ:

«Ո՛ մեծի զօրութեանն՝ որ արար զայն.» Ոսկ:

Հեղնական. Վ՝ ա՛հ, զօ, «Վ՝ ա՛հ, եղև Ագամ իբրև զմի՛ ի
մէնջ.» Երդնկացի:

Արհամարհական կամ ծանական. Վ՝ ա՛շ, Վ՝ ա՛շ Վ՝ ա՛շ. զօ, «Վ՝ ա՛շ
նոցա ամուռութեանն.» Ոսկեք:

«Վ՝ ա՛շ Վ՝ ա՛շ ՚ի վերայ գարշելեացն և չարեաց տանն Խարայե-
լն.» Եպեհ:

Երգիծական. Վ՝ ա՛շ, Վ՝ ա՛շ Վ՝ ա՛շ. զօ, «Եթէ ոտնհար եղէ՛ ՚ի
վերայ զլրման թնամւոյ իմոյ, և ասացի ՚ի սրտի իմում
Վ՝ ա՛շ, ապա լուիցէ ունկն իմ.» Յոք:

«Վրեսցեն զամօթ առ ժամայն վաղվաղակի՛ ոչք ասէին ինձ Վ՝ ա՛շ
Վ՝ ա՛շ.» Սաղ:

ՄԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԻ

Յաղագս որպէս-Բեան մասանց Բանի:

Ո՞ր միանդամ աւանդեցաք նորալարժից յառաջին մասին անդ, արժան է աստ քննել զնոսին, և տեսանել՝ թէ զինչ իցին, և որպիսի. և զոր յատկութիւնս կամ պարագայս ունիցին, առ՝ի խելամուտ առնելոյ ամենայնի նոցա՝ զուսանողն: Ե՛լ Հարկ է նոցա յայսմ վայրի ունել մտադիւրութիւն յօժար՝ առ բարեք իմանալոյ զգրեալն՝ ՚ի սմա: Ո՞ր որպէս առ ուսումն առաջին մասին՝ պիտոյ է արագութիւն յիշողութեան, սոյնպէս և յայսմ մասին Հարկաւոր է պատրաստութիւն մտաց. զի անդ առաջի զնին սերտելիք. իսկ աստ քննին մտաց ախորժեղիք: Ո՞ւայսոսիկ ծանուցեալ՝ մատիցուք ՚ի ճառս. նախ ՚ի քննութիւն քերականութեան, և ապա ՚ի բացատրութիւն մասանց բանի:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Յաղագս Քերականո-Բեան, Ըն զինչ էջէ, և Ժանի գլխաւոր մասունք նորա:

Քերականութիւնն է արուեստ ուղիղ խօսելոյ՝ և անխալ շարադրելոյ. քանզի որպէս հիւսնութիւնն է արհեստ ըստ կարգի և ըստ պատշաճի շինելոյ զկերտուածս, այսինքն զարկըղ, զաթոռ, և այլն, սոյնպէս և քերականութիւնն է ազատական իմն արուեստ, որոյ ուսանողն ըստ կարգի և ըստ ուղղութեան կազմէ զխօսս. և առանց սխալմանց կարգէ զնոյն՝ թէ ՚ի խօսիլն, և թէ ՚ի գրելն:

Գլխաւոր մասունք քերականութեան, այսինքն Հարկաւոր ուսանելիք ՚ի քերականութեան են չորք. զիր, վանկ, բառ և բան: Ա՛յսն զի զտոյանէ միայն խօսի քերականութիւնն՝ իբրև զայնց, որք գլխաւորաբար և յատկապէս ուսանելի են ՚ի քե-

բականութեան. զի որովհետև ոչ այլ ինչ դիտէ քերականութիւնն, բայց եթէ ուղիղ և անխալ կարգել զբանս, հարկ է նմա յատկապէս զայնցանէ խօսիլ, յորոց կազմին բանք. և քանզի բանք կազմին 'ի բառից և բառք 'ի վանկից և վանկք 'ի դրոց, պիտոյ է՝ զի յատկապէս զսոցանէ խօսեսցի քերականութիւնն:

Յաղագս Գրոյ:

Պիւրն է գիծ ինչ, որ կարգեալ է 'ի նշանակել զտառն. որպիսի են նշանագիծքս ա, բ, գ, դ, ևն: Խակ տառն է հընչումն ինչ յօդելի և հեզելի. այսինքն այնպիսի հնչումն, որ յօդի ընդ այլում հնչման. և հեզեալ ընդ նմա՝ զբաղադրեալ ձայն հնչէ. որպէս հնչումնս թ յօդի ընդ հնչմանս ի. և հեզեալ ընդ նմա այսպէս, թ — ի, հնչէ զբաղադրեալ ձայնս զայս թի՛:

Ուստի հնչումն ինչ եթէ չիցէ հեզելի ընդ այլում հնչման, ոչ է տառ. զի ոչ լինի տարր կատարեալ ձայնի. իսկ տառն ըստ ստուգաբանութեան իւրում պարտի լինել տարր ձայնի, այսինքն բաղկացուցիչ նորա: Այլ ևս՝ եթէ հնչումն ինչ իցէ յօդեալ և հեզեալ, ոչ ասի տառ, այլ վանկ. զի ոչ է հեզելի, այլ հեզեալ:

Տառք 'ի մերս լեզու յերեսնևվեց զիրս բովանդակին. որոց ձևք և հնչմունք այսպէս կերպաւորին:

ա	այբ. լւ	իւ. չ	չա.
բ	բեն. ծ	ժա. պ	պէ.
գ	գեճ. կ	կեն. ջ	ջէ.
դ	դա. հ	հո կամ հօ. ո	ոա.
ե	եել. ձ	յա. ս	սէ.
զ	չա. շ	չապ. վ	վէ.
է	է. ճ	ճէ. տ	տիւն.
ը	եէի կամ ըն. մ	մեն. ը	ըէ.
թ	թո կամ թօ. յ	յն. ց	ցո կամ ցօ.
ժ	ժէ. ն	նա. լ	լեն կամ հիւն.
ի	ինի կամ ին. շ	շա. զի	իւր.
լ	լեն. ո	ո կամ ոա. ք	քէ.

Յորս յաւելեալ զտառսդ օ և Ֆ՝ լինին երեսուն և ութ, զորոց զյատկութիւնն տես 'ի բառարանի:

Եօթն 'ի սոցանէ ձայնաւորք ասին, զի ինքնին տան զձայն. և են սորին ւ, է, է', ը, է', ւ, օ. ընդ որս զասի և ձայնաւոր հնչումնս ու իրր ութերորդ: Իսկ մնացեալ տառք բազաձայնք ասին. զի բազադրութեամբ ձայնաւորի տան զձայն. և են սորին ք, գ, դ, զ, ւ, ժ, լ, է, զ, յ, զ, ճ, ճ, յ, ն, շ, զ, զ, պ, ջ, ու, ս, վ, փ, ք, ց, ու, ժ, ք, ք:

Իսկ գիրս և յատկապէս ոչ զասի ընդ սոսա. զի ոչ է նշանակիչ յատուկ տառի, այլ երկուց որոշ տառ ից, այսինքն ելի և հիւնի, և 'ի նոցունց կազմեալ. այսինքն 'ի կիսատ ելի և հիւնի, փոխանակ բառիս է—:

Եյտքիկ նշանագիծք մեր 'ի չորս ձևս սովոր են նկարիլ. Նախ յայս ձև ա, որ անուանի բորբ գիր. և 'ի գործ ածի այժմ՝ առաւելապէս 'ի տպագրութիւնս:

Երկրորդ՝ յայս ձև ա, որ անուանի նօտր գիր. և 'ի գործ ածի հասարակօրէն 'ի գրութիւնս քարտիզաց, և 'ի շարագրութիւնս ուսումնասիրաց:

Երրորդ՝ յայս ձև Ա, որ անուանի երկաթագիր. և 'ի գործ ածի հասարակօրէն 'ի սկսուածս բանից գրելոց բորբ գրով:

Չորրորդ՝ 'ի պէսպէս վայելչազարդ ձևս, և կոչի փառագիր. որ եթէ ծաղկամբք, կամ դրուագօք նկարեսցի, ասի ծաղկագիր, կամ դրուագագիր. իսկ եթէ կերպարանօք մարդոց կամ թռչնոց, և այլն, կոչի մարդագիր կամ ձաղագիր. որպէս տեսանի 'ի սկսուածս պէսպէս ճառից և գլխոց մասնից:

Եյլ յազազս զ, յ, ո, ւ տառից, սոյնպէս և յազազս նայ տառից, որք են մ, ն, տես յընդարձակ քերականութեան նորոգ ապագրեալ. տես անդ և զոր խօսեցաք զհնչմանէս ա—:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Յազագոս Վանիկ:

Վանիկ է ձայն ինչ, որ միով հնչմամբ ելանէ 'ի բերանոց մարդոյն, բաղկացութեամբ ձայնաւոր և բաղաձայն տառից. զոր օրինակ, Պա, հէ, նէ, գո, ից, դու, օք, և այլն:

Ասի միով հնչեամք. զի եթէ բազում հնչամք ելանիցէ, ոչ ասի վանկ, այլ բառ. զորօրինակ, Բարի, ընտանի, մեծապէս, և այլն:

Ասի ևս ելանէ 'ի բերանոյ մարդոյն. որով որոշի նախ՝ յայն ամենայն ձայնից, որք հնչին յանկենդան իրաց և յանբանից. որպիսի են ձայնք ջուրց, հողմոց, պղնձեաց, քնարից, տառազաց, թռչնոց, գազանաց, ևն: Այրկտորդ՝ որոշի նաև յայնպիսի ձայնից, որք թէպէտ ելանեն 'ի բերանոյ մարդոյ, սակայն ոչ իբր բանաւորի, այլ իբր կենդանոյ. որպիսի են ձայնք սուլելոյ, հաղալոյ, փռնգալոյ, և այլն:

Ասի դարձեալ Բաղկացոմեամք յայնատոր և Բաղկայն ասոյ. քանզի ասո 'ի ասիլ ձայնի խմբ տիրապէս վանկ՝ պիտոյ է այնմ բաղադրիլ 'ի բաղաձայն և 'ի ձայնաւոր տառից. և միով հնչամք ելանել ընդ բերանն. չոր օրինակ, Ան, եր, զեղ, քէն, և այլն: Մին իրի ձայնաւոր տառքս՝ է և օ, ոչ ասին յատկապէս վանկ, այլ անյատկապէս և պիտակաբար, ըստ որում միով հնչամք ելանեն 'ի բերանոյ մարդոյն:

Ըստ այսմ են և այլ ձայնաւոր տառք՝ եթէ առանց բաղադրելոյ ընդ բաղաձայն տառից հնչեսցին. որպէս, ա, ե, է, ը, ի, ո. զի ըստ այսմ տառ ասին. այսինքն հեզելի և յօղելի ձայն, և են նիւթ և տարր վանկի և ոչ տիրապէս վանկ: Իսկ եթէ փաղառութեամբ բաղաձայն տառից հնչեսցին, ասին յատկապէս վանկ. զօր օրինակ, այժ, եղ, և այլն. զի ըստ այսմ հեզմամբ և փաղառութեամբ տառից ձևանան: Աւ վասն այսր պատճառի վանկն կոչինաև հեզ և փաղառութիւն:

Վանկից բազում են տեսակք. ոմանք են միատառ, կամ միազիր և ոմանք յոգնատառ, կամ բազմազիր: Միատառք են եօթն ձայնաւորքս, ա, ե, է, ը, ի, ո, օ. որք ըստ վերոյ գրելոցդ պիտակապէս միայն ասին վանկ:

Իսկ յոգնատառք են, որք 'ի բազում տառից բաղկանան. ոմանք յերկուց, և կոչին երկատառ. որպէս, Աղ, մի, օդ, ևն: Ոմանք յերկուց, և ասին երատառ. որպէս, Հաց, հող, բեր, ևն: Ոմանք 'ի չորից, և ասին քառատառ. որպէս, Չարկ, վիղկ, ջուր, ևն: Ոմանք 'ի հնգից, և ասին հնգատառ. որպէս, Սուրբ, թեամբ, զեամբ, ևն: Ոմանք 'ի վեցից, և կոչին վեցատառ. որպէս, Սուրճք, ջուրքք, սեամբք, ևն:

Ղարձեալ ոմանք՝ ի վանկից են միաբարբառ, կամ միաձայն, և ոմանք երկբարբառ կամ երկձայն: Միաբարբառք են նորա, որ ունելով զմի ձայնաւոր տառ՝ զձայն միոյ հնչեն. զոր օրինակ, Հար, Թող, զով, Ծիռ, ևն: Իսկ երկբարբառք են նորա, որք ունելով զերկուս ձայնաւորս՝ իբրև զմի ձայն հնչեն. զոր օրինակ, Լեալ, եօթն, ձիւն, տուն. տես յընգարձակն:

Ղարձեալ ոմանք՝ ի վանկից են աննշանք, և ոմանք նշանականք: Աննշանք են նորին, որք ՚ի հայ բարբառ ինչ ոչ նշանակին, զոր օրինակ, Մա, բե, դէ, ևն: Իսկ նշանականք են՝ որք առանձինն նշանակին ինչ. զոր օրինակ, Լար, Թել, զէն, ևն. բայց սորին ոչ ըստ որում նշանականք, այլ ըստ որում են նիւթ նշանակութեան, և ըստ որում միով հնչմամբ ելանեն ընդ բերանն, ասին վանկ, զի ըստ որում նշանականք՝ յաւէտ բառ ասին, քան վանկ:

ԳՂՈՒԽ Գ.

Յաղագս Բառի:

Բառն է ձայն նշանական. այսինքն այնպիսի ձայն, որ կարգեալ է առ ՚ի նշանակել ինչ. որով և որոշի ՚ի վանկէն. զի նա է ձայն միահնչիւն՝ ըստ ինքեան աննշան՝ կարգեալ առ նշանական ձայն. զի միշտ նշանակէ ինչ. այսինքն, կամ զնոյն իրն, կամ զգործողութիւնս իրաց և կամ զպարագայս նոցին:

Չայնն որ նշանակէ զիրն, և յորջորջէ զնոյն այս ինչ, ասի անուն. որպէս՝ Վար, հող, անասուն, տեսիլ, ևն:

Չայնն որ նշանակէ զգործողութիւնս կամ զկիրս և կամ զլինելութիւն իրաց ընդ ժամանակաւ, կոչի բայ. զոր օրինակ, Բանամ, խոցեցայ, եղէ, և այլն:

Չայնն որ նշանակէ զիրն ՚ի գործողութեան կամ ՚ի կրելութեան, կոչի ընդունելութիւն. զոր օրինակ Տեսող, տեսեալ, տեսանելի, և այլն:

Չայնն որ զպարագայս իրաց և գործողութեանց նշանակէ, է հնգապատիկ. զի կամ զդէմն իրաց ցուցանէ, և այս կոչի դերանուն. զոր օրինակ, Ես, դու, սա, դա, և այլն: կամ սոսկ զպարագայս ինչ իրաց յայանէ. և այս կոչի նա-

խաղրութիւն, զոր օրինակ, Ի, զ, ընդ, վասն, ևն: Ամօ՛ զկիրս հոգւոյն յայտ առնէ. և սա կոչի միջարկութիւն. զո: Ո՛վ, աւա՛ղ, և այլն: Ամօ՛ զպարագայս գործողութեան և կրելութեան՝ ի մէջ բերէ. և սա կոչի մակբայ. զոր օրինակ, Այսօր, յետոյ, ուր, և այլն: Աւ կամ զայս ամենայն նշանական բառս ընդ միմեանս կապէ. և սա անուանի շաղկապ. զոր օրինակ, Սակայն, թէ, և, և այլն:

Յայտցանէ յայտնի երևի, թէ ութ են ազգք բառից. այսինքն, Անուն, գերանուն, բայ, ընդունելութիւն, նախաղրութիւն, միջարկութիւն, մակբայ և շաղկապ:

Չորք՝ ի սոցանէ հըրովականք են, որպէս, անուն, գերանուն, բայ և ընդունելութիւն. և չորք անհըրով. որպէս նախաղրութիւն, մակբայ, շաղկապ և միջարկութիւն:

Արդ՝ սոքա որպէս վասն զորոյ ձայնք նշանականք առանձինն առեալ բառք ասին, սոյնպէս և վասն բաղկացուցանելոյ զբան՝ այսու կամ այնու եղանակաւ նշանակելով՝ մատուցք բանի կոչին, ոմանք իբր անուն ոմանք իբր բայ. և այլն:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Յաղագրս Բանի:

Բանն է կարգաւոր շարամանութիւն բառից՝ յայտնող տրամախոհութեան մտաց: Յասելն՝ կարգաւոր շարամանութեան բառից, ցուցանէ, թէ ի կազմութեան բանի շարք բառիցն պարտին լինել ըստ կարգի զետեղեալք. զոր օրինակ «Յանկանիլ մեղացն՝ յառնէ արդարութիւնն.» Իգնատիոս: Ուր ահա ըստ կարգի դասաւորեալ են բառք: Իսկ եթէ խանդարեցէ զկարգն, ոչ ևս մնայ բան. զո, Յառնէ անկանիլ արդարութիւն մեղացն: Չի բառք սորա թէպէտ նոյն են, որ ինչ ՚ի նախընթացք յորում կազմեալ էին զբան, բայց յանկարգս զետեղեալ՝ ոչ առնեն զկազմութիւն բանի:

Իսկ յասելն՝ յայտնող արամախոհութեան ճարայ, ցուցանէ, թէ յայնժամ շարուածք ՚ի բառից բան ասի, յորժամ զդատմունքս, կամ զխօսս մտաց մեքոց յայտնէ, թէ իցէ ՚ի սակաւ բառից կազմեալ, և թէ ՚ի բազմաց. զո, Աւ և կոյր աջօք՝

քան կոյր մտօք» Եղիշէ: Ահա այս բան յայտ առնէ զայն դատումն, որովք խօսիմք 'ի միտս մեր և հաստատեմք, թէ լաւ է մարդոյ կոյր լինել աչօք՝ քան մտօք:

Ասացի՛ զդատմունս մտաց. զի եթէ միայն զպարզ հայեցողութիւն կամ զըմբռնումն մտաց յայտնեսցէ, ոչ է բան ընդ քերթողաց. որպիսի են նոքին: Օգորաբարէլ Սաղաթիէլեան, բանական կենդանի, լուսատու և զուարթարար, ևն: Օգիտօք միայն զըմբռնմունս մտաց յայտնեալ յաւէտ շարացարեալ բառք ասին՝ քան թէ բանք: Եւ այս ոչ վասն այսորիկ՝ զի բայ չէ եղեալ 'ի նոսա ներգործութեամբ, այլ վասն այնպիսի պակասութեան, ըստ որոյ և ոչ զօրութեամբ ըմբռնի բայն: Իսկ եթէ բայն զօրութեամբ իմասցի, է տիրապէս բան. զօ, «Ի քէն տանջանք, և 'ի մէնջ յանձնառութիւնք, սուր քոյ, և պարանոց մեր» Եղիշէ: Ուր զօրութեամբ ըմբռնին այսպիսի ինչ բայք, տուեալ լինին, ընծային, և պատրաստ է, որպէս թէ ասացեալ էր. 'ի քէն տուեալ լինին տանջանք, և 'ի մէնջ ընծային քեզ յանձնառութիւնք տանջանացի. և որպէս պատրաստ է սուր քոյ, սոյնպէս և պատրաստ է պարանոց մեր:

Ոմանք 'ի բանից են կատարեալ, և ոմանք անկատար: Վարեալ բանն է, որ անթերի յայտնէ զտրամախոհութիւն մտաց. որով լսողն ոչ ևս սպասէ այլոց բառից առ 'ի առնուլ 'ի միտ. զ, «Մարդիկ յորինալն առաւել հային՝ քան 'ի ճշմարտութիւնն» Եղիշէ:

«Իւրաքանչիւր ոք յիւրոց գործոց գովի կամ պարսաւի»

Գրեգոր Երչարանի:

«Բարիոք է մահկանացուի ոչ գիտել՝ թէ երբ վախճանի»

Պատմ. Եղիշէ:

Իսկ անկատար բանն է, որ 'ի բառից կարգաւ շարագրեալ թէպէտ յայտնէ զտրամախոհութիւն մտաց, բայց անկատար և թերի. և կամ ապ զսկզբնաւորութիւն իմանալոյ զտրամախոհութիւն մտաց, բայց ոչ աւարտէ. այլ որպէս թէ 'ի կախ թողու և որ լսէ՛ լրման նորին սպասէ. զօ, Եթէ ցանկամք հասանել փառացն, թէպէտ և ամենայն աշխարհ գովեն և երանեն զմեզ. 'ի փորձեցն փախուցեալ. ճորժամ յազթեմք. ևն: Օգիտօք սոքա զթերի ինչ դատմունս մտաց

յայտնեալ, թէպէտ և սկիզբն առնեն խնցուցանելոյ, այլ ոչ կատարեն. բայց եթէ յարեացի 'ի նոսա այլ բան կամ բայ. զոր օրինակ:

«Եթէ ցանկամբ հասանել փառացն, փախիցուք 'ի փառաց անտի.» Ուկեք:

«Թէպէտ և յամենայն աշխարհ զողեն և երանեն զմեզ (մարգրիկ), զինչ օգուտ են մեզ.» Ապր հարց:

«'Ի փորոնցն փախուցեալ՝ մեծամեծացն մատնեցայ.» Նար:

«Յորժամ մտղթեմք, ցնծամք.» Ուկեք:

Ի վախճան ծանօթութեանց զլիաւոր մասանց քերականութեան՝ համառօտեցուք զսահման նոցա յայս ոտանաւոր, առ դեւրին սերտողութիւն համբակաց:

Գիրն է գիծ ինչ նշան տառի.

տառն է հնչումն ինչ յեզելի:

Վանին միով հնչմամբ յօդի,

բազկացութեամբ պէսպէս տառի:

Բառն է ձայն ինչ նշանական,

յազգըս 'ի յութ բաժանական:

Բանն է կարգաւ բառի հիւսուած,

յայտնիչ ներքին դատման մտաց:

Արդ յետ խօսելոյ մեր զչորից մասանց քերականութեան, հարկ է խօսիլ զլութից մասանց բանի զլւրաքանչիւրոց առանձինն:

ԳՎՈՒԽ Ե.

Յաղագս անոան:

Թէ զինչ և Կանխապիլ էլ էլ անոանն:

Անունն է մասն բանի, որով իրն յորջորջի. այսինքն է՝ այնպիսի բառ, որով իրն անուանի՝ և ասի այս ինչ կամ այսպիսի ինչ. Պօ, Մարդ, քար, խունկ, լոյս, պայծառ, տիար, ևն. զի սրօք պէսպէս իբք պէսպէս օրինակաւ այս ինչ կամ այն ինչ անուանին՝ մինն մարդ, մինն քար, ևն: Հնար է ևս սահ-

մանեւ այսպէս. Անունն է մասն բանի, որ զէութիւն իրին նշանակէ. այլ այս ևս զնոյն զօրութիւն ունի. քանզի անունն յայնժամ նշանակէ զէութիւն իրին, յորժամ իրն նովաւ անուանի այս ինչ կամ այսպիսի ինչ, որպէս անունս ճարտ' յայնժամ նշանակէ զէութիւն մարդոյ, յորժամ նովաւ անուանի իրն այնպիսի, այսինքն՝ մարդ:

✓ Անունն ումանք են գոյական և ումանք ածական: Գոյական անունն է, որ ինքնին վարի՝ ի բանս, և նշանակէ զիրս էականս կամ իբր էականս, թէ բնականք իցին և թէ արհեստականք. Դօ, Մարդ, տունկ, աթոռ, թուղթ, գոյն, քաղցրութիւն, նկար, շինուած, և այլն:

Գոյական անունն ումանք են յատուկ, որք և՛ ի հնոց խիտ ասին, ումանք հաւաքականք որք և Բազմյականք կոչին, և ումանք ընդհանուրք կամ հասարակք՝ որք և ասին ասասականք:

Յատուկ անունն է, որ կարգեալ է առ՝ ի զմի ինչ նշանակել, և զմիջէ միայն ասիլ. Դօ, Աիմոն, Տարոն, Տիգրիս, Քորեբ, ևն: Չի սոքա հնարեալ են վասն նշանակելոյ զմի մարդ, զմի գաւառ, զմի գետ, զմի լեռուն, ևն. ուստի և զմիջէ միայն ասին. վասն որոյ և ոչ վարին յողնականապէս:

Եւ թէպէտ յատուկ անուննք մարդկան՝ այլևայլ անձանց ևս դնին, բայց այն է ըստ պատահման. և զնոցանէ ևս իբրև զմիջէ ասին: Իսկ եթէ կամիցիմք որոշել զնոսին յայլոց, յարեմք՝ ի նոսա երբեմն զբառս ինչ՝ նոցին յատկացեալս. Դօ, Աիմոն Յովանոս, Աիմոն Նախանյայոյ, Աիմոն Բարոս, Աիմոն Մոգ, Յուզա Մակեթ, Յուզա Յակովբեան, Յուզա Իսկարիովթայի, ևն:

Հաւաքական է, որ միով եզական ձայնիւ զբազում իրս հաւաքմամբ միացեալ՝ իբրև զմի ինչ նշանակէ. Դօ, Շեղջ, կոյտ, դէզ, հօտ, երամ, խումբ, ժողովուրդ, տոհմ, հոյլ, պար, ևն: Չի սոքա ոչ զմի ինչ յինքեանս նշանակին, և ոչ ևս զբազումս իբր՝ ի միեանց զատեալս, այլ իբրև հաւաքեալս՝ ի մի: Արպէս հօփն ոչ նշանակէ զմի ոչխար, այլ զբազում ոչխարս, ոչ առանձինն առանձինն, այլ իբր՝ ի մի հաւաքեալ. զե առանձին մի ոչխարն ոչ ասի հօտ, այլ յորժամ բազումք՝ ի մի խումբ իցին:

Իսկ ընդհանուրն կամ հասարակն է, որ նշանակէ զընդհա-

նուր ինչ էութիւն տարածեալ առ բազում անհատս կամ որ զբազմաց ասի հասարակաբար. **ԿՕ**, **Օտառ**, **հաւ**, **գետ**, **տուն**, **զահ**, **զոհ**, **խորհուրդ**, **բան**, **զօրութիւն**, **փառք**, **ԼԵ՛**: **Ջ** ի սորա ոչ զմիջէ միայն, այլ և զբազմաց ասին ՚ի հասարակի: **Որպէս Ժառն** ոչ ասի զմիջէ ծառոյ միայն, այլ և զամենայն ծառոց. **զի** **զոր** ինչ նշանակէ անունս **Ժառ**, զտանի այն յամենայն ծառս:

Վ **Մ** ծական՝ կամ ըստ հնոց **ճակարական**, անունն է, որ ինքնին ոչ վարի ՚ի բանս, այլ պահանջէ յարիլ ՚ի գոյականս՝ իբր յայանիչ որպիսութեան նոցա. **ԿՕ**, **Բարի**, **չար**, **առատ**, **սակաւ**, **անտուեր**, **վհագոյն**, **կարևոր**, **ամենափայլ**, **կենդանաբար**, **բարեատեաց**, **ԼԵ՛**: **Որք** **առանձինն** ոչ վարին ՚ի բանս, այլ յարագրելով ՚ի գոյականս: **Ն**ւ պատճառն է, զի ունին զնշանակութիւն իբր ճապարհ. **քանզի** **թէպէտ** և **յոյտ** **առնեն** **զորպիսութիւն** ինչ, **բայց** ոչ որոշեալ առ այս կամ առ այն. որով և միտք մարդոյ ՚ի լսելն՝ մնայ տատանեալ. և որոնէ, **թէ** որոյ իրի արդեօք որպիսութիւն է այն, **զոր** նշանակին: **Ա**պա **եթէ** ընդ գոյականի վարեսցին, որոշի նշանակութիւն նոցա առ այս կամ առ այն. որով և միտք լսողին հանգչի. **ԿՕ**, **յասելն**, «**Օտառ**, **բարի**, **պտուղ**, **բարի** **առնէ**. և **ծառ**, **չար**, **պտուղ**, **չար** **առնէ**.» **Մարի**: **Մ** ծական անունս **Բարի**՝ յարելով ՚ի գոյական անուանսդ **Ժառ** և **պտուղ**՝ որոշի առ այս և առ այն. այսինքն առ **ծառն** և առ **պտուղն**. որով և միտք լսողին ոչ ևս որոնէ, **թէ** **բարին** **զոր** իր նշանակէ աստ, կամ **զորոյ** իրի որպիսութիւն յայտնէ: **Բ**ստ այսմ և անունդ **չար** յարելով յանուանսդ **Ժառ** և **պտուղ**, որոշի ՚ի նշանակութեան իւրում:

Յասացելոցս տեսանի, զի գոյական անունն հայի ՚ի զինդ գոլ իրին, իսկ ածականն հայի յորպիսի գոլ նորին. վասն որոյ մին վարի առանձին, և միւսն յարելով ՚ի նոյն:

Այլ զիտելի է, զի **թէպէտ** ածականն պահանջէ յարիլ ՚ի գոյականս, **բայց** ոչ է հարկ միշտ ներգործութեամբ ունել զնոսին. այլ բաւական է ևս զօրութեամբ միայն ունել. **ԿՕ**, **յասելն**, «**Ի** փոքուն նկարեաց զմեծն, և ՚ի մարմնականն ըզհողևորն.» **Ի** փոքուն: **Մ** ծական անուանքս ՚ի **փոքուն**, **զմեծն**, ՚ի **մարմնականն**, **զնոքեալն** զօրութեամբ ունին զգոյական իւրեանց. այսինքն է՝ **իւր**, **զործ**, **զործողութիւն**, **խորհուրդ**. որպէս

Թէ ասէր, 'Ի փոքու իրի նկարեաց զգործ մեծ, և 'ի մարմնական գործողութեան զխորհուրդ հոգևոր:

Ածական անուանց ոմանք դրականք ասին, ոմանք բաղդատականք և ոմանք զերազրականք:

Գրականք են, որք ցուցանեն զորպիսութիւն կամ զորքանութիւն իրին պարզապէս առանց ձոխացուցանելոյ կամ նուազեցուցանելոյ. ի՞նչ, Բարի, սպիտակ, զեղեցիկ, վատթար, պակաս, երկայն, կարճ, ևն:

Բաղդատականք են, որք բաղդատելով զմի իր ընդ այլում իրի, ցուցանեն զորպիսութիւն կամ զորքանութիւն նորին առաւելեալ կամ նուազեալ քան զմիւսոյն. և սոքա կազմին մասնկամբս Գոյն. ի՞նչ, Բարեգոյն, սպիտակագոյն, զեղեցիկագոյն, վատթարագոյն, պակասագոյն, երկայնագոյն, կարճագոյն, ևն:

Գերազրականք են, որք ցուցանեն զորպիսութիւն իրին յոյժ առաւելեալ, կամ յոյժ նուազեալ քան զայլոցն. և սոքա կազմին մասնկամբս Կռն. ի՞նչ, Ամենաբարի, ամենազեղեցիկ, ամենավատթար, կամ՝ ևս վերագոյն, ևս մեծագոյն, ևն:
Չայցանէ տես յընդարձակն:

Անուանք միջականք:

Աստանօր արժան համարիմ խօսիլ զայնոցիկ անուանց, որք կոչին միջականք, և բաժանին 'ի հինգ տեսակս. որ են, Ա երբերականք, հանրականք, հարցականք, մասնականք և թուականք:

Ա երբերականք են, որք 'ի մէջ բերին զբաղդատութիւն ինչ որպիսութե կամ որքանութե. և են սոքա. Սոյնպիսի, գոյնպիսի, նոյնպիսի: Այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի: Այսքան, այդքան, այնքան. սոյնքան, նոյնքան. և սոքա վարին ածականապէս: Բնդ որս դասին և բառքս՝ Այսչափ, այդչափ, այնչափ. սոյնչափ, գոյնչափ, նոյնչափ. որք առանց հօլովելոյ վարին:

Հանրականք են բառքս՝ Ամենայն, ամենեքեան կամ ամենեքին, բոլոր, բոլորեքեան կամ բոլորեքին. որք իբր ածական 'ի գործ ածին: Բնդ որս կարեն դասիլ և անուանքս՝ բնաւ, համայն, ևն:

Հարցականք են, որք հարցականապէս վարին. յորոց ոմանք են իբր զոյական. և են սոքա, Ա՞, ո՞վ, զե՞նչ, ո՞վ

որ, զիք. Աւ ոմանք իբր ածական. և են սորա, Ո՞ր, զԼ՛նչ պիտի, որպիսի՞, ի՞րչափ, ի՞րքան, քանի՞: Ի սոսա բառքս Որպիսի, որքան, քանի, որչափ, վարին երբեմն նաև իբր վերբերականք առանց պարոյի:

Մանասկանք, որք և ճակջաշխ ասին, են նորա, որք մասնաւորեն զնշանակութիւն անուան իրիք. երբեմն իբր ածական վարելով և երբեմն իբր գոյական. և սորա են չորեքէկին: Առաջինն որոշէ զմին ՚ի յերկուց. և է բառս այս՝ Մի-ս. զոր օրինակ, «Յաստուծոյ երկու ձանապարհ կոչեցան. մին լայն և ընդարձակ, իսկ մի-ան նեղ և անձուկ.» Ո՞վ: Սա չունի յոգնական:

Երկրորդն որոշէ զմին ՚ի բազմաց. որպէս սորին, Ո՞՞ն, «+, ի՞նչ, ինչ. զօ, «Օսմն (ի մարդկանէ) աստ պատժէ և անդ պսակէ.» Լամբերոն. ՚ի միւն. պար: :

Երրորդն ցուցանէ զերկուսն մի մի յինքեանս՝ և է բառս այս՝ Երկաթանդի-ր. զոր օրինակ, «Օկերպարանս երկաքանչիւրոց առ միմեանս եղեալ՝ զմի և զնոյն վհատութեան ծընունդս արատգրեն.» Նար:

Չորրորդն ցուցանէ զբազումս ՚ի միասին անձնեաբար և ոչ հաւաքապէս և է բառս՝ Ի-րաթանդի-ր. զօ, «Առանձինն ունի իւրաքանչիւր անգամ՝ զիւրաքանչիւր գործ.» Նար. երգ:

Սորա ուղղականն բազում անգամ վարի փոխանակ սեռականի և տրականի. զօ, «Նոյն հոգի բաշխէ Խրաթանդի-ր ըստ իւրաքանչիւր կարի.» Կր բաշխէ իւրաքանչիւրոց. Վր:

Ի տեղի սորա երբեմն դնի կրկնակ բառքդ մի մի, այս այս, ևն. զոր օրինակ, «Բաշխէր միոյ միոյ ՚ի նոցանէ զզանձս.» Խորէն: «Օսմն ասն զբաշխութիւն պատմէր նոցա.» Եղիշէ: Վ թուականք են, որք ՚ի մէջ բերեն զթիւ և վարին ածականապէս. որոց են հինգ տեսակք: Առաջին տեսակքն ասին ընդարձակք, որք արձակապէս նշանակին զթուեալն. որպէս՝ Մի, երկու, երեք, չորս, հինգ, վեց, տասն, հնգետասան, քսան, քսան և մի, երեսուն, ևն: Երկրորդ տեսակքն ասին դասականք. որք կարգաւ ցուցանեն զթուեալն. որպէս՝ առաջներորդ, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ, տասներորդ, հնգետասաներորդ ևն: Երրորդ տեսակքն ասին դասականք. որք նշանակեն զթուեալն իբր զատուցեալ և ա-

ուանձնացեալս. 70, Մխակ, երկեակ, երրեակ, հնգեակ, եօթնեակ, յինեակ, ևն: Չորրորդ տեսակքն ասին անձներականք. որք զբազումն ընդ միով թուով իւրաքանչիւրաբար նշանակեն. 70, Արկոքեան կամ երկոքին, երեքեան կամ երեքին, չորեքեան կամ չորեքին, հնգեքեան կամ հնգեքին, վեցեքեան կամ վեցեքին, տասնեքեան կամ տասնեքին, և այլն: Հինգերորդ տեսակքն ասին կրկնականք. որք զկրկնումն թուոյցուցանեն՝ վերջաւորութեամբս պարտիկ. զոր օրինակ, Վառապատիկ, (այսինքն մին քառիցս կրկնեալ). հնգապատիկ, (քմին հնգիցս կրկնեալ.) ևն:

Յոմանս ՚ի սոցանէ յարի և մասնիկս կն. 70, Արեքկին, չորեքկին, հնգեկին, վեցկին, և այլն:

ԳԼՈՒԽ Օ.

Յազագո պարագայից անուան: Առ նախ յազագո Աւանից:

Պարազայք անուանց ասին այնք, որք շուրջ զանուամբ մտածին՝ իբր հետեւումն որպիսութեան նոցա. ուստի նաև հետեւանք կոչին. և են վեց, այսինքն, Առ, ձև, տեսակ, թիւ, հօլով և հօլովումն:

Առքն կամ սերք անուանց են որոշմունք զոյական անուանց՝ ըստ նշանակելոյ նոցա զսերս իրաց, այսինքն, զարու և զէգ, կամ զհասարակ ինչ, և կամ զէզոք: Ուստի և անուանք՝ ըստ սերսի են չորք, արական, իգական, հասարակ և չէզոքական:

Արականն է որ նշանակէ զարու. 70, Աբրահամ, Իսահակ, հայր, եղբայր, այր, փեսայ, աներ, հաւ, պապ, եղն, ցուլ, արջառ, քաղ, ևն:

Իգականն է որ նշանակէ զէգ. 70, Սարրա, Աննա, կին, տիկին, դշխոյ, հարսն, մայր, քոյր, զոքանչ, հանի, նու, հօրաքոյր, մայրադիւր, մօրու, կով, երինջ, մաքի, ալոջ, մարի, և այլն:

Հասարակն է որ միով ձայնիւ նշանակէ զարու և զէգ. զոր օրինակ, Օւաակ, որդի, թոռն, կորին, կողան, մրտրուկ, ձագ, ևն: Աւ ևս Մարդ, առիւծ, ձի, նապաստակ, արտուտ, անդղ, և այլն:

Չէղջքականն է որոյ նշանակեալն ոչ արու է, և ոչ էգ. զօ, Գուր, օբ, հող, մոմ, ճրագ, թուղթ, լոյս, մեծութիւն, ծնունդ. և այլն: Իսկ եթէ անկենդան իրք կոչեացին երբեմն արու կամ էգ. զօ, Արու կամ էգ ծղինի, արու կամ էգ արմաւենի, արու կամ էգ պղինձ, և այլն, այն նմանութեամբ ասի, և ոչ տիրապէս:

Ասացի 'ի վերոյ, թի այս որոշմունք են գոյական անուանց. զի 'ի լեզուի մերում ոչ գտանի որոշումն սեռի ածական անուանց ըստ արականի և ըստ իգականի. զի որչափ և ածականս ունիմք, կամ հասարակ են արուի և իգի և կամ չէզորք. և բազումք ևս հասարակ են մարդկան և անասնոց, ըզգայնոց և անղզայից. արհեստականաց և բնականաց:

Ասացի և ևս, ըստ նշանակելոյ նոցա զսեռս իրաց. զի սեռք անուանց ոչ նկատին 'ի մեզ ըստ վերջաւորութեան կամ ըստ յօդից ինչ, որպէս 'ի Ատօնս, և 'ի յայլս. այլ ըստ նշանակութեան նոցին. իրք զի եթէ նշանակեալն անուան իցէ արու՝ անուան ասի արական, եթէ էգ՝ իգական, եթէ երկուցն ևս պատկանեալ՝ հասարակ, և եթէ և ոչ միում պատշաճեալ, չէզորք:

Եւ թէպէտ ոմանք յածականաց ունելով զվերջաւորութիս «նէ» որոշին 'ի սեռ իգական. զօ, Արբուհի, Երանուհի, ևն, բայց այս վերաբերի յածանցումն անուանց. զորմէ տեսցես 'ի ԳԼ Է:

Եւ դարձեալ 'ի յատուկ անուանս թէպէտ կան՝ որք ըստ այս ինչ վերջաւորութեան արականապէս նշանակեն. զօ, Յովհաննէս, Հերովդէս, Աիւրոս, Յուստիանոս, և այլն. և ըստ այլ ինչ վերջաւորութեան իգականապէս. զօ, Յովհաննա, Հերովդիա, Աիւրիա, Յուստիանէ, ևն: Բայց այս ոչ է 'ի յատկութենէ լեզուիս մերոյ, այլ զրեթէ 'ի թարգմանութենէ անուանց այլոց ազգաց. որպէս յայտ է:

Իսկ եթէ պիտոյ լիցի 'ի լեզուի մերում զանուն ինչ հասարակ իգականապէս 'ի գործ ածել, յարեմք յայն զանուն իգական. զօ, «Ան մի վհուկ.» և. Թագ: Ան մարգարէ. Գաս: Ան ժրագլուխ. Ասակ: Աղջկն՝ որ զանապանն էր. Յովն. ևն: Եւ ևս Մասակ ձի. Ծագակ առիւծ, Գագ աղուէս, Գագ կատու, և այլն:

ԳԼՈՒԽ Է:

Յաղագս Ձևոյ անուանոց:

Ձեր անուանոց որոշին ըստ պարզութեան, ըստ բարզութեան, և ըստ բազադրութեան նոցա: Ուստի և անուանք ըստ ձևոյն երբեակ են. Պարզ, բարզ և բազադրեալ:

Պարզ անունն է որ կայ յինքեան միայնակ և առանձինն, և ոչ է զօրեալ ընդ այլում նշանական բառի, և ոչ ունի յառաջոյ զաննչան ինչ մասնիկ. ֆօ, Սով, հօզի, բարի, խառն, կեղծիք, ելք, և այլն:

Բարդն է, որ յերկուց նշանական բառից զօրեալ է 'ի մի անուն 'ի ձեռն յօղիցս, ա, է, է, է, ու կամ եւ. ֆօ, Սովամահ, բարեմիտ, հոգեկիր, խառնիխուռն, կեղծուպատիր, ելեէջ, ևն. յորս յօղքք է և է երեալ են փոխարկմամբ նիւ տառին:

Ելլ բազում անգամ առանց այսպիսի յօղից ևս բարդի անունն. ֆօ, Երկձայն, վրէժխնդիր, բարձրնտիր, և այլն:

Ելլ գիտելի է, զի անունն բարդի ընդ պէսպէս մասանց բանի. Եսիս ընդ ինքեան. ֆօ, Պարազլուս, սկզբնաչար, բաղմապարզե, մեծապայծառ, և այլն:

Երկրորդ ընդ դերանուան. ֆօ, Ինքնագոյ, ինքնահար, նոյնատիպ, քոյնաստեղծ, և այլն:

Երրորդ ընդ բայից. ֆօ, Չարախնդաց, թաղընկէց, ծովահնդձոյց, վարձահատոյց, բեռնաբարձ, ախիղերակալ, սրատես, դիւահար, ականջալուր, ևն: Երբեմն ևս ընդ արմատըս բայից. ֆօ, Բազմածին, զինակիր, լուսակիցն, հոգեպատում, և այլք բազումք: Ի սոսա ոմանք ունին զզօրութիւն ողի, և ոմանք եսլի. քանզի չարախնդացն նշանակէ ըզլննդացողն ընդ չարիս. Բազմակէցն զթաղ ընկեցօղ, Բեռնաբարձն զբեռն բարձող, Բազմածինն զբազումն ծնանօղ, զինակիրն զզէս կրող, ևն: Սոյնպէս և Ծովահնդոյցն հեղձեալ 'ի ծովու նշանակէ կամ 'ի ծովու հեղձուցանող, հոգեպատումն հոգեով պատմեալ կամ զհոգւոյն պատմող. Կիսահարն 'ի դիւէ հարեալ, և այլն:

Չորրորդ ընդ ընդունելութեան . Կ՛, Արողամիտ , քերթողահայր , տեսանողազուշակ , առաքելաշնորհ , ընտրելակից , սքանչելագործ , և այլն :

Ճինդերորդ ընդ նախադրութեան . Կ՛, Գաղտամիտ , ընդդիմամարտ , հեռաբնակ , միջասահման , մօտաքաղաք , շրջապարիսպ , և այլն :

Ալեցերորդ ընդ մակբայի . Կ՛, Յառաջապահ , յարադար , յաւէտահրաշ , մշտանուէր , նախաժաման , ներքսակողմն , և այլն :

Ճնար է անուանց բարդիլ նաև ընդ միջարկութեան և ընդ շաղկապի . Կ՛, Աշալաշահէր , թէպննդիր , և այլն . այլ սոքա չեն 'ի գործածութեան :

Գիտելի է ևս , զի բարդութիւն անուանց լինի քառակի . Ասի՛ յերկուց ամբողջ բառից . Կ՛, Մեծահանդէս , գեղատեսիլ , հրեշտակակերպ , լայնախորհուրդ , շքեղապայծառ . Են : Երկրորդ՝ յերկուց պակաս լոց կամ փոփոխ լոց . Կ՛, Առևատու , երկդիմի , երկնառաք , բազմագունի , և այլն : Երրորդ՝ 'ի միջէ փոփոխ լոց 'ի հաւիլն , և 'ի միջէ ամբողջէ 'ի յանդիլն . Կ՛, Գեղեցկատար , ժողովրդապետ , բարեվիճակ , տանուտէր , չարեացապարտ , ձերբակալ , և այլն : Չորրորդ՝ 'ի միջէ ամբողջէ 'ի հաւիլն , և 'ի միջէ փոփոխ լոց 'ի յանդիլն . Կ՛, Յոգնապիսի , մեծազղի , միամօր , անարգամեծար . Են :

Ի բարդ անուանս դասին և այլ քանի մի անուանք որք կու չին յարաբարդք . զի յերկուց նշանական բառից զողին 'ի մի անուն , որք և չեն այնչափ 'ի յաճախ գործածութեան . որպիսի են սորին , Անչառասփիւռ , անձնապահապետ , բարեհասակաչափ , երեքփառատրեան , հնդետասանամեայ , ողբերգարկութիւն , և այլն :

Իսկ բաղադրեալ անունն է , որ յառաջոյ զողեալ ունի զաննշան մասնիկ ինչ բաղադրական , որպիսի են սորին , Աներկիւղ , ապերախտ , ապենխաղ , ապիկար , առողջ , արքունի կամ զարքունի , արքաժամ , հակաճառ , համախոհ , հոճասեռ , քաղաձայն , փաղանուն , ներանձն , փկար , փժգոհ , փժպատեհ , Են :

ԳԼՈՒԽ Ը.

Յաղագո Տեսուհայ անուանց:

Տեսալք անուանց են որպիսութիւնք անուանց ըստ նախնական և ըստ ածանցական նշանակութեան նոցա: Ուստի և անուանք կրկին են ըստ տեսակին. Վախազաղափար, և ածանցական. որ 'ի հնոց կոչի նաև յարանուն:

Վախազաղափար կամ նախատիպ անունն է. որ կայ յառաջին նշանակութեան իւրում, և կամ յայնմ որպիսութեան զոր ինքնին նշանակէ. թէ գոյական իցէ, և թէ ածական. թէ պարզ իցէ, և թէ բարդ կամ բաղադրեալ: Ըստ որոյ և կոչի նախազաղափար կամ նախատիպ. իբր թէ նախկին օրինակ և տիպ, յորմէ կարեն ածանցիլ և յարանուանիլ այլք. որպիսի են սոքա, Այս, երկիր, դործ, մահ, բարի, զուարթ, լուսափայլ, բարեգործ, անմահ, և այլն:

Ածանցական անունն է նոյն նախատիպ անունն 'ի ձեռն ածանցականակերտ աննշան մասնկանց տրամակայեալ 'ի յանգիլն, և ածեալ յայլ իմն կերպ նշանակութեան. որդոն, Առսաւոր, երկրային, բարեգործութիւն, անմահական, ևն: Յորս որպէս տեսանի անունդ լոյս ածանցիչ մասնկամբս ասոյ եղանակաւորեալ ածեալ է յայլ իմն կերպ նշանակութեան. զի 'ի կերպաւորիլն լուսասոյ՝ ոչ ևս նշանակէ զլոյսն, այլ զունողն լուսոյ: Ըստ այսմ ևս անունս Բարեգործ՝ տրամակայեալ ածանցիչ մասնկամբս ուրիշն, ոչ նշանակէ զայն, որ գործէ զբարի. այլ զգործս նորա բարեք կատարեալ: Ըստ այսմ իմն և զայլոց:

Ածանցականակերտ կամ ածանցիչ մասնիկք բազում են յոյժ, զորս կարես տեսանել յընդարձակ քերականութեանց:

Այլ ոմանք յանուանց երբեմն 'ի կրկին մասնկանց ածանցին. որդոն, թազասորոմնիւն, թազասորական, ևն. և սոքա կոչին կրկնածանցականք:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս Թոոոյ անուանոց :

Թալք անուանոց են միութիւն կամ բազմաւորութիւն նշանակութեան անուանոց ըստ ձայնին : Աւ են կրկին . եզական և յոգնական, կամ միաւորական և բազմաւորական :

Ազականն է, որ ըստ ձայնին զմի ինչ նշանակէ . զօ, շողի, մարմին, խոնարհ, հօտ, ևն : Ալի թէպէտ նշանակեալն այսպիսի անուանոց 'ի բազումն է, բայց ըստ ձայնին ոչ իբրև բազում նշանակի, այլ իբրև մի :

Իսկ յոգնականն է, որ ըստ ձայնին զբազումն նշանակէ . զօ, շողիք, մարմինք, խոնարհք, հօտք, ևն :

Այլ գիտելի է, զի 'ի բարբառս մեր անուանք կրկնակի լինին յոգնականք : Նախ յաւելլով յեզականն զտառ ինչ . որպէս յուղզական և 'ի դործիական հոլովս + . զօ, Բան+, բանիւ+. Իսկ 'ի հայցական և 'ի ներգոյական հոլովս « . զոր օրինակ, Աբան, 'ի բան . այլ 'ի սեռականն և 'ի բացառական . զոր օրինակ, Բանից, 'ի բանից :

Արկորդ յաւելլով յեզականն զգանկս ինչ, կամ զմասնիկս յոգնականակերտս . որպէս երևի 'ի ստին, Աղանայ+, այգեստանեայ+, դաշտոբայ+, գեղորբայ+, կողման+, բեռնն+, սերմաննե+, ատամննե+, զահոյ+, մոռացօն+, անդե+, գիւղօրե+, աւազաննե+, մանկոյն, խոզան, բարձկնեայ, մարդիկ, բազմական, մանկատեակ :

Գիտելի է դարձեալ, զի 'ի բարբառս մեր բազում անուանք կան, որք ըստ ինքեանց անյոգնականք են . զօ, Խաւար, լոյս, տիւ, սէր, յոյս, ևն : Սոյնպէս անյոգնական են և ամենայն յատուկ անուանք աստեղաց, ամսոց, քաղաքաց, գետոց, լեռանց, կղզեաց, մարդկան, ևն . զօ, Առսին, Յունկար, Աղարաւպատ, Արասխ, Սինա, Աիպրոս, շայկ, ևն :

Սան ևս բազում անուանք որք անեզականք են . զօ, Աղանք, բաղձանք, բարք, փառք, կամք, խելք, մեղք, ալիք, Ժանիք, կարծիք, ընթրիք, դժոխք, ցնորք, կուռք, աղօթք, և այլք բազումք :

Եւ ևս զիտել արժան է, զի անեղական անուանքս, Բողո, կածո, ևն, յորժամ յարին 'ի բայս ինչ՝ իբրև մի վարելով ընդ նոսին կամ իբր զիմազուրկ, երբեմն եզականապէս զնին. 70, «Անձանց իւրեանց մեղ է, և ոչ փրկողն.» Իգնատ: «Որոց զիարդ կամ եղև անձանց իւրեանց, բերին նուէրս տեառն.» Ելից:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Յաղագոս Հոգից անուանց:

Բառս հոգով՝ հասարակ առմամբ նշանակէ թաւալումն և գլորումն կամ շրջումն: Այլ ըստ քերականաց նշանակէ պէսպէս փոփոխումն մի և նոյն անուան 'ի սկիզբն կամ 'ի վերջն և կամ յերկուսին միանգամայն: Որպէս անունս Բոյս՝ 'ի հոլովին պէսպէս փոփոխի կամ 'ի սկիզբն, կամ 'ի վերջն և կամ յերկուսին ևս. 70, Բոյս, բուսոյ, 'ի բոյս, զբոյս, 'ի բուսոյ, զբուսոյ, բուսով, զբուսով, 'ի բոյս, ո՛վ բոյս:

Եւ այսպիսի փոփոխութիւնք կամ զանազանութիւնք միոյ անուան կոչին հոլովք անուանց. և են տանն. այսինքն. Ուղղական, սեռական, տրական, հայցական, բացառական, պատմական, գործիական, պարտական, ներդոյական, կոչական:

Ուղղական կամ անուանական հոլով է, յորում իրն ուղղակի և արձակաբար նշանակի յինքեան. 70, Հաց, անձն, հիմն, և այլն: Իսկ յայլ հոլովս անուղղակի և հոլովակի նշանակին իրք: Այս հոլով թէպէտ և փոփոխմամբ իւրք ոչ ձևանայ, բայց դասի 'ի հոլովս վասն երկուց պատճառաց. նախ՝ զի իբր արմատ այլոց հոլովոց, և երկրորդ՝ զի 'ի յոգնակին փոփոխի. 70, Հացք, անձինք, հիմունք, ևն:

Սեռական կամ ստացական հոլովն է, յորում ոչ իրն, այլ իմն իրին զօրութեամբ նշանակի, թէ աղգ իցէ նորա, թէ տուն և թէ այլ ինչ. որպէս յասինն Ծաղկոյ, զօրութեամբ նշանակի իմն՝ որ մարդոյն է. որպիսի են միտք, խօսք, դէմք, ձեռք, զգեստ և կամ այլ ինչ, որ ոչ է նոյն ինքն մարդն, այլ իմն նորա: Եւ վասն այսորիկ այս հոլով կոչև սեռական, զի ցուցանէ, թէ որոյ սեռի է այս իր. այսինքն թէ որոյ է, և

կամ ոյր ստացուած . նմին իրի ստացական ևս կոչի : Աւ յայսմանէ է, զի երբեմն փոխանակ սեռականի վարեմք զստացական յարանուանս . զօ, Այս էրկնային, պարծանք պարտական, ևն . փոխանակ ասելոյ, լոյս երկնից, պարծանք Պօղոսի, և այլն :

Տրական, այսինքն տուտղական հոլովն է, յորում նշանակի իրն իբր այն ինչ՝ որում տալի է իմն կամ առ որ հայելի է, կամ դիմելի, և այլն : Այս հոլով կրկին է, վերջահոլով և նախդրու : Ա կերջահոլովն է, որոյ վերջաւորութիւնն միայն այլայլն նման սեռականին . զօ, Ազգի, դրան, դասու, և այլն : Արոց յոգնակին լինի, Ազգաց, դրանց, դասուց, և այլն : Իսկ նախդրիւն է, որոյ սկզբնաւորութիւնն փոփոխի՝ ի ձեռն նախդրացս՝ է, յ, առ, առ՝ է, ց, ընդ . զօ, 'Ի խունի, յարուեստ, առ թագաւոր, ցանձն, ընդ լեան, և այլն : Արոց յոգնակին լինի, 'Ի խունիս, յարուեստս, առ թագաւորս, ցանձինս, ընդ լերինս, և այլն :

♥ Հայցական հոլովն է, յորում նշանակի իրն իբր ենթակայ ինդրոյ կամ իբր ենթակայ ներգործական գործողութեանց . և ձևանայ այսպէս, Չկողով, զպտուղ, զմասն, և այլն : Արոց յոգնակին լինի, Չկողովս, զպտուղս, զմատունս, և այլն : Այս հոլով բաղում ուրեք զօրութեամբ ունի զպայ, և կոչի անտրոշ հայցական . զի փոխանակ ասելոյ, զճանապարհ, զողի, զաջ, զվիշտ, և այլն ասեմք երբեմն, ճանապարհ, ողի, աջ, վիշտ, և այլն . զօ, «Յոյց ինձ ճանապարհ, յոր գնացից .» Սաղմոս :

Այլ սակայն՝ ի դերանուանս ոչ է այսպէս . զի հայցական նոցա միշտ պայի՝ ձևանայ . զի ոչ լինի ասել, Յիշեա իս . այլ «Յիշեա զիս .» Ղ Կ-ի : Աւ ոչ լինի ասել, Արան՝ որ որսայցէք, ըմբռնեսցէ ձեզ . այլ «Արան՝ զոր որսայցէք, ըմբռնեսցէ զձեզ .» Խոր : Աւ ոչ լինի ասել, Այս ամենայն և առաւել քան զոյն խօսէր . այլ «Չայս ամենայն և առաւել քան ըզոյն խօսէր .» Աղիւ : Ըստ այսմ իմա և վասն այլոց :

Բացառական կամ ըստ հնոց՝ առաքական հոլովն է, յորում նշանակի իրն իբր այն ինչ, յորմէ ելանէ իմն կամ ծագէ կամ ՚ի բաց բանի և կամ առաքի . զօ, 'Ի սենեկէ, ՚ի բերանոյ, ՚ի դայթակղութիւնէ, և այլն : Արոց յոգնակին լինի, 'Ի սենեկաց, ՚ի բերանոց, ՚ի դայթակղութեանց, և այլն :

Այլ գիտելի է, զի յորժամ մի և նոյն անունն ՚ի բացառա-

ԳՂՈՒԽ ԺԵ.

Յաղագս հոլովմանց անուանց :

Հոլովմունք անուանց են պէսպիսութիւնք վերջաւորութեանց նոցա 'ի սեռական և 'ի գործիական հոլովս միանգամայն : Իբր զի այն անուանք, որք ըստ սեռականին՝ միանգամայն և ըստ գործիականին՝ այսպիսի ինչ վերջաւորութեամբք յանգին՝ կացուցանեն զայս ինչ տեսակ հոլովման. որդոն, Բան, բանի, բանիւ : Աւ որք այնպիսի ինչ վերջաւորութեամբք յանգին, կացուցանեն զայն ինչ տեսակ հոլովման. որդոն, Աղբիւր, աղբեր. աղբերբ :

Աւ քանզի այսպիսի վերջաւորութիւնք լինին առ հասարակ քսան օրինակաւ, հոլովմունք անուանց ևս համարին քսան. որոց չորեքտասանքն ասին հասարակք, կամ տարածականք, և վեցքն մասնաւորք կամ յատուկք .

Հասարակքն են սորա, Բառ, ի, իւ : Վաղաք, ի աւ : Գետ, ոյ, ով : Ակեղեցի, ւոյ, եաւ : Աղեղն, ան, ամբ : Աեղութիւն, եան, եամբ : Գառն, ի, ամբ : Ջգեստ, ու, ու : Փոքր, ու, ումբ : Աղբիւր, եր, երբ : Աստղ. եղ, եղբ : Տըրդատ, ոյ, աւ : Ասայի, եայ, եաւ : Հայաստանեայք, եայց, եօք :

Սորա եթէ միայն ըստ վերջաւորութեան եզակի սեռականացն առցին, թուին ութ ըստ ութից յանգիցս. է, ոյ, ան, ու, այ, ին, եղ, եր. որդոն, Բառի կամ քաղաքի, գետոյ կամ եկեղեցւոյ, աղեղան կամ նեղութեան, զգեստու կամ փոքու, Տըրդատայ կամ Ասայեայ, գառին, աստեղ, աղբեր : Այսոքիկ հոլովմունք կոչին հասարակ. զի իւրաքանչիւր սոցա՝ բազում անուանց հասարակ է. իբր զի բազում անուանք հոլովին ըստ օրինակի սոցա :

Իսկ մասնաւորքն են սորին, Տէր, տեառն, տերամբ : Հայր, հօր, հարբ : Վոյր, քեռ, քերբ : Աին, կնոջ, կնաւ : Գիւղ, գեղջ, գիւղիւ : Օր, աւուր, աւուրբ : Սորա ասին ճասնասոր կամ յարոնէ, զի ըստ օրինակի իւրաքանչիւրոց 'ի սոցանէ՝ մի կամ երկու անուն հոլովի, և կամ բարդեալքն անուան, որպէս եղաք յառաջին մասին :

Յայտասիկ հօլովմունս բովանդակին ամենայն անուանք լեզուիս Հայոց թէ աննզականք իցեն և թէ անյողնականք, թէ յատուկը իցեն և թէ ընդհանուրք. և թէ ամենեքին ընդ ամենեքումք, այլ ոմանք ընդ առաջնով, ոմանք ընդ երկրորդիւ, և այլք ընդ այլովք, և բազումք ևս ընդ երկրորումք. որոց քաջ կարես հասու լինել ոչ կանոնօք և ոչ օրինակօք, այլ յաճախ ընթերցմամբ գրոց, և ՚ի բառարանի գեգերելով. զի ՚ի նմա եղեալ կան ըստ կարգի հօլովմունք ամենայն անուանց:

Այլ աստ գիտելի է, զի կան անուանք ինչ որք ՚ի հօլովին ընդ զանազան հօլովմամբ փոխեն զնշանակութիւնս իւրեանց. որպէս, Անունս Գայլ ՚ի հօլովին՝ ի, իւ, ից, իւք, նշանակէ զքէլէփչէ. որ է գործի ինչ տանջանաց. իսկ ՚ի հօլովին՝ գայլոյ, ուլ, ևն. նշանակէ զգուրտ զազանն:

Անունս փող ՚ի հօլովին ի, իւ, ից, իւք, նշանակէ զխրոչափողն. իսկ ՚ի հօլովին փողոյ, փողով. ևն. նշանակէ զպօռու և զգուռնա. ևս և զգրամ:

Անունս Բեղ ՚ի հօլովին զեղոյ, ուլ, ոց, ուլք, նշանակէ զգեղեցիութիւն. իսկ ՚ի հօլովին զեղի, իւ, ից, իւք, նշանակէ զգիւղ:

Անունս Կըն ՚ի հօլովին ոյ, ուլ, ոց, ուլք, նշանակէ ըզտունի խաղաղոյ. այսինքն է ասմա. իսկ ՚ի հօլովին, ու, ու, ուց, ուք կամ օք, նշանակէ զծնունդ կովու. ցի է՝ տանա:

Անունս օր ՚ի հօլովին ոյ, ուլ, ոց կամ ից, ուլք, նշանակէ զմին ՚ի չորից տարերաց. այսինքն է հաւա. իսկ ՚ի հօլովին ի, իւ, ից, իւք, նշանակէ զազանելիս ոտից: Աստ այսմ են և այլ քանի մի անուանք:

Աւ ևս գիտելի է, զի գտանին բազում անուանք ածականք, որք ոչ վիակին ընդ իւք հօլովմամբ. այլ նախգրիւ միայն հօլովին. որգոն, Ազաղուն, բնիկ, զուրկ, խիտ, համակ, նկարէն, ուրախ, պատիր, տրտում, ևն: Աստ այսմ և բարգեալք բազումք յոյժ. որգոն, լայնատարր, խաւարանունդ, հրաշագննին, մահահարաէր, որոգայթազիր, սաղարթափթիթ, օձաջամբ, և այլք բազումք:

Աստ այսմ են և բազում անուանք գոյականք, որք նախգրիւ միայն հօլովին. կամ ընդ բայս յարելով վարին. ցօ, Յամբակ գործոյ ժամանէլ, պատկաս կալ, յոբատայ լինել, ևն:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Յաղագրօ Գեղանորոսան :

Թիւ գլխիկ ևս ժամերկայացոյթի է իցել Գեղանորոսանն :

Գերանունն է մասն բանի՝ որ փոխանակ անուան դնի, և առ որոշեալ դէմն վերաբերի. որպէս Գուռ, իմ, այն, որ, ևն, զոր օրինակ, «Իմ կամքս է այն, զոր դու սիրես.» Աստուծո՛ւ ուր գերանունանքս այն, որ, ի՞ճ, եղեալ են փոխանակ անուանց, այն փոխանակ անուան որ ցուցանէ զկամեցեալ իրն. որն փոխանակ անուան՝ որ ցուցանէ զսիրեցեալ իրն իսկ զո՞ւ՝ փոխանակ անուանս աստուծո՛ւ: Սոյնպէս և ի՞ճ եղեալ է ՚ի վերնոյ անուանս կամք՝ ՚ի տեղի անուան կամեցողին. իսկ յօղս ա՛ զկամնն որոշեալ է առ առաջին դէմն: Յորս որպէս տեսանի՝ զերկուս պաշտօնս վարէ գերանունն. Մի՛ զի փոխանակ անուանն դնի. ըստ որոյ և կոչի Գեղանորոսան. այսինքն փոխանակ անուան. քանզի Գեղն փոխ ըսի. յոր միտ ասեմք, Գեղարդատաւոր, Գեղասան, Գեղամտանեւ, և այլն: Աւ երկրորդ՝ զի ցուցանէ, թէ յոր դէմն վերաբերի անունն՝ որոյ փոխան դնի. և վասն այսորիկ ասացաք ՚ի սահմանի, թէ գերանունն առ որոշեալ դէմն վերաբերի. զորմէ ունիմք ևս խօսիլ ՚ի յաջորդ գլուխոյ:

Վ Գերանունն է հնգապատիկ, Աշական, ցուցական, ստացական, յարաբերական և դիմորոշական:

Աշական գերանունն է, որ գոյականապէս և որոշակի նշանակէ զդէմն իրին. որպիսի են սոքա. Աս, դու, ինքն, իւր, իւրեան: Ընդ որս զասին և սոքին. միջանոց և իջեցաց, որ պակասին ՚ի յուղղականն:

Ցուցական գերանունն է, որ փոխանակ անուան եղեալ՝ իբր յանդիման ցուցանէ զայն, զորմէ է բանն. որպիսի են սոքա. Սա, դա, նա, այս, այդ, այն. սոյն, դոյն, նոյն:

Ստացական գերանունն է, որ ածականապէս նշանակէ զինն որոշեալ դիմաց. որպիսի են սոքին. Իմ, քոյ, մեր, ձեր, իւր, իւրոյ: Քի սոքա նշանակին զայն ինչ, որ է այսր կամ

այնր դիմի, թէ մարմին իցէ այն, թէ հանդերձ, և թէ գործք, և այլն. զօ, յասելն, «Տնւր՝ ի խրատ զսիրտ Գոյ.» Ասակ. դերանունն Գոյ ցուցանէ զինն երկրորդ դիմի, առ որ է այս բան:

Առ որպէս յայտնի տեսանես, այտքիկ դերանուննք կազմին՝ ի սեռականաց էական դերանուննցս՝ Աս, Գոյ, Տն, Գոյ, Գոյ, զի սեռական սոցա լինի, Իճ, Գոյ, Տն, Գոյ: Առ վասն այտքիկ բազում անգամ նաև սեռական հոլովք ցուցական դերանուննցըս՝ Սա, Գոյ, նա, յաւելմամբ յ ստա ին իբրև ստացական վարին. որդոն, Սորայ կամ սորայն, դորայ կամ դորայն, նորայ կամ նորայն. սոցայն, դոցայն, նոցայն. որոց յոգնականն լինի, Սորայք, դորայք, նորայք, սոցայք, դոցայք, նոցայք: Առ սոքա հոլովին ըստ հոլովման ստացական դերանուննս քոյ, քոյոյ, որդոն, սորայ, սորայոյ, նորայն, նորայոյ, դոցայք, դոցայոց, ևն: Վարաբերական դերանունն է, որ ՚ի կարգս բանի՝ զօրութեամբ յառաջ բերեալ զնախընթաց կամ զյաջորդ բառն՝ զնի ՚ի տեղի նորա, յոր հոլով և պահանջեսցէ բանն. և է բառս այս ոչ. զօ. «Արանեալ է այր, ոչ եզիտ զմաստութիւն.» Ասակ: Առ բառս ոչ եզեալ է ՚ի տեղի անուանս այր:

Իմորոշականքն են երեքին սառքս այտքիկ ոչ, Գոյ, ն. որք իբր յօդք ինչ յարելով ՚ի մասունս բանի՝ որոշն զգէմն նոցա. զօ, «Իմ կեանքս ՚ի քո ճշմարիտ ճանապարհիդ սէրն է.» Ասակ:

Սոքա թէպէտ ընդ դերանուննս դասին, բայց չեն յատկապէս դերանուն. զի ոչ զնին փոխանակ անուան. բայց քանզի որոշն զգէմն բառից, և լինին ևս սկզբունք կամ վերջատառք, յորոց բղխեն ցուցական դերանուննքս, Սա, դա, նա. սոյն, դոյն, նոյն. այս, այդ, այն. վասն այտքիկ առ դերանուննս վերաբերին:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Յազաբո Պարագոյնի դերանուննց:

Պարագայք դերանուննց են հինգ. Տեսակ, գէմք, թիւ, հոլով և հոլովումն: Ոմանք եօթն զննն, յաւելեալ ՚ի սոսա գսնու և զձև. բայց յայտ է թէ ՚ի դերանուննս սեռ ամենն ին

ոչ գտանի 'ի լեզուի մերում, ևս և ոչ ձև. զի դերանուանք 'ի բարգիւն ընդ այլ մասունս բանի և ոչ ևս մնան դերանուն, այլ փոխադրին յանուն. որդոն, Լուրակերտ, նոյնահրաշ, ինքնակալ, քոյինաշունչ, ևն. որք իբր անուն վարին:

Տեսակը դերանուանց են երկու, որպէս և անուանցն. այսինքն նախատիպք և ածանցականք: Վախատիպք են սոքին. Խմ, քոյ, մեր, ձեր, նոյն, իւր, ինքն, և ևս՝ սորա, դորա, նորա, և այլն:

Իսկ ածականք են նոյն նախատիպ դերանուանք վերածեալք յայլ իմն եղանակ նշանակելոյ 'ի ձեռն աննշան մասնկանցս, այնն, ոյնն, սկանն, սորո, սովնն. որդոն, Մերային, քոյին, իւրական, ինքնաւոր, նոյնութիւն:

Ղէմք դերանուանց են յայտարարութիւնք որոշեալ անձանց կամ այնց՝ որք իբր գիմաւոր նկատին, և իբր գիմօք որոշին. և են երրեակի. առաջին, երկրորդ և երրորդ:

Առաջին զէմքն յայտ առնէ զայն, զորմէ է բանն. կամ որ խօսի. որդոն, Աս, Ք:

Երկրորդ զէմքն յայտ առնէ զայն, զորմէ է բանն. կամ յաղագս որոյ լինի խօսիլ. որդոն, Աս, ինքն, ի:

Առ այս երրորդ զէմն վերաբերին և այլ ամենայն դերանուանք՝ թէ ստացականք. որդոն, Խմ, Քր, Գր, Խր, ոյ. և թէ ցուցականք՝ որդոն, Սս, Գս, այս, այր, այն, սոյն, Գոյն, նոյն. զի սոքա ամենեքին յայտ առնեն զայն ինչ, զորմէ լինի բան: Ալ սակայն համեմատութեամբ միմեանց՝ 'ի սոցա ևս կան որոշմունք երկց զիմաց. զի 'ի ստացականս՝ ոմանք նկատին ըստ առաջին զիմաց. որդոն, Խմ, Քր, Խմային, Քրոյն, ևն. վասն զի սոքա ցուցանեն զայն ինչ, որ է առաջնոյ զիմի: Ոմանք նկատին ըստ երկրորդ զիմաց. որդոն, Գր, Խր, Գրոյն, Խրոյն, ևն. զի սոքա ցուցանեն զայն ինչ, որ է երկրորդ զիմի: Ալ ոմանք նկատին ըստ երրորդ զիմաց. որդոն, Խր, Խրային, ևն. զի սոքա ցուցանեն զայն ինչ, որ է երրորդ զիմի:

Սոյնպէս և 'ի ցուցականս համեմատութեամբ միմեանց՝ ոմանք նկատին իբր առաջին, կամ իբր մօտաւոր. որդոն, սս, այս, սոյն: Ոմանք նկատին իբր երկրորդ, կամ իբր մերձ

մօտաւորին. որդոն, դա, այր, դոյն: Աւ ոմանք նկատին իբր երրորդ, կամ իբր հեռաւոր. որդոն, նա, այն, նոյն:

Իսկ գերանունս ինքն յորժամ առանձինն վարի, թէպէտ յերրորդ դէմն վերածի, սակայն յորժամ ընդ գերանուանս յարի, կարի վերաբերիլ յառաջին և երկրորդ դէմն ևս. զոր օրինակ, «Ա» ինքն սպանի զնա.» Վարք հարց: «Գու ինքն խառնեցար ՚ի սոյն մաքրութիւն.» Վարք: «Նոյն ինքն զլժոխս աւերեցեր.» Շարք:

Թիւք գերանուանց են երկու. եզական և յոգնական: Չի որ իբրև զմիաւոր նշանակէ՝ ասի եզական, թէ միոյ զիմի իցէ, և թէ բազմաց. որդոն, Աս, դու, իմ, մեր, ձեր, և այլն: Իսկ որ իբրև զբազումն նշանակէ ո՞ր և իցէ զիմի, ասի յոգնական. որդոն, Մեք, դուք, մերք, իմք, նոքա, ևն:

Տրլովք գերանուանց են տասնապատիկ փոփոխումն մի և նոյն գերանուան՝ ըստ օրինակի անուանց. որոց և բազմաց կոչականքն պակասին, ըստ որում եղաք յառաջին մասին:

Տրլովմունք գերանուանց են պէսպիսութիւնք հոլովց նոցա՝ որպէս և անուանցն. ըստ որում յայտ է յերկրոց յառաջին մասին անդ:

Այլ գիտելի է նախ, զի ցուցական գերանուանքս՝ Սոյն, դոյն, նոյն՝ որք իբր ածական վարին՝ նախդրիւ միայն հոլովին. իսկ յայլ հոլովն լնանսն՝ ՚ի ցուցական գերանուանց, Սա, դա, նա, ՚ի հոլովիլ նոցա Սա, սոյն. դա, դոյն. ևն, ՚ի վարիլ սոցա ածականապէս որպէս եղաք յառաջին մասին:

Գիտելի է երկրորդ, զի ցուցական գերանուանցս, Այս, այր, այն. սա, դա, նա, եզակի տրականքն, որք են այսմ կամ այսմիկ, այդմ կամ այդմիկ, այնմ կամ այնմիկ, սմին, դմին, նմին, յորժամ յարին յառաջոյ ՚ի բացառական նաև ՚ի պատմական հոլով անուանց, իբր բացառական և պատմական վարին. զօ, «Իազում ճնանին հերձուածք յայսմ պատճառէ.» Շարքս:

«Այսուհետև զընչ լեր յայրմ ամենայնէ.» ՚ի Վարս Ոսկէ:

«Առին զսուրբն յայնմ անապատէ.» Եղիշ:

«Ահան ՚ի նմն քաղաքէ Ատրի քրիտոննայս.» Վոյնն:

Աւ դարձեալ այսոքիկ ցուցական գերանուանք, այսինքն են՝ այս, այդ, այն, եբբեմն եզական ձայնիւ՝ վարին իբր յոր-

նական, մանաւանդ յուղղականն. զօ, «Նրկու այլ ևս քահանայք երանելիք, որոց անուանքն են այս, Սամուէլ և Նրահամ.» Նոյնի:

«Մայր և 'ի մարդիկ երեւին.» Նոյնի:

«Մ» էին իղձք աղօթից նոցա առ աստուած.» Նոյնի:

Գիտելի է երրորդ, զի ստացական դերանուանց եղակի սեռականքն՝ բազում անգամ իբր տրական վարին. զօ, «Որդեակ, ի՞նչ իմաստութեան անսա.» փոխանակ ասելոյ, իմում իմաստութեան. Նուի:

«Տուր փրկութիւն Գոյոյ ծառային.» այսինքն՝ քում ծառայի. Նոյնի:

«Մնկարօտ է աստուած. այլ սակայն քաղցեալ և կարօտ է Գոյոյ փրկութեան.» այսինքն՝ մերում փրկութեան. Նոյնի. Երգ: «Թողու զԹագաւորութիւնն՝ Նրտաշրի որդւոյ ինչոյ.» այսինքն՝ որդւոյ իւրում. Յովհ. կաթի:

Եւ ներհակ այսմ՝ եղակի տրականք սոցա բազում անգամ իբրև սեռական վարին. զօ, «Իճոմս խռովութեան հաշտարանք.» փոխանակ ասելոյ. իմոյս խռովութեան. Նոյնի:

«Ի ներքոյ Գոմար Թագաւորութեան եմք դրաւեալ.» Նամբ. պար:

«Ինկալ զերդարան օրհնութիւն Գոմար լեզուի.» Նոյնի:

«Օհամայն հաւաքեսցէ առ 'ի նոյն մարմինն ինչոմս գլխոյ.» Նոյնի:

Իսկ Գոմար՝ ուրիք ուրիք դնի ևս փոխանակ սեռականի էական դերանուանս՝ Գոմար, իբր յատկացուցիչ. զոր օրինակ. «Իսու քեզէն 'ի Գոմար լրութենէ փառաւորեալ իսկ էիր.» փոխանակ ասելոյ, 'ի քո լրութենէդ. Նոյնի:

Գիտելի է չորրորդ, զի յարաբերականն որ բազում անգամ յարի 'ի բառսդ, ինչ, միանգամ, ու. և վարի ընդ նոսա իբր մասնական անուն. բայց այնու ևս ոչ կորուսանէ զյարաբերականութիւն. որպէս երևի 'ի սոսա. «Յոր ինչ հայի ոք, 'ի նոյն փոխի մտօք.» Նոյնի. Երգ:

«Որ միանգամ ունի զխսութիւն 'ի սրտի իւրում, զեղ բըժշկութեան նորա չիք.» Միգ:

«Որ ու աստ սիրէ երկայնել զքանս վարդապետութեան, ըզգիրան Յովհաննու ընթերցի զՈսկեբերանին.» Իգնար:

'Ի վախճան դերանուանց ամենայն գիտելի է և այս, զի 'ի հոլովս սոցա գտանին ուրեք ուրեք խոտորմունք ինչ արտաքոյ սովորութեան. յորոց զործածութենէ պարտ է զգուշանալ:

ԳՂՈՒՒՍ ԺԳ.

Յաղագս Բայն.

Թե՛ զէ՛նչ և շանկապոսն էլ Բայն:

Բայն է մասն բանի, որ զառս կամ զկիրս և կամ զլինելութիւնս իրաց ընդ ժամանակաւ նշանակէ ըստ որոշեալ գիմաց. վասն զի յայտ առնէ կամ գներգործել իրաց յայլս, կամ զկրել նոցին յայլմէ, և կամ ըսկ զգործել և զլինել նոցին՝ ըստ այս ինչ՝ կամ ըստ այն ինչ գիմաց որպէս յասելն, «Ահա մեղաւորք լարեցն» զաղեղունս իւրեանց.» Սաղ. նշանակի ներգործել մեղաւորացն յաղեղունս. և այս յերրորդ դէմն: Աւ յասելն, «'Ի գաղանի նետից բանասրկուին Վերսպեցայ.» Շար. նշանակի կրելն անձին 'ի նետից բանասրկուին. և այս յառաջին դէմն: Աւ յասելն, «Այլն դու հաւատարիմ յամենայնի.» Ժողով. նշանակի հաւատարիմ լինելն անձին. և այս յերրորդ դէմն:

Սըրդ որովհետեւ յատուկ է զործողութեանց և լինելութեանց 'ի ժամանակի կատարիլ, կամ 'ի ներկայն, կամ յանցեալն և կամ յապագայն, բայն ևս որ զգործողութիւնս և զլինելութիւնս նշանակէ, ցուցանէ գնոսին ընդ ժամանակաւ կամ ընդ ներկայիւ. որգոն, Գործե՛մ. կամ ընդ անցելով՝ որգոն, Գործեցի. և կամ ընդ ապագայիւ, որգոն, Գործեցից:

Սայք բաժանին յերկուս, յեական և յառքական:

Էականք են, որք նշանակին սոսկ զլինելութիւն իրին ընդ ժամանակաւ. և են չորեքին, Աղանե՛մ, Լինե՛մ, Է՛մ և Գո՛մ:

Իսկ առքականք են, որք զառնել կամ զկրել իրացն նշանակեն. զո, Տնկեմ, ըում, աղօթեմ, մտաչիմ, աղատիմ, և այլն:

Մորական բայք բաժանին 'ի կանոնաւորս և յանկանոնս. կանոնաւորք են, որք 'ի խոնարհմունս, կամ 'ի վերացմունս իւրեանց՝ հասարակօրէն անփոփոխ մնան ձայնիւ, անթերի ժամանակաւ, և անպակաս դիմաւ. և են սորա. Պործեմ, հատանեմ, զօրացուցանեմ, ազամ, խոստանամ, թողում, ընկնում, և որք ընդ սորօք պարունակին:

Իսկ անկանոնք են, որք ոչ խոնարհին ամբողջ, այլ կամ պակասին 'ի ժամանակա ինչ, և յայլոց լրանան և կոչին պակասաւորք. և են սորա. Ուտեմ, կերայ. ըմպեմ, արբի. ճանաչեմ, ծանեայ. ունիմ, կալայ. երթամ, չողայ: Կամ զարտուղին, այսինքն՝ այլայլին ձայնիւ 'ի խոնարհիլն իւրեանց. և կոչին զարտուղիք, և են սորա. Մանեմ, արարի. դնեմ, եդի. լեմ, լուայ. տամ, ետու. մեղանչեմ, մեղայ. յանեմ, յարեայ. գամ, եկի: Աւ կամ երբեմն պակասին յառաջին և երկրորդ դէմս, ևս 'ի յոգնականն, և կոչին դիմազուրկք. որպիսի են սորա. Յաջողէ, լուսանայ, թուի, հարկ է. և որք ընդ սորօք են, զորոց ամենեցուն զխոնարհմունն եղաք առանձինն յառաջին մասին:

Գ-ԼՈՒԽ ԺԵ.

Յաղագս պարագայից Բայից. և նախ յաղագս Սեռից:

Պարագայք բայից են պէսպէս հետեւմունք որպիսութեան նոցա. և են ինն. Սեռ, ձև, տեսակ, թիւ, դէմք, ժամանակ, եղանակ, խոնարհմունք, և լծորդութիւնք:

• Սեռք բայից, որք 'ի հնոց կոչին տրամադրութիւնք, են որոշմունք նոցա ըստ ներգործականութեան, ըստ կրաւորականութեան, ըստ հասարակ լինելոյ և ըստ չէզոք գոլոյ: Ուտաի և են չորք. Ներգործական, կրաւորական, հասարակ և չէզոքական:

Ներգործականք են նորա, որք նշանակին ըստ ներգործել իրին 'ի կրողն՝ որով և իցէ գործողութեամբ, թէ արտաքին իցէ, և թէ ներքին. որդոն, խորտակեմ, դովեմ, սիրեմ, ևն: Որովք նշանակի այնպիսի գործողութիւն, զոր խորտակողն՝ գործով ներգործէ 'ի խորտակեալն. գովողն՝ բանիւ

ներգործէ 'ի սիրեցեալն. Կօ, «Գու խորհրդակեցեր զգլուխ վիշապին.» Սաղ: «Գովէսցէ զքեզ ընկերն, և մի քո բերան.»
 Եւսակ: «Սիրեացի՛ս զաստուած, որ սիրեացի զմեզ.» Խորհրով:

Արաւորականք են, որք նշանակեն զկիրս իրին յումեքէ ներգործողէ՝ որով և իցէ կրելութեամբ. որգոն, Խորատակիմ, զովիմ, սիրիմ, ևն. յորս նշանակի կրելութիւն խորտակելոյն 'ի խորտակողէն. զովեցելոյն 'ի զովողէն, սիրեցելոյն 'ի սիրողէն, Կօ, «Անքն խորհրդակեցան 'ի նմանէ.» Դասուած: «Բերան իմաստոց Գովի 'ի մարդկանէ.» Եւսակ: «Որ սիրէն զիս, սիրեացի 'ի հօրէ իմմէ.» Յովն:

Հասարակք են, որք միով կրաւորական ձայնիւ մերթ ըզներգործութիւն իրին առ կրողն նշանակեն, և մերթ զկրելութիւն իրին յումեքէ ներգործողէ. որգոն, Ծնանիմ, դատիմ, և այլն: Արովք մերթ նշանակի ներգործութիւն ծնողին և դատողին, և մերթ կրելութիւն ծնելոյն և դատելոյն. Կօ, «Մի՛ ոք դատեացի զընկեր իւր, զի մի՛ և ինքն դատեացի յարդարադատն աստուծոյ.» Ընորհ:

Զէզոքականք են՝ որք զներգործութիւն զործողին յինքեան 'ի գործողն նշանակեն. և սչ իբր 'ի ներգործողէ առ կրող որ. Կօ, «Փախոյեալ ելիսայ ամբարիշտն առանց ուրուք հաւածելոյ.» Եւսակ:

Սորս կամ ըստ ներգործական բայից լծորդին, և կամ ըստ կրաւորականաց: Որք ըստ ներգործականաց լծորդին, կոչին ներգործակերպ չէզոքական. որպիսի են այն ամենայն չէզոքական բայք որք յանգին 'ի Էժ, 'ի Էժ և ուժ՝ Կօ, Գիւմեմ, զնամ, զարթնում, և որ ընդ սորք:

Իսկ որք ըստ կրաւորականաց լծորդին՝ կոչին կրաւորակերպ չէզոքականք, կամ ձայնակրականք. որպիսի են այն ամենայն չէզոքական բայք որք 'ի Էժ յանգին. Կօ, Հաշիմ, սնանիմ, փախչիմ, և որ ընդ սորք: Այլ զիտելի է. զի են բայք ներգործականք՝ որք երբեմն իբր չէզոքական վարին. որգոն, ասպատակիմ, ծաղեմ, յաճախեմ, կարդամ, յամբառնամ, յաւելում, զեղում, և այլն:

Եւ ընդ հակառակն՝ են բազում չէզոքական բայք, որք իբր ներգործական վարին. որգոն, լռեմ, խնայեմ, մաղթեմ, ստեմ, փայլեմ, անդիտանամ, բղձամ, վստահանամ, ևն:

Սան և բազում կրաւորական բայք բղխեալ 'ի բայից եղև-
լոց ընդ Գործեճիւ և ընդ հասանեճիւ, որ իբր ձայնակրական
վարին. որդոն, ամբոխիմ, բորբոքիմ, զինիմ, թաւալիմ,
կանգնիմ, ձգտիմ, գտանիմ, լքանիմ, և այլն :

Գիտելի է ևս՝ զի գրեթէ ամենայն ձայնակրական բայք,
որք ըստ կրաւորականի Գործեճ բային լծորդին, իբրև զներ-
գործակերպ չէզոքականս ևս խոնարհին. որդոն, հակառակեմ,
հրաժարեմ, սարսափեմ, բնակեմ, և այլն :

Հարկաւոր է ևս գիտել, զի բազում բայք կան՝ որք փո-
փոխեալ իւրք ընդ այլ և այլ լծորդու թեամբ խոնարհին.
որդոն, խինջամ, խինջեմ. ծփամ, ծփեմ. կարօտիմ, կարօ-
տանամ. զբաղնում, զբաղնիմ. թաղչիմ, թաղնում. և այլն :

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ.Օ.

Յաղագս Զեոյ Բայից :

Չէք բայից մտածին ըստ պարզութեան, ըստ բարդութեան,
և ըստ բաղադրութեան նոցա. ուստի և բայք երեք են ըստ ձե-
ւոյն. Պարզ, բարդ և բաղադրեալ : Պարզ բայն է, որ զպարզ
նշանակութիւն առից կամ կրից ցուցանէ. որդոն, Բեկանեմ,
հարկանեմ, զարդարեմ, ստեղծում, ևն :

Բարդ բայն է, որ զօրեալ ընդ այլում նշանական բառի՝
զերկուս իմացուած առից կամ կրից միայարէ. որդոն, Ահարե-
կեմ, յաղթահարեմ, գեղազարդեմ, կենդանաստեղծում, ևն :

Ոմանք յայսպիսի բայից վանն բարդութեան այլազգ խոնար-
հին, քան զոր յառաջն. զօ, Բերեմ, բերի, բեր. ընծայա-
բերեմ, բերեցի, բերեա : Հարկանեմ, հարի, հար. յաղթա-
հարեմ, հարեցի, հարեա, և այլն :

Բաղադրեալ բայն է, որ բազմանայ բաղադրական մասն-
կամբք. և այս քառակի :

Նախ՝ առ 'ի զարդ կամ առ 'ի եղանակաւորել զնշանակու-
թիւնն. որդոն, Տարակորդեմ, Բողջիւսեմ, Բացորոշեմ, վիճա-
կասորեմ, յանկասորեմ, և այլն :

Երկրորդ՝ առ 'ի փոփոխումն նշանակութեան. զօ, Անար-
գեմ, սոգտանեմ, սգիտանամ, սգիզեմ, սրբարեբեմ, հոմա-

ձայնեմ, արածաբանեմ, ևն: Այլ յաճախ դործածութիւն մասնկանցս՝ արար, հաճ, ճակ, արած, արար, քաղ, ևն, աղաւաղէ ըզնորհս կազմութեան բայից:

Երրորդ՝ առ 'ի վերածել յայլ իմն լծորդութիւն 'ի ձեռն մասնկանս՝ ան. զօ, Օծեմ, օծանեմ. բուծեմ, բուծանեմ, ևն:

Չորրորդ՝ առ 'ի յաճախապէս նշանակել 'ի ձեռն յօդիցս, ոս, սոս, ս, զ, ևն. զօ, Խոցել. խոցոտել, պատել, պատաստել, քակել, քակոտել, զբզուել, զբզուել, եղծանել, զեղծանել, ընկենուել, զընկենուել, անցանել, զանցանել, և այլն:

Այս կերպ յաճախման բայից լինի երբեմն նաև կրկնելով առաջնոյ վանկի բային. որդոն, Բեկել, Բեկեկել. կցել, կցկցել. բախել, Բաբախել. ջաղխել, Զաղխախել. շրջել, շրջշրջել. և այլն:

Ի ինի այս երբեմն նաև կրկնամբ նոյն բայի. զօ, «Չարթիցո՛ւք զարթիցո՛ւք... յարբեցութեանէ սատանայական մոլորութեանց.» Խոսրով:

Երբեմն դրութեամբ դերբայից այնր բայի. զօ, «Արթալով երթայր և զօրանայր.» Յովհաննէս Կաթ:

Երբեմն դրութեամբ աներևութին կամ ընդունելութեան ըստ անցելոյն. զօ, «Ան յազու՛ք՝ որ սիրել սիրեն, այլ ո՛չ սերտիւ.» Սարգիս:

Այլ զզուշանալ պարտ է 'ի յաճախելոյ զայսպիսիս:

Երբեմն դրութեամբ արմատոյ բային. զօ, «Արհամարհո՛ւնք արհամարհոն զօրէնսդիրն.» Յաճախ. Է:

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

Յազագո՞ Տեսակոյ Բայից:

Տեսակք բայից որոշին ըստ նախնական և ըստ անցողական նշանակութեան իւրեանց. ուստի և բայք կրկին են ըստ տեսակին. նախազաղափար և անցողական:

Նախազաղափար կամ նախատիպ բայք են, որք կան 'ի նախկին նշանակութեան իւրեանց, թէ պարզ իցեն, թէ բարդ և թէ բաղադրեալ. և ցուցանեն զառս գործողին միայն որդոն, Բարկանամ, խոնարհիմ, զարթնում, ևն: Սորա իկոչ նախա-

Գաղափար կամ նախափայ, զի են իբր զազափար և տիպ անցողականաց. մանաւանդ թէ՛ իբրև արմատ նոցին:

Սակ անցողական կամ ածանցական բայք են, որք՝ ի ձեռն ածանցակերտ մանականս ուսան՝ ածին և իբրթէ անցուցանին յայնպիսի որպիսու թիւն, որով նշանակեն ոչ միայն զգործողութիւն առնողին, այլև զգործել կրողին՝ ի ներգործելոյ անտի արարողին. որզոն, Բարկացուցանեմ, խոնարհացուցանեմ, զարթուցանեմ, ևն. այսինքն՝ առնեմ, զի այլ որք բարկացի. առնեմ, զի խոնարհացի. առնեմ, զի զարթիցէ, և այլն:

Արդ թէպէտ բազում բայք լինին անցողականք, բայց առաւել լապէս չէզոքականքն. Դօ, Ղ՛եմեմ, ճեմեցուցանեմ. մերձենամ, մերձեցուցանեմ. զայրանամ, զայրացուցանեմ. ևն: Աւ յաճախագոյն ևս ձայնակրականքն. Կօ, Ջկծիմ, զլծեցուցանեմ. թմրիմ, թմրեցուցանեմ. խոնջիմ, խոնջեցուցանեմ. սողիմ, սողեցուցանեմ. հանգչիմ, հանգցուցանեմ, և այլն:

Այլ գիտելի է՝ զի ոմանք՝ ի ձայնակրական բայից՝ յանգեալ ՚ի ե՞՛՝ երբեմն իբր անցողական նշանակեն. որզոն, աշխատիմ, աշխատեմ. զբաղիմ, զբաղեմ. հնազանդիմ, հնազանդեմ. սասանիմ, սասանեմ. ևն. որք երբեմն իբր ներգործակերպ չէզոքական ևս վարին. որպէս ասացաք ՚ի Գ. ԺԷ:

Սակ ներգործական բայք հազիւ երբեք փոխին յանցողականն. և եթէ հարկ լիցի վարել իբր անցողական՝ կազմեմք զայն ՚ի ձեռն բայիս փալ. Կօ, «Աթէ ծառայ ըստ ունին ոչ լսէ, ընդ մկանուէս փան լսել նմա.» այսինքն՝ լսեցուցանեն նմա՝ զանելով զնա ընդ մկանուէս. Ա. ԿԷԷ:

ԳՂՈՒԽ ԺԸ.

Յաղագս թուոց և Գիմաց բայից:

Այն թուոց և դիմաց բայից սակաւ ինչ ունիմք ասել. զի զոր ինչ խօսեցաք զթուոց անուանց և զդիմաց դերանուանց, նոքօք յայնին ըստ իմիք և թիւք և դէմք բայից: Ջի որպէս թիւք անուանց մտածին ըստ եզականութեան և ըստ յոգնականութեան նոցին, սոյնպէս և թիւք բայիցն մտածին ըստ եզականութեան և ըստ յոգնականութեան իւրեանց. ուստի և են երկու. եզական և յոգնական:

Ազականն է, որ նշանակէ զմիակի ներգործութիւն կամ կրեւութիւն միոյ գործողե կամ կրողի. Դօ, Գործեմ, գործիմ, և այլն:

Յողնականն է, որ նշանակէ զբազում ներգործութիւնս կամ կրեւութիւնս բազում գործողաց կամ կրողաց. Դօ, Գործեմք, գործիմք, և այլն:

Գէմք բայից են այնք, որք ցուցանեն զգործողութիւնս լինել որոշեալ անձին. և են երեք, առաջին, երկրորդ, երրորդ: Քանզի գործք և կիրք կամ նորա են, որ խօսի. և ըստ այսմ է առաջին դէմքն. որդոն, Գնամ, պատմեմ, ևն: Ամ նորա ընդ որում լինի խօսելն. և ըստ այսմ է երկրորդ դէմքն. որդոն, Գնաս, պատմես, ևն: Ալ կամ նորա, զոյմէ լինի խօսիլն. և ըստ այսմ է երրորդ դէմքն. որդոն, Գնայ, պատմէ, ևն:

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Յազգոյ ժամանակաց Բայից:

✓ Ժամանակք կամ ըստ հնոց ամանակք բայից են, որք ցուցանեն զառս կամ զկիրս լինել յայս ինչ կամ յայն ինչ ժամանակի. այսինքն, կամ 'ի ներկայն, կամ յանցեալն, և կամ յապագայն. ուստի և են երեք. 'Ներկայ, անցեալ և ապառնի: Ալ անցեալն քառակի որոշի. այսինքն իբր անկատար, իբր կատարեալ, իբր յարակատար և իբր գերակատար: Ալ ըստ այսմ ժամանակք բայից ասին լինել վեց. այսինքն, 'Ներկայ, անցեալ անկատար, անցեալ կատարեալ, անցեալ յարակատար, անցեալ գերակատար և ապառնի:

'Ներկայն է, յորում բայն նշանակէ զառս և զկիրս յառաջիկայ կէտ ժամանակի, կամ այժմ նորոգ սկսեալ. որդոն, Արեմ, վարես, վարէ. զենում, զենուս, զենու, և այլն:

✓ Անկատար ժամանակն, կամ ըստ հնոց՝ յարձականն է յորում բայն նշանակէ զառս կամ զկիրս արդէն սկսեալ բայց դեռ ձգի 'ի կատարիլ. որդոն, Արէի, վարէիր, վարէր. զենուի, զենուիր, և այլն:

Աատարեալ ժամանակն, կամ ըստ հնոց՝ յարակայն է յորում բայն նշանակէ զառս և զկիրս կատարեալ կամ վճա-

րեալ. որդոն, Արեցի, վարեցեր, վարեաց. զենի, զեներ,
և այլն:

Յարակատար ժամանակն է, յորում բայն նշանակէ զառս
և զկիրս վճարեալ, և ժամանակ ինչ 'ի վերայ. որդոն, Արեալ
եմ, ես, է. զենեալ եմ, ես, է. և այլն:

Ղերակատար ժամանակն է, յորում բայն նշանակէ զառս
և զկերս ոչ միայն վճարեալ, այլև յետ վճարման բազում
ժամանակ ևս 'ի վերայ անցեալ 'ի վճարման անդ. որդոն, Արեալ
էի, էիր, էր. զենեալ էի, էիր, էր, ևն:

Ապառնի ժամանակն է, յորում բայն նշանակէ զառս և ըզ-
կիրս իբր եղանելի, կամ իբր հանդերձեալ առ 'ի լինել. որ-
դոն, Արեցից, վարեսցես, վարեսցէ. զենից, զենցես, զենցէ,
և այլն:

Ասն յարակատար և զերակատար ժամանակաց, (ընդ որս
և վասն անցելոյ ստորադասական եղանակին) գիտելի է նախ,
զի յոգնական սոցա կրկնակի ձևանայ: Արբեմն առանց +էի.
զոր օրինակ, «Քնտրեալ են պահք սուրբ առաջի նյ.» ՍԺԲ:

Իսկ երբեմն +էի. զո, «Քրիստոսի շնորհուն փրկեալք
եմք.» Ամբրոնացի:

Այլ յայսպիսիս յաճախութիւն +էին ծանրալուր առնէ ըզ-
խոնարհմունս բայից:

Սոքա առ հասարակ թէպէտև 'ի եսլ յանդին, բայց եր-
բեմն 'ի եցեալ ևս դնին, թէ ներգործականք իցեն և թէ հա-
սարակ. զո, այրեցեալ, սիրեցեալ, խօսեցեալ, կարծեցեալ,
և այլն:

Ղիտելի է երկրորդ, զի սոքա թէպէտ նախադաս լինելով
էական բայի ձևանան, որդոն, շատեալ եմ, ես, է. թողեալ
էի, էիր, էր, ևն, բայց 'ի գործածութեան՝ յետադաս լինե-
լով վայելուչ ևս կերպաւորին. զոր օրինակ,

«Ի քեզ եմք ապաւինեալ՝ Քրիստոսի մայր Աստուծոյ մե-
րոյ.» Շար:

«Նոյն մարմին է, որում գուդ ես վիճակեալ.» Ամբ. ասելն:

«Նա միայն է պատառեալ և անջատեալ յեկեղեցւոյ, որ 'ի
հաւատս կործանի, և մեղաց լինի պաշտօնեայ.» Սահակ կաթ.
կարգ եկեղ:

Արբեմն այլ մասն բանի ևս ընդ մէջ անկանի. զո, «Իմ է

օրն լինելու թեան նզովեալ, և ոչ յորայ, կամ երեմիա.»

Նարեհ:

«Քանզի խաւար խոր և գիշեր օխրալից էր 'ի վերայ բնու-
թեանս մերոյ մատուցեալ.» Սարգ. աս. պեպ. զ:

Գիտելի է երրորդ, զի սոցա եզակի երրորդ գէմն վարի
'ի տեղի երկց գիմաց ևս, թէ իբրև եզական, և թէ իբրև
յոգնական. որդոն, Գործեալ է իմ, գործեալ է քո, գոր-
ծեալ է նորա. գործեալ է մեր, գործեալ է ձեր, գործեալ
է նոցա: Գործեալ էր իմ, քո, նորա. գործեալ էր մեր,
ձեր, նոցա: Գործեալ իցէ իմ, քո, նորա. գործեալ իցէ
մեր, ձեր, նոցա. զօ, «Չի՞նչ վնաս գործեալ է իմ.» Եղ:
«Բնդէր տրամեալ է քո հայր.» Վարդ հարց:

«Եթէ լուեալ էր քո պատուիրանաց իմոց, լինէր քեզ իբ-
րև զգեստ խաղաղութիւն քոյ.» Եղիչ:

Գիտելի է չորրորդ, զի սոքա բազում անգամ առանց էա-
կան բայի վարին 'ի բանս. որդոն, թողեալ, ծնեալ, կործա-
նեալ, ևն. և յայնժամ կոչին դրոպիւմ. և այս կարի յաճա-
խեալ է 'ի զիրս մեր. զօ, «Թողեալ ոմանց զօրէնս՝ պարծին
'ի մեզ.» ՄժԷ:

«Մահանացու ծնեալ՝ անմահ զիւրն յիշատակ եթող.» Խարեհ:
«Վամաւ կործանեալ՝ կորատեանն վիճակեցայ.» Վար. տես և
յընդարձակն:

ԳԼՈՒԽ Ի.

Յաղագս Եղանակաց Բայեց:

Եղանակք բայից են պէսպէս կերպք կամ աստիճանք նշանա-
կերոյ նոցա զառս և զկիրս, կամ զլինելու թիւնս, և են չորս:
Սահմանական, հրամայական, ստորագոյնական, և աներևոյթ
կամ անորոշ:

Յաղագս Սահմանական Եղանակի:

Սահմանական եղանակն է, յորում բայքն արձակարար և
որոշակի նշանակեն զառս կամ զկիրս՝ առանց ցուցանելոյ զկա-

խումն ինչ . որզոն, Պարեմ, զնացի, տեսից, և այլն: Ալ ամենայն բանք սահմանականք, պատմականք, ծանուցականք, խոստացականք և հաստատողականք՝ այսու եղանակաւ ձևանան:

Այս եղանակ բայից ունի կատարելապէս զվեց ժամանակս. այսինքն զներկայ, զանկատար, զկատարեալ, զյարակատար, զգերակատար և զպատռնի:

Այլ վասն կատարեալ ժամանակի սորա գիտելի է, զի ըստ հին սովորութեան լեզուի մերում երկրորդ դէմն յողնակի սորա ոչ յանգիւր 'ի է+, այլ 'ի է+, կամ 'ի ցո+ . իբր զի որոց հրամայականի յողնակի երկրորդ դէմն յանգիւր 'ի է+, կատարեալն ևս զնիւր է+. ուստի փոխանակ ասելոյ գործեցիք, հատիք, բացիք և այլն, ասէին. գործեցէք, հատէք, բացէք, ևն. առանց շեշտի: Իսկ որոց յողնակի հրամայականն յերրորդ դէմն յանգիւր 'ի ցո+, կատարեալն ևս զնիւր ցո+: Ուստի փոխանակ ասելոյ, լուար, դարձայք, ևն, ասէին, լուարուք, դարձարուք, ևն. թէպէտ երբեմն այդ ևս զնէին, այսինքն է, լուարք, դարձարք. և այլն:

Յաղագս Հրամայական Եղանակի:

Հրամայական եղանակն է, յորում բանքն ցուցանեն զառս կամ զկիրս՝ ոչ արձակաբար, կամ իբր անկախ, այլ ընդ հրամայողութեամբ. որզոն, Արա, տուր, զթս, հայեաց, ևն: Ալ ամենայն բանք հրամայողականք, մաղթողականք, սպառնականք, կոչականք, յորդորականք, խրատականք և արդելականք այսու եղանակաւ ձևանան:

Այս եղանակ ունի զերկուս ժամանակս միայն, զներկայ և զպատռնի, այլ ոչ զանցեալ. զի զանցելոց հրամայել ոչ լինի: Աերկայն ունի զմի դէմ միայն, այսինքն՝ զերկրորդն. որզոն, թող, մի թողուր. թողէք, մի թողուք: Ալ սպառնին ունի 'ի յեղականն զերկուս դէմն միայն, այսինքն՝ զերկրորդն և զերրորդ. որզոն, թողջիւր, թողցէ: Իսկ 'ի յողնականն ունի զերիս դէմն ևս. որզոն, թողցուք, թողջիւք, թողցեն:

Սորա թէպէտ (բաց 'ի յանգելոցն 'ի ՂԵ) ըստ ձայնին նոյն են ըստ սահմանականի սպառնւոյն, բայց կարեն որո-

շել յեղանակէ նշանակելոյն. զի հրամայականն հրամայողականապէս նշանակէ. զոր օրինակ.

«Այսուհետև յօժարեսցիս սիրելի առ աղօթս.» ՄժԷ:

«Լեզու քո սիրեսցէ զլուծիւն.» Նոյնն:

«Սանձահարեսցուք զլեզուս. սանձահարեսցուք զակն.» Սարգ:

Իսկ սահմանականին՝ ծանուցողապէս. զօ, «Արդարութիւն խոնարհի առաջնորդեսցէ նմա.» ՄժԷ:

«Եթէ հաւատասջիք, և ոչ բաժանեսջիք՝ ՚ի միտ ձեր, չիք այն ինչ՝ զոր դուք ոչ կարիցէք առնել.» Նոյնն:

Յաղագս Ստորագրասական եղանակի:

Ստորագրասական եղանակն է, յորում բայն նշանակէ զառս կամ զկիրս՝ ոչ արձակաբար, այլ ցուցմամբ ըղձի կամ թէուծեան, կամ պատճառի, կամ ժամանակի, կամ տարակուսանաց, կամ հարցման, և այլն. այսինքն ստորագրասելով ըզնշանակեալ զործողութիւնն ընդ ըղձիւ, կամ ընդ թէուծեամբ, կամ ընդ պատճառաւ, ևն. յոյր սակս իսկ այս եղանակ Ստորագրասական կոչեցաւ:

Արդ եթէ ընդ ըղձիւ նշանակեսցէ, կոչի ըղձական. զօ, «Արանի թէ չէի պատահեալ այնմ ամենայնի.» Պիտոյից:

Եթէ ընդ թէուծեամբ նշանակեսցէ, կոչի իւկական. և ըստ ոմանց ստորակցական, կամ անկատարական. զոր օրինակ, «Ղատաւոր է՝ ՚ի մեզ միտքս. թէ զբարին զովիցէ, և զչարն խոտիցէ, դատաւոր արդար է.» Վեհրգ:

Եթէ ընդ պատճառաւ նշանակեսցէ, կոչի պատճառական. զօ, «Ասան այսորիկ տուան կերակուրք, զի կերակրիցիմք. և ոչ զի կերակրովք զողի և զմարմին կորուսանիցիմք.» Վեհրգ:

Եթէ ընդ ժամանակաւ իւիք նշանակեսցէ, կոչի ժամանակական. զօ, «Մի հաներ յինէն զշտորհս մինչև մեռեալ իցեմ.» Ասակ:

Եթէ ընդ տարակուսանօք նշանակեսցէ, կոչի երկբայական կամ տարակուսական. զօ, «Թերևս արդեօք՝ ՚ի հանդերձեալ յաւիտենին՝ ՚ի քրիստոսէ զնոյն ձգմարտապէս վայելիցիմք.»

Յովհ. Եմաստ:

Եթէ ընդ հարցմամբ նշանակեսցէ, կոչի հարցական. զօ,

Քիւրք օտար եղելոց 'ի մօրէ կարիցէ լինել ոք ծնող .»
 Ընորհայի :

Այս եղանակ ունի զերկուս յատուկ ժամանակս, այսինքն՝ զանցեալ . որդոն, Տեսեալ իցեմ, իցես, իցէ, ևն . և զայսոնի . որդոն, Տեսանիցեմ, իցես, իցէ, և այլն :

Ասացի յապուհ ժամանակս . քանզի բաց յերկուց աստի բազում անգամ իբր զիւր ժամանակս վարէ նաև զժամանակսն սահմանականին, թէ ըստ ներկային, թէ ըստ անկատարին և թէ ըստ այլոց :

Ըստ ներկային . զոր օրինակ, «Մանուկ կրօնաւոր թէպէս և զերկինս բանայ, մի մտաներ .» Նեղոս :

Ըստ անկատարին . զոր օրինակ, «Արանի թէ զաղատութիւնն, զոր ետ Աստուած բնութեանս, բարւոք 'ի կիրարկանէին .» Ընորհ :

Ըստ կատարելոյն . զոր օրինակ, «Աթէ յարեաք ընդ Քրիստոսի, ապա զվերինն խնդրեցէք .» Արդոս :

Ըստ յարակատարին . զոր օրինակ, «Աթէ այսու կենօքս միայն յուսացեալ եմք 'ի քրիստոս, ողորմելի եմք քան զամենայն մարդիկ .» Խ . Ար :

Ըստ գերակատարին . զոր օրինակ, «Թէ կացեալ էր 'ի պատուիրանին, պահէր զնա կենդանարարն կենդանի .» Ազնիկ :

Ըստ ապառնւոյն . զոր օրինակ, «Գուցէ մոռացոյց զչափ բնութեանս .» Ամբրոսիայի :

Յաղագս Աներևոյն եղանակի :

Աներևոյթ կամ անորոշ եղանակն է, յորում բայն իբր վերացեալ նշանակէ զառս կամ զկիրս առանց որոշման ժամանակաց, զիմաց և թուոց . զոր օրինակ, Փրկել, բարերբել, խոնարհել, ընթանալ, լինել, ևն : Այս եղանակ բայի վասն այսորիկ կոչի աներևոյն, զի ոչ երևի 'ի նմա ժամանակ ինչ, կոչի և անորոշ, զի զիմօք ոչ որոշի . և սակայն 'ի ձևոն դերանուանց կամ դիմորոշական տառից՝ կարէ նկատիլ 'ի նոսա կարգ ինչ ըստ օրինակի դիմաց, զոր օրինակ, «Փրկել ոչ է իմով զօրութեամբս, այլ քոյին խնամօքդ .»

Ամբր :

«Բո է Բարերարելը առ մեզ և առ նոսին.» Նար:
 «Խոնարհելն նուաստին է անդ քան մեծին.» Լամբ:

Այս եղանակ բայի ձևանայ յառաջին դիմաց սահմանա-
 կանի ներկային՝ զտառսդ Տ՝ ՚ի շ փոխարկելով, որդոն, Պոր-
 ծեմ. գործել, գործիմ, գործել. բանամ, բանալ. թո-
 ղում, թողուլ. թողանիմ, թողանիլ. շահիմ, շահիլ. ևն:

Այլ գիտելի է, զի ՚ի հնումն սակաւ ուրեք ՚ի կիր առ-
 նուին զվերջաւորութիւնս իւր թէ ՚ի հասարակ բայս, թէ
 ՚ի ձայնակրականս, և թէ ՚ի կրաւորականս. մանաւանդ այնո-
 ցիկ՝ որոց ներգործականի ներկայն յանդի ՚ի ամ և ՚ի ում.
 այլ ըստ վերջաւորութեան ներգործականացն ձեւացուցանելն
 զնոսին: Աւստի փոխանակ ասելոյ՝ ծագիլ, բառիլ, ընա-
 նիլ, թողանիլ, զեղանիլ, ևն. ասելն, ծագել, բառալ,
 ընուլ, թողուլ, զեղուլ, հերձուլ, առնուլ, որպէս երևի
 յառաջիկայ օրինակսդ:

«Ի Ժագել ճշմարտութեանն պարտ է Բառնալ ստուերին.»

Մանիս:

«Յայնժամ ահաւոր նշանք լինիցին, պարտուել վիմաց, հեր-
 յուլ վարագուրի, ևն.» Նանայ:

Աւ սակայն յորժամ հարին պահանջէր, զնէին նաև վեր-
 ջաւորութեամբս իւր զո, «Չեմ արժանի կողիւ և ոչ բնա-
 ւին առ սյս անուանիլ, ոչ միայն որդի, այլ և անպիտան
 ապարան վարձկան.» Նարեհ:

«Մտեսցուք դպարժելն յերևելիս.» Լամբրոն:

«Քինչ չարաչար կիրք մեզ քան զթշնամաններն և Նշնա-
 մանիւ, անպատուել և անպարտել, ատել և ասել, հարկա-
 նել և հարկանիլ, արամեցուցանել և արարել, բամբասել և
 Բամբասիլ.» Սարգ:

Գիտելի է ևս, զի այս եղանակ բայի որպէս յիշեցաք
 յառաջին մասին, իբրև անուն հօրովն ընդ գէտով՝ և եզակին
 և եթ. որդոն,

Ողղական.	Գովել.
Սեռ.	Գովելոյ.
Տրա.	Գովելոյ. ՚ի զովել, առ ՚ի զովել.
Հայց.	զԳովել.
Բայ.	՚իԳովելոյ.

Պարս.	զՊովել լոյ.
Պարս.	Պովել լով.
Պարս.	զՊովել լով.
Ներ.	'ի Պովել' 'ի զովել, 'ի գովելը, 'ի գովելն կամ ընդ գովելն:

Եւ այսպիսի հօլովեալքս դերբայս կոչին, այսինքն փոխանակ բայի. զի չեն յատկապէս բայ. որովհետեւ ոչ նշանակեն ընդ ժամանակաւ և դիմաւ, այլ ընդ մէջ բայի վարին. զօ, յասելն, «'Ի խաղաղանալ իմում՝ ամբօխիմ.» Նարեկ. դերբայս 'ի Խաղաղանալ՝ իբր անուն հօլովեալ ներգոյական հօլովիւ եղեալ է իբր բայ. որպէս եթէ ասել. յորժամ խաղաղիմ՝ ամբօխիմ:

Գիտել պարտ է և զայս, զի 'ի հօլովիլ սոցա՝ բազում անգամ նախդիրն զօրութեամբ դնի 'ի տրականն. զօ,

«Որ եկն կեցուցանել՝ ոչ կարաց անտես առնել.» փոխանակ տակ լոյ, որ եկն 'ի կեցուցանել. Իգնատ:

«Քան զաստելն և զյանդիմանելն՝ ողորջելն թուի թէ զօրաւորագոյն է՝ խոնարհեցուցանել զբիրտ հոգիան 'ի հնազանդութիւն.» այսինքն՝ առ 'ի խոնարհեցուցանել.» Սարգիս:

Եւ երբեմն ևս 'ի մէջ սոցա և 'ի մէջ նախդիրն անկանի ինդիր սոցին. զօ, «'Ի զերկրորդն խուզել՝ զնախնին կորուսի.» փոխանակ ասելոյ, 'ի խուզելն զերկրորդ՝ զնախնին կորուսի. Նար:

«Ոչ է ժամանակ յերկրագործութեան առ 'ի զպարտան հատուցանել.» փոխանակ ասելոյ, առ 'ի հատուցանել զպարտաւն. Նար:

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

Յաղագս Խոնարհմանց և Թորդոմեանց Բայից և Բոյժմանց նոցին:

Խոնարհմանք բայից են պէսպէս փոփոխութիւնք մի և նոյն բայի 'ի զանազան վերջաւորութիւնս, 'ի դէմս, և 'ի ժամանակս. թէ յեզականն և թէ 'ի յողնականն. որգոն, Վործեմ, զոնծես, զործէ. զործեմք, զործէք, զործեն. զործէի,

գործէիր, գործէր. գործէաք, գործէիք, գործէին. գործեցի, գործեցեր, ևն: Ըստ այսմ և յայլ ամենայն բայս:

Այսպիսի փոփոխութիւնք վասն այսորիկ կոչին խոնարհմունք բայից, զի սքօք զիջանին և խոնարհին բայք առ այս կամ առ այն դէմն, առ այս կամ առ այն ժամանակս, ևն: Այլ որպէս յանուանս պէսպէս փոփոխութիւնք մի և նոյն անուան կոչին հոլովք, վասն հոլովիւր և թաւալելոյ անուան յայնպիսի փոփոխութիւնս, սոյնպէս և 'ի բայս պէսպէս փոփոխութիւնք մի և նոյն բայի՝ կոչին խոնարհմունք, վասն խոնարհելոյ և իջանելոյ բային յայնպիսի այլայլութիւնս: Այլ այսպիսի խոնարհմունք բայից այնչափ են, որչափ փոփոխի մի և նոյն բայն 'ի զանազան դէմն և 'ի ժամանակս:

Իսկ լծորդութիւնք բայից ոչ են պէսպէս փոփոխութիւնք նոցա ըստ դիմաց և ըստ ժամանակաց, այլ որոշմունք նոցին ըստ զանազան վերջաւորութեանց սահմանականի ներկային. որպէս և հոլովմունք անուանց ոչ են պէսպէս փոփոխութիւնք մի և նոյն անուան, այլ որոշմունք նոցա ըստ զանազան վերջաւորութեանց սեռականացն և գործիականաց:

Արդ քանզի այսպիսի վերջաւորութիւնք սահմանականի ներկային են չորք, է՛մ, ամ, ո՛ւմ, ի՛մ, լծորդութիւնք բայից ևս ասին չորք. Առաջինն լծեալ և յանգեալ 'ի է՛մ. Արկրորդն՝ 'ի ամ. Արբորդն՝ 'ի ո՛ւմ և Չորրորդն՝ 'ի ի՛մ. Ընդ որով լծին ամենայն բայք և լծելով որոշին առ այս կամ առ այն տեսակ լծորդութեանց, ըստ որում եղաք յառաջին մասին. յորս պարտ է ուսանողին զգուշանալ, զի մի բռնադատեսցէ զամենայն բայ՝ ուր և իցէ՝ յամենայն ժամանակս և 'ի դէմն խոնարհեցուցանել. մանաւանդ զայնոսիկ, որք են ընդ օրինակօք հասանեմին և ըստ ումին:

Այլ ևս պարտ է զգուշանալ 'ի գործածութիւնս կրաւորական բայից. զի բաց 'ի յառաջին լծորդութեանց, որք են՝ Գործեմ և հասանեմ. և որ ընդ նոքօք, ոչ է արժան յաճախել զկրաւորականս այլոց լծորդութեանց. բայց եթէ զկատարեալն և զապտոնին և եթէ: Մանաւանդ զի բազումք ևս 'ի նոցանէ՝ 'ի կրաւորականն պակասին. ըստ որում կարգեցաք յառաջին մասին: Այլ զորս եղաք ևս անդ, ոչ է պարտ նաև զնոսին վարել անխտիր. այլ ըստ անհոյն, ուր հարին ստիպես:

ցէ, և կամ վայելչութիւն բանին պահանջեսցէ՝ ՚ի բացատրութիւնս մեկնութեանց և մակացութեանց: Այսմ քեզ յարացոյց առ զնախնիս մեր, որք միայն ՚ի հարկաւոր տեղիս և ըստ պահանջելոյ բանին ՚ի գործածէին զայսպիսիս. որպէս է տեսանել յօրինակսդ որ զինի. «Առանի՛ժ, և նովին զազրանամ.»

Նարեկացի:

«Որքանիւ լնանի՛ժ և ոչ բժշկիմ.» Նոյնն:

«Եւ խոնարհն առաւել զեղանի (շնորհք).» Սարգ:

«Նոգի մարդոյ, որ ոչ բերէ պտուղ աստուածապաշտութեան... Լքեալ Նոյնի՛ժ ՚ի պահպանութենէն Աստուծոյ.»

Գեորգ:

«Որ էրն լինի, և ստացին սրայանի, և անտանելին տարեալ լինի.» Շնորհալի:

«Որ օրինակ զօրեղ հանդերձ անկասկած լռանայցի... սյսպէս է և անինչ անձն.» Վարդհարց:

Իսկ եթէ կրաւորականապէս զնէն խորդ թուեսցի ՚ի սոսա, մարթ է կազմել զայն էական բայիւ. որպէս և նախնիք մեր առնէին. «Որքանիւ լնանի՛ժ և ոչ պայծառանամ.» Նարեկ:

«Աստուածայինքն ամենայն հաւատովք եմայեալ լինին և ոչ քննութեամբ.» Իգնատի:

Նուէալ լինի արծաթն ՚ի չար ծառայից. Մժք:

«Վասն աստուծոյ ՚ի հուր ընկեցեալ լինէին.» Խոսարով:

«Վործ սինկլիտոսիդ է յոյժ այգանելի. զի առ դոսս ՚ի քննութենէ մարդկան քուէալ լինի աստուածութիւն.» Խոսր:

Իսկ յազազս բզմանաց ժամանակաց բայից և վասն կերպաւորելոյ դիմաց նոցին զիտելի է, զի սորա են հեռեմունք խոնարհմանց բայից. իբր զի ՚ի խոնարհել բայից յարմատոյ նոցին ծագին և հեռեին ժամանակը և դէմք նոցա. որդոն, Վարժեւմ, ես, է. եմք, էք, են. էի, էիր, էր. էաք, են: Վարժեցի, եցեր, եաց. եցաք, եցիք, են: Վարժեցից, եացես, եացէ. եացուք, են: Չայսցանէ երկար զբէ հայրն մեր ՚ի քերականութեան իւրում, ճանն Է. գլ: Ե՛:

ԳՎՈՒՍ ԻԲ.

Յարագո ընդունելութեան:

Թէ զինչ եղէ, և Ժամն պարագայս նորա:

Ընդունելութիւն է մասն բանի, որ նշանակէ զիրն 'ի յառնելութեան կամ 'ի կրելութեան, և մերթ զառս կամ զկիրս ընդ ժամանակաւ. որպէն, Այրօղ, այրեալ կամ այրեցեալ, այրելոց, այրելի: Չի պարտն նշանակէ զիրն յառնելութեան այրելոյ զայլ 'ի ներկայ ժամանակի:

Աւ պրեցեալն նշանակէ զիրն 'ի կրելութեան այրման յանցեալ ժամանակի: Մոյնպէս և պրեցեալն իմնապէս նշանակէ զիրն 'ի ներգործութեան այրելոյ յապայն, և պրեւին 'ի կրելութեան այրման յապառնին: Յորս որպէս երևի, ընդունելութիւնք ունելով զգորութիւն անուան՝ ունին միանգամայն և զգորութիւն բայի. զի են իբր անուն 'ի բայից բղխեալ 'ի ձեռն չորից վերջաւորութեանցս օղ, եալ, լի, ւոյ: Աւ միանգամայն ցուցանեն զայնպիսի առս և զկիրս, զորպիսի նշանակեն բայքն, յորոց բղխեն:

Այս մասն բանի կոչի ընդունելութիւն վասն երկուց. 'Ասի՛ զի ընդունի զգոլ և զանուն 'ի յառից, կամ 'ի կրից, յորս իրն նշանակի լինել. զի որ այրէ, 'ի յայրելոյն առեալ զնշանակութիւն և զանուն այրող ասի. և որ այրի, յայրմանէ անտի այրեալ կամ այրեցեալ ասի. ըստ այսմ իմն և վասն այլոցն: Արկրորդ՝ զի ունի զմասնակցութիւն ընդ երկուց մասանց բանից, այսինքն ընդ անուանս և ընդ բայի և 'ի նոցունց ընդունի զպարագայս. որպէս տեսցի այժմ:

Պարագայք ընդունելութեանց են վեց. այսինքն, Առ, ձև, տեսակ, ժամանակ, թիւ և հօրով: Առն, ձեն, տեսալն և ժամանակն ըստ բայից, իսկ թիւն և հօրովն ըստ անուանց:

Առք ընդունելութեանց չորք են, որպէս և բայից. 'Աերգործական. փրկող, փրկեալ, փրկելոց: Արաւորական. զրկեալ կամ զրկեցեալ, զրկելի կամ զրկելոց: Չէզոքական՝ ընթացող,

ընթացեալ, ընթանալոց, ընթանալի: Հասարակ՝ խօսող, խօսեալ կամ խօսեցեալ, խօսելոց, խօսելի:

Չեք ընդունելութեան են երևբ: Պարզ՝ գործող, գործեալ: Բարդ՝ կենագործող, կենագործեալ: Բազադրեալ՝ ներգործող, ներգործեալ:

Տեսակք ընդունելութեանց են երկու: Նախատիպ՝ հրնչող, հնչեալ: Մնցողական, հնչեցուցանող, հնչեցուցեալ: Ոմանք ըստ անուանց ևս կազմեն տեսակ ընդունելութեան այսպէս. հնչողական հնչողութիւն, և այն. բայց այս կազմութիւն վերաբերի առ անուանս, զի այսպիսի բառք իբր անուն վարին.

Ճամանակք ընդունելութեանց են երեք: Ներկայ. գրաւող: Մնցեալ. գրաւեալ: Ապառնի. գրաւելոց, գրաւելի: Թիւք ընդունելութեանց են երկու: Ազական. ծագող, ծագեալ, ծագելի: Յոգնական. ծագողք, ծագեալք, ծագելիք:

Հորովք ընդունելութեանց են տասն, որպէս և անուանց. զորմէ գիտելի է, զի որք 'ի էալ յանգին, հորովին՝ որպէս գետ, գետոյ. հօ, զօրացեալ, զօրացելոյ. զօրացեալք, զօրացելոց, ևն: Աւ որք 'ի չէ յանգին, հորովին՝ որպէս եկեղեցի, եկեղեցոյ. հօ, գովելի, գովելոյ. գովելիք, գովելեաց: Իսկ որ 'ի լաց յանգին, ոչ հորովին: Այլ որք 'ի ող յանգին ըստ եզականին հորովին՝ որպէս քան, քանի. իսկ ըստ յոգնականին՝ որպէս քաղաք, քաղաքաց. հօ,

Աող.	Աողք.
Աողի.	Աողաց.
Աողի, ցառող.	Աողաց, ցառողս.
զԱող.	զԱողս.
յԱողէ.	յԱողաց.
զԱողէ.	զԱողաց.
Աողիւ.	Աողօք.
զԱողիւ.	զԱողօք.
յԱող կամ յառողի.	յԱողս.
նյԱող:	նյԱողք:

Բայց գիտելի է՝ զի առ նախնիս ոչ պահելու ճիշդ այս որոշումն, քանզի հանգիստութիւն ունելով հնչմանցս ո և օ կամ ըստ հնոց առ, անխափր զնէին ող կամ առղ, այսինքն

օր, զի և « դնելով սուր հնչէին իբր օ. ըստ աւանդելոյ
Նորնկացւոյն 'ի քերականութեան:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Գիտելիք ինչ 'ի վերայ ընդունելութեանց 'ի Տասնասրի:

Ասան ընդունելութեանց յանգելոց 'ի ոչ զիտելի է, զի
'ի կրաւորական բայից բնաւ ոչ ելանեն ընդունելութիւնք
վերջաւորութեամբս ոչ, այլ՝ եսլ, լի և լոց:

Եւ թէպէտ ուրեք ուրեք դնի ետող, որգոն, Այրեցող,
ատեցող, ևն, բայց այտքիկ 'ի գործ ածին 'ի ներգործակա-
նքս և 'ի չգործականս. զօ,

«Չբոցն 'ի բարիլոն՝ (արար աստուած) մանկանցն ցող, և
քաղդէացւոցն հուր այրեցող.» Ընորհ. Լիլ:

«Չօրէն դիւաց ատեցողք ամենայնցն.» Պետոյից:

«Օրինակ բարեաց և դու լինիցիս հայեցողացն 'ի քեզ.»

Սարգիս:

Իսկ 'ի կրաւորականս՝ փոխանակ ոչի դնեմք եսլ. զօ,

«Հրաշալի ճգնութեամբ 'ի յերկրի նահատակեալ, և 'ի լե-
րինս պսակեալ.» Ըսր:

«Բացեր զաղխեալ դուռն դրախտին.» Նդիշէ:

«Չարչարեալք արիաբար ընդդէմ մահու չար իշխանին.»

Ըսր:

Սոյնպէս իմն և վասն էական բայիցս եղանիճ, լինիճ և եճ.
զի 'ի սոսա ևս փոխանակ ոչի միշտ եսլ դնի, որգոն, եղեալ,
եղելոյ, և այլն. զօ,

«Չիմ այսպէս ստորաքարչ եղելոյս զաղօթս... ոչ արար ան-
տես.» Վաճճրոն:

«Չուղևս փափկութեան քո տացես բմպել արժանի եղե-
լոցն.» Ագալի:

Ըստ այսմ և ընդունելութիւնք այնց չգործական բայից,
որք են ընդ օրինակաւ զարնհոմին, ոչ լինին ոչ, այլ եսլ.
զօ, «Նդեն որպէս երազք զարթուցելոց.» Սաղ:

«Մի կշտամբեր զհարթուցեալս.» Նսրեկ:

«Տաց նմա ուտել 'ի մանանայէն թաքուցելոյ.» Յայր:

Սոյնպէս և ընդունելութիւն գաճ բային հասարակօրէն ոչ զնի յանդիւս ոչ այլ էալ չի, «Չգուշացուք զինի եկեալքս. այսինքն՝ եկողքս. Խոսրոզ :

«Յորմն վարսել հրամայէ (արամ զնիւքար)՝ ի տեսիլ անցաւորաց և ամենայն եկելոց անդր.» Խոսր :

Թէպէտ դուն ուրեք ոչ յանդիւս ևս դասնի եղեալ. չի, «Գլուխ աւանդեցին զամենայն զինի եկողացս.» Շնորհ :

Ասն ընդունելութեանց՝ յանդիւս չի էալ զիտելի է, զի սորա երբեմն իբրև բայ վարին, և երբեմն իբրև անուն. որպէս ունիմք ասել յերրորդ մասին. Գլ. Ե՛ :

Գարձեալ զիտելի է, զի սորա երբեմն զնին փոխանակ աներևութի. չի, «Այնպէս ուրախացեալք ՚ի սէրն Աստուծոյ՝ մինչև համարեալ զինքեանս ՚ի մարմնի, այլ՝ յերկինս.» այսինքն՝ համարել. Աղիէ :

«Ոչ ներքինք շարժեալ կարեն, (ք՝ շարժել կարեն), և ոչ վերինք դրդուեցուցանեն.» Աղիէ :

Այլ պարտ է ՚ի գործածութենէ սոցա զգուշանալ :

Ասն ընդունելութեանց՝ որք յանդիւս ՚ի լոյս զիտելի է, զի սորա միշտ իբր բայ վարին, թէ ՚ի ներգործականս, թէ ՚ի կրաւորականս, և թէ ՚ի չէզոքականս :

Ի ներգործականս. զոր օրինակ, «Կնդրելոց է զվրէժ յավրշտակութեանցն.» Գեորգ :

Ի կրաւորականս. չի, «Գատապարտելոց են, որք զիտեն տիրապէս, թէ ոչ զիտեն, և ձևանան, թէ զիտեն.» Սարգ :

Ի չէզոքականս. չի, «Արդ զինչ արարից՝ մեղուցեալ անձամբս, որ չեմ ապրելոց յահագին հրոյն.» Շար :

Բայց զիտելի է, զի յաճախ գործածութիւն այսպիսի ընդունելութեանց սգեղացուցանէ զկազմութիւն շարագրութեց, վասն որոյ բազում անգամ ՚ի տեղի սոցա զնեմք զբոյսող՝ հանդէսէալ կամ ունիլ. և մերթ ևս՝ հասանէ. չի,

«Եթէ հանդերձեալ էք Վրխատոսի լինել գործակից, պարտիք և ճանապարհի նորին լինել հեաւեղ.» ք՝ եթէ լինելոց էք գործակից Վրխատոսի. Շնորհ :

«Եւ եթէ անտես առնէ, ունի տոկոսեօք վճարել առաջի Վրխատոսի.» այսինքն՝ վճարելոց է. Շնորհ :

Գիտելի է ևս, զի ընդունելութիւնքս գալոց և լինելոց՝ ու-

րեք ուրեք նաև իբր անուն վարին՝ նախդրիւ միայն հօլովե-
լով. Դօ, «Աւ զգալոցն պատմեսցէ ձեզ.» Յովհ. «Յազգմանէ
հօգւոյն զլինելոցս նախատեսեալ. . . պատրաստէր.» Յովհ. Իճասար:

Սասն ընդունելութեանց յանդերցոյ 'ի լի՝ գիտելի է, զի
սոքա բղևնն յամենայն կրաւորական և 'ի ձայնակրական և 'ի
հասարակ բայից. և նշանակեն իբրև լինելի. որդոն, Պատմե-
լի, հրաժարելի, դաւանելի, ևն:

Իսկ եթէ բղևեսցեն ևս 'ի ներդործականաց, ունին յայն-
ժամ զգօրութիւն ողի. Դօ, «Պործն և գործելին առ հասա-
րակ տանջեսցին.» Իճասար:

«Պառնացաւ ցբի ըմպելեաց.» այսինքն՝ ըմպողաց. Եսայ:

«Խթան ընդդէմ քբացելեաց ոչ փաստի, այլ՝ զոտս նոցա ծա-
կոտէ.» այսինքն՝ խթան ընդդէմ քբացողաց ոչ փաստի. Պէրրգ:

«Յարեաւ նախապատմելին.» այսինքն՝ նախապատմողն. որ է
ասել՝ յարեաւ նա, որ յառաջն պատմէր՝ թէ յառնեմ. Շար:

Ոմանք յընդունելութեանց աստի դնին երբեմն ևս և փո-
խանակ ընդունելութեանց յանդերցոյ 'ի Եսայ մանաւանդ ընդու-
նելութիւնդ Խորբելի. Դօ, «Խնդրէ ջերմեռանդն արտասուօք
զքաւութիւն, և առնու զինդրելին.» Յաճար:

Պիտելի է ևս, զի այսպիսի ընդունելութիւնք բազում ան-
գամ յարելով յեական բայս՝ վարին գրելթէ իբր գիմազուրկ
բայ. Դօ, «Մնկարելի է. . . . երկուց հակառակ տեսնոց ծառա-
յել և հաճոյանալ.» Շար:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Յազգու Նախադրութեան:

«Նախադրութիւնն է մասն բանի; որ 'ի յարիլն յանուանն՝
ևս և յայլ մասունս բանի իբր յանուանս, ցուցանէ զպարա-
զայս ինչ իրին, զոր անունն նշանակէ. կամ թէ յայտ առնէ
զայն ինչ, որ շուրջ զիրօք մտածի. զորս ըստ կարգի հօլովից
եղաք յառաջին մասին. Գլ. ԺԷ. Տես յընդարձակն Է. 25:

Մյլ գիտելի է նախ՝ զի ոմանք 'ի նոցանէ երբեմն առնուն
զկրկին խնդիր 'ի միասին. և ոմանք զայլ՝ փոխանակ բուն
խնդրոյ իւրեանց. որպէս է տեսանել 'ի յետագայոց:

Նախադրութիւնքս մինչ, մինչև, երբեմն առնուն միանգամայն զբացառական և զնախդրիւ արականն . և՛ ։

« Ի Գաւթէ մինչ 'ի Ռրիստոս հազար ամ է . » Աւարդան ։

« Ի մերոյն շայկայ մինչև ցթադաւորելն Աղաբարշակայ գտանին ամբ ոջծր . » Յովհ. Կախ ։

Նախադրութիւնքս յառաջ Բան, յեպոյ Բան, 'ի վեր Բան, և՛ն, առնուն միանգամայն զհայցական և զգործիական . և՛ ։

« Գտանեմք զժամանակս Արիւստոսի ' երկերիւր ամաւ յառաջ Բան զՆեքտանեբայ (ժամանակն) . » Խոր ։

« Ինն հարիւր ամաւ յեպոյ Բան զԱբրահամ շինեցաւ Սիոն 'ի Գաւթայ . » Աւարդան ։

Նախադրութիւնքս հերի, 'ի Բայեայ, մեկուսի, առնուն երբեմն զբացառական և զգործիական, մանաւանդ 'ի վարիլն էական բայիւ . որպէս և նախադրութիւնքս, մերչ, ծոս, հոսայ, առնուն երբեմն զարական և զգործիական . և՛ ։

« Թաղեցին պատուով 'ի մէջ պողոտային՝ չորս ասպարիսաւ հերի 'ի քաղաքէն . » Յայոճաւ ։

« Էր այր նորա 'ի Բայեայ 'ի մէնջ ասպարիսօք հինգ . » Աւարդ հարց ։

« Մերչ էր զեզն յԱրուսաղէմ մղնաւ երեք . » Մամբրէ ։

Ղարձեալ նախադրութիւնքս մերչ, ծոս, հոսայ, երբեմն հանդերձ նախդրիւս առ՝ առնուն զվերջահօլով տրական . և՛ ։

« Մերչ առ նմին հանգուցեալ . » Երզնկայի ։

« Մօս առ Աստուծոյ կացոյց (զհողեղէն բնութիւնս) . » Սարգ ։

« Շոսայ առ նմին ասնանէք և զնա եկեալ յերկնից . » Իգնատի ։

Գիտելի է երկրորդ, զի գտանին և ևս նախադրութիւնքս ինչ, զորս մեր ոչ եղաք յառաջին մասին . վասն զի առ նախնիս մեր հազիւ ուրեք երեւին նոքին, և կամ յոտանաւոր բանս միայն . որպիսի են սոքա . Բարց, Բանց, պէս, հեպ, զերն, և՛ն ։

Գիտելի է երկրորդ, զի երբեմն ոմանք 'ի մակբայից ևս խընդիր առեալ՝ վարին իբրև զնախադրութիւնս . և՛ ։

« Փրկեաց զժողովուրդդ 'ի ներքոսս ձեռնին կապաացւոց . » Ելեց ։

« Շոսայ յեպոյ ամենեցուն զայ 'ի կութս (որթ) . » Պիպոյից ։

« Իսոստովան լերուք . . . զանիւր 'ի լողաց . » Աւարդ ։

« Ի նմանէ և անիւր շինեաց աշտարակս . » Խորբէն ։

Երբեմն ևս ածական անուանք ինչ խնդիր առեալ՝ վարին իբր նախադրութիւն. զօ, «Որ սիրէ զԱստուած, նման նմին սիրէ զամենայն մարդոյ զկեանս.» Խորհրդ:

«Հանգոյն իժի և քարբի խցեալ զլսելս.» Շնորհ:

«Աղաղակեցին և երկու ծերբն կնոջ նմին.» Գան:

«Ոչինչ ընդհատոյ յայսմ պատուոյ տայ Սմբատայ.» Խոր:

«Օգոյ՛ք ընդ հրամանին և դործն վճարեալ լինէր.» Իգն:

«Խառն ընդ նոսա... սկսանի նուագել.» Յովհ. Եմաստ:

Գիտել ի չորրորդ, զի նախադրութիւնք թէպէտ հասարակօրէն յառաջոյ դասին խնդրոյ իւրեանց, ըստ որոյ և կոչին նախադրութիւնք, բայց բազում անգամ ևս յետոյ զնին. զօ, Զարին զնի միտեցայ.» Նարեկ:

«Օգատտախազն՝ դատաւորին հանդիպ կացուցի.» Նար:

«Անարթ էր զարբութիւնսն շանց արասլի արկանել.» Լամբ:

Եւ երբեմն ևս՝ ընդ մէջ նախադրութեան և խնդրոյն անկանի այլ մասն բանի, այսինքն՝ կամ բայ, կամ խնդիր խնդրոյն, և կամ այլ ինչ. զօ, «Օխաջ առաքինութեան բարձին և զնի զնացին Քրիստոսի.» այսինքն՝ զնացին զինի Քրիստոսի. Շնորհ:

«Ուղև չարի՛ն Վերայ խրոխտայր հասուցանել արքայի.» այսինքն՝ ՚ի վերայ արքայի հասուցանել. Յովհ. Կալ:

«Օաղքատն վառն զցնցոտին զգենլոյ անպատուէք.» այսինքն՝ վասն զգենլոյ զցնցոտին. Սարգիս:

Գիտել է հինգերորդ, զի յայնպիսի նախադրութիւնս, որք ունին զնախդիր, որպիսի են, զնի, զհեո, յաղագս, ևն, երբեմն կրկնի նախդիրն նաև ՚ի վերայ խնդրոց նոցա. զօ,

«Օմիմեանց զնի անհետ ՚ի վերայ գային.» Խոր:

«Յամենայն ժամ զբարեաց զհեո երթայք.» Թ. Նեա:

«Մի ինչ պատճառս տալ հակառակորդին ՚ի հայհոյութեան յաղագս.» Թ. Տիմ:

Իսկ երբեմն զնի միայն ՚ի վերայ խնդրոց նոցին. զօ,

«Օմիմեանց կնի կարգեալ աղեցցին.» Ագալ:

«Օնորին անպիտանութեանն վարեցաւ հեո.» Պետրոս:

«Եւ ինքն ՚ի ճշմարտութեան Վերայ չև է հասեալ.» Աղեղ:

«Ի պատուիրանազանցութեանն սակո դարձաւ առ փշողն.»

Մամբրէ:

Երբեմն ևս՝ ուր պիտոյ է կրկնիլ նախադրութեան՝ նախ-
դիր միայն կրկնի՝ ՚ի տեղինորա. 70,

«Ե՛րթ զհեօ՞ արդարութեան, զաստուածպաշտութեան, զհա-
ւատոց, զսիրոց, զհամբերութեան, զհեղուութեան.» 71. ՏԻԺ:

Յորս զօրութեամբ կրկնի նախադրութիւնս զհեօ. որպէս
թէ անէր. երթ զհետ արդարութեան, զհետ աստուած-
պաշտութեան, զհետ հաւատոց, և այլն:

«Ա՛հրս ՚ի վերայ վերաց՝ և ցաւս ՚ի ցաւոց յաւելուն.» այսինքն՝
ցաւս ՚ի վերայ ցաւոց. 72. Նորհալի:

«Ընդերեցթ զօրութիւն Աստուծոյ կալով՝ ՚ի յիջի ձեր, որպէս
յերից մանկանցն.» այսինքն՝ որպէս ՚ի միջի երից մանկանցն.

Ճառերնոք:
«Հանէր զգիշերն՝ ՚ի գլուխ յաղթան Աստուծոյ՝ ոչ յեւր պէտս,
այլ՝ ՚ի մերն.» այսինքն՝ ՚ի մեր պէտս. 73. ԿԺԲ:

✓ Այսան խնդրառութեան նախադրութեանցս, Իբրև, եբր,
եբրո, որպէս, Ժան:

Սորս թէպէտ հասարակօրէն առնուն զխնդիր՝ ՚ի հայցական
հոլովն, բայց բազում անգամ և ըստ պահանջման բանին և ՚ի
զօրութենէ բային պէսպէս խնդիրս առնուն՝ գրեթէ յամենայն
հոլովս, յուղղականն, ՚ի սեռականն, ևն:

Յուղղականն. 70, «Իբրև այլազգիք և այլալիզուք տանիմք
և բերեմք (բամբասանօք) զմիմեանս.» ՅԺԳ. Իմաստ:

«Որպէս վտանգաւորք ողորմութիւն հայցեսցուք.» Խոսարով:

Ի սեռականն. 70, «Իբրև օձի զթոյնս ՚ի բաց եղեալ՝ զկսպանս
առ իշխանն ատոմ առաքէր.» ՅԺԳ. Կախ:

«Եղիցի միատարի խաղաղութիւն ՚ի մէջ մեր՝ որպէս հօր
հարազատի և որդւոյ սիրելոյ.» ՅԺԳ. Կախ:

«Մարթ էր զայդ իւղ վաճառել աւելի Ժան կրեքհարիւր
զահեկանի.» Մարի:

Ի վերջահոլով տրականն. 70, «Իբրև անմահից հատուցանէ
մեզ զվարձս վաստակոց մերոց.» Եղիցի:

«Ունկնդրութիւն և հպատակութիւն (մատուցի .քահանայի)
որպէս հրեշտակի Աստուծոյ.» Խոսարով:

«Մեզ արդարև ՚ի գէպ է երից մանկանցն երգ առ Աստուած
Ժան խրայելեան տոհմին յայնժամ.» 74. Նորհի:

Ի նախդրիւ տրականն. զօ, «Չգէ զբանն առ Պետրոս՝ Եբրե՛
'ի գլուխ աշակերտացն.» Իգնատի:

«Որպէ՛ս յաստուածային սեղան՝ ՚ի սոյն մերձենայ.» Լաճի. պատի:
«Փափաքէ ՚ի մահս քան ՚ի կեանս.» Եղիշէ:

Ի հայցականն. զօ, «Մի որ աստանօր անուսումն զմեզ հա-
մարեալ բամբասիցէ Եբր զանվարժս.» Խորեն:

«Որպէ՛ս զմտերիմ՝ ծառայս պատիւ ընդունիցիր յերկնաւոր
Թագաւորէն.» Եղիշէ:

«Չիք ինչ զգուշաւոր ամբու թիւն քան զերկիւղն Աստուծոյ.»
Խորեն:

Սորա երբեմն զօրութեամբ ունին զհայցականն՝ և ներդործու-
թեամբ զյատկացուցիչ նորա. զօ, «Ո՛չ Եբրե՛ զմահականացուի
համարի զմահս մեր.» այսինքն՝ ոչ իբրև զմահս մահականա-
ցուի համարի զմահս մեր. Եղիշէ:

«Բանք ձեր ոչ լինիցին անհամ և անաղ, որպէ՛ս զամկայ.»
այսինքն՝ որպէ՛ս զբանս ուսմկայ. Եղիշէ:

«Բարձր է ծառայութեանն պատիւ քան զառաքելութեան.»
այսինքն՝ քան զպատիւ առաքելութեան. Սարգի:

Ի բացառականն զօ, «Ի բարկութենէն և ՚ի նորին չա-
րութենէն Եբրե՛ ՚ի կատաղի գազանէ զերեսս ՚ի բայց դար-
ձուցուք.» Սարգի:

«Գրեալ ես երկնէն ՚ի կեղծաւորութենէ որպէ՛ս յանհաւա-
տութենէ.» Եղիշէ:

«Են որ քան յանտի կենացն վրիպել՝ յաստեացս զարհուրին.»
այսինքն՝ են որք զարհուրին վրիպել յաստեացս՝ քան յանտի
կենացն. Իգնատի:

Ի պատմականն. զօ, «Ոչ ասէ զաւակաց՝ Եբրե՛ զբազմաց,
այլ՝ իբրև զմից.» Գաղ:

«Օհորէն իւրմէ որպէ՛ս զմարդոյ ումեքէ պատմէ.» Մեհն.
Գլխի:

«Աշխարհ է առաւել հոգալ զմարմնոյ քան զհոգոյ.» Վարդ.
հարց:

Ի գործիականն. զօ, «Վերակացուք մարդկան ունին բա-
նիւ կակղել զխատութիւն մտաց՝ Եբրե՛ բրջաւ.» Իգնատիոս:

«Են որ բանիւք իւրեանց խոցոտեն որպէ՛ս սրով. բայց լի-
ղուք իմաստնոց բժշկին.» Առախի:

«Օթոչունս վայրենիս և զզազանս սիրով քան բունութեամբ սովոր են մարդիկ վարժել.» Շնորհ :

Ի պարառականն. զո, «Իբրև զվեհասյիւ էարկ զինն ըզվական.» Առ. ընծայ :

«Իսկ երկրորդն անհմուտ գորով՝ ծիծաղի զնովաւ որպէս զանմուտ.» Լամբ :

«Քան զբազմոք սուաւելեալ մեծապէս՝ ի փառս.» Ահակ կախ :

Ի ներգոյականն. զո, «Տատանեալ հոգիս՝ ի յայսմ աշխարհի՝ մարմնոյս շինուածով եբր՝ ի նաւակի.» Նարեկ :

«Օր ջորչափ արտաքոյ կամացն աստուծոյ լինի մերս ոգի, որպէս՝ ի ծովու ալէկոծիմք.» Խոսարով :

«Որքան խաղաղութիւն է՝ ի տունս շինականաց՝ և անհոգութիւն, քան ի տունս թագաւորաց.» Աարգ :

Նախադրութեամբ. զո, «Օ անձն իւր եդ՝ ի վերայ ձեր եբրև՝ ի վերայ սիրելիաց.» Աարգ. ն. պեդ. ի :

«Ապեալ են ամենայն ուրեք ազգ մեր յաղքատութեան որպէս ընդ երկաթոյ՝ ի ներքոյ լծոյ ծառայութեան.» Շնորհ :

«Լնէծք ցաւազինք վասն այլ մեղաց ոչ ևս շարժին՝ ի մեջ եկեղեցոյ, քան յաղագս գողութեան.» Նոյնն :

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

Յաղագհս Մակեայի :

Մակայն է մասն բանի, որ զպարազայս կամ զեղանակս գործողութեանց նշանակէ. զի եղեալ մակ բայից, այսինքն՝ ի վերայ բայից՝ ցուցանէ զպէսպէս եղանակաւ կատարելն գործողութեանց. և զի այս պէսպիսութիւն կարէ մտածիլ երեսուն և երեք օրինակաւ ըստ պէսպիսութեան նշանակութեան իւրեանց. Տես յընդարձակն. ն. 19. և ի, 26: Յայն սակս երեսնեւերեք տեսակք մակբայից թուին. Արական, քանակական, ժամանակական, տեղական ևն, որպէս եղաք յառաջին մասին :

Այլ զիտելի է նախ, զի մակբայից ոմանք են բնականք, որպէս, Այժմ, աստ, անդ, դեռ, մերթ, երբ, միշտ, հիմ, այո, ոչ, ուր, և այլն :

Իսկ ոմանք, մանաւանդ թէ բազումք՝ կազմին յանուանց, ևս և յայլ մասանց բանի՝ ՚ի ձեռն տէսպէս վերջաւորութեանց կամ մասնականց. որդոն, Եռիւծաբար, մեծապէս, ինձին, հայերէն, ուժգնակի, նշանացի, ինքնին, բիւրեցոս, այլուսոս, ևն:

Գիտելի է երկրորդ, զի մակբայք՝ երբեմն նախագասին բայց. զո, «Մեղոս ուսանիմ, և երբէք՝ ՚ի գիտութիւն ճշմարտութեան ոչ հասանեմ... սոսի ինչ քաջալերիմ, և սոսուկապէս լքանիմ.» Նարեկ:

Իսկ երբեմն յետադասին. զո, «Ացորդակիր լեր բժշկակէս, և մի՛ ՚ի խոյլ ընարութեան կոչեր որսորսորսար.» Նար:

Եւ երբեմն ևս ընդ մէջ մակբայի և բայի այլ բան անկանի. և կամ այլ մասն բանի. զո, «Յորժամ որ այժմն բանապաճոյճ խրոխտաձայն՝ սիզացող՝ բարձրապարանոց, անկէպէտ զի անկնկան.» Նարեկ:

«Եւ դու մի՛ զանբանիցն կենդանութիւն ինձ՝ ՚ի դէմն քերեց.»

Սարգ:

Գիտելի է երրորդ, զի մակբայք անգամ երկու կամ երեք ՚ի միասին գնին: Երկու նովին տեսակաւ. զո, «Օմարոյ բարին ընդ աստուծոյ բարւոյ համեմատել՝ արդարեւ ըստոսոսակէս չար գտանի.» Սարգ:

Երբեմն ևս այլևայլ տեսակօք. զո, «Ահասանիկ արդարակէս կանխեցաք ասացաք, իբրու պարանաւ յինքեանս ձգել զմեզս.» Սարգ:

Եւ երբեմն ևս մի և նոյն մակբայն կրկնելով գնի առ ՚ի յաճախականապէս նշանակել. զոր օրինակ, «Մեծացաւ այրն յոյժ յոյժ.» այսինքն՝ կարի յոյժ. Օհնորոյ:

«Եյ՞ այո և ես մի եմ՝ ՚ի նոցանէ.» Նարեկ:

«Սուէպ սուէպ զմարա հինին ՚ի վերայ հեղուին.» Յովհ. կալ:

Ըստ այսմ լինի երբեմն և բացասական մակբայս՝ ոչ կբրկնելով ՚ի սկզբան և ՚ի վերջոյ. զո, «Եւ ոչ մի ինչ առանց շնորհացն աստուծոյ ՚ի գլուխ ոչ կլանէ,» այսինքն՝ և ոչ մի ինչ բնաւ. Սարգ:

Գիտելի է չորրորդ, զի մակբայք ոչ միայն գնին ՚ի վերայ բայից, այլև ՚ի վերայ ընդունելութեան, զոր օրինակ,

«Լմենից տիրող հաւասարապէս.» Նարեկ:

«Եղև վերստին ծնող մարդկութեանս.» Պարզ. լուս.:

«Ենճառելի դրախտին աստէն տեսող.» Ի շար. ին.:

«Մեծ է փառք քահանայութեան յարժանապէս ունողն.»

Լամբէ:

Երբեմն 'ի վերայ բայանուանց ևս. զո, «Ղուեցոյց զմոլեգնաբար զոչումն.» Եղիշէ:

«Ենանաբար բահեցմամբ... ընդ երկիր մածաք.» Նար:

«Վերստին առումն բանին՝ զհաւատարմութիւն իրացն ցուցանէ.» Սարգիս:

Երբեմն ևս զնին 'ի վերայ այնպիսի ածականաց, որք ունին զհաղորդութիւն ընդ բայից. զո, «Նայեա վերստին 'ի բնութեանս կերպարան՝ միշտ սխալական.» Նար:

«Բստ հոգւոյ՝ ամենեւին անշարժք 'ի բարիս.» Շնորհ. ընդհ.:

«Հեղցես զաղբիւրաբար առատաբուղիս զշնորհս.» Մալուոյ:

Ուր աղբիւրաբարն է մակբայ՝ ածական անուանդ աստարտաբարն:

Երբեմն ևս զնին յայսպիսի բանս, յորս զօրութեամբ կայ բայն. զո, «Եյսօր 'ի կառս, վաղիւն 'ի դագաղս.» այսինքն՝ այսօր նստեալ կայ 'ի կառս, և այլն. Լամբէրոն:

«Եթէ կանոնն թիւր իցէ, քանի՞ մանաւանդ, ոյք ուղղն նովաւ.» Սարգի:

«Իսկ արդ չար արժան է ասել թագաւորին, քան՝ ես ոչ ասեմ.» Եղիշէ:

Պիտեղի է հինգերորդ, զի մակբայք ինչ ածական լինին դոյականաց, և իբր ածական վարին. զո,

«Օտարի կենցաղս գիշեր կոչեաց առաքեալն.» Խոսարով: Ուր ատարին լեալ է ածական՝ անուանս կենցաղ:

«Չար է նախանձ, 'ի կարի յանդգնութիւնս ածէ.» Իգնաս:

«Յայտնեցին որդւոց մարդկան զթափաղէս խորհուրդ.» Շար:

Եւ ևս՝ երբեմն նախդիրք խնդրոյն զնին 'ի վերայ մակբայից. զո, «Բարեպաշտ արքայն Կոստանդիանոս զայս անոր տարբերեալ տուն հաւատոյ... անխախտելի ամբութեամբ պնդեալ հաստատեաց.» Լամբէ:

«Օայլուք եղեալն... առաջի աչաց անսանէր.» Արզ:

«Պայր առ նա ապա և մեծ իշխանն Վրաց Ատրնեբաէհ 'ի ցասակոյս վշտակցութիւն.» Յովհ. կալի:

Պիտեղի է վեցերորդ, զի բաղում անուանք ածականք եր-

բեմն իբրև զմակբայ վարին, զօ, «Նոր ծաղիկաց զարունն հաւատոյ.» Եւորհ:

«Եթէ նորա (այսինքն առաջնորդք), ուղիղ զնան, հետեւեալքն անխափօր ճանապարհորդեն.» Լամբրոն:

«Քաջ միտ դիր աղաչեմ.» Մամբրէ:

«Սուս ձեանամ և իրօք խոտորիմ.» Նար. հմ:

Եյս կիրառութիւն յաճախ է 'ի բարդ ածականս. զօ,

«Պարզեբե» կացջեր առաջի աւանդողին ձեղ զտաղանդ պատուիրանին.» Եւորհայի:

«Օ մեղ ինքեանս քողարարուղ ընծայել աստուծոյ.» Սարգ:

«Երագալիս ելանել 'ի կամարս լուսեղէնս.» Մազոոյ:

Սոյնպէս և ածական անուանք, որք ունին զբաղադրական մասնիկս՝ ան, կամ զբաղադրական մասնիկս՝ հոյն, բազում անգամ վարին իբրև զմակբայ. զօ,

«Նասյնաս կարող եմբ զնալ ընդ ճանապահ կենցաղոյս 'ի յերկինս.» Լամբ:

«Նիգաս նաւեցիք, և հասիք առ Քրիստոս.» Եար:

«Պերագոյն գոչէ փող Պարբիելեան.» Եար:

«Որք կանխագոյն զաստուածեղէն բանն ընկալան, կատարելագոյն են և առաջինք.» Մամբրէ:

Երբեմն ևս անուանք ինչ ածականք ունելով 'ի վերջոյ ըլլոյս « կամ զբառք իմ, իբր մակբայ վարին. զօ,

«Բազումն առաքինանամք.» Խոսարով:

«Նբարտաւանս և բարձրայօնս վերայր.» Յովհ. կալ:

«Պեղեցիկ իմ անդ կարգելով.» Խոս:

«Որ սքանչելի իմ գիպեալ եղև ըստ գործոյն՝ և անունն.» Նոյն:

Պիտելի է եօթներորդ, զի երբեմն անուանք ինչ, թէ ածականք և թէ գոյականք հոլովմամբ իւր իբր մակբայ վարին. զօ,

«Մինչ կենդանեօս խօսիմ, մեռեալ եմ անհասիդ.»

Նար. կի:

«Յանպարտասարկ եկեալ սրտաբեկ առնէր.» Պեորգ:

«Յանխարս հայեցեալ յանդակոս տեսնէր.» Սոյ:

«Մնման արօրին յայտնէ զբարկութիւն իւր.» Ասակ:

«Խափանեցի արօւ աչքս կարծելն.» Եւորհ:

«Օ կնչ վեճելք զճանապարհայն.» Մարի:

Եւ երբեմն ևս մի և նոյն անունն կրկնելով իբրև մակբայ

վարի. 40, «Սամբեցաւ պատերազմն, և մատենան ճակատս ար-
ճակատս.» Խոր:

«Որն ար ոտն յառաջ մատուցեալ՝ միաստեղ ջանայր.»
Յովհաննէս Կաթ:

«Բերան՝ ի քերան զմիմեանս համբուրեն.» Վեցօր:

«Օր ըստ օրէ յաւելուած լիցի՝ ի լաւութեանն.» Յաճախ:

«Տօնէ Իարայէլ ամ յամէ պենտակոստէ առ ձայնեալ.» Խոր.
Հարր:

«Եթէ ամի առնուին զքահանայութեանն պատիւ.» Վանայ:

«Գայլն՝ ի գայլն կային յօրէնան առաջինս.» Գ. Մակ:

Եւ ևս երբեմն այլ և այլ անուանք և կամ նաև այլ մա-
տուցք բանի՝ ի միասին եկեալ՝ իբրև մակբայ դնին. զոր օ-
րինակ. «Մեծ ամուրդ այդ հինն՝ ի վեր տապալեցաւ.» Եղեղէ:

«Շէշո ընդ մէջ ձեզքէր զամուր զլիտանոցն.» Յովհ. Կաթ:

«Եւ յետն պատրաստ տեսանեմք զգործն բանիցս վիպ.» Ղամբ:

«Տան և ցեր սիրուեալ ընդ գլուխս կոհակացն.» Յովհ. Կաթ:

«Քանզի ողորմութիւն է, որ քարոյն ի գլուխ պարծի առ
դատատանան.» Շնորհ:

«Սոչելոյ հրաման տայր յականէ յանուանէ.» Եղեղէ:

«Եւ այսպէս սոքա (այսինքն սեւեկիտս և անախոքոս) թա-
զաւորեալ ընդ ժողով և ընդ շատ՝ իբրև ամն ի, ապա ապրա-
տամբին պարթևք՝ ի Մակեդոնացոց.» Յովհ. Կաթ:

Գիտելի է ութերորդ, զի ցուցական դերանուանքս սոյն,
դոյն, նոյն, յարեալ յանունդ օրինակ՝ վարին ընդ նմա իբրև
մակբայ, ունելով երբեմն զնախդիրդ զ. 40, «Չսոյն օրե-
նակ և ծերունին այն (Նոյ) յայնժամ՝ ի սուղ տրամութեան
վտանգեալ էր.» Ոսկէք:

«Դոյն օրինակ և Յոյնք... ունին զերաւունս.» Յաճախ:

«Նոյն օրինակ և ի Տեառնէ են ամենայն պահպանութիւնք.»

Ագաթ:

«Մի ևս ձեզ զնոյն օրինակ գնալ.» Եփեռ:

Բստ այսմ ձևանայ և ցուցական դերանունդ այս. 40,

«Եւ նա զայս օրինակ փոխեցաւ յաշխարհէ.» Բ. Մակ:

«Եւ էր պատճէն հրովարտակին օրինակ զայս.» Ագաթ:

Դարձեալ և բայս է, վարի երբեմն իբրև ժամանակա-
կան և անզական մակբայ ընդ բառիցս ուրեք, ուր, զի, ուր.

զոր օրինակ, «Եւ որքեւ որք բանիւ վճարէ... և է զի ձեռքն զնէ» այսինքն ուրեք սուրբ, կամ երբեմն. Իգնատի: «Եւ որքեւ զի քաջապէս յաղթեցաք թշնամեացն, և է՛ զի նոքա մեզ յաղթեցին. և քաղցած այն է՛ որ յաղթող գտեալ եմք և ոչ յաղթեալք» Եղիշէ:

Գիտելի է իններորդ, զի մակբայքս Աստի, այտի, անտի, աստ, անտ, այտ, այտր, անտր, զնին երբեմն փոխանակ ցուցական դերանուանց. Կօ, «Եւ են կրկին կարօտ՝ ի տարաբնակ լինել ՚ի բնակութենէ աստի» այսինքն՝ յայսմ բնակութենէ.

Յո՛վհ. կախ:

«Բայց արդ դարձ ՚ի բարկութենէ այտի.» Եղիշէ:

«Անյոյս եղեն... ՚ի մեծութենէ անտի, որ արդարոյն պահեալ կան յերկինս.» Իգնատի:

«Յաշխարհի աստ նեղութիւն ունիցիք.» Յո՛վհ:

«Յիսուս գնաց ՚ի գերեզման անտր, ուր եղեալ էր Ղազար.»

Մասճրէ:

Երբեմն ևս զնին ՚ի տեղե դիմորոշական տառից. Կօ,

«Գղղեալ սասանեցաւ ողորմելի աշխարհս մեր ՚ի մերոց աստի.» այսինքն՝ ՚ի մերոցս. Յո՛վհ. կախ:

«Ահա ըղձալի համարիմ՝ ասել աստանօր ՚ի քոյոց այտի, զոր ընդ իմ կրեցեր աստուած բոլորից.» Ետր:

«Ոչինչ կարաց շարժել զնոսա ՚ի անտի աստուծոյ.» Մարգ:

«Ազովազակի փոփոխեալ գտայց ՚ի լաւ անտր.» Ետր:

Եւ երբեմն ևս զնին իբր զարդ. Կօ, «Աեցցեմ ՚ի հիւանդութենէ աստի իմմէ յայսմանէ.» Կ. Թատ:

«Ելանելոց էք ՚ի մարմնոց այտի.» Մասճրէ.

«Որք ՚ի լոյս անտ են՝ ցնծան, և որք ՚ի խաւարի անտ են, յողոց հանեն.» Մճր:

«Առ իւրան անտր եկն, և իւրքն զնա ոչ ընկալան.» Եղիշէ:

ԳԼՈՒԽ ԻՉ.

Յաղագս Աղկապի:

Աղկապն է մասն մասն բանի, որ յարէ և միաւորէ ընդ միմեանս զայլ մասունս բանի, նա և զնոյնն իսկ զբանս. և

բաժանի 'ի զննազան տեսակս. որք են՝ բաղճիւսական, տրոհական, ևն. որպէս կարգաւ եղաք յառաջին մասին. տես և յընդարձակն. ք. 27:

Այլ գիտելի է, զի երբեմն վասն վայելչութեան բանին զօրութեամբ զնին շաղկապք ինչ. որպիսի են հասարակօրէն սորա. Բայց, սահայն, այլ վասն այնորիկ, ևն: Յորժամ յառաջոյ սոցա զնին շաղկապքդ Բէպէր, վասն զի, ևն, ցօ, «Թէպէտ փակեաց և կնքեաց զդրունս եկեղեցեաց ընդ ամենայն աշխարհն պարսից, (Բայց) նորա զամենայն տուն եկեղեցի արարին.» Եղիել:

«Այսն զի ոչ կացաք յուխտի տեսուն, (վասն այսորիկ) անվոյթ արար զմեզ.» Յովն. կաթ:

Իսկ երբեմն ներհակ այսմ շաղկապս և իբր յաւելորդս զնի 'ի դրողէմ բանս և 'ի դերբայաւորս. ցօ, «Առ երկիւղն անկանելոյն զարհուրեալ և թմրեացի.» Սարգ. ուր ան ամենեւին թարմատար զնի:

«Ո՛վ որ լսելով զարժանի որքոց բանքս և ոչ բեկանի սիրան.» Սարգիս:

«Ի յընթանալս իմում և կասիմ... 'ի յաթոռս ծերոց բաղմեալ՝ և խելայեղից կցորդիմ.» Նաբ: Այլ պարտ է զըռշանալ յայսպիսի ոճոյ:

Գիտելի է զարձեալ, զի շաղկապս իսկ երբեմն միայն առ 'ի զարդ զնի 'ի բանս. ցօ, «Ինքն իսկ է ամենայն յամենայնի աղբիւր բարեաց.» Յահմար:

«Չբոլոր իսկ զՅոյնս ոչ զանդաղիմ մայր կամ դայեակ ասել իմաստից.» Խոր:

«Քանզի արդարև գիտակ իսկ ես, թէ չար է արարն, և ընդաբոյս չարութիւնն մեր.» Նաբիէ. տես յընդարձակն:

ԳԼՈՒԽ ԻԷ.

Յաղագս Սիջարկութեան:

Ի վերայ միջարկութեան ևս սակաւ ինչ ունիւք խօսիլ. զի սակաւ է և դործածութիւն սորա. և զորս եղաք յառաջին մասին, այն բաւական է:

Քսա ոմանք ընդ մակբայս դասեն, բայց ոչ երևի այս ուղիղ. զի մակբայն ցուցանէ զպարագայս զործողութեանցն, իսկ միջարկութիւնն՝ ի միջի արկեալ՝ ի բանս՝ յայտ առնէ զքնականն կիրս հոգւոյն. որպիսի են կիրք ուրախութեան, տրտմութեան, ցաւոց, երկիւղի, ևն: Վանզի յասելն, «Վասէ՛, սրչափ է որովայնամոլութեան բռնաւորութիւն.» Ոսկ. միջարկութիւնս Բասէ՛ ոչ ցուցանէ զպարագայս զործողութեանցն, այլ զկիրս հոգւոյն պատճառեալ՝ ի զարմանալոյն՝ ի վերայ բռնութեան որովայնամոլութեան: Աւ յասելն, «Աստ՛ որով օրինակաւ զինչ կամիս առնել կատարեա՛.» Աղիլէ. միջարկութիւնս հաստ՛ յայտ առնէ զկիրս եռանդեան հոգւոյն առ ընդունելութիւն իրիք: Աւ յասելն.» Ո՞վ, զեւրդ միանդամ վճիռ եհատ, և զեղիելի ձայնն արձակեաց.» Սարգ. «Ին ցուցանէ զկիրս զարհուրանաց ընդ ահագին վճիռն: Բստ այսմ իմաս և զայլոց:

Այլ զիտելն է նախ, զի միջարկութիւնք երբեմն յարին յանուանս նշանակիչս այնց՝ յորոց վերայ է կիրք հոգւոյն. զօ, «Ո՞վ սքանչելեացս, զործ՛ առ որ տկարանայ բռնութիւն թագաւորաց.» Ասմէ:

«Վասէ՛ անոխակալութեանն (Վարխատոսի), չև ևս յանդիմաններ զմատնիչն, այլ ստուեր արկեալ ծածկէր զելին.» Ոսկ:

«Աստ՛ յախտացելումն յախտէ, որ խոցի և ոչ ընդոսանու.»

Ենորհ:

«Աստ՛ ի վերայ չարչարելոցդ և հնձելոցդ առ հոտարակ հարցըդ և եղբարցդ.» Մարտոց:

Յայսպիսի բանս գրելթէ միշտ զօրութեամբ դտանի բայինչ. որ և երբեմն ներգործութեամբ զինի. զօ, «Աստ՛ է նոցա, զի ըստ ձանապարհին կայենի գնացին.» Յոհայ:

«Արանէ՛ աս՛ նմա և երկրին, ընդ որ նա անցանիցէ.» Աղիլ:

«Արանէ՛ է մարդոյ, զոր ոչ յաղթահարեցին երկունք աղահոլութեան.» Մծէ:

Գիտելն է երկրորդ, զի առ միջարկութիւնս վերարերին ըստ իմիք կոչական անուանք. զի ըստ օրինակի միջարկութեանց իբր անկախ՝ ի բայէն և ի խնդրոյ նորա զնին՝ ի բանս՝ յերկրորդ դէմս. զօ, «Բնիւլ ո՞վ աստո՞ւածայնիդ Վարդուրիսո՛ զվոքըրիմաց բանս նուազ մերոյ տեսութեանս.» Իգնաս:

Այլ զպէսպիսութենէ միջարկութեանց ասացաք յառաջին մասին հանդերձ օրինակօք: Բայց պարտ է ևս գիտել, զի գտանին և այլ բազում միջարկութիւնք, զորս ոչ եղաք 'ի նմին' վասն ոչ գոյց նոցա 'ի հասարակ գործածութեան. որպիսի են սորին. ա ա, ա, ահ, հա, է, հէ, յէ, եհէ, էհ, ըհ, իհ, իհ թէ, ուհ, իշա, աի, աիր, իցիւ, իցիւ թէ, օշ թէ, օշ եթէ, վայ վաղայ, բեք, ափսոս, և այլ այսպիսիք. զորս չէ արժան 'ի կիր առնուլ' 'ի հասարակ շարադրութիւնս: Տես յընդարձակն:

ՄՄՄՆ ԵՐՐՈՐԻ

Յաղագս համայնութեան մասանց բանի:

Հանդէս արուեստի քերականութեան յայսմ՝ մասին պայ-
ծառանայ. զի՝ ի սմին ամենայն բառք առ միմեանս եկեալ պէս-
պէս համաձայնութեամբ կազմեն խնջոյս բանի. որով և միտք
ուսանողաց տեսեալ զխայտալ բառից ընդ իրեարս յայս սեղան՝
զուարճանան և բերկրին. ևս և արժանօք վայելեն զպտուղս
վաստակոյ իւրեանց, զոր վաստակեցին յառաջին և յերկրորդ
մասին: Աւ յանձանձիրն ճաշակել՝ սկսանին պարարտանալ ոգիք
նորա յանուշութենէ կազմաւորութեան բանից: Այս սեղան՝
կամեցեալ կազմել բարեւից՝ ախորժական և ընտիր օրինակօք
ունիմք կարգել. խօսեալ նախ համառօտիւ զհամաձայնութենէ
մասանց բանի՝ ի հասարակի:

Արդ համաձայնութիւնք մասանց բանի են կապակցութիւնք
նոցա ընդ միմեանս՝ առ ՚ի կազմել զբան: Այս կապակցութիւնք
լինին ութ եղանակաւ ըստ ութից մասանց բանի: Ախ անուան
ընդ անուան: Արկրորդ դերանուան ընդ դերանուան, և ընդ
անուան: Արբորդ բայի ընդ անուան, ընդ դերանուան և ընդ
ընդունելութեան: Չորբորդ ընդունելութեան ընդ ընդունել-
ութեան, ընդ անուան և ընդ դերանուան: Հինգերորդ նա-
խադրութեան ընդ անուան, և ընդ այնս որք իբր անուն հոր-
վին: Վեցերորդ մակբայի ընդ բայի, և ընդ այնս որք ունին
զզօրութիւն բայի: Նօթներորդ միջարկութեան ընդ բանի:
Ութերորդ շաղկապի ընդ բանի և ընդ մասանց նորա:

Յայտոսիկ ութ համաձայնութիւնս առաջի դնին ութ հար-
կաւոր դիտելիք ՚ի շարադրութեան. որք են սոքին. ա, բացա-
յայտիչ և բացայայտեալ. բ, յատկացուցիչ և յատկացուցեալ.
գ, ածական և գոյական. դ, յարաբերական և յարաբերեալ.
ե, անուն բայի. զ, խնդիր. է, արդելիչ խնդրոյ. ը, նախ-
դիր: Որոց հանգամանք և պիտանութիւնք յայտնի լինին ՚ի
բացատրութենէ վերոյդրեալ ութից համաձայնութեանցդ:

Այլ գիտելի է, զի զհամաձայնութենէ նախադրութեան, մակբայի, միջարկութեան և շաղկապի՝ զոր ինչ արժան էր գիտել, խօսեցար յառաջին և յերկրորդ մասին. ուստի չունիմք ինչ խօսել զսոցանէ յայսմ մասին. այլ միայն զհամաձայնութենէ անուան, դերանուան, բայի և ընդունելութեան. յորս բովանդակին ամենայն զօրութիւնք արուեստի քերականութեան:

Ալ նախ՝ կամեցեալ խօսիլ զհամաձայնութենէ անուան ընդ անուան՝ գիտելի է, զի անուանք որովհետև կամ գոյական են, և կամ ածական, ՚ի զալ սոցա առ միմեանս՝ հարկ է, զի կամ գոյականք ընդ գոյականաց յօդեսցին. կամ ածականք ընդ ածականաց. կամ գոյականք ընդ ածականաց, և կամ ածականք ընդ գոյականաց: Իսկ գոյական անուանք երբակի կարեն յօդիլ ընդ գոյականաց. նախ՝ իբր բացայայտիչ. երկրորդ՝ իբր յատկացուցիչ. և երրորդ՝ իբր խնդիր. զորոց խօսեսցուք կարգաւ:

ԳՂՈՒԽ Ե.

Յաղագս համայնութեան գոյական անուանց ընդ գոյականաց իբր
Բացայայտելի. կամ

Յաղագս Բացայայտելի:

Յորժամ ՚ի բանս կամիմք զգոյական անուն ինչ բացայայտել թէ յինչ միտս զնի, և կամ փոխանակ որոյ նշանակէ, յարեմք ՚ի նոյն զայլ միւս ևս անուն գոյական՝ թուով և հօլովիւ համաձայն նմին առանց շաղկապի, և զայն կոչեմք Բացայայտելի: որպէս երևի յայս բան. «Այսօր բուսաւ յաննայէ մորենին մարիամ.» Ըարակ: Ուր անունս մարիամ յարեալ յանունս մորենի լեալ է նմին բացայայտիչ. զի բացայայտէ, թէ մորենին աստ առեալ լինի փոխանակ մարիամու:

Այլ գիտելի է նախ, զի բացայայտիչն երբեմն զնի ևս յառաջ քան զբացայայտելին. զո, «Մովսէս՝ հիմն մարգարէից, ասաց, մի ատեր զեղբայր քոյ.» ՄժԷ:

Ուր անունս մովսէս է բացայայտիչ բառիս՝ հիմն մարգարէից: Արբեմն ևս ՚ի մէջ բացայայտչին և բացայայտելոյն անկա-

նի բայ. Դօ, «Օկորուսեալ դրամն ինդրեաց՝ զԹագաւորական պատկերն.» Իգնաս: Ուր անունս Լաֆասորական պատկեր՝ է բացայայտիչ հորոսեալ քրամոյն, 'ի մէջ անկանելով բայիս՝ ինդրեաց:

Գիտելի է երկրորդ, զի երբեմն բազում եզական անուանք լինին բացայայտիչ միոյ յոգնականի. Դօ, «Արդիք սրբոյ յուսկանն պապ և աթանազինէս... մահ անձանց նիւթեցին.» Յովհ. Կաթ: Ուր երկու եզական անուանքս պապ և աթանազինէս՝ են բացայայտիչ միոյ յոգնական անուանս՝ որքե՛տ սրբոյ յուսկանն:

Գիտելի է երրորդ, զի թէպէտ բացայայտիչն առանց շաղկապի յարի՝ ի բացայայտեալն՝ որպէս և եզաք՝ ի վերոյ, բայց որովհետեւ բացայայտիչն է իբր մեկնութիւն բացայայտելոյն, ուր ուրեք կայ բացայայտիչ, անդ կայ զօրութեամբ և մեկնական շաղկապ ինչ, որպէս յայս բան, «Օտիրական մարդն՝ ըզհոգին, թշնամանեցին.» Սարգ. կայ զօրութեամբ մեկնական շաղկապդ՝ այսինքն, որպէս եթէ ասէր. զտիրական մարդն, այսինքն զհոգին թշնամանեցին:

Եւ զի յամենայնի՝ ի սոսա միշտ զօրութեամբ կայ շաղկապ մեկնական, վասն այսորիկ բազում անգամ հանդերձ նովաւ դնի բացայայտիչն. Դօ, «Յամաքեսցին պտոյտք գետոց. այսինքն՝ մեղաց յորդութիւնք.» Ագաթ: Ուր անունս մեղաց յորդութեամբ՝ հանդերձ շաղկապիւս այսինքն՝ լեալ է բացայայտիչ անուանս՝ պտոյտք գետոց:

Երբեմն ևս բայիւ հանդերձ դնի. Դօ, «Քնթասցուք այսուհետեւ ՚ի սուրբ լերինան, ՚ի մարգարէսն ասեմ և յառաքեալս.» Գաղ. լուս: Ուր անուանքս ՚ի մարգարէսն և յառաքեալս՝ հանդերձ բայիւս ասեմ՝ են բացայայտիչ անուանդ՝ ՚ի լերինս:

Եւ դարձեալ երբեմն ամբողջ ինչ բան իբրև անուն ինչ՝ լինի բացայայտիչ անուան. Դօ, «Ամենայն օրէնք ՚ի մի բան կատարին, ՚ի սիրեցես զընկեր քոյ իբրև զանձն քոյ.» Գաղ: Ուր բանս՝ սիրեցես զընկեր քոյ ևն, է բացայայտիչ անուանս ՚ի մի բան:

Այլ այսպիսի բացայայտիչք հասարակօրէն յանորոշ բանս դիպին. այսինքն՝ յայնպիսիս, որք աներևոյթ բայիւ կազմին. Դօ, «Այս խաբէութիւն մտաց ողորմելի է քան զամենայն խաբէութիւն, համակ կարգաւորութեամբ յանկարգութեան կալ,

և լուսով 'ի խաւար.» Սարգ: Ուր բանս՝ հաճակ հարգասար-
 թեամբ յանհարգութեան հալ են, է բացայայտիչ անուանդ՝ այս
 խաբէութեան:

Այս եղանակ բացայայտչի առաւելապէս 'ի գործ ածի 'ի
 վերայ ցուցական դերանուանցս՝ այս, այդ, այն, այն, որոյն,
 նոյն. զօ, «Օ՛խարդ լինիցի այդ՝ փոխանակել զիմ ատուացեալ
 ոչխար ընդ առողջ գազանին.» Խոր: Ուր բանս փոխանակել
 զէճ են, է բացայայտիչ դերանուանս այդ:

Գիտելի է չորրորդ, զի ուրեք ուրեք յատուկ անուանք ա-
 ռանց համաձայնելոյ ևս լինին բացայայտիչ հասարակ անուանց.
 Իբր զի երբեմն զնին յուղղական հորովն (իբր ածական). զոր
 օրինակ, «Հունն յորդանան գետոյ երիցս անգամ բաժանե-
 ցաւ.» ՄԺԲ:

Ուր յատուկ անունս յորդանան՝ է բացայայտիչ գեորոյն յուղ-
 դական հորովն (իբր ածական):

Եւ երբեմն ևս յարելով 'ի բառդ անուան՝ նովաւ հանդերձ
 լինին իբրև մի բացայայտիչ հասարակ անուան. (և այս յաւէտ
 'ի յատուկ անուանս մարդկան). զօ, «Երէց մի պետրոս անուն.»

Եղելէ: Ուր պետրոս անուան է բացայայտիչ բառիս երէց թի:

Գիտելի է հինգերորդ, զի 'ի բացայայտիչս նախդիրն իբր
 'ի բազումս զնի 'ի վերայ երկուցն ևս, այսինքն 'ի վերայ բա-
 ցայայտելոյն և 'ի վերայ բացայայտչին. մանաւանդ եթէ անկեալ
 իցէ 'ի միջի այլ մասն բանի. զօ, «Օ՛վրկականն սաղաւարս
 'ի գլուխ եղեալ՝ զնշան խաչին.» Շար: Ուր նախդիրդ զե-
 դեալ է 'ի վերայ երկուցն ևս. այսինքն 'ի վերայ բացայայտե-
 լոյն՝ որ է բառս փրկականն սաղաւարս, և 'ի վերայ բացայայտ-
 չին՝ որ է բառս նշան խաչին:

Թէպէտ երբեմն միայն 'ի վերայ նախընթացին զնի. զօ,
 «Օ՛ առաւօտ խաղաղութեանն Վրիստոս սիրով 'ի մեզ ընկալ-
 ցուք.» Խոսքով: Ուր նախդիրդ զ՝ եղեալ է 'ի վերայ նախըն-
 թացին միայն, այս է սաստօս խաղաղութեան. որոյ լեալ է բա-
 ցայայտիչ անուանս Վրիստոս:

'Ի վերոյգրեալ օրինակսդ արժան է նկատել և զայս, զի
 բացայայտիչն և բացայայտեալն բազում ուրեք զնի հանդերձ
 յատկացուցաւ՝ կամ ածականաւ, որպէս երևի և յայտմ,
 «Շուրջ եղնն շունք բազումք՝ զինուորք պիղատոսի.» Շար:

Ուր բացայայտին, այսինքն՝ անունս զինոսորդ՝ եղեալ է հանդերձ յատկացուցչաւ, որ է բառս պիլատոսոսի. և բացայայտեալն, այսինքն՝ անունս շոնի՝ եղեալ է հանդերձ ածականաւ, որ է բառս քաղցածի:

Գիտելի է վեցերորդ, զի երբեմն թէպէտ գոյական անուանք համաձայն զնին՝ ի բանս առանց շաղկապի, բայց ոչ համարին բացայայտիչ միմեանց, այլ՝ իբր խնդիր բայի. զոր օրինակ, «Արևեցաւ մովսէսի վառմամբ հրոյ՝ ի մորենուջ յանապատին.» Չափար: Ուր երկրորդն գոյական անուանքս՝ ի մոլեմուջ և յանապատին թէպէտ առանց շաղկապի յարեալ են ընդ միմեանս համաձայն թուով և հօրովիւ, բայց ոչ են միմեանց բացայայտիչ. այլ երկրորդն ևս խնդիր բայիս երևեցաւ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Յաղագս համայայնութեան գոյական անուանց ընդ գոյականաց՝ եքր յարկացոցիչ. կամ

Յաղագս յարկացոցիչի:

Ի բանս յորժամ կամիմք յայտ առնել, թէ արդեօք նշանակեալն իրիք գոյական անունն, որո՞ւմ յատկանայ, կամ որո՞յ է, զնեմք առ նմին զայլ գոյական անուն՝ ի սեռական հօրովիւ, որ զնշանակութիւն միւս անունն իւրացուցանէ, կամ ինքեան յատկացուցանէ. այսինքն ցուցանէ՝ թէ նշանակեալն այնր անունն՝ իւր է, և զայն սեռական հօրով կոչեմք յարկացոցիչ. 70, «Որ զբեռն ընկերին բառնայ, կատարէ զօրէննս Վրխատուի.» Լամբ: Ուր գոյական անունդ ընկերին լեալ է յատկացուցիչ քեռին. զի իւրացուցանէ զբեռն. այսինքն՝ ցուցանէ զբեռն որ ընկերինն է. և ոչ որ նաւուն, կամ այլոյ իրիք: Այնպէս և գոյական անունդ Վրխատուի լեալ է յատկացուցիչ բառիս զքեռնն, զի սեպհականէ ինքեան զնոյն. այսինքն յայտ առնէ՝ թէ Վրխատուի է այն օրէնք, և ոչ աշխարհի, կամ այլոյ:

Եւ զգիտելի է նախ՝ զի յատկացուցիչն բազում անգամ նախադասի յատկացերոյն. 70, «Արում շատ սուսաւ զիտութեան իմաստ, շատ խնդրեցի ի նմանէ՝ առաքինութեան տե-

սակ» Խոսարդ: Ուր անունս գերդոմնեան՝ լեալ է նախադաս յատկացուցիչ իմաստին. որպէս և անունս աստօթնոմնեան պե-
ասկին:

Երբեմն 'ի մէջ յատկացուցչին և յատկացելոյն այլ մասն բանի անկանի. զո, «Յախաս թաւալի մեղաց» ցը՝ յախաս մեղաց թաւալի. Եւորհ:

Երբեմն ևս ամբողջ բան մտանէ 'ի միջն. զո, «Օւի զմեղացն՝ որով սառլթեամբ բամբասեցեր զարդարն՝ 'ի մեծամեծաց կամ 'ի փոքունց, զգատաստանն դու ինքնին անձամբ քո բարձրեցես» այսինքն՝ դու ինքնին բարձրես զգատաստան մեղացն. Սարգ:

Գիտելի է երկրորդ, զի երբեմն միոյ անուան լինին բազում յատկացուցիչք. զո, «Մթերս ոսկւոյ և արծաթոյ և քարանց պատուականաց և զգեստուց և պէտպէս դունոց և անկուածոց... բազմացոյց» Խորհ: Ուր անուանքս ոսկւոյ, արծաթոյ, քարանց, ևն, են յատկացուցիչ անուանս ճիշերս:

Երբեմն ևս բազում գոյական անուանք լինին միմեանց յատկացուցիչք. զո, «Տիպք կերպարանաց ճշմարիտ բանից զգեցեալ ունին զհոգւոյն իմաստս» Իգնաս: Ուր ճշմարիտ բանիցն է յատկացուցիչ կերպարանաց և կերպարանացն է յատկացուցիչ անուանս՝ պէպ:

Գիտելի է երրորդ, զի եթէ յատկացուցիչն կամ յատկացեալն իցէ նախադասեալ, նախդիրն հասարակօրէն դնի միայն 'ի վերայ նախընթացին. զո, «Օլուտոյն ճառադայթ սպառութիւր 'ի յինքեան» Եւոր:

Երբեմն ևս՝ այլ սակաւ ուրեք, դնի միայն 'ի վերայ յետադասին. զո, «Օառայի առեր զկերպարան» այսինքն՝ առեր զկերպարան ծառայի. Եւոր:

Երբեմն 'ի վերայ երկուցն ևս դնի, մանաւանդ եթէ անկեալ իցէ 'ի միջն այլ մասն բանի. զո, «Օմահու փարատեաց զերկիւղ» Եւոր: Ուր նախդիրն եղեալ է 'ի վերայ երկուց անուանցս մահու և երկիւղ, որոց մինն է յատկացուցիչ, և միւսն յատկացուցեալ, որպէս եթէ ասեր, զերկիւղ մահուն փարատեաց:

Իսկ երբեմն դնի նախդիրն նաև 'ի վերայ այլոց բառից՝ որք յարին 'ի յատկացուցիչն կամ 'ի յատկացուցեալն, զեարդ և

իցէ. զոր օրինակ, «Ռմեծ ին՝ ի ծնունդս կանանց վարսպետին և զմկրտչին Յովհաննու զառքինութեան զհանդէս տօնելով այսօր ՚ի ձայն հնչման, ևն.» Եւր: Ուր վոխանակ միոյ նախդրբի կդեալ կան բազումք. զորս հնար էր չդնել և կարգել այսպէս. ՚ի ձայն հնչման տօնելով այսօր զհանդէս առաքինութեան կարսպետին և մկրտչին Յովհաննու մեծին ՚ի ծնունդս կանանց:

Պարտ է նկատել և զայս, զի եթէ յատկացուցիչքն կամ յատկացուցեալքն իցեն բազում, նախդիրն իբր ՚ի բազումն կրկնի նաև ՚ի վերայ երկրորդ յետադասին. և երբեմն ՚ի վերայ ամենայնի. իսկ երբեմն ոչ կրկնի. զօ, «Վուք զիմն արհամարհեալ զսիրոյն պատուիրան՝ զթշնամուրն ձեր ընկալայք դարձեալ զներատ, զատելութիւն և զբաժանումն.» Եւրբհ:

Երբեմն ևս զօրութեամբ կդեալ զյատկացուցեալն՝ նախդիրն դնի ՚ի վերայ յատկացուցելոյն. զօ, «Ինդրեն ուսանել և զՅովհաննու առաջի դնեն.» այսինքն՝ զօրինակ աղօթելոյն յովհաննու առաջի դնեն. Իգնար:

Ըստ այսմ պատահի և ՚ի դերանուանս. զօ, «Վտուղ հոգւոյն զմերս ասէ առաքեալն (այսինքն՝ զգործ մեր), որ է սէր, խաղաղութիւն. և ոչ թէ զնոցայն (այսինքն՝ զգործ նոցա), որ էր հնու, նախանձ, ևն.» Լամբրոն:

ԳԼՈՒԽ Գ.

Յաղագս համայնոթեան գոյական անուանց ընդ գոյականաց եբր
 ինդեր. կամ

Յաղագս ինդրոյ գոյականաց:

Գոյական անուանք բոց ՚ի համաձայնելոյ ընդ գոյականաց իբր բացայայտիչ և իբր յատկացուցիչ, յարին ՚ի նոսա նաև իբր խնդիր՝ համաձայն բնութեան նոցին: Ա՛սան զի բազումք ՚ի նոցանէ ունելով զհաղորդութիւն ընդ բայից՝ ըստ պահանջելոյ բնութեան բայիցն առնուն երբեմն զինդիր ՚ի պէսպէս հօրով. որպիսի են բայանուանք. այսինքն՝ այնք որք ՚ի բայից ածանցին. օրգոն, Ղաշակումն, առումն, տեսութիւն, ժա-

ուանգութիւն, ասացուած, ևն. և կամ ևն իբր արմատք նոցին. որպէս, Պատճառ, քարոզ, վիշտ, բարբառ, ևն :

Սմանք յայսպիսի անուանց ունին զհաղորդութիւն ընդ ներգործական բայից, և կոչին ներգործականահաղորդ. ոմանք ընդ կրաւորականաց. և կոչին կրաւորականահաղորդ. և ոմանք ընդ չէզոքականաց, և կոչին չէզոքականահաղորդ : Ըստ այսմ իմա և զածական անուանց :

Այսպիսի անուանք երբեմն ունին զգօրութիւն զերբայի՝ մանաւանդ ՚ի հոլովին. և երբեմն ևս զգօրութիւն ընդունելութեանց յանգելոց ՚ի օղ և ՚ի էսպ : Ուստի և ըստ այսմ առնուն զինգիր :

Այլ զիտելի է, զի ՚ի մէջ սոցա ներգործականահաղորդքն և կրաւորականահաղորդքն առնուն զկրկնատեսակ խնդիր. մի՛ խնդիր սեռի, և մի ևս՝ խնդիր բնութեան. իսկ չէզոքականահաղորդքն՝ միայն զխնդիր բնութեան :

Գիտելի է ևս, զի այսպիսի գոյական անուանք ոչ միայն առնուն խնդիր զգոյական անուանս, այլ և ՚ի տեղի նոցա զածականս, ևս և զգերանուանս և զընդունելութիւնս, որպէս տեսցի զկնի :

Սանն ն :

Անուանք ներգործականահաղորդ՝ յորժամ իբր զերբայ վարին, առնուն խնդիր սեռի ՚ի սեռական հոլովն. ֆօ, «Ղաշակ՝ մեղաց՝ ճաշեցի զմահ.» Ժաճագիւր. Ուր սեռական հոլովն ճեղաց լեալ է խնդիր սեռի ճաշակման. որպէս եթէ ասէր, ճաշակելով զմեղս ճաշեցի զմահ :

Սոյնպէս է եթէ այսպիսի անուանք ունիցին զգօրութիւն բառից յանգելոց ՚ի օղ, և ՚ի էլ. ֆօ, «Աղբիւր կենաց աստուած, և բղխումն ողորմութեան.» այսինքն՝ բղխող ողորմութեան. Շար :

Երբեմն ևս առնուն զխնդիր հայցական փոխանակ սեռականի. ֆօ, «Անդանացուցեր զնա՝ փլմածք քո ՚ի նա զհոգի բանական.» Մաշտոց : Ուր հարցական հոլովը զհոգի բանական՝ լեալ է խնդիր սեռի փլման. որպէս եթէ ասէր, կենդանացուցեր զնա փլելովը զհոգի բանական :

Այլ եթէ համբալք և նորավարժք չիցին բաւական որոշելոյ զսեռական խնդիրն՝ ի յատկացուցչէ, մարթ է նոցա հասու լինել այսու, զի եթէ սեռական հոլովն կարիցէ փոխիլ՝ ի հայցական՝ է խնդիր, որպէս անսանի յառաջն եղեալ օրինակդ յասելն. ճաշակելով զժեղս. և ևս զարդոն-Միան բղխող: Իսկ եթէ ոչ կարիցէ փոխել՝ ի հայցական, ոչ է խնդիր, այլ յատկացուցիչ և կամ այլ ինչ:

Սահման Ը:

Մտանք ներգործականահաղորդք բաց՝ ի սեռական և ի հայցական խնդրոց, և կամ առանց նոցա ևս, առնուն երբեմն յընտիր շարադրութիւնս զխնդիր բնութեան յայնպիսի հոլով, զորպիսի պահանջնն բայքն, ընդ որոց ունին զհաղորդութիւն:

Յուղղականն, (Թէպէտ ի սակաւս.) զո, «Որ պրատանոմն Պետրոսի զքեզ որդի հօր աստուծոյ հայր՝ ի յամուսնի վկայեալ այսօր.» Եւր: Ուր անունս որդի է ուղղական խնդիր պրատանոմն. որպէս թէ ասէր. զգաւանն ին Պետրոսի զքեզ որդի հօր աստուծոյ՝ հայրն աստուած վկայեաց այսօր՝ ի յամուսնի:

Ի վերջահոլով տրականն. զո, «Ղուպք զՏեառն անսուտ ձեզ խոսարման.» Լամբրոն: Ուր յեզն է տրական խնդիր բառիկ խոսարմանս:

Ի նախորիւ տրականն. զո, «Տուր մեզ զնազաղութիւն քո, զոր շնորհիցեր սրբոց քոց առաքելոց՝ փճամբ քո՝ ի նոսա զկենդանոցուցիչ և զամենազօր հողիդ քո սուրբ.» Ժամագիրք: Ուր բառդ ՚ի նոսա է նախորիւ տրական խնդիր փճամն, որպէս թէ ասէր. փչելով քո՝ ի նոսա զհողիդ:

Ի բացատականն. զո, «Առաւել քան զարարչութիւնն յոչնչէ զաշխարհս՝ մեծագոյն փրկութիւն զվերջնան իմանայիր.» Արդիլէ: Ուր յոչնչէն է բացատական խնդիր արարչութեան, որպէս թէ ասէր. առաւել մեծագոյն փրկութիւն իմանայիր զվերջնան՝ քան զարարչագործել զաշխարհս յոչնչէ:

Ի պատմականն. զո, «Ղերազոյն է այս զըպարտութեան ասարած զմէնջ՝ քան զՏեառնսականայն առասպելեալ աստուածաբանութիւնն.» այսինքն՝ տան ին զմէնջ զայս զըպարտութիւն՝ վերազոյն է, և այլն. Եւրոհ:

Ի զործիականն . զօ , » Չէի՛ն ինչ 'ի միտ առնլոց ըստ հոգւոյն սրբոյ կանխասացութեանն բերանով Վաւթի .» այսինքն՝ ըստ ասելոյ կանխաւ զայս հոգւոյն սրբոյ բերանով Վաւթի .

Մանայ :

Ի պարտականն . զօ , « Օրինաւոր լուսցմունք քահանայիցն , և սրահմանք զժողովրդեամբն՝ նշանակէին զհոգևոր միջբառութիւնս .» այսինքն՝ սրսիկն զջուրս և զարիւնս զժողովրդեամբն նշանակէին , և այլն . Վեոյրք :

Ի ներգոյականն . զօ , « Որ 'ի սկզբան օրինաբէր պահոցն 'ի զրախախնս .» Շարք : Ուր 'ի դրամաբէրն է իննդիր բնութեան օրինաբէրն . որ աստ փոխանակ զոյականի գնի . լսկ իննդիր սեռին 'ի բարգութեան անսանի . այլ պահոցն է յասկացուցիչ . որպէս թէ ասէր , որ 'ի սկզբան եգիր զօրէնս պահոց 'ի զրախախնս :

Մախադրութեամբ . զօ , « Որ պեղծմամբ ըստ պատկերի քո ասէր՝ պատուեցեր զմեզ » այսինքն՝ ասեղծանն լով ըստ պատկերի քո . Շարք :

Ի սկ անուանք կրասորականահաղորդք առնուն զբացառական իրր զիննդիր սեռի . զօ , « Չպաշարմն 'ի տոռանց մեղացն գիշեր կոչէ .» Լամբ : Ուր բացառական հոլովս 'ի պոռանց մեղացն է իննդիր սեռի կարաւորականահաղորդ բայանուանս զպաշարմն : Այլ զբնութեան իննդիրն առնուն ըստ ներգործականաց իւրեանց :

Աստուծոյ Գ :

Անուանք զկրասականահաղորդք յայնպիսի հոլով առնուն իննդիր՝ յորպիսի պահանջն բայքն՝ որոց հաղորդին :

Ի վերջահոլով տրականն . զօ , « Անկալութեան վարձուցն հատուցման՝ ընդարձակէ զբոլան 'ի զործս բարութեան .» Սուր : Ուր բառս հասարակման վարչոցն է տրական իննդիր անկալութեանն . որպէս թէ ասէր , անխունիլն հատուցման վարձուց՝ ընդարձակէ զբոլան 'ի բարեգործութիւնս :

Ի նախդրիւ տրականն . զօ , « Ո՞րպէս զտապանալին աստուծոյ արար գերի այլազգեաց , թէ ոչ՝ քահանայիցն առ 'ի պաշտօն իւրեանց հեղգութեանն .» Լամբ : Ուր բառս ար 'ի պաշտօն

Իրեանց է խնդիր հեղինակեանն . որպէս թէ ասէր . «^ն այլ զտապանակն աստուծոյ զերի արար այլազգեսց, եթէ ոչ հեղաւնալն քահանայից առ պաշտօն իւրեանց :

Ի բացառականն . զօ, «^{Հասանէ նմա կէտ վճարման 'ի կենացս .}» Յովհ. Կալ: Ուր 'ի կենացս է բացառական խնդիր վճարման, որպէս թէ ասէր . հասանէ նմա կէտ վճարելոյ 'ի կենաց :

Ի պատմականն (այլ 'ի սակաւս .) զօ, «^{Յաւիտեան է մեր գնմանէ Գողգոթեան, որպէս և շնորհն .}» Լաճ: Ուր գնմանէն է պատմական խնդիր Գողգոթեան :

Ի պարառականն (այլ 'ի կարի սակաւս .) զօ, «^{Թաղաւորէին մեզք 'ի ժամանակէ անտի յանցաւորից Եղանայ զպատուիրանաւն .}» ՄՅ: Ուր պարառական հորով զպարտելանաւն է խնդիր յանցաւորից :

Ի ներգոյականն . զօ, «^{Խոտացաւ զերանութիւն և գհանգիտ յարքայութեան իւրում .}» ՄՅ: Ուր բառս յարպայութեան է ներգոյական խնդիր հանգստեան :

Ի ձեռն նախադրութեան . զօ, «^{Արդի հօր ասելով՝ զքնութեանցութեան ընդ հօր յայտ ասնէ .}» Խոսարով: Ուր ընդ հօրն է նախադրութեամբ խնդիր քնութեանցութեան : Ըստ այսմ է և յայլ բազումս :

Եւ զիտեղի է, զի ոմանք յայսպիսի անուանց երբեմն հանգերձ բուն խնդրով իւրեանց ասնուն նաև զայլ խնդիր . զօ, «^{Ար առ արեցեր նախընթաց քում զարտեան սուրբ զմարգարէան աւետարանել տիեզերաց զԵրմի . քո 'ի հայրական ծոցոյ 'ի փրկութիւն տիեզերաց .}» Եւս: Ուր անունս Երմի առեալ է զերկուս խնդիրս՝ զբացառական, այս է 'ի հայրական ծոցոյ, և նախադրիւ արական, այս է 'ի փրկութեան տիեզերաց :

ԳԼՈՒԽ Գ.

Յապագա համայնայնութեան Գոյական անուանց ընդ ածականաց .
համ

Յապագա ինքրոյ ածականաց :

Համաձայնութիւն զոյականաց ընդ ածականաց ոչ այլ ինչ է բայց եթէ լինն զոյականաց՝ խնդիր ածականաց . զի որպէս

զոյական անուանք ունելով զհաղորդութիւն ընդ բայից՝ անուան զինդիր 'ի պէտպէս հօրովս, սոյնպէս և բազումք յաճականաց, վասն ունելոյ զհաղորդութիւն ինչ կամ զվերաբերութիւն առ բայս՝ անուան զինդիր ըստ կանոնաց ինդրաութեան զոյականացն. որպէս տեսցի յառաջիկայ կանոնսց :

Այլ գիտելի է, զի որպէս ասացաք զզոյականաց, սոյնպէս և աճականք ոչ միայն զզոյական անուանս անուան իւրեանց ինդիր, այլ և 'ի անդի նոցա երբեմն զաճականս իրր զզոյականս, և զգերանուանս, և զգերբայս, ևս և զընդունելութիւննրս. զորոց զօրինակն կարես տեսանել զինի :

Կանոն Կ :

Աճականք ներգործականահաղորդ ունելով զզօրութիւն ընդունելութեանց յանգիւրց 'ի օչ անուան զինդիր սեռի 'ի սեռական հօրովն. ի՞նչ, «Նկայք օրհնալք հօր իմոյ՝ ժառանգորդս երկնից խորանայ.» Շարակ :

Ուր սեռական հօրովն խորանայ երկնից է՝ ինդիր սեռի անուանս ժառանգորդս :

Արբեմն ոմանք յայսպիսի աճականաց, այլ ասիաք յոյժ՝ անուան զհայցական փոխանակ սեռականի. ի՞նչ, «Պտիչք չարեաց, զճնօղս անարգութ.» Զարակ :

Այլ գիտելի է, զի բարդ աճականք բազում անգամ 'ի բարդութեանէ ունելով զինդիր սեռին անուան միայն զինդիր բնութեան յայլ հօրովս. ի՞նչ, «Զբաճանահամ յընդհանուր եկեղեցիս Վրխատոսի.» այսինքն՝ հանող զհրաման յընդհանուր եկեղեցիս Վրխատոսի. Ագաթ :

Կանոն Թ :

Աճականք ներգործականահաղորդ բաց 'ի ինդրոյ սեռի անուան երբեմն նաև զինդիր բնութեան յայնպիսի հօրով՝ յորպիսի պահանջն բայքն՝ ընդ որոց ունին զհաղորդութիւն. ի՞նչ, «Պործակից է ասն իւրում ամենայն բարեաց.» Ագաթ : Ուր բառս ամենայն բարեաց է ինդիր սեռի գործակիցն. իսկ բառս ասն իւրում է ինդիր բնութեան 'ի տրական հօրովն. որպէս

Թէ ասէր գործող է ամենայն բարեաց ընդ առն իւրում :

« Ի հեղձմանէ կենցաղոյս արեաց պահապան . » Ասար :

Ուր 'ի հեղձմանէ ակեացն է բացառական խնդիր պահապանին . որոյ խնդիր սեռին դնի զօրութեամբ . որպէս թէ ասէր . պահպանող մարդկան 'ի հեղձմանէ արեաց կենցաղոյս :

« Ժառանգաւորս հին օրինացն արդարութեան ընդ մարդարեւից . » Շար : Ուր բառս արդարութեան հին օրինաց՝ է խնդիր սեռի ժառանգաւորին . իսկ բառս ընդ մարդարեւից է խնդիր բնութեան նախագրութեանս ընդ :

Երբեմն ևս առանց խնդրոյ սեռի . զօ , « Աւետարանս շայոյ մեծաց . » Շար : Ուր շայոյ մեծացն է արական խնդիր աստարանին . իսկ խնդիր սեռին զօրութեամբ դնի . որպէս թէ ասացեալ էր . աւետող բարեաց առ շայս :

Մասն Գ :

Եծականք կրօնականահաղորդութիւն ունեւոյ զօրութիւն ընդունեւոյթեանց յանդէլոյ 'ի լի կամ 'ի ետլ , առնուն զխնդիր սեռի 'ի բացառական հօրնիւ . զոր օրինակ , « Աղեզն շարժումն 'ի հօղմոյ . » Ղուի : Ուր բառգ 'ի հողմոյ է խնդիր շարժումնին . որպէս թէ ասէր . շարժեալ 'ի հօղմոյ :

« Յերևելի զգայութեանցս անճառնեցն՝ առնել հաղորդս . » Շար : Ուր բառս յերևելի զգայութեանցս՝ է խնդիր բառիս անճառնեցն . որպէս թէ ասէր . առնել հաղորդ այնց , որք ոչ ճառին յերևելի զգայութեանց : Իսկ զխնդիր բնութեանն առնուն ըստ ներգործականացն :

Մասն Դ :

Եծականք շեղութեանահաղորդութիւն հասարակօրէն զայնպիսի խնդիր առնուն զօրպիսի պահանջն բայքն՝ ընդ որոյ ունին զհաղորդութիւն :

Ոմանք առնուն զվերջահօրնով արական . զօ , Ղուութեան արժանաւոր այն բժիշկ է , որ զանյուսացեալ հիւանդն յանձն առնու բժշկել . » Սարգ :

Ոմանք զնախընդ արական . զօ , « Բնութեամբ մարդ սիրող

է բանի, որպէս պատուեցաւ յարարչէն, և սրախիւղ 'ի խօսըս.» Սարգ:

Ոմանք զբացառական. զօ, «Մահն աստուծոյ 'ի մահուանէ՛՛ արձակէ զմահու ըմբռնեալն.» Մամբրէ:

Ոմանք (այլ սակաւք) զպատմական. զօ, «Թանձրամիտք է ին փարիսեցիքն, և անփոյնք զհոգեկան խնդրոյն.» Նահայ:

Ոմանք զգործիական. զօ, «Աստուծոյ անդամօք անկարօք են բժշկութեան.» Նար:

Ոմանք զնրբոյական. զոր օրինակ, «Բազմապիկտ 'ի հաստատութեան.» Նար:

Ոմանք 'ի ձեռն նախադրութեան. զօ, «Թողեալ են չարք խառն ընդ բարիս յաշխարհի աստ.» Մմբ:

Այլ աստ զիտելի է, զի ածականք չէ զորականահաստորդք երբեմն բաց 'ի բուն խնդրոյն առնուն նաև զայլ խնդիր. զօ, «Երկնայնոցն 'ի յերկրի հաղորդ ճգնութեամբ... սուրբ զանիէլ.» Շար: Ուր երկնայնոցն է բուն արական խնդիր հաղորդին. իսկ ճգնութեամբն և 'ի յերկրին՝ են երկրորդական և պատահական խնդիրք նորա:

«Աս ինձէն անձամբ իմով ինքնագրա՝ 'ի մահ.» Նար:

Ուր 'ի մահն է բուն խնդիր ինքնագրա՝ ին. իսկ բառս անյամբ իմով՝ է երկրորդական խնդիր նորուն:

«Ի հաւատս բանից և 'ի պատմութիւնս խօսից հաստատութիւնք իրերաց. և 'ի հաւատն՝ որ առ Աստուած, միմեանց անհաստատ.» Սմբ:

Ուր իրերացն է բուն արական խնդիր հաստատութին. իսկ 'ի հաստատութեանն է երկրորդական խնդիր նորին:

Սոյնպէս և միմեանցն է բուն արական խնդիր անհաստատին. իսկ 'ի հաստատութեանն է երկրորդական խնդիր նորա:

Ղիտելի է դարձեալ, զի ածական անուանք բաղադրեալք մասնկամբս ան, թէպէս ըստ բնութեան իւրեանց զայլ խնդիր պահանջին, բայց իրր 'ի բազումն առնուն զբացառական.

զօ, «Բահանայք... անպարտա՛ 'ի հաւատոց.» Մամբրէ:

Աւ ևս զիտելի է, զի ածական անուանք ինչ՝ որք նշանակին զճայրենիս, հասարակօրէն առնուն զխնդիր 'ի գործիական կամ 'ի բացառական հոլովն. զոր օրինակ, «Այրբակէս՝ զաւատաւ մեզացի... յինքն յանկուցանէ զպարոյր.» Նար:

Ուր գրառան է զգործիական խնդիր բառիս մեղապի:

«Ազիտ հրեայ զմն անուն Ահիւզաս յազգէ պոնտացի.» Վարժ:
Ուր յազգէն է բացառական խնդիր բառիս պոնտացի:

Վասն խնդրոյ ամականաց յանգեւոյ 'ի իչ:

Այսպիսի ամականք բղխեն 'ի ներգործական բայից. և անուն զխնդիր 'ի սեռական հորովն իբր զխնդիր սեռի. զո, «Ի գերեզման իջեր խափանիչ մահու.» Շար: Ուր սեռական հորով գ մահու լեալ է խնդիր սեռի ամական անունս խափանիչ: Եւ այս յաճախեալ է 'ի զիրս:

Բայց երբեմն փոխանակ սեռականի անունն զհայցական. զո, «Նստուն մեզ զգեզմն ընդոնիչ զցօզն երկնային.» Շար: Ուր հայցական հորով գ ցօզն երկնային է խնդիր բառիս ընդոնիչ, որ լեալ է ամական գեղմանն: Այսպիսի ամականք ուրեք ուրեք հանդերձ սեռական կամ հայցական խնդրով անուն նաև զայլ խնդիր՝ յայլ հորովն իբր զխնդիր բնութեան:

Ի վերջահորով արական. զո, «Ոչ մասնեցեր ամօթոյ ըզմարնիչն գքեզ ասնջանաց մահու.» Վարժի:

Ի նախդրիւ արականն. զո, «Համոզիչ 'ի խաղաղութիւն մրրիածուփ շարժմանց կացուցար.» Վարժի:

Ի բացառականն. զո, «Ի նմա հանդեա... տասանն ապրեցոցիչ 'ի հոսանաց մեղաց հայաստան ազանց.» այսինքն՝ որ ապրեցոցն զազինս զհայաստանայց 'ի հոսանաց մեղաց. Շար:

Ի գործիականն. զո, «Բաղըսձայն հնչմամբ պարջոցիչ մուրեալ հօտին.» Շար:

Ի ներգոյցականն, և այն իբր ըստ պատահման. զո, «Յահաւորն ասնի յայրնիչ իրաւամբք զմատակարարութիւնն որ առ մեզ.» Վարժ:

Ի ձեռն նախարարութեան. զո, «Ազօթքն է... զԱստուած ընդ մարդկան հարշեցոցիչ.» Սարգ. 3. պեդ. 1:

Վասնին և քանի մի ամականք՝ սակաւք յոյժ, այսպիսի վերջաւորութեամբ բղխեալք 'ի չէզոքական բայից. որպիսի են բառքս, քնակիչ, կատախիչ և սպասարարիչ. որք երբեմն անուն զխնդիր ըստ բայիցն, և երբեմն փոխանակ նոցին զսեռական. զո, «Բնակիչս 'ի խաւարի տեսաք զլոյս զխաւթեան եկեալ հասեալ.» Խարսի:

«Բնդարձակասուն բնակիչ ձիւնեզէն լեւանց՝ եղեն բնակիչ խորշակարեւր զաշտաց.» Աղեղէ :

Ասան խնդրոյ ածականն անուանց բազմապատկանաց :

Աքա չորեկքին առնուն զինդիր : Արբեմն զետական, կամ զարական. զօ, «Ալեհագոյն սերովքէից և բազմաշնայ քերովքէից.» Շար :

Ուր բառքդ սերովքէից և սերովքէից ևն խնդիր վեհագոյն բառին :

Արբեմն զբացառական. զօ, «Օրաժամագոյնն՝ ի կենդանեաց զօձն՝ զնէ օրինակ իշխանին մահու.» Իգն :

Ուր բացառական հորովս ՚ի կենդանեաց է խնդիր դաժանագոյնն :

Արբեմն զներգոյական. զօ, «Օանուցար վեհագոյն՝ ի սիրօղս իմաստութեան.» Շարհ : Ուր ներգոյական հորովդ ՚ի սիրօղս իմաստութեան է խնդիր վեհագոյնն :

Արբեմն ևս և բազում անգամ նախադրութեամբս քան, և ուրեք ուրեք ևս նախադրութեամբս ՚ի մէջ. զօ, «Իժէ և քան զգազանս խորագոյն իցէ, քան զոչնարան հանդարդագոյն լինիցի.» Շարհ :

Բնթեռնուլ արժանաւորեցաք (զբանս ասն). . . ՚ի մէջ իմասանոց իմաստագոյնն.» Խոր :

Գիտելի է ևս, զի բազումք յաճականաց ուրեք ուրեք իրր բազդատական վարելով՝ բոս բազդատական անուանց առնուն զինդիր. զօ, «Իճազաւորաց վեհափառ, որ ոչ ցուցաւ ՚ի դարբս.» այսինքն՝ թազաւորաց վեհափառագոյն. Նար :

«Գիտեա, ասէ, ի՛վ մեծդ զիւցազանց, զի գիտեալ գայ ՚ի վերայ քո Բէլ.» այսինքն՝ մեծագոյնդ զիւցազանց. Խոր :

«Խարեն զպարզամիտս ՚ի մարդկանէ.» Իգնար :

«Տատրակ. . . քաղցրախօս ՚ի հաւս վայրենիս.» Արեգ :

«Յիմար է՝ որ ընդ վեհս քան զինքն հակառակէ.» Պերոյնց :

ԳԼՈՒԽ Ե.

Յաղագս համայնյն—Եւան ածական անուանց ընդ գոյականաց:

Ածական անուանք յարելով 'ի գոյականս՝ յայտ առնեն զորպիսութիւն իրացն, զորս գոյականքն նշանակեն. որպէս յայտ է 'ի գրեւոց յերկրորդ մասին. Գլ. Է: Աւ. քանզի պէսպէս յարին սորա 'ի նոսա, պէսպէս համաձայնին ընդ նոսին. որոց վաստ գիցուք զվեց կանոնս:

Առաջին Կ:

Ածական անուանք յորժամ յետագասին գոյականաց, համաձայնին ընդ նոսա թուով և հօրով. Կօ, «Որդւոյ նենդաւորի բարի ինչ մի եղիցի.» Աստի:

Ահա 'ի ամին ածական անունդ նենգասորի՝ համաձայնեալ է ընդ գոյականի իւրում, այսինքն ընդ բառիս որդւոյ՝ թուով և հօրով. զի որպէս որդւոյն է եզական և վերջահօրով տրական, սոյնպէս և նենգասորին:

Սոյնպէս ևս և թէ բազումք իցեն յետագաս ածականքն, պարտին համաձայնիլ ընդ գոյականին թուով և հօրով. Կօ, «Ասցոյց՝ և թէ ուստի սէր խոնարհեցաւ և էջ վասն մարդկան ճշդասորաց անարժանեց.» Սարգ:

Այլ գիտելի է նախ, զի սակաւ ուրիք յետագաս ածականք 'ի նախգրիւ հօրով՝ և յուղղականս յոգնական անուանց դնին երբեմն անհամաձայն. Կօ, «Չպտակս անապական 'ի քէն ընկալան.» փոխանակ դնելոյ, զպտակս անապականս. Շար:

Ուրիք ուրիք ևս յերգս և յոտանաւորս նաև 'ի վերջահօրովն վասն յարմար ձևացուցանելոյ զոտս բանիցն. Կօ, «Նտես մովսէս զօրինակ կուսին 'ի սինա լլեալ լուսովն անմարոյց.» սոյսինքն՝ անմարոյց լուսով. Շար:

Գարձեալ գիտելի է, զի ածականք յանգեալք 'ի Եայ և Եան իբր անհօրով զոլով, 'ի յետագասին հասարակօրէն ոչ համաձայնին ընդ գոյականացն. Կօ, «Քարինս արձակեցիք պարսիւս սյուս. փայտեայ ընդդէմ՝ Գողիագու.» Ասար:

Ըստ այսմ է և 'ի յազգային և 'ի տոհմային ածականս. զո,
 «Տունիք տենչալիք տանս խորհրման.» Արդնկայի:

Կանոն ք:

Ածական անուանք, յորժամ նախադասին գոյականաց, ոչ համաձայնին ընդ նոսա ոչ թուով և ոչ հորովիւ. այլ զնին պարզապէս, որպէս էին յուղղական հորովն. զո, «Անադական պատկաց արժանի եղին.» Շար: Ահա 'ի սմին ածական անունս անապական նախադասեալ գոյական անուննս պատկաց, ոչ իւրիք համաձայնեալ է ընդ նմա. զի պատկացն է տրական հորով, և յողնակի. իսկ անապականն է ուղղական և եզակի:

Սոյնպէս է ևս յորժամ նախադաս ածականքն իցին բազում. զո, «Աներկրայ և անպտոր ողւով գրոշմեսցոք զմեզ.» Խոսրով: Ուր ածականքս աներկրայ և անպտոր առանց համաձայնութեան նախադասին գոյական անուննս ոգւով:

Այլ զիտել է նախ, զի ածականք միավանիք նաև երկավանիք՝ որպիսի են, մի, այլ, մեծ, փոքր, նոր, հին, «որք, ան, յոգոսնք, բազում, բոլոր, ևն, բազում անգամ 'ի նախադասին համաձայնին ընդ գոյականաց թուով և հորովիւ. զո, «Մեով հողով զօրացեալքս զիարդ 'ի միմեանց խորշիմք.» Ամբերոնայի. 'ի նախն կարգ. եկեղ:

«Յամենայն պատուիրանս Աստուծոյ կամաւոր գործելն է գովութեան արժանաւոր, և մեծաց վարձուց առիթ.» Սարգ: «Բոլորով սրախ եկի առ քեզ ասա.» Արար:

Սորա ուրեք ուրեք միայն հորովիւ համաձայնին անեզական անունաց, և ոչ թուով. զո, «Տեսնր զառհաւատչեայն նորոյ շնորհացս, եթէ ուստի սկսաւ և ուր կատարեցաւ.» Սարգիս: «Մեծի աւետեաց եղև միջնորդ (Գաբրիէլ).» Իգնատ:

«Օ մեզ նորողել 'ի հնոյ մեղաց.» Շար:

Ուրեք ուրեք նաև յողնավանկ ածականք, մանաւանդ յանգեալքն 'ի գոյն՝ համաձայնութեամբ նախադասին գոյականաց՝ ըստ պահանջելոյ վայելչութեան բանին, այլ 'ի սակաւս. զո, «Ոմանք վայելագոսնից սովորութեանց ջանան խափանումն 'ի վերայ բերել.» Յովն. Իմաստ:

Սահման Գ:

Եթէ 'ի մէջ նախադաս ածականի և յետադաս գոյականին անկցի բայ՝ կամ՝ ընդունելութիւն, ածականն իբր 'ի բազումս համաձայնի ընդ գոյականին թուով և հոլովիւ. զօ, «Առաքելականացն աշակերտեցան բանից.» Գրեգոր կախ: Ուր ածականս արտաբերականացն համաձայնեալ է թուով և հոլովիւ գոյական անունսն քանից վասն ընդ մէջ անկանելոյ բայիս աշակերտեցան:

Այլ երբեմն առանց համաձայնութեան դնի. զօ, «Համալորջան կարօտանամ մեքենայից.» Ամբ:

Սահման Դ:

Եթէ նախադաս ածականն ունիցի զբխմորոշական տառ, երբեմն դնի համաձայն յետադաս գոյականին, և երբեմն անհամաձայն, ըստ պահանջելոյ բառիցն, և ըստ վայելչութեան բանին. զօ, «Ոչ յօժարութեամբ ունկնդիր լինել ֆեսասկարացն բանից, այլ օգտակարացն.» Շնորհ: «Արբուսցուք ծարաւեաց չափաւորապէս 'ի ծայրածաւալն ծովէ դոյզն ինչ ճաշակ.» Շնորհ:

Սահման Ե:

Եթէ նախադաս գոյականքն իցեն բազում յատուկ անունք եզականք, յետադաս ածականքն թէ մի իցին՝ և թէ բազում, պարտին լինել ըստ թուոյն յողնական և ըստ հոլովին համաձայն. զօ, «Խորանօք բնակեաց Սահակաւ և Յակոբաւ հանդերձ խառանգակցօ՛ նոցին աւետեաց.» այսինքն՝ հանդերձ Սահակաւ և Յակոբաւ ժառանգակցօք այնց աւետեաց. Աբբ:

Սոյնպէս և 'ի նախադասին և թէ ունիցին զբխմորոշական տառ, համաձայնութեամբ դնին. զօ, «Գու Մտուած ոչ եղեր ապաշխարութիւն վասն արդարոյն Աբրահամու, Իսահակայ և Յակոբայ, որք ոչ մեզան քեզ.» Ժամոգիրք:

Սահման Զ:

Եթէ ածականն իցէ նախադասեալ գոյականի, նախդիրն դնի 'ի վերայ ածականին. զօ, «Աղաչեմ զամենեսեան զարթ-

նուլ 'ի մահահրաւէր թմբբութենէ կենցաղոյս.» Շնորհալի:
Ուր նախդիրն բացառական հըլովոյս 'ի Բժէրո-Բեկէ եղեալ է
միայն 'ի վերայ նախադաս ածականի նորա, այսինքն՝ 'ի վերայ
ճահահրաւէրին:

Եւ ևս եթէ նախադաս ածականքն իցեն բազում, և ունի-
ցին զշաղկապդ և, զնախդիրն պարա է գնել 'ի վերայ ամենայն
ածականաց. զո, «Չանօգուտ և զվնասակար բանս ոչ տալ խօ-
սել լեզուին, այլ՝ լուլ.» Շնորհ:

Իսկ եթէ յառաջ քան զշաղկապաւոր ածականն կայցէ բա-
ննչ, որպէս դերանուն, կամ միջական անուն. ևն, յորոց վե-
րայ իցէ եղեալ նախդիրն, ոչ ևս է հարկ միշտ կրկնել զայն
'ի վերայ յաջորդ ածականաց. զոր օրինակ, «Ուրեմն 'ի յերոց
ստայօղ և չարաթոյն բանից մոլորեալ են 'ի պանքոյ հայոց ըզ-
գուշանալ.» Շնորհ:

«Յամենայն աղտաղտուկ և ալէկոծ փորձանաց մեկուսի բնա-
կեալ.» Լամբ:

«Վայրենացեալ յառաջին ընտանի և խաղաղ բնութենէն՝ կո-
հակս լիննաձևս յարուցանէ.» Սարգ:

«Որոց պատուիրեմք յայսմ հետէ 'ի բաց կալ յայցալիս՝ աներ-
կիւղ և չար սովորութեանց.» Շնորհ:

Եւլ եթէ նախընթաց ածականքն իցեն առանց շաղկապի,
նախդիրն իբր 'ի բազումս գնի 'ի վերայ առաջնոյն միայն. զո,
«Շրաժարեցոյց 'ի հեթանոսական անկարգ շատխօսութենէն.»

Իգնատ:

«Իժշկեան զհրատապ ջերմնական տոչորումն մղձկեալ սրտիս.»

Նարեկ:

«Իբրև բազմութիւն զօրաց զմեծանիստ լայնատարած դաշ-
տովքն իջանեն (մարախը).» Սեցօր:

Իսկ եթէ յետագաս գոյականքն իցեն բազումք յօղեալք
շաղկապաւս և, նախդիրն գնի ոչ միայն 'ի վերայ ածականին,
այլ և 'ի վերայ երկրորդ գոյականին, և հետագայից նորա. զո,
«Չպատշաճ կարծիս և զգիտութիւն վասն նորա ոչ ունէին.»

Իգնատ:

«Չեկամուտ չարիսն և զամբարտաւանութիւնն մեկիսցին.»

Իգնատ:

«Օհրեշտակական կարգս և պարս յաշխարհի յանձին առեալ բերին» (կուսանք). Առջ. ընթաց:

Օայս վեցերորդ կանոն մերձեցն նաև առ նախադաս գոյականս. իբր զև եթէ գոյականն նախադասեցի ածականին, ըզնախդիրն պարտ է զնեւ ՚ի վերայ գոյականին. զօ, «Օայր հաւատարիմ՝ գործ է գտանել.» Առաի:

Ելլ եթէ յետադաս ածականքն իցին բազում, նախդիրն իբր ՚ի բազում զնի միայն ՚ի վերայ նախադաս գոյականին. զօ, «Օարս պատուականս և պիտանիս հաստատէր ՚ի նահապետութիւնս.» Յովհ. կախ:

Եւ է մանուկ աղքատ և իմաստուն՝ քան զթագաւոր ծեր և անմիտ.» Ժողով:

«Ունի զօրէնս խաղաղականս և փրկականս.» Ազիշէ:

«Եւ այլն անկաւ յերկիր բարի և պարարտ.» Ղաւի:

Իսկ երբեմն զնի նաև ՚ի վերայ երկրորդ յետադաս ածականին. զօ, «Օայր զուարթ և զառատ սիրէ Աճ.» Առաի:

«Բնկարաւ... զկեանս տրտմական և զխտալից.» Շնորհ:

«Տանջին ՚ի ճգունս զանազանս և ՚ի բազմապատիկս.» Սարգ:

Ի վախճան այսր կանոնի պարտ է զիտել, զև եթէ ՚ի մէջ գոյականի և ածականի մացէ բայ, նախդիրն պէտքս կարէ դասիլ. զև երբեմն զնի ՚ի վերայ նախադասին միայն. զօ, «Ի ծայրագոյնն ժամանեցաք մաքրութիւն.» Ասմբ:

Երբեմն զնի ՚ի վերայ երկուցն ևս. զօ, «Արեցաբար մատուցեալ՝ զծայրագոյն ցուցեր զինամն.» Ասար:

Գոյական անոտանք՝ ՚ի գեղի ածականաց:

Գիտելի է, զև ուրեք ուրեք գոյական անուանք ինչ իբր ածական յարին յանուանս. զօ, «Ո՞ր աստուած սիրա... ՚ի յիշատակին զայս ոչ երկրպագէ առաջի նորա.» Ասմբ:

«Սպառէր և մաշէր զխաւար խորհուրդս նորա.» Ազիշէ:

«Օգապոն ցանկութիւնն ՚ի բաց վարել և զընտանի ողջախոհութիւնն անմլաս ՚ի ներքս բնակեցուցանել.» Սարգ:

Սոյնպէս վարին երբեմն և անուանք աղբաց, ևս և անկոյ. զօ, «Յոյն լեզու ուսեալ (Ազիաղար) պատմադրեաց զգործսն Շապհոյ և Յուլիանու.» Խորէն:

«Որ կոչի 'ի հայ բարբառ կորուսա» Յայտնաբնին :

«Օտունն մեծ դրուագեաց մայր վայտիւք» Է մնաց :

«Մուսկէ պատիւ մի դնէք Բարբառի ծառոյն քան այլ ծառոց»

Շնորհալի :

Աստ սոսա վերաբերին և այնք, որք յարին 'ի բառգ անոան .
 Կօ, «Եպիսկոպոսն անուն 'ի հեղինացի լեզուէ է» Ամբ :
 Ուր բառս Եպիսկոպոսն դնի իբր ածական բառիս անոան, և կամ
 իբր բացայայտիչ :

Բստ այսմ է տեսանել և յորինակոյ որ զինի :

«Հոգին անոան զանմարմին նշանակէ զբնութիւն» Շնորհ :

«Հայրս անոան մի է հոգևորաց և մարմնաւորաց» Աղիչէ :

Երբեմն նաև վերացեալ անուանք յատկացուցչաբար եղեալ
 'ի մէջ բերեն զզօրութիւն ածականի . զոր օրինակ, «Հոգի
 քոյ բարութեան առաջնորդեսցէ ինձ» Առջ. այսինքն՝ հոգի
 քոյ բարի առաջնորդեսցէ ինձ :

«Անօթ ընարութեան է ինձ նա» այսինքն՝ անօթ ընար .

Գործ :

«Հպարտացայ հոգս անարգութեան» այսինքն՝ անարգ հոգս .

Նար :

ԳՂՈՒԽ Օ.

Յաղագս համայնաբնական աշական անոանց ընդ աշականաց :

Չորեքիկն համաձանին ընդ միմեանս ածական անուանք . Ասխ
 իբր ածական . Կօ, «Իմաստակ խելագար . ճարտասան անճոռ-
 նի . . . ունայնաբան շղակրատ . . . դժոխայն ազահ» Ասրել .
 Ուր բառքս խելագար, անճոռնի, ունայնաբան և դժոխայն են
 ածական բառիցս իմաստակ, ճարտասան, շղակրատ և ազահ :

Երկրորդ իբր խնդիր . Կօ, «Ի մարմնի վարս սրացեալ ան-
 համեմատ մարմնաորաց» Շար : Ուր մարմնաորացն է արական
 խնդիր անհամեմատին :

Երրորդ՝ իբր բացայայտիչ, այլ 'ի սակաւս . Կօ, «Օնեւր-
 դործութիւն լեզուն 'ի ներհակացն կամի ցուցանել, 'ի Բար-
 ոյն ասեմ և 'ի չարէն» Ասրել : Ուր ածականքը 'ի Բարոյն և
 'ի չարէն լեալ են բացայայտիչ ածական անուանս 'ի ներհակացն :

Չորրորդ՝ իբր յատկացուցիչ, այլ այս 'ի սակաւս յոյժ. 70, «Յայտ արար զանօրինականն կենարարին.» Արիստ. վերջ : Ուր ածականն անունն կենարարին է յատկացուցիչ ածականիդ զանօրինականն :

Յայտ՝ ամենայնի զոր ասացաք, թէպէտ ածականք ընդ ածականս կապին, բայց յամենայնի ևս զօրութեամբ զնին գոյականք նոցին, որպէս և յայտ է :

Ուրեք ուրեք ևս համարին եղեալ իբր գոյական. որպէս յասն ըն, «Որ ելեր 'ի Բարձրադերասի քառաթեւին.» Շար. ածականն անունն Բարձրադերասի համարի իբր գոյական եղեալ. որումբ լեալ է յատկացուցիչ ածականն անունդ Բարձրադերասին իբր գոյական :

ԳՎՈՒԽ Է.

Յաղագս համայնյոսութեան ձևական անոսանց, որք ասին, լոսուսանք, հանրականք, վերջերականք, հարցականք և ճանաչականք :

Սորա առ հասարակ թէպէտ ըստ համաձայնութեան այլոց անուանց վարին, բայց քանզի ուրեք ուրեք փոքր մի այլազգ զնին, վասն այնորիկ արժան համարիմ ասել ինչ ինչ զսոցանէ 'ի մասնաւորի, խօսեցեալ նախ զինդրառութենէ սոցին. զորմէ զխան լի է, զի 'ի մէջ սոցա հանրականքն և վերբերականքն ոչ աւնուն զինդիր. բայց եթէ դուցէ ըստ պատահման, և կամ վասն կարգի բանին :

Իսկ թուականք, հարցականք և ճանաչականք հասարակօրէն աւնուն զինդիր 'ի հորմն բացառական. 70, «Արձակեաց երկուս յաշակերտացն իւրոց.» Մասք :

«Օհ յարարածոցս... այնպէս պատուեաց Աստուած՝ որպէս զքեզ.» Մարգ :

«Անմեղ լինել ուժեք 'ի մարդկանէ անկար է.» Լամբ :

«Չար է նախանձ, և որք նովաւ վարակեալք են, չածեն ինչ 'ի պատշաճիցն զմտաւ.» Իգնատ :

«Օխրատանդիւրք ոք յէիցն ըստ իւրում ընթացիցն ուղղէ.» Լամբ :

Ուրեք ուրեք ևս աւնուն սորա առ հասարակ զներգոյական, 70, Չորրորդն 'ի նոսա... 'ի կերպարանս արծուոյ» Գրեթ. ասել :

« Չունի «+ 'ի նոսա անուն չարութեան .» Եւր :

« Ո՞ր 'ի նոսա իւրումն ոչ ծառայեաց աստի .» Արիստակէս :

Արքեմն ևս թուական անուանք 'ի յարիլն 'ի բառք ին-
տունուն խնդիր զնոյն 'ի գործիական հոլովն . զօ , « Անկան առա-
քեալքն առաքինիք 'ի բով անյւր թուով երկնասասանք .» Ագալ :
« Մատունք ձեռաց նորա և ոտից վեց վեց ' քսան և չորս թու-
ով .» Է . Ընդհանրաց : Մատիցուք այժմ 'սօսել զայսմ յա-
մենայնէ 'ի մասնաւորի :

Ս ան իտական անուանոց :

Սորա առ հասարակ միշտ իբր ածական վարին . և ըստ իմիք
ըստ կանոնի ածականաց համաձայնին ընդ զոյականաց , յորս
յարին . վանն որոյ կամեցեալ համառօտիւ անցանել զտքօր՝
պարտ է զիտել , զի 'ի մէջ սոցա ընդարձակէն , որպէս Սի ,
երկու , տասն , երկուտասան , քստասուն , եօթանասուն , հա-
րիւր , երկեքիւր ևն , յորժամ յետադասին զոյականաց՝ հա-
սարակօրէն համաձայնին ընդ նոսա . զօ , « Արևեցաւ աշակեր-
տաց իւրոց երկնասասանիցն .» Եւրհ . ընդհանր :

Իայց երբեմն ևս առանց համաձայնութեան զնին . զոր օրի-
նակ , « Սերձ է յԱրուսաղէմ իբրև ասպարիզօք հինգ .» Է .
Սակ :

Այլ 'ի նախդրիւ հոլովս գրեթէ միշտ անհամաձայն զնին .
զօ , « Յեա Արշաւրի թագաւորէ Արշակ ամն իննասան , Ար-
տաշէս ամն քսան .» Խոր :

Իսկ 'ի նախադասիլն հասարակօրէն ոչ համաձայնին . զօ ,
« Օկնի երեւոտն ամաց սպան Այէն զարբէլ .» Օտար . կալ :

Ուրեք ուրեք ևս համաձայնութեամբ զնին . զօ , « Արն 'ի
Յորդանան 'ի լրումն երեանից ամաց .» Եւրհ :

Թուական անուանք քսասականք , որպիսի են Արիւորդ , եր-
րորդ , եօթնրորդ , մետասանրորդ , ևն , յորժամ յետադա-
սին անուանց՝ միշտ համաձայնին ընդ նոսա . զօ , « Յամնեանն
Բրասաներորդի որ օր էր ամոյն , երևեցան զլուսք լեբանց .»

Չանդոց :

Իսկ յորժամ նախադասին , իբր 'ի բազումն անհամաձայն
զնին . զօ , « Յերբոբ ժամուն ստեղծաւ Ադամ .» Խորսով :

Այլ երբեմն համաձայն զօ, «Ենթանդարեւերորդի ամի (կե- նաց 'Նոյի) սպառնալիք պատուհասին ելանէին յասուծոյ. և 'ի Վեցհարեւերորդի ամի անդ ջրհեղեղն հասանէր յաշխարհ.»
 Կոչ. ընթաց:

Թուական անուանք անյներականք, որպիսի են՝ Արկոքեան կամ երկոքին, չորեքեան կամ չորեքին, եօթանեքեան, տասնեքեան, ևն. հասարակօրէն համաձայնութեամբ զոյականաց վարին, թէ 'ի նախադասին և թէ 'ի յետադասին. զօ, «Օ՛ի ոչ եթէ երկոտմեք ոտիւք կաղայցէ որ, և ոչ յայտ լիցի.» Խոսարով:
 «Յայնչափ քաջութեան սրտի մանկանցն եօթանեցոնց սրտա- բեկ լինէր թաղաւորն.» Է: Մակաբ:

Թուական անուանք զսպականք, որք են՝ Արբեակ, չորրեակ, եօթնեակ, ութեակ, յիսնեակ, ևն, ևս և կրկնականք, որք են Արեքպատիկ, տասնպատիկ, քսանպատիկ, ևն, հազիւ երբէք յետադասին զոյականաց. այլ հասարակօրէն նախադաս լինե- լով յարին 'ի նոսա առանց համաձայնելոյ ընդ նոսա. զօ, «Տօ- նեմք (զվարդավառն) յեօթնեքորդու՛մ ամեանն ըստ յաւի- տենիս ըստ այսմիկ եօթնեակ շրջազայութեան.» Խոսք. վարդ:
 «Հատուցանէր զգարձ փոխարինին քասնպատիկ յաւելուա- ծով.» Յովհ. կալ:

Ղ ասն հանրական անոսանց:

Հանրական անոսանք, որք են՝ ամենեքեան և ամենեքին, ընդ որս են և բոլորեքեան և բոլորեքին՝ որք և իրր ածական վա- րին, հասարակօրէն ինքնին 'ի զործ ածին՝ զօրութեամբ ունելով զգոյականն. զօ,

«Որ ամենեցոնց իշխէ՛ յամենեցոնց զողայ.» Սար:
 «Տեսանեն... զդատաւորն ամենեցոնն Վրիտոս նատեալ ընդ աջմէ հօրն Բորբեցան.» Իգնատ:

Իսկ 'ի յարին յանուանս և յընդունելութիւնս՝ և մանա- ւանդ 'ի զերանուանս՝ միշտ համաձայնին ընդ նոսա, թէ 'ի նա- խադասին և թէ 'ի յետադասին. զօ, «Օ՛ամենեան ինձ յանձ- նարարեալն ոչ կորուսից.» 'Նար:

«Օ՛ամենեանն զնոսա այսու միով բանիւս աւետաւորէ.» Խոս:

Այլ զիտել է, զի յաճախ զործածու թիւն հանրական ա-

նուանց ընդ անուանց՝ ծանրացուցանէ զընթացս բանին . վասն որոյ բազում անգամ՝ ՚ի տեղի սոցա դնեմք զբառդ ամենայն . զորոյ զգործածութենէ արժան է զիտել , զի սա յորժամ յարի յեղակի ցուցական զերանուանս , միշտ և յամենայնի համաձայնի ընդ նոսա . զօ , « Ասան այսր ամենայնի ածցէ զքեզ աստուած ՚ի դատաստան . » Ժողով :

« Ի վերայ ամենայնի այսորիկ անասն՝ տէր . » Եսայ :

Եւ յորժամ ՚ի յոգնականս յարի , ըստ թուոյն եղական դնի . զի ըստ նշանակութեանն գորով բազմաւորական՝ եղական ձայնիւ յոգնական համարի . զօ , « Եսոցիկ ամենայնի ապրախա գասն . » Իգնար :

« Դու ես տէր և զլուխ նոցա ամենայնի . » Այսր հարց :

Իսկ յորժամ նախադասի անուան կամ ընդունելութեան , ոչ համաձայնի ընդ նոսա . զօ , « Ամենայն պարծանաց պարծանք խոնարհութիւնն է . » Սարգ :

Եւ լ ՚ի յետադասիլն՝ ՚ի յեղականն համաձայն դնի . » զօ , Եոն ամենայնի զլուխ Վրիստոս է . » Թ . Կորնի :

Իսկ ՚ի յոգնականն՝ անհամաձայն դնի ընդ թուոյն . զօ , Երարածոցս ամենայնի արար խաղաղութիւն . » Սարգ :

« Դու սկիզբն և պատճառ բարեաց ամենայնի . » Նար :

« Եոեալ զգլխաւորն զամենայն չուէ ՚ի մճբին . » Խոր :

Եւ լ զիտելն է , զի սա յորժամ նախդրիւ հանդերձ լինի ածական , նախդիրն երբեմն կրկնի ՚ի վերայ իւր և ՚ի վերայ այնր՝ յոր յարի . զօ , « Եոնիցես զարդարութիւն յամենայնի կեանս քո . » Տոբ :

« Եկն եհաս ժամանակ , զի զամենայն զկեղա անուն ՚ի մէջ ՚ի բաց բարձցուք . » Եդել :

« Օհպարտութիւն զամենայն ՚ի բաց ընկեցուք . » Եբր :

Ասան վերբերական անուանից :

Ավերբերական անուանս , որք են այսպիսի , այդպիսի , այնպիսի , սոյնպիսի , զոյնպիսի , նոյնպիսի , այսքան , այդքան , ևն , իբր ածական վարին , և ՚ի յետադասիլն միշտ համաձայնին ըստ կանոնի ածականաց , թէպէտ և հազիւ ուրիք է յետադասիլ սոցա : Իսկ ՚ի նախադասիլն իբր ՚ի բազումն անհամաձայն

դնին. զօ, «Ըղձամ՝ տեսութեան այսպիսի անկոյ.» Մագիսոս:
«Պարտիմք լինել արթուն, զի լինիցի մեզ յայստան վտանգից
զերծանել.» Իգնոս:

Իսկ երբեմն համաձայն դնին՝ ի վերջահորովս. զօ, «Ի բաց
լերուք, յայդպիսեաց ոչխարազգեստ գայլոց.» Շնորհ:

«Օջնարդ բժշկեսցիս, անձն իմ հղիկ լի, ՚ի յայստանեաց տի-
գաց խոցոտեալ.» Նարեկ:

Պարձեալ՝ եթէ անկցի՝ ի միջե բայ, իբր բազումս համա-
ձայն դնին. զօ, «Որք այսպիսեօ՞ վարելին խորհրդովք... զա-
մենայն տուժեցան.» Իգնոս:

«Յայստանեաց սա որոշեալ պատշաճագոյն յարմարութեանց.»

Պերոյեց:

Եսացի՝ ի վեջոյ՝ ի վերջահորովս. զի ՚ի յուզական և ՚ի
նախրիւ հորովս յոգնականին ոչ երբէք համաձայնին. զի ոչ
լինի ասել այսպիսիք բանք, յայնպիսիս իրս, զայսքանս ժամա-
նակս, ևն. այլ այսպիսիս բանք, յայնպիսի իրս, զայսքան ժա-
մանակս, և այլն:

Վասն հարցական անոտանց:

Հարցական անոտանո՞, որք են՝ ո՞, ո՞վ, զե՞նչ, ի՞նչ, ո՞ր,
ո՞րքան, քանի՞, որպիսի՞, զինչպիսի՞, պէտպէս վարին. և նախ
՚ի մէջ սոցա բառքս ո՞ և ո՞վ յորժամ՝ ՚ի գործ ածին իբր ա-
նուն հարցական, իբրու գոյական վարին. զօ, «Ո՛ կարէ զալ
առաջի գոցա յանդուզն յարձակման.» Լուկիէ:

Իսկ վասն այլոց հարցականաց գիտելի է, զի զի՞նչն երբեմն
հանդերձ բայիւ վարի իբր գոյական կամ իբր նոյն. զօ, «Օջնիչ
իցէ, որ լինելոց իցէ.» Իգնոս:

«Եւ արդ զի՞նչ գործեսցես՝ անձն իմ կորուսեալ.» Նարեկ:

Եւ երբեմն յարի յանուանս իբր ածական առանց հորով-
ման. զօ, «Օջնիչ վայելումն իցէ, կերակրոյն, եթէ անզգայեալ
ցաւօք ուտիցեմ.» Նարեկ:

Ըստ այսմ՝ և հարցական անունս ի՞նչն երբեմն իբր գոյական
վարի առանձինն, և երբեմն իբր ածական յարի յանուանս. զօ,
«Եւ արդ յի՞նչ կային այս ամենայն արթնութեան պէտք.»
Իգնոս:

«Օրստիկէ (բանսարկուն) խարէութեամբ իւրով զսիրզբան բար-
ւոյն և չարին, եթէ ուաթի և յէնչ իրս գոյանայ.» Սարգ:

Իսկ հարցական անուանքս ո՞ր, ո՞րքան, քանի՞, որպիսի՞,
զինչպիսի՞, որք ածական վարին, հասարակօրէն նախադասին
անուանց. երբեմն առանց համաձայնելոյ. զօ, «Յո՞ր մահուանէ
յորպիսի կենդանութիւն փոխեցաք սիրելով զեղբարս.» Սարգ:

Բայց երբեմն համաձայնութեամբ, մանաւանդ ո՞րն և ո՞րքանն.
զօ, «Որո՞՞մ կորստեան և գեհնի ախկալութիւն ոչ է առա-
ջի ձեր.» Շնորհ:

«Որքանեաց տարակուսանաց խաւարի՞ լուսաւորութիւն յուսոյք
կենաց խառնեցից.» Նարեկ:

«Օգոյսպիսի կարծութիւն նիւթոյ... ոչ զիտէ որ՝ թէ որ-
պիսեաց իրաց պատրաստութիւն հրաշակերանաց.» Խոր:

Վասն մասնական անոանց:

Մասնական անոանք՝ ոմն, որ, իմն, ինչ, ընդ որս են և սո-
քա, մի իմն կամ մի ոմն, որ որ, որ ինչ, ոչինչ, ինչ ինչ,
ամենայն ինչ, որ ինչ միանգամ, ևն, սորա երբեմն ինքնին
վարին՝ ի բանս իբր գոյականք. զօ, «Ո՞՞ իշխէ, և ո՞՞ իշ-
խի.» Խորով:

«Որ ո՞ զախտն իշխանութեամբ կարէ սպանանել, և զառա-
քինութիւնս կացուցանել, թագաւոր արդար է.» Սարգ:

«Օր ինչ միանգամ խոստովանի որ, կորուսանէ, եթէ զմեղք
և եթէ զարդարութիւն.» Սարգ:

Եւ յլ յորժամ վարին սորա ընդ անուանց կամ ընդ ընդու-
նելութեանց, լինին իբր ածականք մասնաւորիչք նշանակու-
թեան նոցա. զօ, «Եշխարհ ի՞նչ է բնութիւնս.» Իգնատ:

«Օ մե՞ ո՞՞ գեադան ձիով փութապէս առաքեցին.» Նդիկ:

«Ինչ ինչ և յՄարտոյ ընկալան տեղեկութիւն կարգաց.» Յի
ինչ ինչ տեղեկութիւն. այս է, քանի մի. Նա՞մ:

Սորա՞ ի յետադասին անուանց կամ ընդունելութեանց,
երբեմն ևս՝ ի նախադասին, եթէ իբր մասնաւորիչ նշանա-
կութեան նոցա վարեցին, հասարակօրէն թուով և հօլովիւ
համաձայնին ընդ նոսա. զօ, «Օգաղթեալն անդրէն դարձու-
ցանէ... բաց ի նախարարէ ումե՞նէ, որոյ անուն Օտայ կոչել.»
Խոր:

«Պատուասիրաց ոմանց զանձս առաջի դնէին.» Յովհ. Կախ:
«Ոչ 'ի ժամանակի իմի, այլ ժամանակը 'ի նմանէ գոյացան.»
Եղեղէ:

«Լուայ յոմեմէ ոչ պարտաւորէ.» Նարեկ:

Ի սոսա իմն երբեմն առանց համաձայնութեան դնի. զօ,
«Մեծի իմն ցանկացար.» Սուլ:

«Նա աւանիկ արնուականի իմն ցանկացեալ են.» Եֆր:

«Հանէ իբր թաթասով իմն ջուր 'ի ծովէն.» Սարգ:

Սա, այսինքն՝ իմն և բառք ինչ բազում ուրեք իբր զարգ
դնին. զօ, «Այսպիսեալ իմն պատրաստութեամբ անձին հան-
դերձանաց կուռ վառեալ.» Նար:

«Օ պատճառս հարստութեանն մեք ինչ ոք զիտէար.» Եղեղէ:

Սասն մասնական անոանցս Միւս, երկաքան չիւր և իւրաքան-
չիւր:

Սորա իբր ածական վարին, բազում անգամ զօրութեամբ
ունելով զգոյականն. զօ, «Մին մասնս ձայնակցի 'ի յանցա-
նելն.» Լամբ:

«Երկատանկիւրոցն ազօթ իւք տօնողացս ողորմեա.» Շար:

«Իւրատանկիւր 'ի վերայ իւրոյ արմատոյ արձանացի.» Լամբ:

Իսկ յորժամ յարին 'ի գոյականս, հասարակօրէն նախադա-
սին նոցա, և իբր 'ի բազումս անհամաձայն դնին. զօ, «Ի մի-
կողմանէ գետոյն.» Խոս:

«Երկատանկիւր ծայրիւք... ծածկեալ է յեղականացս բնու-
թեանց.» Շնորհ:

«Իւրատանկիւր գործոց հատուցմունք լինելոց է՝ և խորհրդոց
և բանից քննութիւնք.» Սարգ:

Ի այց երբեմն ևս համաձայնութեամբ դնին. զօ, «Ըստ մի-
ասն՝ բանի սոյն այս յայտնի ցուցանի.» Խոսար:

«Տեսցուք զերկատանկիւրոց սոցա բարեբախտութիւնս.» Պիո:

«Վրածէին անվիհեր փութով զհաւատացեալ հօան յիւրատան-
կիւրոմն ժամանակի.» Յովհ. Կախ:

«Սասն զի իւրատանկիւրոց նոցա չարափառութիւնք յոյժ ան-
նմանիք են միմեանց.» Յովհ. Իմաստ:

ԳԼՈՒԽ Ը.

Յաղագս համայնյնո՛ւնի գերանո՛ւանց ընդ գերանո՛ւանս :

Համաձայնութիւն գերանուանց ընդ գերանուանս յայժմ է, զի եկեալ սոցա առ միմեանս համաձայն թուով և հօրովիւ՝ վարին 'ի բանս իբր նոյն, այսինքն իբրև մի գերանուն: Իսկ թէ ոչք ընդ որս յարին, զիտել է, զի 'ի մէջ սոցա էական գերանունս նի՛ն՝ յարի յայլ ամենայն գերանուանս ընդ իւրաքանչիւր զիմաց նոցին, (բաց 'ի ստացականաց):

Եւ նախ յարի յէականս. զո, «Օայլս խրատեմ, և էս նի՛ն անփորձ եմ.» «Նարեհ:

Երկրորդ՝ յարի 'ի ցուցականս. զո, «Սա նի՛ն զմեզս մեր բառնայ.» Սո՛ւ:

Սոյնպէս յարին ընդ միմեանս նաև ցուցական գերանուանք. զո, Սոյն այս ձայն զամենեսեան յարուցանելոց է 'ի գերեզմանացն.» «Նանայ:

Պարտ է զիտել, զի 'ի յարիլ սոցա ընդ միմեանս 'ի նախադրիւ հօրովիւ, նախդիրն զնի 'ի վերայ ամենեցուն, զո, «Ի սոյն յայս միտս երգեսց զերեսներորդ աւաջնորդ սաղմոսն.» Սարգ:

ԳԼՈՒԽ Թ.

Յաղագս համայնյնո՛ւնի գերանո՛ւանց ընդ անո՛ւանց. և նախ յաղագս համայնյնո՛ւնի էական գերանո՛ւանցս

Ես, դու, ինքն, իւր:

Գերանուանք որովհետև այլևայլ են տեսակաւ, այսինքն՝ էական, ցուցական, ստացական, յարաբերական և զիմօրոշական, այլևայլ օրինակաւ յարին յանուանս, և պէսպէս եզանակաւ համաձայնին. զորոց կամեցեալ խօսիլ կարգաւ՝ ասացուք նախ զհամաձայնութիւնէ էական գերանուանցս էս, որո՞ւ, նի՛ն, ի՞նչ. ընդ որս են և գերանուանքս միջանց և երբեայց. (ևս և ցուցական գերանուանքս սա, որո՞ւ, նա. յորժամ 'ի դործ ամ ին էականապէս):

Սորս ամենեքին զոյսականապէս վարին. և ըստ օրինակի սոյ-

ական անուանց լինին անուն բայի, խնդիր բայի և խնդիր ընդունելութեանց. որպէս ունիմք ամէլ յիւրեանց անդիս: Աւ ևս՝ խնդիր նախադրութեանց. որպէս յայտ է յեզերցոյն յառաջին մասին:

Իսկ ՚ի յարինն յանուանս, լինին նախ խնդիր անուանց գոյականաց և ածականաց, որպէս ունիս անասնէլ ՚ի խնդրառութեան նոցա. որպիսի է և այս. «Չփառաւորիչս իւր փառաւորէ.» Արդև: Ուր դերանունս իւր է խնդիր ածական անուանս զփառաւորիչս:

Երկրորդ՝ լինին յատկացուցիչ. զո, «Սիրա ի՞՞ ուրախ եղև յամենայն վաստակս ի՞.» Ժողով:

Երրորդ՝ լինին բացայայտելի ՚ի ձեռն գոյական անուանց համաձայնելով ընդ նոսա թուով և հօրովիւ. զո, «Աս իմաստութիւն բնակիմ ՚ի խորհրդեանս.» Առաջ: Ուր եսն լեալ է բացայայտելի. և իմաստութիւնն բացայայտիչ:

Չորրորդ՝ լինին բացայայտիչ ածական անուանց. զոր օրինակ, «Չձեղ զմեզաւորս արժանի արարելու փառաւորել զքեզ.» Յով. իմաստ:

Ըստ այսմ յարին սորա բազում անգամ և յածական ընդունելութիւնս իբր բացայայտիչք. զո, «Թէ յուսահատելոյս ինչ միջնորդեսցես... Թէ ՚ի կործանեալս յիս ակնարկեսցես.» Ասար:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Յազաբո համայայնութեան ցոյցական դերանունաց Սա, դա, նա:

Սորա յորժամ հօրովին՝ սա, սորա. դա, դորա. ևն, վարին գոյականապէս. և պէսպէս օրինակաւ ՚ի զործ ածին:

Իսկ ՚ի հօրովինն սա, սորին. դա, դորին. նա նորին կամ նորուն, հասարակօրէն վարին ածականապէս. և իբր ածականք յարին յառաջոյ յանուանս՝ համաձայնելով ընդ նոսա թուով և հօրովիւ. և այս հասարակօրէն ՚ի հինգ հօրովս միայն:

Ի սեռականն. զո, «Պառզն թէպէտև նորին ծառոյն է և ծաղկին, այլ ամենայնիւ որոշեալ է ՚ի նոցանէ.» այսինքն՝ նոյն ծառոյն. Սարգ:

Ի վերջահօրով տրականն. զո, «Աւ քանզի այս բառ ասին

մասին կնքեցաւ և ճշմարտեցաւ, առ այրս մահու, և ես վկայեմ կրկին հաստատեալ.» Մար :

Ի զործիականն. զօ, «Ի նոյն փառաւորութիւնն նոյն հոգւով կոչեցար.» Եղնիկ :

Ի պարտականն. զօ, «Օմենայն զբանակն զնոյն տեղեալ գումարէր.» Պարտ. աղէք :

Ի ներգոյականն. զօ, «Ի նոյն յամառութեան կան.» Եղնիկ :

Իսկ յայլ հորովս հասարակօրէն իրր գոյական վարին. և եթէ հարկ լիցի ածականապէս վարել, 'ի տեղի սոցա դնեմք ըզցուցական դերանուանս Այս, այդ, այն. սոյն, գոյն. որպէս տեսցի 'ի ստորև :

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Յաղագս համայնութեան ցոյցական դերանուանցս

Այս, այդ, այն :

Սորա միշտ իրր ածական վարին, բազում անգամ զօրութեամբ ունելով զգոյականն. զօ, «Ար ինչ 'ի խոր է քան ըզքեզ, զայն մի քննէր. և որ ինչ հզօր է քան զքեզ, զայն մի հարցանէր. որ ինչ հրաման տուաւ, զայն անձ զմիտս քոյ.»

Կար :

Այլ յորժամ յարին սորա յանուանս 'ի նախադասին հասարակօրէն համաձայնին ընդ նոսա թուով և հօրովիւ՝ բաց 'ի բացառականաց յանդերոց 'ի է. զէ, «Ապաշխարութիւն չիք յայնձ աշխարհի.» Մթէ :

Բայց երբեմն ևս առանց համաձայնութեան դնին, այլ սակաւ ուրեք. զօ, «Բնդէր կորուստ այդ իւզոյդ.» Մար :

Ասացի բաց 'ի բացառականաց յանդերոց 'ի է. զի ըստ այսմ ոչ համաձայնին սորա 'ի նախադասին, բայց եթէ կրկնեցի նախդիրն. զօ, «Իսկ քահանայական կարգն յայսցանէ 'է զործոցս որիչ է.» Լամբ :

Իսկ յորժամ յետադասին սորա անուանց՝ համաձայնին ընդ նոսա թուով և հօրովիւ. զօ, «Վմենայն պատուք իմաստութեանն այնքնիկ, որ զողորմութիւնն ծնանի, բարի են.» Մար :

Հազիւ ուրեք ևս անհամաձայն դնին. զո, «Թե թեւս կացո զաշխատութեանս այս սկիզբն.» Նար:

Ի համաձայնութեանս այտոցիկ դերանուանց հարկ է գտակ և զայս, զի 'ի նախադասին սոցա, նախդիրն հասարակօրէն գնի միայն 'ի վերայ սոցա. զո, «Բոյով խորհրդով անցուցին զայս անցս ընդ իս և ընդ զօրս.» Եղեղէ:

Իսկ 'ի յետագասիլ սոցա նախդիրն միշտ և անվրէպ գնի թէ 'ի վերայ սոցա, և թէ 'ի վերայ անուանցն, բաց 'ի նախդրէս աս. և այս 'ի վեց հօրովս:

Ի նախդրիւ տրտականն. զո, «Այսպէս ասէր տէր տէր ցուկերսդ ցայրոսիկ.» Եղեղէ:

Ի հայցականն. զո, «Բնդ ամենայն ազգս առնէր զանկարգութիւնս զայս.» Եղեղէ:

Ի բացառականն. զո, «Ուրախարար զոհագործութեամբս սարկեցուսցես զիս յորոգայթէ յայսմանէ.» Յովհ. Իմաստ:

Ի պատմականն. զո, «Նաև որ մարգարան աշխարհին ըսալ էր... մեծապէս գոհ էր զառնէս զայսմանէ.» Եղեղէ:

Ի պարառականն. զո, «Չբազմօք զայսոսիւս զանց արարեալ փութացուք հասանել յընչաւէտ հօր առաս որդին.»

Ի ներդոյականն, զո, «Թագաւորն առնես զամենեսին... որք թագաւորեցին 'ի վերայ ակտից 'ի կեանս յայտսիկ.» Խոսարով:

Բնտ այսմ կրկնին հասարակօրէն և նախադրութիւնքս ըստ և ընդ. զո, «Գնել զնոսա յաւերակ և յանապատ... ըստ աւուրս ըստ այսմիկ.» Երեմ:

«Այ անձանց նոցա, որք զյաւիտենականն բարեկենդանութիւն ընդ ազականացու իս ընդ այսմիկ փոխանակեն.» Իմաստ:

Սոյնպէս ևս եթէ նախդիրքդ զյ յ և 'ի, իցեն եղեալ 'ի վերայ նախընթաց ածականի, հարկ է կրկնել զնոսին, եթէ գոյականն անկեալ իցէ 'ի մէջ ածականին և դերանուանն. զո, «Չարթոյց զմիտս նոցա... զճմարիտ սրտակրէն զայսմանէ բուսն հարկանել.» Սարգիս. անս յընդարձակն. Գ. 11:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

Յաղագս համայնյեան-Բեան ցո-ցական դերանո-անցս
Աոյն, զոյն, նոյն :

Սորա միշտ իբր ածական վարին. և զի յատուկ հորովումն ոչ ունին, այլ միայն նախորդիւ հորովին, յորժամ նախադասին անուանց, անհամաձայն զնին. զօ, «Չայնակից սոյն ուղղափառութեանս է սուրբ եկեղեցիս Աստուծոյ.» Գրեթոր կաթ :

Այստքիկ դերանուանք՝ մանաւանդ նոյնն՝ հազիւ ուրեք անմիջապէս յետադասին անուանց. իսկ եթէ յետադասեցին, պարտ է զնախորդին կրկնել. զօ, «Աւ յորոգայթ 'ի նոյն անկեցին.» Սաղ :

Ի վախճան ցուցական դերանուանց ամենայնի՝ զիտեւ արժան է և զայս, զի սորա առհասարակ զնին երբեմն՝ ի բանս իբր թարմատար, կամ իբր բացայայտելի՝ ի ձեռն այնց բառից, յորս յարին յառաջոյ կամ զինի. զօ, «Ամենայն ինչ որ յաշխարհի է՝ չէ նա մեր.» Իգնատ :

«Մազմաց արդարոց քաջապետու ըն շիրիմք նոցա.» Իգնատ :
«Տողդ որ ցօղի՝ ի քէն, այդ բժշկութիւն է նոցա.» 'ի գեղեցայ յօրհ :

«Օվէմն զոր անարգեցին՝ նա եղև զլուխ անկեան.» Մաթի :

Յորս դերանուանքը նա, նոցա, այդ, զնա, իբր թարմատար զնին, կամ իբր բացայայտելի՝ ի ձեռն բառից ամենայն ինչ, և արդարոց, և ցօղի և զվեճի :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Յաղագս համայնյեան-Բեան սրայական դերանո-անցս
Իմ, քոյ, մեր, ձեր, իւր, իւրոյ :

Սորա միշտ ածականաբար վարին. և յորժամ յարին յանուանս ևս և յընդունելութիւնս, յամենայնի համաձայնին ընդ նոսա՝ ի վերջահօրովն, թէ՛ ի յետադասին, թէ՛ ի նախադա-

սիրն և թէ անկցի 'ի միջն այլ մասն բանի. զօ, «Ուրախ
ըթամբք իճովք զանձն իմ անիծից.» Նայ:

«Տ'նդէր անանեմք զարև յետ Բրոյ սիրելեացն.» Աղիչ:

«Քամոս առնուս ակաթի ջատագով զթիւրեալ ճշմարտու-
թիւնն.» Ամբ:

Ասացի համաձայնիլ սոցա 'ի վերջահոլովն, զի 'ի նախդրիւ
հորով և յուղղականս միշտ անհամաձայն գնին. զօ, Ամենայն
խորհուրդք իճ հատասեցին.» Նայ. և ոչ լինի ասել խոր-
հուրդք իմք:

«Ուսո՞ ինձ առնել զկամս Գոյ.» և ոչ քոյս. Մայ:

«Քաժանեաց զկեանս Բր.» և ոչ մերս. Խորհով:

«Աստարեցէ զկամս Կեր 'ի կամս Խր.» և ոչ ձերն և իւրս.

Մարտոյ:

Աքա լինին ևս ածական դերբայից նովին համաձայնութիւն,
որով յարին յանուանս. զօ, «Վ բարեպաշտելս իճո՞ճ զայ-
թակղիմ.» Նայ:

«Տացի կեանս նմա 'ի կենաց առողէն Գոյով արգահատելից.»

Մարտիս:

Իսկ եթէ ուրեք ուրեք երևեցի անհամաձայն, այն ոչ է
ստացական դերանուն իբր ածական, այլ սեռական հորով էա-
կան դերանունաց. որպէս յասելն, «Յարդարանալս իճ և մե-
ղանչմ.» Նայ: Գերանունս իճ ոչ է ստացական, այլ էական.
և եզեալ է ասա իբր անուն դերբայից յարդարանալս:

ԳՂՈՒԽ ԺԴ.

Յաղագո համայնութեան յարաբերական դերանունս Որ:

Յառաջ քան զխօսիլ զհամաձայնութենէ սորա՝ զիտելի է,
զի սա 'ի կարգս բանի զորութեամբ 'ի մէջ բերեալ զայլ մասն
բանի՝ գնի ներգործութեամբ 'ի անզի նորա. որպէս զի մի
կրկնեցի մի և նոյն բառ:

Արդ նախ առաջին՝ յարաբերէ սա զանուն, զդերանուն և
զընդունելութիւն. զօ, «Ամենայն նիւթոյ՝ ոք մարմին է, ա-
պականութիւն հետե ի.» Ամբ: Ուր ոքն յարաբերէ զանունդ՝
ամենայն նիւթոյ:

«Բարևոք է խոնարհութիւն յամենայն ժամ, և յամենայն ներութեանց ապրեցուցանէ զայնոսիկ, ոչ մերձեանս առ նա.»

ՄԺԲ: Ուր ոչին յարաբերէ զգերանունիդ զայնոսիկ:

«Արժանի զտայ ճաշակել զջուր յազբերէ փրկութեան նորոգողին զմեզ, զորոյ զաթոռն իակ բնկալայ.» Յո՞վհ. Կա՞ն: Ուր բառս ոչոյ յարաբերէ զընդունելութիւնդ նորոգողին:

Ուրեք ուրեք յարաբերէ սա նաև զբայ և զբան. զո, «Մարմինս ձգնի, աքնէ և պահէ, որով և օգնէ մտաց և կամաց.»

Լա՞մբ: Ուր բառդ որով յարաբերէ զբայս ճգնի, պահի, ևն: «Մարդ բարի... զյաղթիլն սիրէ, որով և նուաճէ. և ոչ զյաղթիլն, որով զմարան գրգռէ.» Լա՞մբ: Ուր բառդ որով յարաբերէ զյաղթիլն և զյաղթելն:

«Ոչ վաստակեցի 'ի հունձս արմատացն, որով 'ի մուտս ձեռն առուրցն խառնութեան կերակրել պատրաստեցայց.» Կա՞ր: Ուր որովն յարաբերէ զայս բան՝ ոչ վաստակեցի 'ի հունձս արմատացն:

Գիտն լի է ևս, զի այս գերանուն երբեմն յարաբերէ զնախընթացն. զո, «Ի գործոյն, զոր գործէ, աւնու զանուն.»

Եզնիկ:

Աւ երբեմն զհետևեալն. զո, «Չոր վանս այլոց կորստեան խօսիմք՝ անձամբ 'ի նմին եմք.» Ի՞նչապ: Ուր զորն յարաբերէ զ'ի վերջոյ եզեալ բառդ 'ի նմին:

Արբեմն ևս մտանէ 'ի մէջ յարաբերելի անուանն, և 'ի մէջ բայի նորա, կամ յատկացուցչի նորին, և կամ ածականի նորուն, ևն. զո, «Արդ զբեռնդ զոր դու ոչ ես բառնալոց, էր վանս հոգսս և գատիս.» Լա՞մբ. արբն:

«Անագիւտ արգարութեամբ լիցի՝ զոր պահանջեաց, փրկութիւն.» այսինքն՝ արգարութեամբ լիցի փրկութիւնն, զոր պահանջեաց.» Լա՞մբ:

«Չի ծանիցես զբանիցն ոչոյ աշակերտեցար զձմարտութիւնն.» այսինքն՝ ծանիցես զձմարտութիւն բանիցն, սրոց աշակերտեցար. Ղո՞ւհ:

«Չօգեկանն, որ յառաքինութենէն է, պինդ պահիցեմք զատութիւն.» այսինքն՝ պինդ պահիցեմք զօգեկան ազատութիւնն, որ յառաքինութենէն է. Յո՞վհ. Ի՞մաստ:

Բազում անգամ ևս զօրութեամբ ունի սա զյարաբերելն.

իօ, «Որ նախ խոնարհի, նախապատիւ բարձրացի.» Լամբ: Ուր զօրութեամբ կոյ բռն նա. որպէս թէ ասէր՝ նա որ խոնարհի, բարձրացի:

«Ելանոց կոչի, յորժամ ունի որոց իշխէ. և արքայ, յորժամ ունի որոց առջնորդէ.» այսինքն՝ յորժամ ունի զհպատակս, որոց իշխէ, ևն. Լամբ:

Համաձայնութիւն այսր դերանունան կրկնակի նկատի: «Նախ՝ զի թուով համաձայնի ընդ այնմ, զոր յարաբերէ. զի որովհետեւ զնի՝ ի տեղի նորա, զայնքան պարտի նշանակել, զորքան այն նշանակէ: Ուստի եթէ յարաբերեալն միակի նշանակեացէ, պարտի զնիլ եղակի. իօ, «Այն է արարպէս իմաստուն, որ զործով ուսուցանէ զիւրն իմաստութիւն. այն է ըստ աստուծոյ վարդապետ, որ նախ առնէ, և ապա ուսուցանէ.» Սարգ: «Քսուսն հարի զանհաստատ հողմոյ, որով միշտ տաաանեալ այսր անգր տարաբերիմ.» Նարեկացի:

Իսկ եթէ յարաբերելին իցէ բազմաւորական, յարաբերականն զնի յողնակի. իօ, «Մի պատրեսցուք՝ ի հեշտալեացս, որք կախարդեն զզայութիւնս.» Սարգ:

Եւ քանզի բազում եղականք ևս ունին զօրութիւն յողնականի, եթէ յարաբերեալքն լինիցին բազում եղականք, յարաբերականն ևս իբր՝ ի բազումս յողնակի զնի. իօ, «Առողք են վառասիրութիւն և մարդահաճութիւն, որք և զհաւասան իսկ հալածեն.» Սարգ:

Իսկ եթէ յարաբերելին իցէ անեղական անուն, որովհետեւ այն ըստ նշանակութեանն իբր եղական է, յարաբերականն ևս բազում անգամ եղակի զնի. իօ, «Յիշեա՛ զշնորհս աւաղանին՝ որով լուսաւորեցար.» Երզնկացի:

Եւ ներհակ այսմ՝ եթէ յարաբերելին իցէ անուն հաւաքական կամ հանրական, ի վարիլ նոցա իբր յողնական վասն զորոյ նշանակութեան նոցա բազմաւորական, յարաբերականն որն զնի յողնակի. իօ, «Ղխարզ կարիցիմք և զքահանայապետական գատաւորութիւնն՝ ի զործ արկանել առ ազգ այնպիսի, որք... գատաւորաց եկեղեցւոյ նստին գատաւորք.» Շնորհ:

Եսացի՝ ի վարիլն իբր յողնական. զի եթէ իբր եղական վարեսցին այսպիսի անուանք, յարաբերականն որն ևս զնի եղակի. իօ, «Վեհայն, որ զչար զործէ, ասեալ զլոյս.» Յովհ:

Ելից. փոխանակ զնելոյ, 'ի տեղին զոր սասցի քեզ. (որպէս եղեալ է Ոսկան):

Երկրորդ՝ ընդ հակառակն, յորժամ յարարերեալն համաձայնի ընդ յարարերականին. զօ, «Ալ զբանն զոր խօսիք մի մնացէ առ ձեզ.» Ժամագիրք. փոխանակ ասելոյ, և բանն զոր խօսիք մի մնացէ առ ձեզ:

Երրորդ՝ ըստ երկուցն ևս անհամաձայն զօրոյ եթէ յարարերականին, և եթէ յարարերելոյն. զօ, «Օջոյն զրէ աս որս 'ի խուժաստան էին ժողովուրդք.» Թողմ. արժ. փոխանակ ասելոյ, զնոյն զրէ աս ժողովուրդան՝ որս 'ի խուժաստան էին:

Չորրորդ՝ ըստ համաձայնելոյ զօրու թեամբ եղեալ յարարերեցելոյն. զօ, «Բազցր է տէր՝ որոյ սպասեն նմա յառուր նեղութեան.» Կատարմ. փոխանակ ասելոյ. քաղցր է տէր այնոցիկ, որք սպասեն նմա: Եւ այս չարեքին եղանակը զօրս եղաք, հասարակ են առ նախնիս մեր՝ ոչ 'ի ստորին շարագրութիւնս, այլ 'ի գերագանծս:

Ի վախճանն ճառիս արժան է զխաւ և զայս. իբր զն երբեմն 'ի յարարերականն յարին և այլ դերանունք թարմատարբար, կամ իբր զարդ. և այս՝ մանաւանդ 'ի թարգմանեալ գիրս. զօ, «Աբանեալ է այր, որոյ օղնութիւն էր 'ի քէն է.» Սաղ: Ուր դերանունս էր զնի իբր զարդ, կամ իբր բացայայտիչ յարարերականին՝ որպէս ասացաք զցուցական դերանունաց 'ի վերջ ժԷ. զլեոյն:

Գիտելի է զարձեալ, զն յարարերականն որն երբեմն առանց ունելոյ զզօրութիւն յարարերականի, այլ յաւէտ զզօրութիւն անորոչ հարցականի, զնի յառաջոյ իբր անական՝ թուով և հօրովի համաձայն. զօ, «Որով չափով չափեք՝ չափեսցի ձեզ.»

Մար:

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

Յաղագս դիմորդական յօրեցս ս, դ, ն:

Եստքիկ յօք նախ յարին 'ի դերանունս իբր զարդ. զօ, «Ինևս կորացեալ ամաչեսցէ (սասանայ).» Ելիցէ: «Չեմ իբր զձեզ անագորոյն.» Ենյն:

«Ուր եսն եմ, անդ և պաշտօնեայն իմ եղիցի.» Յովն:

Այլ զխտելն է, զի ՚ի յարիւլ սոցա յայնպիսի զերանուանս որք ՚ի ձայնաւորս յանդին, հանդերձ յ աստուծոյ զնին. զոր օրինակ, «Բարխատոն յորժամ գայցէ, միթէ աւելն ինչ նշանս առնիցէ՝ քան զոր սայս առնէ.» այսինքն՝ քան զոր սա առնէ. Յովն:

«Յօղն որ ՚ի Կոյր կողէ ցօղեալ.» այսինքն՝ ՚ի քո կողէդ. Շար: «Օգուտ զայն զխտէ՝ զոր նայն առնէ.» այսինքն՝ նա առնէ. Խոսար:

Այլ ՚ի յարարերականս՝ ըստ որում են յարարերականք, ոչ յարին այս յօդք. զի ոչ լինի ասել՝ որս երևին, որք փառաւորեալ ես, որն խօսէր, որն առաքեաց, ևն. այլ որ երևինս, որ փառաւորեալք ես, որ խօսէրն, ևն. Կօ, «Մարդիկ մտտակարարն զայս, որ երևինս, այլ հոգին սուրբ սայ զայն որ ոչն երևի.» Կոյ:

«Որ փառաւորեալք ես ՚ի վերայ ամենայն տիեզերաց.» Ագաթ: «Վաւիթ արքայ ոչ բարկանայր (ընդ բանն Նաթանայ), զի ոչ ՚ի նա հայէր որ խօսէրն, այլ ՚ի նա հայէր որ առաքեացն.» Կոյ:

Երբորդ՝ յարին սօքա յանուանս. Կօ, «Աթէ աշակերտ ես, վարդապետիս նման լեր.» Սարգ:

«Բառասուն թիւք ՚ի հինգ ութից աւարտի.» Երեսո:

«Բարերարացն և հեղոյն բնութիւնք քարէն զքեզ կալ ՚ի ծառայութիւն.» Սարգ:

Երբորդ՝ յարին ՚ի բայս. Կօ, «Մինչ զեռ արշաւեմս՝ սո ՚ի յետոյն հակամխում.» Նարեկայ:

«Օրհնեալ որ դասք յանուն տեառն.» Յովն:

«Որ կոչէն ՚ի բժշկել զօրաւոր է և պատրաստ.» Սարգ:

Չորբորդ՝ յընդունն լութիւնս. Կօ, «Չայնես չլողիս և ոչ սրամախս, փութաս մեղիկելոյս և ոչ խտփանխս.» Նար:

«Նստեալք յաթոռ. քերովբէից նիստ զթու թեամբ ՚ի մեր հոգիս.» Շար:

«Օ ամենեան աշակերտեցին հողով զօրացեալքն և մարմնով առապեալքն.» Լամբ:

Հինգերորդ՝ (այլ սակաւ ուրեք) ՚ի մակբայս. Կօ,

«Ասն ժողովրդեան՝ որ շուրջս կան՝ առնեմ.» Նանայ:

«Բայց զհարգ այժմոք տեսանէ՝ ոչ գիտեմք.» Յովն:

«Ար իրաւապէսն դատի, զմարմնականն ՚ի ծոցս մեր հատուցանէ ասն ջանս.» Յովն. իմաստ:

Այսոքիկ յօղք ուրեք ուրեք դնին փոխանակ միմեանց. քանզի «էն զնի յերիս դէմս ևս. իջ, «Արպէս սկսաք» ՚ի նմին և կատարեսցուք.» Եղիշէ:

«Ի գրեւոցս ձեր ծանուցաւ.» Շնորհալի:

«Մարտիր ընդ այնոսիկ՝ որ մարան չինս ընդ մեզ.» Եղիշ:

Սոյնպէս և դան. իջ, «Առ ինչ արդեօք հրամայեսցես քան թէ հրամայեցիր.» Եղիշէ:

«Օ որ ասէքք՝ ցուցէք գործով.» Վեորդ:

«Ար նստինք աւագիկ ամենեքեան առաջն քո.» Լամբէ:

Ըստ այսմ և նոն. իջ, «Իսկ եթէ ոչ զայն առնիցեմք՝ զոր հրամայեսցաքն, և զայն խօսիցիմք՝ զոր վարդապետեսցաքն, աղատութեան օրինօքն եմք դատելոց.» Սարգ:

«Օ խարդ ուսուցանես ինձ, եթէ առնու որ զբոյդ՝ դու մի պահանջեր, երբ դու զբոյն պահանջես.» Մծէ:

«Ար մեռանին արդարացեալ է ՚ի մեղաց անախ.» Հարով:

Սորա երբեմն փոխանակ դնելոյ ՚ի վերայ բուն անուան, կամ դերբայի, կամ խնդրոյ բային, ևն, զնին ՚ի վերայ այլոց բառից առ ՚ի զեղեցկացուցանել զշարագրութիւնն. իջ, «Օ ինչ գործեցից ողբալիս հոգի՝ յայնմ մեծի առուր վասնզի.» փոխանակ ասելոյ, ողբալիս հոգիս. Նար:

«Վոյլեմ զձմարտութեանք լինել օժանդակ.» փոխանակ ասելոյ, զոյլեմ զլինելը քո օժանդակ ճշմարտութեան. Լամբէ:

«Ըմենայն որ սր հակառակամարան է, զյաղթօղն լինել որքան կարէ ախորժէ.» փոխանակ ասելոյ, զյաղթօղ լինելն. Լամբէ:

Այլ աստ գիտելի է, զի այսոքիկ յօղք բազում անգամ դնին ՚ի տեղի դերանուանց զօրութեամբ յարելոց յանուանս և յընդունելութիւնս և ՚ի բայս պէտպէս օրինակաւ. իջ, «Ի վեր ամբարձայ մոխիրս մերժելի.» փոխանակ ասելոյ, ՚ի վեր ամբարձայ էս մոխիրս, կամ ՚ի վեր ամբարձայ էս, որ եմ մոխիր մերժելի. Նարիշէ:

«Վարձեցեր անօրէնք ՚ի մախ քում, և թէ ևս քեզ նմանիցիմ.» այսինքն՝ կարճեցեր դոս, որ անօրէն ես, ևն. Սարգ:

«Որ զԹայն, ողորմութիւն գացէ.» այսինքն՝ նա, որ զԹայ, ողորմութիւն գացէ. Առաի :

«Որ եղևն՝ լինել ոչ ունի.» այսինքն՝ այն որ եղև, ոչ ևս է լինելի. Իգնասիոս :

Դարձեալ գիտելի է, զև յօգդ ն գնի երբեմն փոխանակ անուան, որ զօրութեամբ խմանի և այս երբակի. Մի՛ յարելով՝ ի յատկացուցիչն զօրութեամբ խմացեալ անուանն. զօ, «Առ է բարկութիւն, որ զովել է ի գրոց, որպէս մովսէսին», որով զեգիպտացին սպան... և է բարկութիւն, որ պարտաւել է. որպէս կայենին, որով զեղբայրն իւր սպան.» այսինքն՝ որպէս բարկութիւն մովսէսի ևն. Սարգ :

Երկրորդ՝ յարելով՝ ի յաճականն. զօ, «Օպղատնականն համարձակազոյն այժմ՝ բարբառիմ.» այսինքն՝ զպղատնական բանն. Իսրէն :

Երրորդ՝ յարելով՝ ի խնդիրն նախադրութեանց, յորս իացէ եղեալ ներգործութեամբ նախդիրդ զ՝ զօրութեամբ խմացեալ անուանն. այլ այս ի սակաւս յոյժ. զօ, «Բնդ զօրս հրեշտակաց միաբանական օրհնութեամբ բարբանեցէք զ՛ի վերայ քերովբէիցն.» այսինքն՝ բարբանեցէք զնստեալն ի վերայ քերովբէից, կամ զայն՝ որ է ի վերայ քերովբէից. Շարակ :

«Օգիւրալուրն և զառանց խոր բառից՝ յարգեն.» այսինքն՝ զբանն, կամ զայն որ առանց խոր բառից. Սարգ :

«Օվան մեղացն ոչ խնդրեցեր.» այսինքն՝ զմատուցեալն քեզ վան մեղաց, կամ զայն՝ որ վան մեղաց. Սար :

ԳԼՈՒԽ Ժ.Օ.

Յազագո համայնայնութեան Բայի ընդ անուան, ընդ դերանուան և ընդ ընդունելութիւնն :

Բայք կրկնակի համաձայնին ընդ անուանս, ընդ գերանուանս և ընդ ընդունելութիւնս : «Նախ՝ իբր ընդ այնս, որք ասին անուան Բայի : Երկրորդ՝ իբր ընդ այնս, որք ասին ինքեր Բայի. զօր օրինակ յասելն, «Բերան ամպարշտաց կլանէ զգատատանս.» Առաի. ի սմին բանի բայս կլանէ ունի զերկուս անուանս, որոց առաջինն՝ այսինքն՝ Բերան եղևալ է անուան բայի,

և նշանակէ զտէր գործողութեան կլանելոյն, իսկ միւսն՝ այսինքն՝ պրասպրասպրանս կղեալ է խնդիր բայի, և նշանակէ զինութեակոյն՝ առ որ լինի գործողութիւն կլանելոյն: Իսկ անունս ամպարչոյս է յատկացուցիչ քերականոյն: Այժմ՝ նախ խօսեսցուք զառաջին համաձայնութեանէ, այսինքն՝ զանուանէ բայից, և ապա զերկրորդէն՝ այսինքն զինդրոյ նոցին:

Յաղագս առաջին համաձայնութեան բայից, կամ

Յաղագս անուան բայի:

Անուն բային է այն՝ որ նշանակէ զտէր գործողութեանն. այսինքն՝ զգործողն կամ զկրողն, և կամ զայն որ լինի. որպէս յայտ է՝ ի վերոյգրեւոցդ. և քանզի յատկապէս անուանք և դերանուանք և ընդունելութիւնք կարգին նշանակել զգործողն կամ զկրողն, նոքա միայն յատկապէս լինին անուն բայի, որպէս յայտ լիցի՝ ի յաջորդ գրեւոցդ: Աւ զին աննրելոյթ բայք ևս երբեմն իբր անուն վարին, նոքա ևս լինին բազում անգամ անուն բայի. որպէս ունիմք ասել՝ ի ստորև՝ ի վերջն ք. կանոնն:

Իսկ այլ մասունք բանի որովհետև պիտակաբար միայն կարեն վարիլ իբր անուն, անյատկապէս կարեն լինել անուն բայի. ըստ որում են բառք ինչ. 70,

«Իբրևն նախդիր է բանի.» Ամբ:

«Օ այս արբեօփն յայտ առնէ.» Իգնաս:

«Օ ի եան այլ է, և ե եան այլ.» Խոսորդ:

«Ոհն՝ փափաքանաց որում ոչ հասանեմք՝ է տարացոյց ապաշաւանաց.» Ամբ:

«Պիպեճն ամենեցուն յայտ է.» Նանայ:

Այլ այժմ զտքօք զանց արարեալ՝ դիցուք զհինգ կանոնան վասն համաձայնութեան անուան բայի ընդ բայի:

Կանոն 1:

Աթէ բայն իցէ դիմաւոր, անուն բային սլարտի դնիլ յուղզական հօլովն. 70, «Պաղարեցին նեղութիւնքն, և եհաս հանգիսան.» Իգնաս: Ուր անուանքս նեղութիւնքն և հանգիսան են անուն բայիցս դասարեցին և եհաս. և եդեալ են յուղզական հօլովն վասն դիմաւոր լինելոյ բայիցն:

Իսկ եթէ բայն իցէ անդէմ, որպիսի են աներևոյթք, դերբայք և դրադէմք, անուն բային հասարակօրէն դնի 'ի սեռական հօլովն. զի, «Այն է ժամանակ, յորում երանութիւնքն ընուն. աղփարաց մեծանալ և սգաւորաց մխիթարիլ և հեղոց զվերին երկիրն ժառանգել.» Իգնատ: Ուր անուանքս աղփարաց, սգաւորաց և հեղոց են անուն բայի 'ի սեռական հօլովն վան անդէմ լինելոյ բայիցս մեծանալ, մխիթարել և ժառանգել. որք եթէ որոշեալ դիմօք կարգէին, անուանքն ևս յուղղական հօլովն դնէին. որզոն, աղքատք մեծանան, սղաւորք մխիթարին և հեղք ժառանգեն զվերին երկիրն: Ըստ այսմ է անանել և 'ի յաջորդ օրինակսդ:

«Եւ ճարակել խոյոսածոյս անդրէն վերաւորիմ.» Ասար:

Ուր բառդ խոյոսածոյս է անուն բայիս 'ի ճարակել:

«Բազում անգամ զան ըմպելով ճանկանն 'ի բաց ոչ դառնայ.»

Ուր ճանկանն է անուն բայի դերբայիս ըմպելով. Ասարգ:

«Սրբոյն վարդանայ մտրակեալ զերիվարն 'ի փախուսա զախոյեանն պարսից դարձուցանէր.» Թոմճ. արժր:

Ուր բառս սրբոյն վարդանայ է անուն դրադէմ բայիս ճարակելալ:

Ուրբք ուրբք ևս դնի յուղղական հօլովն. զի, «Հասեալ 'ի թիկունս աներևոյթ օգնութիւնն խորտակեաց յայանպոզէս զգաղանի պատեւազմն.» Շար:

Իսկ դերանուանք դնին երբեմն նաև 'ի տրական հօլովն, և այս յաւէտ 'ի դերբայս և յաներևոյթ եղանակս. զի, «Փախաբեաց անձն իմ 'ի ցանկալ ինձ յիրաւունս քո.» Ասար:

Գիտելի է ևս, զի անուն բային յարակատար և դերակատար ժամանակաց, և անցելոյ ստորադասականին 'ի յերրորդ դէմն եղականին իբր 'ի բազումն դնի 'ի սեռական հօլովն. զի, «Այլ է՞ եղեալ է 'ի մտի իմում բազում չարչարանօք կարճել զձեզ 'ի կենաց ձերոց.» Եղիշէ: Ուր սեռական դերանունս է՞ լեալ է անուն բայիս եղեալէ:

«Գրեալ էր յեջ յաստուածադէն տառիս, զի մի մոռացայց ըզձեզ.» Մագիսար: Ուր սեռական հօլովս յեջ լեալ է անուն բայիս գրեալէր:

«Թէ մոռացեալ իցէ մեր զանուն Աստուծոյ մերոյ.» Մաղճոս:

Ուր սեռական հօլովս մեր լեալ է անուն բայիս մոռացեալէր: Տես և 'ի մասն. Բ. գլ. ԺԺ. 'ի վերջն:

Իսկ երբեմն զնի յուղղական հորովն. զօ, «Հանգուցեալ է հոգի Եստուծոյ 'ի քեզ, ով կղբայր» . Այսր: «Ունին զոր, որ ստացեալ իցէ զճշմարիտ հնազանդութիւն» . Այսր հարց:

Ամանն ք:

Դարձեալ եթէ բայն իցէ զիմաւոր, բայն պարտի թուով և զիմաւ համաձայնիլ ընդ նմա. զօ, «Ճշմարտութիւնն ազատեցէ զձեզ» . Յճէ: Ուր որպէս բայս ապարեայէ ըստ թուոյն է եղական, նոյնպէս և անուն բային՝ այսինքն ճշմարտութիւնն, է եղական. և որպէս բայն է յերրորդ դէմն, նոյնպէս և անուն բային՝ 'ի ձեռն ն յօդին:

Իսկ բառս զՅեզ է խնդիր ազատելոյն: Այնպէս է և 'ի յաջորդ օրինակսդ յերիս դէմն ևս:

«Եմբարտաւանեցայ փոշին շնչաւոր» . Ասր:

«Մեռար անձահո, և զմահացեալն նորոզեցեր» . Ասր:

«Պարիժտն ուսուցանեն զզգաստութիւն» . Վերգ:

Բայց զիտեղ է, զն այսպիսի յօդք որոշեցք զիմաց բազում անդամ զօրութեամբ զնին յերրորդ դէմն. զօ, «Վե զդե ոչ հանէ» . Եզնակ: Ուր զօրութեամբ գոյ յօդս ն. որպէս թէ ասէր, դէն ոչ հանէ զդե: Ըստ այսմ է տեսանել և 'ի յաջորդ օրինակսդ:

«Խոնարհութիւն բանակեաղ է սրբութեան» . Մճք:

«Եյր փորձի 'ի բերանոյ զօվչաց իւրոց» . Ասակ:

«Ժամանեցին ինձ զարիտ, և ես ոչ կարացի ճանաչել» . Ասր:

Իսկ զերանուանք յիւրեանց ունելով զդէմն՝ ոչ կարօտին զիմորոշական տառից, այլ առանց նոցա համաձայնին. զոր օրինակ, «Եոյն է սպաս տանել ձուլեալ պատկերի և մեղաց ատի. արդ էս գնացի ընդ այս ճանապարհ կորստեան հետոց խաւարի» . Ասրէլ:

«Որովհետեւ մարդ ես գո, ոչ պակասին 'ի քէն բիճք» .

Այսր հարց:

«Աս ետ ինձ զանվրէյ զիտութիւն զեղեցոյս» . Իմաստ:

Եւ թէպէտ յարաբերական զերանունն չունի զորոշեալ դէմն, բայց զօրութեամբ ունելով զայն յերիս դէմն ևս կարէ համաձայնիլ առանց յօդի. զօ, «Տունկս զառնոստեան՝ որ ըզգարչութիւն անառակ վարուց ծաղկեցի» . Ասր:

«Ղու ես որ օրէնսդէտ առնես զմեղաւորսն 'ի ճանապարհի՛ ըստ բանի երգողին Ղաւթայ.» Նոյնն:

«Որք մեղօք ժանդացուցանեն զհոգիս, ոչ կարեն զըոյս աստուածութեանն յինքեանս կերպարանել.» Շնորհ:

Այլ աներևոյթքն զոր յօդ և ունիցին, լինին անուն բայի միշտ յերբորդ դէմս. զօ, «Նստելս վեհադոյն բնաւիցդ ոչ է իմ, այլ Վրիստոսի.» Լսմք:

«Տիրելիք ամենեցուն՝ խնայել տայ քեզ յամենայն.» Իճասք:

«Ողորմելն չթողու զարժանին խնդրել.» Խոսքով:

Սորա բազում անգամ առանց յօդի ևս լինին անուն բայի մանաւանդ էական բայից. զօ, «Մեկնել 'ի չարեաց՝ է հանճար.» Յոք: Ուր աներևոյթ բայս մեկնել առանց յօդի լեալ է անուն բայիս է:

Ըստ այսմ լինին սորա անուն բայի և բացարձակ դիմադուրի բայից. զօ, «Առաջի մարդկան ձեանալ դիւրին է, այլ ոչ առաջի Աստուծոյ.» Իգնասք: Ուր յեանանն է անուն բայիս դիւրին է. իսկ առաջի ճարդեանն, ևն. է խնդիր յեանաւոյն:

Կանոն Գ:

Եթէ անուն բային իցէ բազում եզական՝ ըստ նոյն դիմաց, բայն հասարակօրէն դնի յոգնակի: Զի որովհետև յայնժամ տէր դործողութեանն կամ կրողութեանն է բազում, բայն ևս որ նշանակէ զգործողութիւնս, պարտի դնիլ բազմաւորակի. զօ, «Յոսրաս և Եփրեմ օրհնեցան 'ի Յակօբայ.» Գեորգ:

«Գինի և սրբեցոմնիան ապականեն զարս իմաստունս.» Յաճասք:

«Գողն և գողակէցն՝ 'ի միում պատժի են.» Նոյն:

«Յորժամ հարեւն և հաճեւն 'ի միասին իցեն, չեք ինչ այլ որ արդելուլ կարիցէ.» Գեորգ:

Իայց բազում անգամ ևս դնի բայն եզակի, և գրեթէ զօրութեամբ կրկնի. զօ, «Աւուրն հատուցման պահի պատիւն և պատուհասն.» Յովն. կախ:

«Մնօզուտ է անդ խոստովանոմնիւն և պղծումն.» Խոսքով:

«Եթէ ոչ լուծանի ազահոթիւն, սէր և սրբոմնիւն ոչ հաստատի.» Իգնասք:

Կանոն Դ:

Եթէ անուն բային իցէ բազում 'ի զանազան դէմն, բայն զնի 'ի պատուականագոյն դէմն, այսինքն յայն դէմ, որ համեմատութեամբ է առաջին. իբր զն եթէ մին յանուանց բային իցէ յառաջին դէմն, և միւսն յերկրորդն, կամ յերրորդն, բայն զնի յառաջինն. զն առաջին դէմն պատուականագոյն է քան զերկրորդն. և երկրորդն քան զերրորդն. Դօ, «Եւ Կո և ամենայն Բարձր-Նիւնդ. . . աշակերտեսցուք Աստուածային գրոց.» Եղեղէ. և ոչ լինի ասել' ես և դու և ամենայն բազմութիւնդ աշակերտեսցիք, կամ աշակերտեսցին: «Եղևնա մեզ Կո և որդիք քո, և որդիք որդւոց քոց.» Պատր. և ոչ լինի ասել' դու և որդիք քո իշխեսցէ:

Կանոն Է:

Եթէ անուն բային իցէ ըստ ձայնին եզական, իսկ ըստ նշանակութեան բազմաւորական, (որպիսի են անուանք թուականք) բայն զնի յոգնակի. զոր օրինակ,

«Նինգն' ի նոցանէ յիմարք էին.» Մասր:

«Չորեքեանն (այսինքն չորք տարիք) հային կամոց ակնարկելոյ արարչին իւրեանց.» Եղեղէ:

Իսկ եթէ անուն բային իցէ բառ հաւաքական, որպէս Գոմար, արգ, ևն, կամ հանրական, որպէս բառս ամենայն, և կրկնակ, որպէս թի, այր ցընկեր, իւրապանդիւր, այրոյն, ևն, բայն երբեմն զնի յոգնակի' վասն ունելոյ նոցա վնշանակութիւն բազմաւորական. Դօ, «Տիրեցին աշխարհիս հայոց արգն Սասանայ պարսկի.» Եղեղէ:

«Ի ի են փառք նորա ամենայն երկիր.» Յովհ:

«Ասն այր ցընկեր իւր, եկայք արկցուք արևու.» Ծանդ:

«Իւրապանդիւր յընկերէ իւրմէ զգոյշ լնբուք.» Երեմ:

Այլ երբեմն, մանաւանդ թէ բազում անգամ, զնի եզակի. Դօ, «Այսուհետև վտանգեցաւ արգք քրիստոնէից.» Լամբ:

«Ամենայն ճարդ գլանն ցանկայ ունել, և ոչ զնուազն առնուլ.»

Պատր. Եղեղէ:

«Պատուեսցէ իւրապանդիւր զընկեր յաշխարհի աստ.» Մթբ:

Ըստ այսմ համաձայնին բայք ընդ անեղական անուանս . երբեմն յոգնակի և երբեմն եզակի .» ԴՕ ,

«Օրուլութեամբ և հեղզութեամբ Տեղո՞ ոչ քաւին .» Խոսարով : «Բանական Տիպոս մի զբաղեսցի յիրս կենցաղոյս , այլ միշտ յերկինսդ բնակեսցէ .» Լ ւ ւ ւ ւ :

Ի վախճան այսոցիկ հինգ կանոնաց՝ զայս մի ինչ արժան համարիմ ծանուցանել . իբր զի բազում անգամ անուն բային դնի զօրութեամբ . ԴՕ , «Եթէ կամիս հետեւիլ Յիսուսի , պահեա զբանս նորս .» Ա շարք հարց : Ուր անուն բայիցս կամիս և պահեա զօրութեամբ դնի այսինքն՝ է գո՞ր :

Իսկ երբեմն ներհակ այսմ՝ բայն դնի զօրութեամբ , և անուն բային ներգործութեամբ . ԴՕ , «Բանիւ և կերպարանօք բազում խոնարհք , իսկ արդեամբք և ճշմարտութեամբ դուն ուրեք .» այսինքն՝ բանիւ և կերպարանօք բազում խոնարհք գտանին , և ն . Սարգ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Կ :

Յաղագս երկրորդ համայայնութեան Բայեց , կամ Յաղագս Խնդրոյ Բայեց :

Բայք յետ համաձայնելոյ ընդ այն ուրք ասին անուն բայի , և նշանակեն զտէր զօրծողութեանց կամ կրելութեանց , պահանջեն համաձայնիլ և ընդ այնս՝ ուրք ասին ինդիր բայի , և նշանակեն զենթակայն , այսինքն՝ զկրողն զօրծողութեանց կամ զեղն , կամ զպատճառ նոցին , կամ զվախճան , կամ զգործ , կամ զայն յորմէ լինի կրել :

Ըրդ յութից մասանց բանի՝ այնք լինին օրատկս ինդիր բայի , որք լինին յատկապէս անուն բայի . այսինքն է՝ անունն , գերանունն և ընդունելութիւնն , ևս և աներևոյթն , ընդ որս և դերբայն . որպէս յայտ լիցի ՚ի ստորև գրելոցդ :

Իսկ այլ մասունք բայի նիւթապէս միայն կարեն լինել խընդիր բայի . ԴՕ , «Յաճախաբար դնէ զԵրոստէն ինձ .» Ոսկ : «Օ այս Բիւլէս մի յանուսութեան կարծիս ձգեր .» Լ ւ ւ ւ ւ : «Թառաջ և «հս» ՚ի նմանէ , յառաջ բերեալ հաստատէ .» անդ : «Իսկ ես սահլ եղկելոյ անձին իմոյ կարգացի .» Յովհ . կալ :

«Օհն խարոց եղ 'ի միջի.» Սարգ:

«Գլուխ գովութեան զերէն դնէ.» Ուկեք:

«Օպքն միայն յաւել, և հայր ազգաց բազմաց արար.» Նայն:

Երբեմն նաև ամբողջ բանք լինին խնդիր բայի. զօ, «Նւ 'ի հնումն զայսր տպաւորութիւն օրինակաւ նկարագրեցեր՝ զգարձարուքն առ իս, և ես դառնամ առ ձեզ.» Նայր: Ուր բանս դասարարս առ իս ևն, է խնդիր սեռի բայիս նկարագրեցեր:

Այլ արդ որովհետև բայք պէտպէս են սեռիւ, և իւրաքանչիւրն այլևայլ նշանակութեամբ, վասն որոյ կրկին խնդիր կարեն առնուլ. մի բստ սեռի, և միւս ևս ըստ բնութեան: Իրնդիս «եռի» է այն, զոր պահանջէ բայն վասն սեռիւ զանազանելոյ. իսկ ինդիս բնութեան է այն, զոր իւրաքանչիւր բայ պահանջէ ըստ իւրում նշանակութեանն: Արդ ներգործական բայք, ընդ որս և հասարակք և կրաւորականք առնուն նախ ըզխնդիր սեռի, և երկրորդ՝ զխնդիր բնութեան: Իսկ չէզոքականք ընդ որս և էականք առնուն զխնդիր բնութեան և եթ. զորոց ունիմք խօսիլ այժմ 'ի մասնաւորի. (տես զայսմանէ յընդարձակն. գ. 17):

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Յաղագս ինդրոյ «եռի» ներգործական և Հասարակ բայից:

Ներգործական բայք առ հասարակ առնուն զխնդիր սեռի 'ի հայցական հօլովն. զօ, «Օքարինս ողորկեցին.» Յոք: Ուր հարցական անունդ զխարկն է խնդիր սեռի ներգործական բայիս ողորկեցին:

Սոյնպէս և հասարակ բայք յորժամ վարին իբրև զներգործական, առնուն զխնդիր սեռի 'ի հայցական հօլովն. զոր օրինակ, «Քանդի յիմարն յիմարութիւն խօսեացի, և սիրա նորա զնանրութիւն խորհեացի.» Նասայ: Ուր հայցական հօլովքս յիմարութեան և զնանրութեան են խնդիր սեռի հասարակ բայիցս խօսեացի և խորհեացի:

Այլ երբեմն այս խնդիր սեռի զօրութեամբ զնի. զոր օրինակ, «Նրանելի այն ոչ է որ ուսուցանէ, այլ այն որ առնէ

և ուսուցանէ.) Վարդհարց: Ուր զօրութեամբ կայ խնդիր սեռին. այսինքն է՝ զբանն աստուծոյ. որպէս թէ ասէր. ոչ է այն երանելի՝ որ զբանն աստուծոյ ուսուցանէ, այլ այն որ ասնէ զնոյն:

Գիտել արժան է աստ՝ զի ներգործական բայք ինչ ՚ի յարիւն յարմատ իւրեանց կամ ՚ի բայանուանս առնուն զնոսս ՚ի հայցական հօրովն ոչ իբր խնդիր սեռի, այլ իբր խնդիր բունութեան. զօ, «Չհարո-ւածս թշնամուց հարչի զքեզ.» այսինքն՝ հարուածովք թշնամուց. Երեմ:

Եւ երբեմն ՚ի տեղի այսպիսի խնդրոյ զնի անորոշ հայցական կամ ուղղական. զօ, «Նհար զնոսս հարո-ւածս յոյժ.» Լամբ:

«Եւ ելայ Եզեկիա լալիւն մեծ.» այսինքն՝ լալով մեծաւ. Եսայ: Եյս յաճախ ևս պատահի ՚ի չէզոքական բայս. զորմէ տես ՚ի գլ. ին. ՚ի կանոնն ժն:

Եյսպիսի խնդիր ՚ի գործ ածի և ՚ի յարաբերականս. զօ, «Սէրն զնր սիրեցեր զիս ՚ի նոսս իցէ.» այսինքն՝ սէրն որով սիրեցեր զիս. Յովն:

Գիտելի է ևս, զի ոմանք ՚ի ներգործական բայից փոխանակ հարցականի առնուն զխնդիր սեռի ՚ի արական հօրովն. զօ, «Երկրպագեացո-ւ աստուածային սուրբ նշանիս.» Երպանոց: «Չօրացո զմեզ, զի յաղխեացո-ւ այնմիկ՝ որ յաղթահարեաց զբնութիւնս մեր.» Իգնատ:

«Ոչինչ կարէին սոնանել նմա.» Յովն. կախ:

«Մի սոսնգանեացո-ւ պատուիրանին.» Սարգ:

Եւ ընդ հակառակն ոմանք ՚ի չէզոքական բայից՝ ուրիք ուրիք ներգործականապէս վարելով, խնդիր սեռի առնուն ՚ի հայցական հօրովն. զօ, «Եթէ աղայք լե-ն զօրհարանումս ևն.» Մամբրէ: Չայցանէ տես յընդարձակն. զ. 18:

ԳՂՈՒԽ ԺԹ.

Յաղագս ինդրոյ բնութեան ներգործական բայից:

Բայք ներգործականք բաց ՚ի խնդրոյ սեռին առնուն նաև զխնդիր բնութեան ՚ի պէսպէս հօրովն. և այս չորեքկին: Նախ՝

իբր ըստ ինքեան, որ և ասի Բռն ինքիբ Բնութեան. այսինքն՝ այնպիսի զոր բնութիւն բային ըստ առաջին նշանակութեան իւրում պահանջէ. որպէս բայս աստեւել ըստ ինքեան պահանջէ առնուլ ինքիբ բնութեան զնախդրիւ տրական. զօ, «Աստեայ առ մեզ զհոգի իւր.» ՄԺԷ: Ուր նախդրիւ տրական հօլովզ աս յեղ է բուն ինքիբ բնութեան բայիս աստեւել:

Երկրորդ՝ իբր յարմարական կամ ըստ յարմարութեան. այսինքն՝ այնպիսի ինքիբ որ զնի՝ ի տեղի բուն ինքրոյ բնութեան, յարմար այնմ նշանակութեան զոր ունի բայն՝ ի բանի սնդ. Որպէս եթէ բայս աստեւել՝ որ ըստ ինքեան պահանջէ առնուլ զինքիբ տրական, փոխանակ նորա առնուցու զպարառական կամ զայլ հօլով՝ ի ձեռն նախադրութեան. զօ, «Շորդան իւրոյ զօրուն տուեալ՝ աստեւել զկողմամբ Շուաշ գաւառի.» Յոգ. կախ: Ուր բառդ զհոգիսմէ եղեալ է փոխանակ բուն ինքրոյ աստեւել բային՝ իբր ինքիբ յարմարական. այսինքն՝ յարմարեալ և եղեալ՝ ի տեղի բուն ինքրոյ աստեւելոյն, մինչև ոչ ևս զօրութեամբ պահանջել զայն:

Երրորդ՝ իբր երկրորդական. այսինքն՝ այնպիսի ինքիբ զոր բայն ըստ բնութեան իւրում երկրորդաբար պահանջէ: Որպէս բայս աստեւել երկրորդաբար պահանջէ առնուլ զինքիբ ի հօլովն բացառական. զօ, «Աստեւա՝ ի մեզ տէր զօգնութիւն՝ ի լեռնէ սրբոյ քումնէ.» Շար: Ուր բացառական հօլովն է լեռնէ զնի իբր երկրորդական ինքիբ բայիս աստեւա:

Չորրորդ՝ իբր պատահական կամ ըստ պատահման. այսինքն՝ այնպիսի ինքիբ՝ որ ըստ պատահման զիպի բային. որպէս նոյն աստեւել բայն կարէ առնուլ ըստ պատահման զինքիբ յայլուայլ հօլովն, և կամ նախադրութեամբք, կամ զերբայիւք. զօ, «Որ աւետաւոր քում գալստեանդ աստեւելոյ յաշխարհ զսուրբ մարգարէսն.» Շար: Ուր ուղղական հօլովն աստեւաոյ՝ է պատահական ինքիբ բայիս աստեւելոյ:

«Աստեւելն զերիտասարդս իւրեանց զՅրոյ.» Երեմ: Ուր պատմական հօլովն զՅրոյ է պատահական ինքիբ բայիս աստեւելն: Սոյնպէս և ինքիբս:

Իսկ առ ի որոշել թէ ներգործական բայք յոր հօլովն պահանջենաիրապէս զինքիբ բնութեան ըստ ինքեան, զիցուք

քանի մի կանոնս հանդերձ օրինակօք: Ալ թէպէտ զորս կանոնադրեմք աստ՝ նոքին զայլ խնդիր ևս առնուն, բայց այնոքիկ ոչ են բուն խնդիր, այլ կամ երկրորդական, և կամ պատահական: Ալ զի որք երկրորդականքն են և պատահականք՝ ինքնին որոշին, թողումք զայնս, և միայն վասն յարմարականաց յարեմք զինի բուն խնդրոց երես օրինակս:

Կանոն ւն:

Բայք որք ասին աստի ի հարգի, այսինքն՝ որք նշանակեն ըզգործողու թիւն առնելոյ զիմն այս ինչ, կամ համարելոյ և կամ անուանելոյ զիմն այսպիսի ինչ, առնուն զխնդիր բնութեան յուղղական հօլովն. և սոքա են սակաւ յոյժ. զօ, «Այլ ամենայն մեղք... Եղատոր միայն ասին զմարդն, իսկ ամբարտաւանութիւնն աստիայ զլսովին ասին.» Սարգ:

«Ուսհեակն հեթանոսաց ավ յեռնադրեցին.» Մար:

«Ուղբարս ջատագովս օրինաց ասիցիլ նմին համարիմք.»

Լամբ:

«Բանս զիեանս աշխարհիս անուանի.» Յովհ. Իմաստ:

«Բան զնա աւետարանիչս յորջորջի.» Մանայ:

Ոմանք՝ իտեղե բուն խնդրոյ ըստ յարմարութեան առնուն ըզուղղական. զօ, «Ապաշխարութիւն զմարդ հրեշտակ յարդարել. Սարգ:

«Իմաստասէրք փոքր աշխարհ ասացին զմարդ.» Խոսարով:

«Եթէ զշամբս եղեզանց յորինեմ գրելս... ոչ Բասական կարծեմ զնոսս.» Սարգ:

Կանոն ք:

Բայք որք ասին երկրորդ կարգի, այսինքն՝ որք ունին զնշանակութիւն տուչական՝ կամ իբր տուողական, առնուն զվերջահօլով տրական. զօ, «Տոր իմաստնոյն պատճառս և իմաստնադոյն ևս լիցի.» Ասակ:

«Առաքելոցն գասք արեւոյն հեթանոսաց զջուրն կենդանի.»

Իգնատիոս:

«Տնօրինեաց մարդկան ազգի զփրկութիւն.» Լամբ:

«Փարսաբէա՛ ի մտաց իմոց զմէզ մթութեան.» Կարելի:
 «Հայելի՛ ի կենաց զմահ.» Շար:
 «Նորա սասն՛ ի Վրիստոսէ զհեղութիւն, և մեզ աւանդեցին.» Ամբ:

Ոմանք ըստ յարմարութեան առնուն զըստաւական. զօ,
 «Օտուն իւր յանիրաւ ստացուածոց անտի զնա, և մեծանալ կարծէ.» Շարհ:

«Հասարակաց զաշխարհս յանկերպարան նիւթոյ.» Իմաստ:
 «Սակայն և զայն իշխեցին խորամանկէլ յինէն.» Ագալ:

Սանն Է.

Բայք որք ասին հեղեղորդ կարգի, այսինքն՝ որք ունին զնշանակութիւն պատմողական, (այս է՝ պատմելոյ, կամ խորհելոյ ինչ զայլմէ), առնուն զինդիր պատմական. զօ, «Պարսեպոսէ կըսով զանպատումն զօրութենէ.» Սեբեր:

«Հրեշտակք զնմանէ խօսի՞ն պարծանօք.» Ար:
 «Օսահմանակից զղբացն զէնոցանէ.» Գեորգ:
 «Օորոց և ոչ մի ոք յանձին կալաւ ճարեմագրել. Խոր:
 «Ո՛չ ապարէն զայս ամենայն առակ զնմանէ արակեացեն.» Ամբ:
 «Մէ՛ խորհեալիք չար զուրմէք.» Արտ հարց:

Ոմանք ըստ յարմարութեան առնուն զպատմական. զօ,
 «Արք անօրէնք հուր հարին զըսողքէ.» Առակ:
 «Հանիչեն՝ անուն չար զձէնջ վասն որդւոյ մարդոյ.» Ղոհ:
 «Պարէր և կնքէր զերդումն և կողեր զաւետարանէն.» Աղեղէ:

Սանն Ը:

Բայք որք ասին վեցերորդ կարգի, այսինքն՝ որք նշանակեն զգործողութիւն առնելոյ զնմն իւրի՛ր իբր գործօք, կամ իբր միջնորդօք, առնուն զինդիր գործիական. զօ, «Լծակօք իմն կըտէր զիւր և զամենեցուն կենցաղս.» Յովն. կալ:

«Արեակրեցին՝ զնոսա քաղցրութեամբ բանին ճշմարտութեան.» Իգնատ:
 «Օ՛ ի որով պարծեցեր զհակառակորդան, նովին զմեզ առ քեզ կոչեցիալ փարսապեցեր.» Իմաստ:

«Օ՛րանազան ծագիօք զարդարեաց զերկիր» Նամայ:

«Ճառ աղայթ իւր իւրովք զսասարէ զամենայն արեգերս»

Նշեէ:

«Որ սո առապէս սերմանէ, ըն- բազմապատիկ աճմամբ զգիրկս իւր որայիւքն» Շնորհ:

Ոմանք ըստ յարձարո-Յեան առնուն զգործ խական. Կօ, «Նովառ ոսանին իշխանքն նոցա զմարդասիրութիւն» Նշեէ:

«Արբեայէ զաշխարհ սրբութեամբ և արդարութիւն» Իմաստ:

«Օ՛րմպե լի իմ արասաւօք խառնեցի» Սաղ:

Ե՛լ զիտելի է, զի որովհետև գործողութիւնք հասարակօրէն իւր կատարին, բայք վասն նշանակելոյ զգործողութիւնս՝ զրեթէ սո հասարակ կարեն առնուլ զինգիր գործ խական, մանաւանդ անցողականքն, որոց վասն ոչ է հարկ տալ օրինակս:

Կանոն Է:

Բայք որք ասին Եօնէերորդ կարգի, այսինքն՝ որք նշանակեն զներգործել իրիւր շուրջ զայլով, առնուն զինգիր պարասական. սքա են սակաւ յոյժ. Կօ, «Որ սիրեն զօրէնս, պարեն զներեամբք պարխապ» Նուի:

«Շորլ փակեալ զպարսպաւ զըրրո՛ր քաղաքն» Պատմ. Աղէ+:

«Օ՛րաչան իւր յաժեալ զբազմականօքն» Նոյնն:

«Օ՛ր զանցոցանեա զքե զպարզևս արքայութեան երկնից»

Սեբեթիանոս:

Ոմանք մանաւանդ թէ բազումք ըստ յարձարո-Յեան առնուն զինգիր պարասական. Կօ, «Օ՛րամենայն վնասս զիւր գործոցն զխորհրդակցօքն արկանէր» Նշեէ:

«Իսկ զգօսացելովքն որ ՚ի հաւանութիւն ոչ կամին զալ, սքե- տեայէ զանձրև փայլատականցն ՚ի կիզուլ» Մգալ:

«Ոչ սակաւ խուժան աւերանաց զաշխարհաւն զէղոյր» Յովնիս:

«Օ՛ր զօրս իւր զթիկամբքն իողեալ և ընտրեալ արս իրրև յ միայն՝ զան հասանեն ՚ի ձորափոր» Նոյնն:

«Օ՛ր զլիցն մարթն զերեսօքն դարչոցեի» Մալ:

Գիտելի է, զի ոմանք ՚ի ներգործական բայից՝ որք հային ՚ի ծաղը կամ յարհամարհանս, զպարասական խնդիրն այնպէս սեպհականեն ինքեանց, մինչև ՚ի տեղն խնդրոյ սեռի առնուլ

զայն. զօ, «Մի ոք յանմտաց... այդանիցէ զբանիւք մերովք.»
Ընորհ:

«Որ Բաժանիցէ զքն չիւք, անարատւմ կայ.» Կեղոս:
«Փաղափղէր զլոզոսիւ՝ առ ի նմա արծաթ.» Նաւրէս:

«Որ հաւատայ պատժոց մեղաւորացն, և վառաց արգարոցն,
և զվնասառութիւնն՝ ի գործ ածէ, նշխահէ զմեղօք.» Լաճի:

Գիտելի է ևս, զի երբեմն ներգործական բայք ինչ (մանաւանդ բայս առնեճ) վասն յարելոյ՝ ի պէտքս անուանա իբր յանորոշ հայցականս, որովք իբր մի բայ վարին, առնուն զխրնդիր՝ ի պարտական հստովն. զօ, «Եպարհոս արարին զբանիւք հրամանաց իմոց.» Յարթի:

«Մի զանց արատոսք զմերով փրկութեամբս.» Սարգ:
«Ոչ երբէք անփոյն արարեալ զքոյովն խրատու, այլ ինամ ատրեալ հոգացայ ամենայնի.» Խոր:

Աստուծոյ ք:

Բայք որք ասին «Երբորդ կարգի, այսինքն՝ որք ունին զնշանակութիւն առնելոյ կամ ունելոյ ինչ յիմիք՝ ի ներքս, առնուն զլինդիր ներգոյական. զօ, «Գիցոսք զգանձս մեր յերկինս. զի յորժամ երթայցիմք անդ, բացյուք, և ուրախ լիցուք.»
Մծի:

«Մի պահեպետ՝ ի գանձարանիդ զնիւթեալ իմ պարտուցս անօրէնութիւն.» Կար:

«Որ կամու կուրութիւն յինքն կրէ, ոչ երբէք կարէ նա զալ յառողջութիւն.» Յովն. կալ:

«Օսէրն Եստուծոյ ոչ ունի՞ յանձինս.» Յովն:

«Օկոյրն թէպէտև յոսկի համակիցես ոչ ինչ զգայ, և նորօք ոչ ամբարտաւանէ.» Սարգ:

«Օհողին կենդանի՝ ի նմա պատարել.» Լաճի:

Ոմանք ըստ յարմարութեան առնուն զներգոյական. զօ,

«Օայնչափ չարչարանս բերէր՝ ի մարմնի.» Գով. լուս:

«Ի հրահանգս կրթութեան վարժեցին զնասս.» Եղիշէ:

«Պարարեցոսք զանձինս մեր՝ ի զանազան խորտիկս.» Սոյնն:

Սանտն Դ:

Բայց որք ասին իններորդ կարգի, այսինքն՝ որք նշանակեն ըզնեբողործել ինչ ընդ պարագայիւք իւրք, ասնուն զինդիր՝ ի ձեռն նախադրութեան. Դօ, «Մի ընդ ստուերի այսր մթութեան զանձառելիդ լոյս փոխանակեր.» Նարեկացի:

«Տուն ընդ սուն կեծք, և ազարակ ընդ ազարակ խառնեծք.»

Վեցօր:

«Օլիւր կամնն ոչ ճիւղայեայ ընդ կամացն Աստուծոյ.» Սարգ:

«Եթէ ցանկալի է քեզ ընդ նոսա (այսինքն ընդ սուրբս) Բոնել զանձն քոյ, սրբեա զնա ըստ պարզեացն Քրիստոսի.» Սեբեբ:

«Օհոզս կենցաղոյս կոտեծք՝ ի վերայ անձանց.» Լամբ:

«Արծաթէր զատամունան՝ ի վերայ թագաւորին Պաղկայ.» Յովն. կալ:

Բազում բայք ևս ըստ յարմարութեան ասնուն զինդիր՝ ի ձեռն նախադրութեան. Դօ, «Ի վերայ աւազոյ շինուածս յիմարութեան կարոցի.» Նար:

«Եւ զզուռն յգեայ (զովտ) զինի իւր.» Նոնորոյ:

«Իսկ կէսքն... զմահ քան զկեանս ընդրէին.» Նդիլէ:

Այլ զիտելի է, զի զրեթէ ամենայն բայք կարեն ասնուլ զինդիր՝ ի ձեռն նախադրութեան պէտքէս օրինակաւ:

Սանտն Ե:

Անցողական բայք հասարակօրէն զայնպիսի խնդիր բնութեան ասնուն, զորպիսի պահանջն բայքն, յորոց բղխեն. Դօ, «Յեցոսոցոսք զբողոքեալ եկեղեցի մեր՝ ի զաւազանն երկաթի.»

Լամբ:

«Ճանապարհի նձանկցոյ զարգարութիւնն.» Խոսրոլ:

«Խոնարհութիւն զԱստուած՝ ի մարդիկ խոնարհեցոյց, և զմարդիկ՝ ի խոնարհութիւնէ յերկինս Բարձրացոյց.» Սարգ:

«Անհար է զրկողին ողորմութիւն զտանել յԱստուծոյ՝ եթէ զզրկանան՝ ի զրկեալն ոչ դարձոցանէ.» Նոյնն:

«Որպէս անցոյց ընդ ընկերան իւր՝ նոյն անցը անցանեն ընդ նա.»

Մթբ:

«Որ ախտիցն՝ յօժարութեամբ սուեալ անզի... (և) ինամով.»

Լատացանէ յինքեան զխմորն չարութեան... ոչ է. և ոչ ա-
սի սուրբ այնպիսին.» Շնորհ:

Կանոն ԺԷ:

Բայք բարզք և բազազրեալք, թէ ներգործականք, և թէ
չէզորքականք, որոց նշանակութիւնն չիցէ ըստ ամենայնի փո-
փոխեալ, իբր 'ի բազումն զայնպիսի խնդիր բնութեան սու-
նուն՝ զորպիսի պահանջն 'ի պարզ գորն իւրեանց. զժ, «Օւ-
մենայն բարեաց: զախպն և զօրինական փութասջիք յանձինս
ձեր նկարագրել.» Շնորհ:

«Ա երակոչեաց յորդեգրութիւն զախզերս.» Օւտար կախ:

«Չհնազանդեալ աստուածական հրամանին՝ ճարսէրէր 'ի չա-
րիս. և անտի լինէր սկիզբն չարեաց.» Եղնիէ:

«Աս նմա զպատիւ արդարոյն... զև առ յոյս քաղցրագունից՝
'ի բարինն յեռնարկեաց.» Սարգ:

Իսկ որք զայլ խնդիր առնուն վերաբերին 'ի նշանակութիւնս
այնց բայից, զորս եղաք և գննուց եմք յայլ կանոնս:

Այլ վասն բայից, որք բարդին 'ի բառից բանեմ և խօսեմ,
գիտելի է. զև սորա առհասարակ երբեմն իբր ներգործական
վարին, և երբեմն իբր չէզորքական: Յորժամ իբր ներգործա-
կան վարին, հասարակօրէն առնուն զխնդիր բնութեան 'ի հո-
լովն արական. զժ, «Օմարմնոյն յատկութիւնն ոչ խորշի Պօ-
ղոս փոքրաբանել մեզ.» Պ.բ. կախ:

«Յանլուր ականջս ոչ է օղուա ինչ (յ յորդորանս) երկայնա-
բանել. այլ զուր աշխատանք.» Խոտորով:

Իսկ յորժամ իբր չէզորքական վարին, ըստ ինքեան պահան-
ջն զխնդիր 'ի հոլովն պատմական. զժ, «Պատկառեալ զխմօք
համայնից ունօղս՝ զբնաւից աղէրսաբանեմ զմեռելոցն՝ քեզ կեն-
դանեաց.» Նարեի:

«Որ զարախօսեացէ զհօրէ կամ զմօրէ՝ մահու վախճանեսցի.»

Սարգ:

Սանն ԺԷ:

«Երբործական բայքս Չափե՛մ, առնե՛մ, շինե՛մ, ևն, յորժամ յարին յայնպիսի անուանս, որք ունին զնշանակութիւն չափմանց՝ որպէս լայնութեան, երկայնութեան, կանգնոյ, կշռոյ, ևն, առնուն զնոսա իբր երկրորդական խնդիր՝ ի պէսպէս հորովս:

Երբեմն՝ մանաւանդ թէ բազում անգամ, յուղղականն. Գօ, «Եւ չափեաց զերկայնութիւն նորա ի կանգուն և զլայնութիւնն ի կանգուն.» Եղէի:

«Երայ բարձրութիւն պարսպին հ կանգուն.» Յորդի:

«Եւ շինեաց ի կանգուն... զմի կողմանոցն.» Թագ:

«Եւ քեզ... հիրիկ՝ հինգ հարիւր սիկո.» Ելեց:

Երբեմն՝ ի բացառականն. Գօ, «Եւ չափեաց զորմ տաճարին ի վեց կանգնոյ, և զլայնութիւն կողման տանն ի չորից կանգնոց.» Եղէի:

«Ի տասն կանգնոյ զերկայնութիւն միոյ սիւնակին առնեցես և ի միջէ կանգնոյ և ի կիսոյ զթանձրութիւն և զլայնութիւն միոյ սիւնակին.» Ելեց:

«Եւ նեցուկք ի ներքոյ նորա՝ շուրջանակի պարեմն զնա ի տասն կանգնոյ.» Գ. Թագ:

Երբեմն ի գործիականն. Գօ, «Եւ չափեաց հազար չափովն զուղղն.» Եղէի:

«Եւ... իւղ ձիթենեաց հիմենեաւ միով.» Ելեց:

«Եւ գողեալք երեսուն և երեք կանգնովք պարեմն զնա շուրջանակի.» Թ. Թագ:

Երբեմն յուղղականն և ի նախդրիւ տրականն միանգամայն. Գօ, «Եւ չափեաց զսրահն յերկայնութիւն ձ կանգուն, և ի լայնութիւն ձ կանգուն.» Եղէի:

«Եւ զկամար սեանցն արայ յիսուն կանգուն յերկայնութիւն, և երեսուն ի լայնութիւն.» Գ. Թագ:

«Շինեաց խրճիթ ի լայնութիւն ոսնաչափս չորս, և յերկայնութիւն ոսնաչափս ութ.» Վարդ հարց:

Երբեմն ի գործիականն և ի նախդրիւ տրականն միանգամայն. Գօ, «Երայցն զնա կանգնաւ յերկայնութիւն, և կանգնաւ ի լայնութիւն.» Ելեց:

«Արտոյն» զնա չորեքանկիւնի՝ թզաւ յերկայնութիւն, և թզաւ 'ի լայնութիւն.» «Արյն»:

«Չորեքիւսի և կրկին գործեաց զտախտակն թզաւ յերկայնութիւն, և թզաւ 'ի լայնութիւն.» «Արյն»:

Սանն ժգ:

«Արգործական բայքս Աճառեմ, գնեմ, լարյեմ, 'ի լարյութեմ, սակ արկանեմ, ևն, և որք յարին յանուանս զնոց, առնուն զինդիր 'ի սեռական հօլովն՝ իբր զերկրորդական. զո, Աճառեցն զՅովսէփ խամայեւացոցն քսան դահեկանի.» Նան:

«Գնեաց զնա իննսուն դահեկանի.» Աարք հարց:

«Օ որ լարյեաց հարծաթոյ.» Արքեմ:

«Ոչ դահեկանի միջ սակ արկեր ընդ իս.» Մար:

«Սրացոս զվիճակ անդին... ճ ոչխարի.» Նան:

«Իայց թէ կամիս՝ փողոյ տոնոմ.» Աարք հարց:

Այսպիսի բայք երբեմն փոխանակ սեռականի առնուն զայլ հօլովս, կամ նախադրութեամբս ընդ. զոր օրինակ, «Օ եղբայր իւրեանց լաճառեցն՝ ընդ ի դահեկանին.» Յետոս որդի: «Եւ լարյեաց նորք (այսինքն՝ հարծաթովք) Աբիմեւէք արս սրիկայս և զարհուրեցուցիչս.» Գար:

«Արի վարձս մշակացն առուրն դահեկան.» Մար:

«Տոգանեաց զնա հարիւր լիար ոսկոյ.» Ոսկեք:

«Սրացոյ ես զնոսս 'ի զնոց արծաթոյ.» Յովն. կախ:

Իսկ բայքս հարկանել և զարկանել կամ զարկոցանել՝ իբր 'ի բազումս առնուն զնախորիւ սեռական իբրև զինդիր յարմարական. զո, «Օ մանկունս ծնեալ մեզ 'ի քաղդէացոց սերմանէն՝ զվիմի հարցոս.» Ամբ:

«Յետս յետս տարեալ՝ զարկոյ զգեանի.» Խոսորդ:

ԳՎՈՒԽ Ի.

Յազատո ինդրոյ կրտսրական Բայեց:

Արաւորական բայք առնուն զինդիր սեռի 'ի հօլովն բացառական. զո, «Յազատեաց ողորմութիւն յարգարութենէ.»

Լաճք. ասրեն : Ուր կրաւորական բայս յաղթեցաւ առեալ է ինդիր սեռի զբացառական հոլովդ յարդարութենէ . իսկ ողործութիւնն է անուն բայիս յաղթեցաւ :

Ըստ այսմ և հասարակ բայք՝ յորժամ կրաւորականաբար վարին, առնուն զինդիր սեռի 'ի բացառական հոլովն . և Դ, Պեարոս՝ վէմ դասակարգաւ յաստուածեղէն բերանոյն .» Մաճք-ըն վերջանող ճար գալարեան :

Բայց գիտելի է, զի բազում անգամ կրաւորական բայք, ևս և հասարակք, զօրութեամբ ունին զինդիր սեռին . և Դ, « Զանապաղ յաղթ, և ոչ երբէք խրատիւ .» Նարեկ :

Երբեմն ևս կրաւորական բայք իբր չէզոքական վարելով՝ ոչ պահանջն զինդիր սեռի . և Դ, « Զաւատով հասարակ սէրն ճշմարիտ .» ՄԺԲ :

Գիտելի է գարձեալ, զի կրաւորական բայք երբեմն փոխանակ բացառականի զայնպիսի ինդիր առնուն, որ ըստ իմիք համարի նոցա այն իբր ինդիր սեռի և այս յաւեա 'ի գործիական հոլովն . և Դ, « Զարն բարեան յաղթի, և ոչ չարեան .» փոխանակ ասելոյ, 'ի բարեոյն՝ և ոչ 'ի չարէն .» Լաճք :

« Ելաւակեցաւ անմեղութեամբն Վրիստոսի պարտականն մեղաց աշխարհի .» փոխանակ ասելոյ, յանմեղութենէն Վրիստոսի . Լաճք :

« Ի ինք իսղծիս խոցորիւ, և բոցով շնչոյս ձեռեցիւ .» փոխանակ ասելոյ, 'ի ինքմանէ իսղծիս, ևն . Նար :

Իսկ թէ զորպիսի ինդիր բնութեան առնուն կրաւորական բայք, ոչ է հարկ գրել ինչ . զի զայնպիսի առնուն՝ զորպիսի պահանջն ներգործականք իւրեանց . և այն 'ի վարիլ իւրեանց իբր չէզոքական . և Դ, « Լոյս ոչ փոխի 'ի խաւար, այլ զխաւարն լուսաւորէ .» Յաճախ :

« Լո ազատին թռչարան յանկարկաան լի ծուէնս պարտաւեցաւ .»

Նարեկ :

« Լոս Ժանոյցեալ եմ ինձ, և ոչ անձանօթ յինէն .» Շնորհ :

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

Յաղագս խնդրոյ զԷդոսական բայեց:

Չէզոքական բայք թէ ներդործակելուք և թէ կրաւորակելուք ոչ առնուն խնդիր սեռի. զի ՚ի սեռէ իւրեանց ոչ նշանակին զներդործել զործողին յենթակայն, այլ զենթակայիւ. վասն որոյ միայն ըստ նշանակելոյ բնութեան իւրեանց առնուն խնդիր ՚ի պէսպէս հօրվա: Աւ որպէս ասացաք զներդործականաց, սոյնպէս և սոքա չորեքկիին առնուն զայնպիսի խնդիր:

Մասն ըստ ինքեան, որ և ասի Բռն խնդիր. այսինքն այնպիսի՝ զոր բնութիւն բային ՚ի նշանակութենէ իւրմէ նախ պահանջէ. որպէս բայս Գամ ՚ի նշանակութենէ իւրմէ նախ պահանջէ զնախդրիւ արական. Դօ, «Ար առնէ զմտարուութիւն գայ առ լոյսն.» Երկ:

Երկրորդ՝ յարձարական. այսինքն զայնպիսի՝ որ զնի ՚ի տեղի բուն խնդրոյ՝ յայլ հօրով քան զոր բնութիւն բային ըստ ինքեան պահանջէ. որպէս թէ Գամ բայն փոխանակ առնելոյ զնախդրիւ արական՝ առնուցու զպարտական. Դօ, «Միշտ զերկրաւ Գամ.» Խոսք: **Վամ հանդերձ նախադրութեամբ. Դօ, Յանկարծակի գայեցի ՚ի վերայ նորա մահ.»** Երկ:

Երրորդ՝ երկրորդական. այսինքն զայնպիսի՝ զոր երկրորդաբար պահանջէ բնութիւն բային. որպէս բայս Գամ երկրորդաբար կարէ առնուլ զբացառական. Դօ, «Պայն առ նա յամենայն կողմանց.» Մարի:

Չորրորդ՝ պարտական. այսինքն զայնպիսի՝ որ ըստ ինքեան ոչ պատշաճի բնութեան բայեց, այլ ըստ պատահման միայն, և կամ ըստ հեռաւոր ինչ պատշաճողութեան. որպէս եթէ Գամ բայն ըստ պատահման առնուցու զխնդիր ՚ի հօրվա զործիական կամ նախադրութեամբ. Դօ, «Գամ անուամբ տեան զօրութեանց.» Խ. Թարի:

«Բազում հիւանդութիւնք վասն մեղաց Գան.» Վերջ:

Իսկ առ ՚ի որոշել թէ չէզոքական բայք յոր հօրվա առնուն զխնդիր բնութեան ըստ ինքեան՝ գիցուք զմեաւսան կանոն հանդերձ օրինակօք ինչ. յորս յարեցուք և զօրինակ խնդրոյ յարմարականաց:

Ամեն Կ:

Չէզոքական բայք ոչ առնուն զննդիր բնութեան ըստ ինքեան յուղղական հոլովն, այլ երկրորդաբար միայն, կամ ըստ պատահանն և կամ ըստ յարմարութեան. և «Օրէնք աստուածային կայցեն Լաֆաֆոր 'ի վերայ ամենայնի.» Եղեղէ:

«Տնդէր (ով արծաթասէր) կուտարիչ և ափահ, ճարանիցէս 'ի գերեզմանն.» Սարգ:

«Այն զի կեղծաւորութիւն է. որպէս 'ի սեւարաննն ռամիկ գորով (որ) Լաֆաֆոր կերպարանն.» Խոյն:

«Ստութիւն է և ճշմարտութիւն յեանայ.» Խոյն:

«Սարսն գարշատ, և զմարմնոյ իրս սիրեցաք, և զկնի մարմնական իրաց ընթացաք.» Խոսարով:

«Լստացեալք ըստ մարմնոյ՝ գարտ շնչաւորս.» Լաֆ:

Ամեն Ե:

Չէզոքական բայք՝ որք ունին զնշանակութիւն հեւեղական կամ հաղորդական, առնուն զվերջահոլով տրական. և «Եղատերունի պատուէրն լքեալ՝ թելաղբութեան օձին հեպեւիմ.»

Սարեի:

«Օտարայեցի անմիան իմաստնոյն.» Արաի:

«Հաստարեցի մահս մեր մահուան արդարոցն.» Եղեղէ:

«Եյս ամենայն չարիք յաջողեցան նմա.» Եղեղէ:

«Արօրիճ գերեզմանի և ոչ հասանեմ.» Յոբ:

«Բերան անխրատից պեղեկանայ չարեաց.» Արաի:

Ոմանք ըստ յարմարութեան առնուն զվերջահոլով տրական. և «Երթունք քահանային գրոշապոյնի զխտութեան.» Սարգ:

«Օանրացի դործ մարդկանն, և այնմ հոգապոյն. և մի հոգապոյն 'ի բանս տարապարտս.» Եղեղէ:

«Ացաք ճայտս իրաւանց, և ոչ էր.» Երայ:

Ամեն Զ:

Չէզոքական բայք որք ունին զնշանակութիւն առ այլ, (այսինքն՝ որք ցուցանեն իբր զբերումն առ իմն), առնուն ըզ-

նախգրիւ տրական . 70 , « Պնաց մարդ 'ի տուն իւր յաւիտեանից . » Ժողով :

« Որ յոսայ 'ի մեծութիւն , կործանեցի . » Առաջ :

« Յանձն չար արուեստ իմաստութեան ոչ ճարցե . » Իմաստ :

« Մարդ հայի յերես , և աստուած հայի 'ի սիրտս . » Թ . Թագ :

« Մի նախնիցես ընդ ճանապարհս անօրինաց . » Առաջ :

« Ոչ այնքան ուրախանան յառեալ մեծութիւնն որքան արարին 'ի պակասեալն . » Սարգ :

Ոմանք ըստ յարձարութեան առնուն զնախգրիւ տրական . 70 , « Ի պատուիրանս քո հոգացայ . » Սողոմոն :

« Մէ քարի 'ի գիրկս , որ ոչ քո իցեն . » Առաջ :

« Որչափ դեգեղեմք առ քեզ , ախորժես . » Խոսարով :

Սանոն 7 :

Չէզոքական բայք որք ունին զնշանակութիւն յայլմէ , առնուն զինգիր բացառական . 70 , « Աշ հուր մեղաց 'ի կողէն Ագամայ հրդեհել զամենայն մարդկային բնութիւնս . Եւ ջուր 'ի կողէն Յիսուսի շնջուցանել զամենայն հրդեհն անօրէնութեան . » Սարգիս :

« Ամբարհաւաճ եալ . . . լքիպեցաւ 'ի փառացն . » Յաճախ :

« Օքրծաք 'ի մախանացն գերութենէ , ապրեցաք 'ի ծառայեցուցիչն ռխակալութենէ . » Լամբ :

« Անմիտքն ոչ 'ի յանդիմանութենէն , այլ 'ի սանջանացն երկնի . » Պետրոս Վրդ :

« Պատրանօք նախաստեղծին Դերկայաք 'ի լուսոյն . » Շար :

« Սնափեացոք 'ի խելադարութենէ . » Սարգ :

Ոմանք ըստ յարձարութեան առնուն զբացառական . 70 , « Հաւատացեալքն ոչինչ երկմտութեամբ Երասհասապէին յառաջին իրատուէ սուրբ վարդապետացն իւրեանց . » Աղեղէ :

« Ի բարեաց գործոց և 'ի հաւատոց հեղգացան . » Լամբ :

« Ի բազում փայտից գոարխանայ հուր . » Առաջ :

Սանոն 8 :

Չէզոքական բայք որք ունին զնշանակութիւն գոհանալոյ կամ տրտնջլոյ , առնուն զինգիր պատմական . և սորա են սա-

կաւ յոյժ. ընդ որս կարէ զասիլ և բայս հոգած. զո, «Գոհացո՞ւ միշտ զառատ ողորմութենէ նորա.» Խոս:

«Ո՞րք արհիւղեն զաստուծոյ. . . թոյլ տայ կրել չարչարանս.»
Շնորհ. Եղի:

«Բընձիւղէն զքէն առ պարսպօքն.» Աղէլ:

«Օ այստիկ զրեւոյժ՝ զանձնէս դատարեալեմ.» Սարգ:

«Ո՞վ, թէ որքան արժե՞հ լինի զնոցանէ Առտուած.» Լամբ:

«Օ փառաց ինչ ոչ հոգային (սուրբ).» Սարգ:

Ոմանք ըստ յարձարո՞ւնեան առնուն զպատմական. զո,

«Օ կատարածէ աշխարհիս ակնարկե.» Գեորգ:

«Յորդէր առաւել բանն զմանէ.» Գեորգ:

«Դու և ժողովուրդ քո գո՞մարեալ եք զաստուծոյ.» Թառոյ:

«Լաւն զաստուած զիտութենէն՝ անհարկն կորուստ.» Ախան:

Սանն Գ:

Զէզորական բայք՝ որք նշանակին զգործողութիւն իւր լինելի, առնուն զինդիր գործիական. զո, «Բոյովքդ վաստակօք պէ՞նեայայ. . . աւագանին զգեստիւ պէրճայայ.» Սար:

«Պարարացան զաշաք արդարութեամբ, և գեղեցիկացան անպատք մարտը կուտութեամբ.» Շար:

«Եւ սակայն ակն նորա ոչ յարէ մեծութեամբ.» Ժողով:

«Օր ըստ օրէ առաքել կենացս նուազին. զի բուսանիմք՝ ի պատանկութեան, ծաղկե՞մք երիտասարդութեամբ, լարչամե՞մք ծերութեամբ, զարանամք մահուամբ.» Լամբ:

«Ճառագայթիւք աղօթից նորա պայծարասնայ.» Արղի:

«Յաւօք վարակեալ եմ.» Յոբ:

Ոմանք ըստ յարձարո՞ւնեան առնուն զգործիական. զո, «Աթէ որդւովդ պարճե՞ս դու, զերի վարին նոքա՞ ի քէն.» Սժբ:

«Մեք զամենայն հաւաստի ուսաք, և աւելակն ևս կորստեան ճանապարհաւ գնամք.» Իգնատ:

«Իսկ որք ատանն զյանդմանութիւն, վարձանեացին անարգանօք.» Առակ:

Այլ զիտելի է, զի որպէս սասցաք զնրգործական բայից, նոյնպէս և շէզորական բայք՝ զրեթէ առ հասարակ կարեն առնուլ զինդիր գործիական:

Վանսն Է:

Չեզոքական բայք՝ որք ունին զնշանակութիւն շուրջ զայլով, առնուն զինդիր պարառական. և սքա են սակալ յոյժ. ի՞նչ, «Անկեալ 'ի վերայ փայլեն՝ զպարմնոցաւ նորա.» Վարդհարց:

«Ոչ պատեցին զինե մատախուղք 'ի ձօնելն զքեզ.» Նարեկ:

«Եւք անմտի զվայրօք յաթին.» Արաի:

«Իսկ այս պատիւ, որ սորայս է գերազանցեաց զամենքումրք.»

Սարգ:

Ոմանք ըստ յարմարութեան առնուն զպարատական. ի՞նչ, «Ծով-ժողին զինե յեախնք.» Յով:

«Խորհուրդք բարեաց գիտապի զքե.» Արաի:

«Սպառնալիք մահու անցին զնորօք.» Աղիլի:

«Նաև զամօթ արհամարհէր, և զերկիւղին 'ի վեր ելանէր.»

Գրեգորի կախ:

Վանսն Ը:

Չեզոքական բայք՝ որք նշանակին զգործողութիւն յսիք կամ ուրեք լինելի, առնուն զինդիր ներդոյական. ի՞նչ, «Ոչ հնայ 'ի սահմանեալ ուխտին որ 'ի մէջ նոցա.» Յով. կախ:

«Ի յոս հասարակի՞ և 'ի միտս ցոյցանի՞.» Նար:

«Եթէ յիս քնակէ, կենդանի եմ ես.» Ոսի:

«Ի սիրտ առատ հանգչի իմաստութիւն.» Արաի:

«Որք 'ի մարգս և 'ի յաղբերակունա և 'ի սուրբ օդս գլխանոցս յոն, սրտուք և քաջահայեացք լինին.» Խորհրդ:

«Ի մշտնջենամուռնէ սաղմոս համակէր.» Յով. կախ:

Ոմանք ըստ յարմարութեան առնուն զներդոյական. ի՞նչ,

«Ուրեմն արդարանայ 'ի բանս իւր առաքեալ.» Լամբ:

«Յանձանձրոյթ աղօթս նահարակէր.» Յով. կախ:

«Որ Բարձրացար 'ի խաչին վասն ազգի մարդկան.» Շար:

Վանսն Թ:

Չեզոքական բայք՝ որոց նշանակութիւն նկատի 'ի պարագայս իրիք, առնուն զինդիր 'ի ձեռն նախադրութեանց. ի՞նչ, «Յոր-

ժամ բռնութեամբ կոտորեցրեալ ընդ աշխարհիս, աշխարհս 'ի բաց քանդի և մեր 'ի պատահասէ չապրիմք.» Եղիշէ:

«Խաղայր ընդ Խասհակայ որդւոյ իւրում.» Ծանկ:

«Երթ նախ հաղթեաց ընդ եղբօր քում, և ապա եկեալ մատուցիւր զպատարագն քո.» Մար:

«Հեծեծեցրեալ 'ի վերայ վիրալից հոգւոց.» Սարգ:

«Թագաւորէ 'ի վերայ Պարթևաց Երշակ քաջ.» Խոր:

«Հովանապէ աջ քո տէր 'ի վերայ ստեղծուածոց քոց.» Շար:

Բազումք ևս ըստ յարմարութեան առնուն զինդիր նախադրութեամբ. զօ, «Յաւէտ մերջեցաւ 'ի վերայ իմ արքայութիւնն աստուծոյ.» Նար:

«Օ իջանէի ևս զինի տկարութեան նորա.» Սար և հար:

«Տեղապան զհետ երանաւէտ ձայնին.» Շար:

Սահման Ժ:

Բայք չէզոքականք, կամ որք իբր չէզոքական վարին, յորժամ յարին յանուանս աւուրց և ժամանակաց, առնուն զնոսին ինդիր փոխանակ ներգոյականի 'ի հայցական, կամ երկրորդական. զօ, «Ի հազորդութենէն զամ մի ողջոյն, և զևս բազումքս հրաժարելն.» Լաճ: Ուր հայցական հօրովքս զամ մի ողջոյն և զևս քաղցածս՝ են պատահական ինդիր՝ չէզոքական բայիս հրաժարելն: Ըստ այսմ է տեսանել և 'ի յաջորդ օրինակսդ:

«Սասարկանայր գործ պատե ըստ իմն դառնութեան զերկուս ամս.»

Եղիշէ:

«Շրջեցաւ յաշխարհի կատարիչն ամենայնի զամս Ը.» Շար:

«Սարեցան հաղթեցան զգլխէն ամենայն.» Եղիշէ:

«Դու ևս որ բաւես ընձեռել սիրտ այլ, և ճանապարհ մի՛ երկնէլ 'ի քէն զբովանդակ կենացն սահման.» Նար:

Որպէս զչէզոքականաց ասացաք, սոյնպէս իմա և զներգործականաց և զկրաւորականաց, ևս և զէականաց. զի սքա ևս 'ի յարիլն յայսպիսի անուանս՝ առնուն զնոսին 'ի հայցական հօրովքս. զօ, «Աեցցէ անձն իմ, օրհնեացէ զքեզ զամենայն աւուրս կենաց իմոց.» Շար:

«Պատուէր հրամանի տուեալ աշխարհին՝ զողջոյն ամիսն քաղց-պահօք և աղօթիւք ասնէլ ինդրուած առ նձ.» Եղիշէ:

«Եւ Տէր Աստուած մերժեաց զքուն յարքայէ զգիշերն զայն.»
Եւնէր :

«Փակեցան երկինք զերիս ամս և զվեց ամիս.» Ղ Դ-ի :

«Պահանախաիք լինէին զինն ամ և զվեց ամիս.» Եղեղէ :

Այսպիսի խնդիրք բազում անգամ առանց զայլ զնին. զո ,

«Եկաց (Յուսիկ) 'ի հայրապետութեան ամս զ.» Յովհ. Կալ :

«Առուեցան արարի մի ընդ Աղուանից արքային.» Եղեղէ :

«Տխտս Ինն ամիս պաշարեաց զԵրուսաղէմ.» Օստար. Կալ :

«Եւ եղին 'ի տապանին ժէ ամիս և Ժ. օր.» ՄժԲ :

Այլ քանզի այսպիսի խնդիրք ունին զգորութիւն ներգոյականի, բազում անգամ 'ի ներգոյական հոլովն զնին. զո , «Յա-
արս Կարստան երևել նոցա.» Պարթ :

«Յայսմ գիշերէ զողիւ 'ի քէն 'ի բաց պահանջիցն.» Ղ Դ-ի :

«Յինեբրոք ժաման ես զհոգի իւր 'ի ձեռս հօր.» ՄժԲ :

«Յամուանն զրրորդի եկին հասին յաշխարհն Հայոց.» Եղեղէ :

Պիտեղի է ևս, զի այսպիսի խնդիրք երբեմն զնին նաև
յայլ հոլով մանաւանդ 'ի պարսպականն. զո , «Ար անձաշակ
լինելով զբազմաժամանակեաց արարքս յօժարութեամբ բարձր
զկարիս մարմնոյ.» Շար :

«Օրնն ժաման զօջեաց Յիտուս 'ի ձայն մեծ.» Մար :

«Օ հասարակ գիշերս ևս մալից 'ի մեջ Եկգիպտոսի.» Եղ :

«Եւ այնպէս կայր մեծ ժամս յանհնարին պրկոցն.» Եղեղէ :

Կանոն ժն :

Բայք չէզոքականք՝ ևս և կրաւորականք, յորժամ յարին
յայնպիսի անուանս՝ որք են արմատք նոցա կամ ածանցեալք
յարմատոյ նոցին, իբր 'ի բազումս առնուն զնոսին 'ի հայցական
հոլովն փոխանակ զօրժիականի. զո , «Եթէ կամիս՝ ո՞վ մարդ,
մեծանալ զանկշռելի մեծութիւնն, ևս ցուցանեմ զօրինակն.»

Սարգ :

«Օ նոյն նահատակութիւն նահապարհեաց և աշխարհս Հայոց.»

Եղեղէ :

Ըստ այսմ լինի և 'ի յարաբերականս արմատոյ բայից, զո ,
«Ընկալցին զանարգանս իւրեանց մոլորութեամբն զոր մոլորե-
ցան.» Եղէի :

ԳՂՈՒՍ ԻԻ.

Յաղագս խնդրատու-թեան դիմադրել Բայել :

Ս ան խնդրատու-թեան սոցա պարտ է գիտել, զե այն բայք՝ որք ասին ըստ պատահման դիմադրելի՝ որպէս լուսանայ, միտանայ, յանախել, հասանել, պարտակել, յիւնել, և այլն, ևս և այն բայք որք ասին ըստ պատշաճի դիմադրելի՝ որպէս մարմնի, լուսի, կարծի, ցաւի. ևն, առնուն զխնդիր՝ ի վերջահարով արականն, ընդ նմին երբեմն և զայլ խնդիր. զօ, «Աւ լուսանայանցա՛ ի քերբրոն.» Է. Թագ :

«Տասանել քեզ դարձեալ մարգարէանալ.» Յայտ :

«Ոչ որ արկանէ ձեռն զմաճով, և հայիցի յետս՝ եթէ յաջողեալ իցէ արքայութեան աստուծոյ.» Գ. Կ. :

«Խաւարելոցն մտօք և զրկելոցն՝ ի ճշմարտութենէ գառն լուսի աստուածային օրինագրութիւն.» Խոսորդ :

«Չարչարի, և անչարչարելի կարծի ինքեան.» Ե. Կորն. Իցի :

Սոյնպէս և այն բայք, որք ասին բացարձակ կամ ըստ ինքեան դիմադրելի. որպէս վայել է, պարտ է. ևն, առնուն ըզվերջահարով արական. զօ, «Վայել է ծառայիցն աստուծոյ միշտ օրհնել զնա.» Խոսորդ : Ուր ծառայիցն աստուծոյ՝ է արքական խնդիր բայիս վայել է. իսկ աներեւոյթ բայս մեզոյ օրհնել է անուն բայի : Ըստ այսմ՝ է և՛ ի սոսին :

«Երբեք է եպիսկոպոսին հպարտութեամբ և զուողութեամբ լինել առ հնազանդեալ ժողովուրդսն.» Ե. Կորն. Է :

Վ «Իմաստասիրին պարտ է արժան է ազատամիտ լինել ի նախանձուէ.» Սարգ :

Եյսպիսի բայք երբեմն առանց խնդրոյ զնին. զօ, «Աւ զննչ արդեօք պարտ է յառակէս ուսանել.» Իգնատ :

Վ «Բարի է ուսուցանել... յորժամ նախ ինքն առնիցէ՝ զոր ինչ այլոց ուսուցանել.» Վարդ հարց :

«Երբեք է պարծել յիմաստս մարմնոյ.» Կարելի :

ԳՂՈՒԽ ԻԳ.

Յաղագս Խնդրարարութեան Լսական Բայեց:

Լսական բայք հասարակօրէն առնուն զինդիր յուղղական հօլովն. Դօ, «Այդին փշաբեր՝ փշալեց եղև.» ՄժԲ:

Ուր փշալեցն է ուղղական խնդիր էական բայիս եղև. իսկ այգին փշաբեր՝ է անուն բայի: Բստ այսմ են և սորին:

«Աս է՞ որթն ճշմարիտ, և հայր իմ մշակ է.» Յովհ:

«Բարք մարդկան հակառակասէր է.» ԼաճԲ:

«Ոչ է պատմութիւն ճշմարիտ առանց ժամանակադրութեան.»

Խորէն:

Այլ աստ պարտ է՝ ի միտս առնուլ բարուք, զի եթէ էական բայք՝ իցեն յոգնակի, ուղղական խնդիրն բազում անգամ դնի եղակի. Դօ, «Ղուք է+ աչ երկրի.» Մասր:

«Որոց առաջնորդութեանն հայրենի դաստիարակութեամբ որդէկեց լինի՞.» Գրեգորէն:

«Տաճար էի+ հողւոյն սրբոց, արդ զհարան զիւանց լինեցի+.»

Եղեի:

Այսպիսի ուղղական խնդիրք՝ ուրեք ուրեք դնին ևս և՛ ի նախորդիւ արականն իբր յարմարական խնդիր. Դօ, «Աս եղեց ձեզ ՚ի հայր, և դուք եղեջի+ ինձ յուստերս և՛ ի դատերս.» փոխանակ ասելոյ, ես եղեց ձեզ հայր, և դուք եղեջիք ինձ ուստերք և դատերք. Է. Կրք:

Գիտելի է, զի էական բայք յորժամ յարին յայնպիսի անուանա՞ որք ունին զնշանակութիւն ժամանակաց, չափուց և զնոց, առնուն զնոսին խնդիր ՚ի սեռական հօլովն. Դօ, «Այ էր ամաց վեցհարիւրոց, և ջոհեղեղ ջուրցն եղև ՚ի վերայ երկրի.» Օննորոց:

«Աւ էր լայնութիւն նորա երկից կանգնոց.» Ի Վարս՝ Նեկու:

Այսպիսի սեռական հօլովք անուանց ժամանակաց երբեմն յառքական բայս ևս յարին՝ իբր պատահական խնդիր նոցա. այլ այս ՚ի սակաւս. Դօ, «Աւ լախճանեցաւ Յովսէփ ամաց հարիւր և տասանց.» Օնն:

Պատեղի է ևս, զի անուանք չափուց և կշռոց յայլ հորովս ևս լինին խնդիր էական բայից:

Երբեմն յուղղականն. 40, «Եւ երկայնութիւն նորա (էր) իննսուն կանգուն.» Եղէի:

«Բսան դանկ լեցի երկգրամեանն.» 41. Երբ:

«Եւ կշեռ զբահից նորա (էր) հինգ հազար սիկղ պղնձոյ և երկաթոյ.» 42. Թագ:

Երբեմն ևս յուղղականն և 'ի տրականն միանգամայն.» 43, «Եւ գրան սրահին վարազոյբք (եղիցեն) քսան կանգուն 'ի բարձրութիւն.» Եղից:

«Եւ եղև (չափն) ըստ չափոյ գրան, որ հայէր ընդ արևելս, յիսուն կանգուն յերկայնութիւն, և քսան և հինգ կանգուն 'ի լայնութիւն.» Եղից:

Իսկ երբեմն 'ի բացառականն. 44, «Ի քառասուն կանգնոյ էր տունն.» 45. Թագ:

«Ի քսան և հինգ սիկղէ եղիցի ձեզ մնաս մի.» Եղից:

Երբեմն ևս 'ի զործիականն. 46, «Եւ թանձրութիւն ծովուն (էր) թզաւ.» 47. Սնայ:

«Ոչ վայրապար զնէ զչափ ճանապարհին՝ երկայնութիւն հարիւր վաթսուն տապարիզաւ լեալ.» Իգնայ:

Իսկ վասն այլոց խնդրոց էական բայից ոչ է հնար որոշակի կանոն դնել. զի ըստ պահանջման բանին և ըստ զօրութեան անուանցն՝ յորս յարին՝ առնուն զխնդիր 'ի զանազան հորովս՝ բազում անգամ իբր երկրորդականն. 48, «Եւ վասն կատաղիս ընդգէմ բնութեանդ ով մարդ. ոչ նորին բնութեան է ընկերն, որում զայրանաս.» Սարգ:

«Տէր ինքնին եղիցի մեզ լոյս մշանջնական.» 304. Ե՛մ:

«Բազմապատիկ են առ այս սրբոցն բանք.» Իգն:

«Պատերազմաց սիկղն յազահութենէ մարդկան եղև.» Եղնակ:

«Եհաւասիկ բանքս ամենայն 'ի կարգի զճմարիտ օծելոյն է.»

Սարգ. 304:

«Եւ եղիցի հանգիստ նորա պատուով.» Երայ:

«Ենկանիցիս դու, և ամենեքին՝ որ գբե իցեն.» Եղից:

«Բայց ոգիբ արդարոց 'ի ձեռին Աստուծոյ են.» Իմաստ:

«Ոչ կարեն հօտք առանց հովուաց լինել.» Խոր:

«Ես արարիչ ձեր՝ մարդ եղի վասն ձեր.» Երոր:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Գլխեւէն Ենչ 'ի վերայ խնորոյ Բայնց Է 'ի վերայ նախորդի նոցն:

Ասն ինչ ինչ գիտելիք 'ի վերայ խնդրոյ բայց, զորս պատշաճ դատեցաք կարգել յայս գլուխ առանձինն, առ 'ի սոսլ ըզնոցանէ զորոշ ինչ տեղեկութիւն. վասն որոյ

Գլխտելի է նախ՝ զի բայք բազում անգամ յարելով յանուանս ինչ՝ իբրև մի վարին ընդ նոսա, և առնուն խնդիր հազորդական, այսինքն այնպիսի՝ որ ոչ սոսկ բային համարի, և ոչ լոկ անուանն. այլ՝ երկուցն միանգամայն. և այս՝ թէ՛ 'ի ներգործականս, թէ՛ 'ի չէզոքականս, և թէ՛ յէականս:

Ի ներգործականս. զօ, «Գլխիս արկի կենցազոյս սիրոյ.»
Նար: Ուր վերջահոյով տրական հոլովս սիրոյ կենցազոյս՝ է խընդիր գերիս արկանելոյն:

Ի չէզոքականս. զօ, «Խրատեաց զաստի կենացս զամենայն ինչ՝ 'ի բաց ընկենուլ, և անախ կենացն միայն պատկառ կալ.»
Իֆնար: Ուր վերջահոյով տրական հոլովս անախ կենացն՝ է խընդիր պարհառ հալոյն:

Յէականս. զօ, «Ացորդ լեր հեղութեամբ տաժանաւորս տկարութեան.»
Նար: Ուր վերջահոյով տրական հոլովս աստի յարարութեան՝ է խնդիր կոյրք լինելոյն. իսկ հեղութեամբն է երկրորդական խնդիր նորին:

Գլխտելի է երկրորդ, զի յորժամ բազում բայք գան 'ի միասին, խնդիրն մտազուրնին հետեի. զօ, «Նեղեւալ անձինք օրհնեն և գոհանան զԱստուծոյ՝ զերծեալքն 'ի վտանդից.»
Իֆնար: Ուր խնդիր բային՝ այսինքն, պատմական հոլովդ զԱստուծոյ՝ եղեալ է ըստ բնութեան այնք բայի՝ որ մտ է նմա, այն է՝ բայս գոհանան. և ոչ այնք՝ որ հետի է՝ 'ի նմանէ, այն է՝ բայս օրհնեն: Ըստ այսմ է և 'ի սոսին:

«Հայեցաւ և ետես զինքն լի տկարութեամբ.» Արդիչ:

«Խորհուրդ արարեալ... հարցին և քննեցին և 'ի վերայ հասին մտացն անշարժութեան.» Նոյն:

«Իսկ զհակառակ բարեոյն զչարն՝ այսինքն, զստանայ, և զորս

'ի նմանէ սերմանեալ զմեզս՝ ատել և 'ի բաց դառնալ.»

Շնորհ:

Բայց երբեմն՝ այլ սակաւ ուրիք, հեռագոյն բային հետևի խնդիրն. զօ, «Առին զնացին զնա.» Ղ 11:

Ուր հայցական հոլովս զնա՝ ոչ է լեալ խնդիր այնր բայի որ մտ է նմա, այսինքն է՝ գնացին, այլ այնմ՝ որ հեռի է 'ի նմանէ, ք է՝ արի. որպէս թէ ասէր՝ առին զնա և զնացին:

Գիտելի է երրորդ, զի յորժամ բազում բառք նախդրելնին խնդիր բայի, նախդիրն գնի 'ի վերայ ամենայն խնդրոյ. զօ, «Անդ տեսանէր զերկիրն աւետեաց, զաշխարհն կենդանեաց, զլեռն սրբութեան.» Խորէի:

«Պահեա 'ի տեղոջ հանգստեան մեռօրինակ այսր դադարման յաներևոյթ մտածութեանց, 'ի մասնաւոր սխալութեանց, 'ի մեծագոյն գայթակղութեանց, 'ի փոքրագոյն սանառութեանց, 'ի խարերայ չար ձանձրութեանց.» Նար:

«Տրգաս արքայ շայոց մեծաց՝ ար մեծամեծս և ար իշխանս և ար նախարարս և ար գործակալս և ար այլ մարդիկ, որ ընդ իմով իշխանութեամբ էք՝ յաւանս և 'ի շէնս, 'ի զիւզս և յագարակս... ողջոյն.» Ագալ:

Գիտելի է չորրորդ, զի եթէ խնդիր բային ևս ունիցի ըզխնդիր՝ եզեալ նախ քան զինքն, և կամ զայլ ինչ բառ, նախդիրն հասարակօրէն գնի 'ի վերայ նորին, այսինքն՝ 'ի վերայ խնդրոյ խնդրոյն. զօ, «Պարծեցուցանես 'ի պայծառութիւն քումդ տեսակի զքեւ պանծացեալն.» այսինքն՝ զպանծացեալն քեւ. Նար:

«Որ բանիւ միայն ունի զառ 'ի Աստուած խոստովանութիւն, այլ ոչ գործով, այնպիսոյն հաւատն մեռեալ է.» այսինքն՝ որ բանիւ միայն ունի զխոստովանութիւն առ Աստուած ևն, այնպիսոյն հաւատն մեռեալ է. Շնորհալի:

«Տարածեալ զանձն իմ առաջի զ'ի մահ գլորմանն ցուցից կերպարան.» այսինքն՝ ցուցից զկերպարան գլորմանն 'ի մահ. Նար:

«Առողջս ոչ զորս յողջութեան ևն, այլ զբիւր ախտիք հիւանդացեալս ասից.» այսինքն՝ զհիւանդացեալս բիւր ախտիք. Շնորհալի 'ի Ռոզլիան:

«Այն զի զոր ըստ նախայօժար կամաց ատեցաք զհոգեւորն խա-

զազութիւն զրկեաց Աստուած և 'ի մարմնով զնոյն ունեւ լոյն.» այսինքն 'ի ունեւ լոյն զնոյն մարմնով. 1. ամբ:

«Եթէ ամբարես զառանց համարոյ զործոցս իմ չարիս, մեռայց կենդանւոյն.» այսինքն՝ զգործոց իմոց չարիս, որք են առանց համարոյ. Եւսրէլ:

«Պետրոս սէր կարծէր զ'ի վերայ փրկչին մեռանն ըն.» այսինքն՝ զմեռանն ըն 'ի վերայ փրկչին. 1. ամբ:

Իսկ երբեմն զնի 'ի վերայ երկուց կամ բազմաց ևս. 70, «Որք զառ 'ի Վրիստոս զչարչարանս յանձն առեալ համբերեցիք, ով աստուածասէր հայրապետք.» Եւսր:

«Որ զխառակցի հօր հոգւոյդ զտաճարն զառ 'ի քէն հովանացեալն այսօր հանգուցեր 'ի լոյսն անմատոյց.» Եւսր:

«Որ զարարչակիցն հօր զ'ի սկզբանէ զբանն Աստուած յորովայնի քում կրեցեր.» Եւսր:

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

Յազաբա աներևոյն Բայից ըստ լինելոյ նոցա արգելել խնդրոյ:

Որ ինչ ասացաք զբայից, և զլինդրառութեանց նոցին, զայն ամենայն պարտ է իմանալ և զաներևութից, ընդ որս և զդերբայից, ըստ որում են բայք: Իսկ յաղագս լինելոյ սոցա անուն բայի և խնդիր բայի՝ խօսեցաք 'ի Գլ. ԺԳ. 'ի կանոնն Է: Մնայ մեզ այժմ խօսել զսոցանէ՝ ըստ լինելոյ սոցա արգելել խնդրոյ:

Ըրդ սոքա, այսինքն՝ աներևոյթ բայք բազում անգամ 'ի բազում տեղիս ընդ առաջ ելեալ զիմաւոր բայի՝ արգելուն ըզխնդրառութիւն նորա. զի ինքնին լեալ խնդիր բային՝ ինքեանք առնուն զլինդիրն ըստ պահանջելոյ բնութեան իւրեանց. և յայնժամ կոչին արգելել խնդրոյ. 70, «Որ խոսասացար ասլ ըզփահանս արքայութեան երկնից երանելոյն պետրոսի.» Եւսր: Ուր աներևոյթ բայս ասլ ընդ առաջ ելեալ զիմաւոր բայիս խոսասացար՝ լեալ է նմին իբր խնդիր, և արգելեալ է զլինդրառութիւն նորին, և ինքն է առեալ խնդիր սեռ ի զբառդ զխանա արքայութեան երկնից. նաև խնդիր բնութեան, զբառդ երանելոյն Պետրոսի:

Այլ զիտել է նախ, զի արգելիչ խնդրոյ լինին նախ՝ ներգործական աներևոյթք ներգործական բայից . զօ, «Բնութիւնս մեր սիրի ծածկել զմերկութիւն .» Աշխիշ :

Ուր ներգործական աներևոյթ բայս ծածկել է արգելիչ խնդրոյ ներգործական բայիս սիրի . և ինքն է առեալ խնդիր զբառդ զմերկութիւն :

Արկրորդ՝ չհղբականք չհղբականաց . զօ, «Հսկեսցուք ճարանել ընդ նեղ դռուն .» Այսք հարց : Ուր չհղբական աներևոյթս ճարանել է արգելիչ խնդրոյ չհղբական բայիս հակեացոտ . և ինքն առեալ է խնդիր զբառդ ընդ նեղ դռուն :

Արկրորդ՝ ներգործականք չհղբականաց . զօ, «Վու ջանս գործել զբարիս, և մի երկնչիր՝ ի տկարութենէ քումս .» Այսք հարց : Ուր ներգործական աներևոյթս գործել է արգելիչ խնդրոյ չհղբական բայիս ջանս . և ինքն առեալ է խնդիր զբառդ զբարիս :

Չորրորդ՝ չհղբականք ներգործականաց . զօ, «Մովսէս աղաչաց ճարանել՝ ի պարգևական երկիր .» Այսք : Ուր չհղբական աներևոյթս ճարանել է արգելիչ խնդրոյ ներգործական բայիս աղաչաց . և ինքն առեալ է խնդիր զբառդ՝ ի պարգևական երկիր :

Ղիտել է երկրորդ, զի երբեմն աներևոյթ բայն լինի արգելիչ խնդրոյ սեռի միայն, և ոչ խնդրոյ բնութեան . զօ, «Ուստ մեզ առնել զարդարութիւն ճշմարտութեան .» Ժամագիրք : Ուր աներևոյթ բայս առնել արգելեալ է զխնդիր սեռի բայիս ուստ, և ոչ զբնութեանն :

Ղիտել է երրորդ, զի երբեմն արգելիչ խնդրոյն նախադասի զիմաւոր բային . զօ, «Հարանել փութայր զկապ միաբանութեան սիրոյ նոցա .» Յովհ . կախ : Ուր արգելիչ խնդրոյն՝ հարանելն՝ նախադասեալ է բայս փութայր :

Աւ երբեմն ևս՝ խնդիր արգելիչն նախադասի քան զզիմաւոր բայն, որ անկանի՝ ի մէջ արգելիչն և՛ ի մէջ խնդրոյ նորա . զօ, «Օտիեղբս բաւեցին շնորհոյ շնորհոյն սրբոյ .» Իգնատի : Ուր խնդիր սեռի աներևոյթ բայիս շնորհոյն որ է արգելիչ խնդրոյ, եղեալ է նախ քան զզիմաւոր բայս բաւեցին . իսկ խնդիր բնութեանն եղեալ է զկնի . զոր մարթ էր զնեւ այսպէս . բաւեցին շնորհ զտիեղբս շնորհոյն սրբոյ :

Գիտելի է չորրորդ, զի բազում անգամ միոյ բայի լինին բազում արգելիչք խնդրոյ. զո, «Փռութացաւ վաղվազակի զօր ժողովէլ, զունդ հաղծել.» Եղիշ: Ուր երկորքին աներևոյթքս ևս ժողովէլ հաղծել են արգելիչ խնդրոյ բայիս փոխացաւ:

ԳԼՈՒԽ ԻՅ.

Յաղագիտ Գերբայեց:

Գերբայք են աներևոյթ բայք հոլովալք իբր անուն: Սոքա թէպէտ միշտ ունին զզօրութիւն բայի, բայց որովհետև իբր անուն հոլովին՝ գրեթէ ըստ օրինակի գոյականաց վարին: Ուստի և իբր գոյական անուն, 'Նախ' լինին յատկացուցիչ. զո, «Որ ունի ականջս լսելոյ, լուիցէ.» Մաս: Ուր գերբայս լսելոյ է յատկացուցիչ ականջաց:

Երկրորդ՝ լինին բացայայտիչ. զո, «Յերկոսին զօրաւոր է՝ 'ի պարթելի և 'ի քարեգործելի.» Գեորգ: Ուր գերբայքդ 'ի պարթելի և 'ի քարեգործելի լեալ են բացայայտիչ անուանդ յերկոսին:

Երրորդ՝ լինին խնդիր նախադրութեանց. զո, «Մի ուսցուք զգիրս Աստուծոյ վասն հարդալոյ միայն, այլև վասն առնելոյ.» Մծք:

Չորրորդ՝ լինին խնդիր անուանց. զո, «Նւ քանզի ոչ գտայ արժանի պարթելոյ՝ ի փառս ընդ սրբոցն դաս... 'ի կարգն երկրորդ գիմեցից՝ զնմանիսն իմ յիշատակել.» Նաք: Ուր գերբայս պարթելոյ, հանդերձ խնդրով իւրով, (որ է՝ 'ի փառս ընդ սրբոցն դաս), է արական խնդիր անուանս արժանի:

Հինգերորդ՝ լինին խնդիր բայի. երբեմն իբր բուն խնդիր բնութեան. զո, «Լեզուաւ 'ի իրապել փութամք. և յարդեանցն պակասեալ գտանիմք.» Մարգ: Ուր գերբայս 'ի իրապել լեալ է բուն խնդիր փոխալոյն:

Երբեմն ևս՝ մանաւանդ թէ բազում անգամ, լինին խնդիր երկրորդական, և յաւէտ ևս պատահական. զո, «Ի Ռաբա-որել ճշմարտութեանն ընսցէ ամենայն կարծեցուցանող զօրութի.» Գառնիս անյաղն: Ուր գերբայս 'ի Ռաբա-որել է երկրորդական և պատահական խնդիր բայիս լսելոց:

Այլ աստ զխտելի է, զի բազում անդամ 'ի գերադանծ շարադրութիւնս գերբայք 'ի վերջոյ դնին 'ի զործխական հորովն իբր խնդիր առ 'ի չքնազ ընծայեցուցանելոյ զքաննս. զօ, «Այն զի որք բժշկենն (մարմնաւորապէս) զմարմինն և և թբժշկեն, առ հոգւոյն բժշկութիւն շահ և ոչ մի ինչ ցոցանելով.» Սարգ:

Գլխտելի է և ս, զինն բգործական գերբայք և բբեմն 'ի խրութին շարադրութիւնս փոխանակ հայցական հորովն առնուն ըզինդիր (ըստ բայանուանց) 'ի սեռական հորովն. և այն համարի նոցա իբր յասկացուցիչ. զօ, «Ի յոտոնն պահել զաշինն դժբեցի.» Փոխանակ ասելոյ, 'ի պահել զուխանս. 'Ասր: «Որ էից լոռայն արժանի եզեր քառնալոյ 'ի քո զիրկս.» Շար:

ԳՎՈՒԽ ԻԷ.

Ընդունելութիւնք, թող զյանգեալն 'ի լոյ, կրկնակի համաձայնին ընդ միմեանս:

'Նախ' իբր խնդիր. զօ, «Վաստապարտողք զՔրիստոս ոչ խոստովանողաց.» Շար: Ուր ընդունելութիւնս խոստովանողաց է խնդիր ընդունելութեանս քառասորորոյք. իսկ հայցական հորովն զՔրիստոս է խնդիր սեռի խոստովանողաց. որպէս թէ ասէր, գաստապարտողք այնոցիկ' որք զՔրիստոս ոչ խոստովանին:

Երկրորդ' իբր ածական. զօ, «Գրչեալ տրանջող... քառնախտալ աշխատող.» 'Ասր:

Իսկ 'ի յարին յանուանա' բազում օրինակաւ համաձայնին ընդ նոսա: 'Նախ' իբր խնդիր. զօ, «Փառասուրբորոյն զղեցուցիչ, վերջոյնն զբգիչ.» 'Ասր:

Երրորդ' իբր յասկացուցիչ. զօ, «Ձեռն ընդբելոյ գլուրաւ յաղթեսցէ.» Ասր: Բայց ոչ լինին յասկացուցանելի:

Չորրորդ (այլ 'ի սակաւս) իբր բացայայտիչ և բացայայտելի. զօ, «Առ ամենայն լինիջիր խոնարհ' առ սիրելիս և առ ասելիս.» Ուի. էիէս: Ուր ընդունելութիւնքդ առ սիրելիս և առ ասելիս են բացայայտիչ անուանս առ անն: «Չարարունակոյն անպատուեալ զտաճարն և զսեղանն, պատուեցին յա-

տուկ զպարունակեալն.» Յորհ. Իմաստ: Ուր ընդունելու թիւնը զպարտաւորան է բացայայտել 'ի ձեռն բառիցս զբանարն և զսեղանն:

Նինգերորդ՝ իբր ածական, ածական անուանց. այլ այս 'ի սակաւս. զո, «Օհերթեալ վնասակարս պարտուց մահու յամենախնամ աչաց հօրիդ մի մերժեսցես.» Վար:

Սեցերորդ՝ ըստ օրինակի դոյական անուանց՝ առնուն երբեմն զածականս. զո, «Մահանձար խնդրոն՝ յամենայնէ վրիպի.» Իգնատ: Ուր ընդունելու թիւնս խնդրող աւեալ է խնքեան ածական զանունս անհանձար:

Իսկ թէ սորա զխնդ իբր ածական համաձայնին ընդ դոյականաց, և կամ զորպիսի խնդիր առնուն, ասեսցուք 'ի յաջորդ զլուխոյ 'ի մասնաւորի:

ԳԼՈՒԽ ԻԸ.

Յաղագո ընդունելու թիւանց յանգեւոյ 'ի ող:

Սորա միշտ իբր ածական անուն վարին, ունելով ևս զգորութիւն բայիցն՝ յորոց բղխեն, ըստ որոց ևս առնուն զխնդիր: Իսկ թէ զխնդ, յայտ լիցի 'ի յաջորդ կանոնս:

Կանոն Կ:

Ընդունելու թիւնը ներգործականք յանգեալք 'ի ող առնուն զխնդիր սեռի 'ի սեռական կամ 'ի հայցական հօրին ըստ պահանջելոյ վայելչութեան անգլոյն. զո, «Օրոնողն իշոյ արքայ կացուցանէր.» Մագիտ: Ուր բառք իշոյ է խնդիր արոնողին: «Արանի՛ թէ գոնեայ անագան ճանաչէաք, կամ 'ի բժշկութիւն միտէաք. և ոչ խնդրողացն զճշմարտութիւն՝ ընդդէմ զինէաք.» Լամբ: Ուր հայցական հօրին զճշմարտութեան՝ է խնդիր ընդունելութեանս խնդրողաց:

Կանոն Զ:

Ընդունելու թիւնը ներգործականք յանգեալք 'ի ող բաց 'ի խնդրոյ սեռի առնուն երբեմն զխնդիր բնութեան, և զայն կամ

ըստ ինքեան, կամ ըստ յարմարութեան, և կամ իբր երկրորդական, ըստ պահանջելոյ բայիցն՝ յորոց բղխեն յայլ և այլ հորովս :

Յուզղղականն. *ի*օ, «Չքեզ աստուած խոսարձանողայ.» «Կար. Բանյ. հոգ: Ուր բառդ աստուած է ուզղղական խնդիր բնութեան ընդունելութեանս խոսարձանողայ :

Ի վերջահորով տրականն. *ի*օ, «Մարտապարտ մարդարէից զկոնարհիլիք քո յերկնից.» *Շար:* Ուր բառս վերահանելիք է խնդիր սեռի նախապարտելին. իսկ մարտաբէից է տրական խնդիր նորա :

Ի նախգրիւ տրականն. *ի*օ, «Պայծառացո զմանկունս քո յօրհնարանութիւն ծագողին զշող լուսոյ՝ ի քեզ՝ մայր եկեղեցի.» *Շար:* Ուր բառս զշող լուսոյ է խնդիր սեռի ծագողին. իսկ բառք՝ է քեզ է խնդիր բնութեան, և ինքն լեալ է յատկացուցիչ բառիս յօրհնարանութիւն, կամ իբր տրական խնդիր :

Ի բացատրականն. *ի*օ, «Չառ՝ ի յերկնիցն ասեմ իջեալ կենսատուն կերակուր՝ զնորն ուխտ և նորագոյն զմեզ՝ ի մեզացն եղծմանէ.» *Յովհ. Իմաստ:* Ուր զմեզն է խնդիր սեռի ընդունելութեանս նորագոյն. իսկ բառս յեղծմանէ մեզացն է խնդիր բնութեան :

Ի գործիականն. *ի*օ, «Ղուսապայծառ իմաստիւք լոյս եղելոց աշխարհի համաժագող.» *Շար:* Ուր բառք եղելոց է խնդիր սեռի համաժագողին. իսկ բառք լուսապայծառ իմաստիւք է գործիական խնդիր նորա. այլ բառք լոյս է ուզղղական խնդիր ընդունելութեանս եղելոց, սոյնպէս և բառս աշխարհի է տրական խնդիր նորա. որովէս թէ եղեալ էր՝ լուսապայծառ իմաստիւք համաժագող այնոցիկ, որք են լոյս աշխարհի, այս է՝ կրօնաւորաց :

Ի ներգոյականն. *ի*օ, «Բրիտտոսագօր զնուորաց համախրճեող՝ ի հոգեւոր պատերազմին. . . երանելին Քասիլիոս.» *Շար:* Ուր քրիստոսասեր զնուորացն է խնդիր սեռի համախրճեողին. իսկ ի հոգեւոր պատերազմին է ներգոյական խնդիր նորա :

Ի ձեռն նախադրութեան. *ի*օ, «Չարարածս փոխանակ արարչին մեծարողք.» *Յովհ. Իմաստ:* Ուր բառս զարարածս է խնդիր սեռի մեծարողին. իսկ նախադրութիւնս փոխանակ հանդերձ խնդրելով իւրով՝ լեալ է նմա խնդիր բնութեան :

Սանոն Գ:

Ընդունելու թիւնք չէ զօրականք յանգեալք 'ի սղ առհասարակ զայնպիսի խնդիր առնուն, զորպիսի պահանջն բարքն՝ յորոց բղնեն. «Չիք իմ թագաւոր Էլեեցող շնչոյս բաց 'ի քէն Վրիստոս.» Նար:

«Թուեցին և զեղբայրն զայն ընդ Գնացողն յարքունիս.»

Սար+ հարց:

«Յերկիւղէ ինչ ոչ զանգիտող.» Մագիս. առ Պերրոս Կախ:

«Գահացող լինի ջիք զՄատուծոյ.» Սողոս:

«Խոնարհեալ 'ի տես մարմնով ճգնողին.» Շար:

«Խոստովան լեր բարերարին աստուծոյ... զոտիցդ հետոց իբրև զպատուիրանաւն աստուծոյ վազողաց.» Նար:

«Փրկեա զանձինս 'ի փորձանաց 'ի խաւարի շրջող զիւաց.»

Շար:

Սան համաձայնութեան այս գիտի ընդունելութեանց ընդ գոյական անուանց՝ զիտելի է, զի սոքա որովհետև միշտ իբր ածական վարին, ըստ կանոնի ածական անուանց համաձայնին ընդ գոյականաց. և, «Մի լինիր ընկիր առն Բարկացողի, ընդ բարեկամի զայրացողի մի բնակիր. գուցէ ուսանիցիս ճանապարհս նորա.» Նար:

«Հայցեմք 'ի ներող քաղցրութենէ ձեռմէ.» Շար:

«Յօրով անգամ 'ի դատողալն թափէ զինքն թռչնոց.» Պերոս:

Գլուխ ԻԹ.

Յառաջո ընդունելութեանց յանգեալց 'ի եալ:

Նյայպիսի ընդունելութիւնք յորժամ հօրովին միշտ իբր ածական անուն վարին, թէ և ներգործութեամբ չունիցին ըզգոյական ընդ ինքեանս. և, «Վժուարին է յաճախելոցն 'ի սովորութիւն մեզաց՝ ազատիլ.» Նար: Ուր ընդունելութիւնս յաճախելոցն եղեալ է իբր ածական, որոյ գոյականն զօրութեամբ կայ. այսինքն է՝ ճարտար:

Իսկ եթէ առանց հօրովելոյ զիցին, երբեմն իբր բայ վարին և երբեմն իբր անուն: Չորոց զիտելի է, զի եթէ սոքա ներ-

զործականապէս առցին, միշտ իբր զբազմ' բայ 'ի զործ ածին. զո, «Թողէալ զլիտառնան՝ պատճառաւորացն պաշտօն մատուցանելին.» Եղիլի :

Իսկ եթէ կրաւորականապէս առցին, 'ի զործ ածին անխրատի. զի երբեմն իբրև զբայ վարին, զո, «Ապահեալ 'ի բաղմաց 'ի մահ զրաւեցայ.» Եսայ :

Եւ երբեմն՝ մանաւանդ թէ բազում անգամ իբրև ածական անուն. զո, «Ղխորդ սասանեցաւ հասարակեալ... իբր օտարացաւ Ժանոցեալ.» Եսայ :

Իսկ համաձայնութիւն եոցա նկատի ըստ կանոնի համաձայնութեան ածականաց թէ 'ի նախադասին, թէ 'ի յետադասին և թէ անկեալ իցէ 'ի միջե այլ մասն բանի. զո, «Ոչ այլ ինչ այնպէս զքեզ սիրելի ասնէ, աստուծոյ, որպէս ապահանեալ անգամոյն Յիսուսի դարման ասնել և յառողջութիւն ածել.»

Ասարգ :

«Շանս ապահելոյ մի քարինս արձակեցես, լուոյս Լաբաբելոյ մի սաստիկս որոտացես, հողոյս անպարտելոյ մի իբր ամբարհաւաճի ուժգինս մանչեցես.» Եսայ :

«Հանդերձեալ հասցուք բարութեանց.» Ոսկ :

«Ղի եթէ զթագէտսիցես, կամ զծիրանեաց, կամ զոսկեհուն հանդերձից ընդեւոյնեալ մարդարտով, սակայն ոչինչ ասես.»

Ասարգ : Ուր ընդեւոյնեալ յետադաս գոյով ոչ է համաձայնեալ ընդ գոյականի իւրում, որ է բառս հանդերձեց : Ղի այսպիսի ընդունելու թիւնք ուրեք ուրեք 'ի գերապանծ շարդրութիւնն առանց համաձայնութեան ևս յետադասին :

Որպէս զկրաւորական ընդունելութեանց ասացաք, սոյնպէս իմա և զչեզոքականաց. զի և նոքա 'ի զործ ածին անխնդիր : Երբեմն վարին որպէս զբայ, և ունին զգորութիւն գերբայի. զո, «Փութա մի հեղգար, գուցէ դարձեալ կոչացեալ ընդ խաւար գնացես.» Եղիլի :

«Տեղացեալ անձառ լուսոյն վերասլացան 'ի կեանս անմահ.»

Շար :

Իսկ երբեմն՝ և բազում անգամ իբր ածական անուն վարին ըստ կրաւորականաց, և ըստ նոցա համաձայնին. զո, «Մնձրն յաբեալ զխորիսիս և զմեզ արհամարհէ, բայց անձին կոչոյն և գառն իբրև զքաղցր թուի.» Եսայ :

Այս ան խնդրատու թեան այսոցիկ ընդունելու թեանց յանդե-
լոց 'ի եւս՝ ոչինչ պիտոյ է գրել . զի զայնպիսի խնդիր ասնուն՝
զորպիսի պահանջն բայքն, յորոց բղինն թէ կրաւորականք
իցեն և թէ չէ զորքական . զի, « Հայցեցէք զկառավարութիւն ճշ-
մարիտ վկայք սրբոյ երրորդութեանն՝ նեղելոց յանօրինաց բըռ-
նութեանէ . » Եւր : Ուր բացառական հոլովս 'ի քրոն-թեան անօ-
րինաց է խնդիր սեռի կրաւորական ընդունելութեանդ նեղե-
լոցս . իսկ ինքն է տրական խնդիր բայիս հայցեցէք :

« Վաւիթ զյոսացեալսն 'ի Տէր՝ ըրին նմանեցուցանէ . » Գե-
որգ : Ուր 'ի պէրն է ըստ ինքեան խնդիր չէ զորքական ընդու-
նելութեանս զյոսացեալսն :

Եւլ պարտ է գիտել, զի ոմանք 'ի կրաւորական ընդունե-
լութեանց աստի ուրեք ուրեք՝ այլ 'ի սակաւս յոյժ, փոխանակ
բացառականի առնուն զխնդիր 'ի սեռական հոլովս . զի, « Ու-
սուցանեն վարդապետութիւնս զմարդկան պատուելեալս . » փո-
խանակ ասելոյ, զպատուիրեալս 'ի մարդկանէ . Մարկ :

Ըստ այսմ ևս և չէ զորքականք երբեմն փոխանակ բուն խնդ-
րոյ առնուն զսեռական կամ զտրական . զի, « Օրհնուցեալք աշ-
խարհի՛ և որ ինչ աշխարհիս՝ փափկացան առաքինութեան
վարուք . » այսինքն՝ օտարացեալք յաշխարհէ . Եւր . երգ :

Ազրա երբեմն ըստ բաղդատական անուանց ևս առնուն ըզ-
խնդիր . զի, « Հիսանդացեալք 'ի մարդկանէ՛ թէ և 'ի մահաշ-
խատիցին, սակայն առողջութեանն յուսով թեթեանան . »
Յովհ . կալ :

« Գովեալք 'ի վկայս հօրն մեծի համանման . » Եւր :

ԳԼՈՒԽ Լ .

Յաւագո ընդունելութեանց յանդելոց 'ի լի :

Այս ան ընդունելութեաց որք յանդին 'ի լի գիտել է, զի
սրբա իբր ածական վարին . և 'ի յարիլն յանուանս՝ ըստ կա-
նոնի ածական անուանց համաձայնին ընդ նոսա, թէ 'ի նախա-
դասիլն և թէ 'ի յետադասիլն . զի, « Փոխանակ զգալի լուսոյն՝
իմանալի լուսոյն ճառագայթիւք զսրտին խնդրեն լուսաւորել
զայս . » Յովհ . իմաստ :

«Խորհրդեամբ ցուցաւ «Բանկէլոյն» Յակորայ.» Շար:
 «Ըրդարև հօր «Բանկէլոյ» որդիք զարմանալիք առաւել քան զա-
 առաւել (Երխտակէս և Վրթանէս).» Խոր: «Ընծարուելոյն
 հասիք երանութեան.» Շար:

Սան խնդրառութեան սոցա գիտելի է, զի որովհետև սոքա
 յերխտ սեռս վերածին, 'ի չէզոքականս, 'ի կրաւորականս, և
 'ի ներգործականս, ըստ այնց առնուն զինգիր:

Չեզոքանանահաղորդի հասարակօրէն առնուն զինգիր 'ի տը-
 րական հօլովն. զի, «Պէտան բորբոքեցան մեծաւ ցանկութիւն
 տեսանել զհասարիչն ամենեցուն, և զանմեքնեալին հրեշտակաց'
 մարդ 'ի յերկրին երևեալ, և զիւրաւորնեալի մարդկան.»
 Իգնատ: Ուր բառք հրեշտակաց' լեալ է խնդիր չէզոքականս-
 հաղորդ ընդունելութեանս՝ զանմեքնեալին. և անունս մարդկան՝
 լեալ է խնդիր չէզոքականս հաղորդ ընդունելութեանս զիւրա-
 վորնեալի:

Սոքս 'ի բացառականն ևս առնուն զինգիր. զի, «Օտկա-
 տեցայ անկասելի 'ի պատկառելացն դործոց.» Նար: Ուր բա-
 ցառականդ 'ի պատկառելեացն գործոց' լեալ է խնդիր չէզոքա-
 կանս հաղորդ ընդունելութեանս անկասելի:

Սրասորականահաղորդի առնուն զինգիր ըստ սեռի երբեմն
 'ի տրտիանն, զի, «Նրջանկութիւն խոսարովանելի ամենայն եր-
 կրի.» Նար: Մի լար գերի բազմաց ողբայլի.» Նար:

Իսկ երբեմն 'ի բացառականն. զի, «Ընդանելին 'ի համայ-
 նից... պարագրի այսօր.» Նար:

«Սէմ անձանելի 'ի դրանց դժօխտոց.» Նոյնն:

«Ինքեան միայնոյ քննելի օրինակն, և յարարածոց անգեղելի.»

Շարհայլի 'ի դասանութեան:

Սերբործականահաղորդի երբեմն ունելով զգօրութիւն ողբ
 (որպէս ասացաք 'ի մասն թ. գլ. իգ. 'ի վերջն) առնուն ըզ-
 խնդիր 'ի սեռական հօլովն՝ իրր զինգիր սեռի. զի, «Ըստուած
 օգնական իմ, և տէր ընդոսնելի հոգւոյ իմոյ.» այսինքն՝ ընդու-
 նող հոգւոյ իմոյ. Սող:

«Ոչ եղև լեւի ներքին ականջօք տէրունական հրամանին.»
 այսինքն՝ լող զտէրունական հրամանն. Շարհ:

«Որ եղև առաջնորդ ոսնելեացն Յիսուսի.» այսինքն՝ ունողաց,
 այս է ըմբռնողաց զՅիսուսս. Գործ:

Ուրիք ուրիք ևս առնուն զհայցական. 70, «Ատուն զարծաթըն զպարաստեալն 'ի ձեռս Գործեւէաց զգործս կահի տանն տեառն.» այսինքն՝ գործողաց զգործս ևն. 77. Թագ. 67. 11 :

«Յօր լսելոյ քօ զաւետիս՝ խնդրեա լինել մեզ լսելէս՝ զձայն աւետեաց քօ միածնին, եթէ եկայք օրհնեալք հօր իմ.» այսինքն՝ խնդրեա լինել մեզ լսող զձայն աւետեաց միածնի քօ. այս է՝ եկայք օրհնեալք, ևն. 78. Գր :

«Եւ եղիցի իբրև մխսցին ոտք քահանայիցն կրէւէաց զտապանակ ուխտին տեառն ամենայն երկրի՝ 'ի ջուրն յօրդանանու, սրկասեցէ ջուրն.» այսինքն՝ կրողաց զտապանակ ուխտին.»

Յեռն. 7. 13 :

Իսկ վասն ընդունելութեանց որք յանդին 'ի լոյ անս երկրորդ մասին. Գլ. 67 :

ԳՂՈՒԽ ԼԸ.

Յաղագս համայնեանքեան պատասխանոյ ընդ հարցման :

Յօրժամ 'ի բանս պատասխան լինի իմիք հարցման, հարկ է զև պատասխանին համաձայնեցի հարցմանն՝ գոնէ զօրութի :

Եյս համաձայնութիւն՝ Վախ՝ նկատի ըստ հօրովին. 70, (հրց.) «Օջինչ է կաթուղիկէն. (պատասխանի). Տիեզերական. զեամենայն եկեղեցիք ուղղափառաց՝ որ ընդ տիեզերս, մի են... զոր և առաքելական կոչեմք.» Խոսքով :

«Իսկ արդ ո՞վ է Պօղոսն, կամ ո՞վ է Եպրոզան. (պատասխանի).

«Պաշտօնեայք, որովք հաւատացիքն.» 77. Գր :

Ղարձեալ. «Աստուած առջինչ իրա բարկանայ. (պի.) Ընդ մեծատանց անիրաւութիւն, և ընդ աղքատաց հպարտութիւն.» Պատմ. աղէ+ :

«Ո՞ւմ են նման սքա. (պի.) Վման են մանկանց՝ ոչ անմեղաց, այլ յիմարաց.» Իգնատ :

Երկրորդ՝ նկատի ըստ զօրութեան նշանակութեան բառիցն. իբր զև պատասխանին լիցի այնպիսի բառիւ, որ համաձայն գացի զօրութեան հարցմանն, թէ ըստ օրպիտութեան, թէ ըստ տեղւոյն, և թէ ըստ ժամանակին, և այլն. որպէս երևի յօրինակսդ՝ որ զինի :

«Րնթացողայն զհետ Քրիստոսի այսպիսի ճանապարհաւ ուր լինին օթեանք. (պի.) Ոչ 'ի հարկս համապատիւ ծառայից, այլ ուր տէրն է ամենեցուն.» Ենորհ:

Պարծեալ.» Ուստի արդեօք կոչեաց (զմեղ Աճ) (պի.) Ի վհաց, 'ի փողոցաց, 'ի ճանապարհաց և 'ի ցանկոց. (հո.) «Աւ ուր արդեօք կոչեաց. (պի.) «Ի հրեշտակական պատիւ, 'ի սրովբէական սրբաբանութիւն, յաստուածութեանն փառս.»

Սարգ: «Չեմք ապա 'ի խաւարի, չեմք 'ի ստուերս մահու. (հո.) «Այլ վան. (պի.) «Այն զի փոխեցաք 'ի մահուանէ 'ի կեանս. (հո.) «Օ, ի՛նչք և որով օրինակաւ. (պի.) «Օ, ի սիրեմք զեզբարս.» Սարգ: Տես յընդարձակն:

Եւլ աստ գիտելի է, զի բայն որ ներդործութեամբ զնի 'ի հարցման, իբր 'ի բազումս զօրութեամբ գտանի 'ի պատասխանին. որպէս է տեսանել 'ի վերոյ գրեալսք:

Աւ երբեմն ևս փոխանակ այնր բառի՝ որ լինելոց էր բուն պատասխանի հարցմանն, զնի բան ինչ՝ իբր բացայայտիչ զօրութեամբ խմցեալ բառին. զո, «Օ, ի՛նչ է զօր կարգացերն. (պի.) «Օ, մի ասէ ինդրեցի և զտոյն աղաչեմ. (հո.) «Աւ ո՞ր է այն. (պի.) Բնակել ինչ 'ի ասն տեսն, և շուրջ զսեզանով նորա երգել.» Խորոզ:

Գիտելի է ևս, բազում անգամ հարցումն զնի տուանց պատասխանոյ. զո, «Րնդէր մերժեցար 'ի պաղոյն շտորհաց՝ իբր զԱզամ 'ի ծառոյն կենաց.» Նար:

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

Յաղագրս համայն-Ռեան բանի, և պեպոխտ-Ռեան շարադրո-Ռեանից:

Ի համաձայնութենէ մտանց բանի կազմին պէտպէս շարադրութիւնք բանից. ոմանք սակաւբառք, և ոմանք բազմաբառք:

Սակաւբառք կազմին 'ի սակաւ բառից՝ գտնէ յերկոց. այսինքն՝ 'ի բայէ և յանուանէ բային, և 'ի խնդրոյ նորին. զո, «Թորդոմ ծնանի զչայի.» Խոր: Ուր կան երեք բառք. այսինքն՝ անուն բայի, բայ և խնդիր:

Բայց երբեմն մին յերկոց աստի զօրութեամբ զնի. զօր օրի-

նակ, «(Ձմերբեցոյց ծուլութիւնն.) այսինքն՝ թմբկեցոյց զՄողոմոն ծուլութիւնն. Նար: «Բնկալ զտովեալս.» այսինքն՝ զունկալ զտովեալս. Նար: «Ննցեալն անյայտ.» այսինքն՝ անցեալն է անյայտ. Նար:

Իսկ բազմաբառք կազմին՝ ի բազում բառից այլ և այլ կազմնակաւ շարայարեւոյ ընդ միմեանս. այսինքն՝ իբր խնդիր, իբր յատկացուցիչ, իբր բացայայտիչ, իբր ածական, և այլն. որպէս յայտ է ի բազում օրինակաց եզեւոյց ի քերականութեան աստ. և յայտնի ևս յուրոցի ի յաջորդ օրինակաց: Երբ այսպիսի շարադրութիւնք թէ բազմաբառք և թէ սակաւաբառք երբակի կարեն կազմիլ: Պարզ, միջակ և խրթին:

Պարզ շարադրութիւն ասի այն, որ կազմի ի գլխին շարայարութենէ ընտել և սովորական բառից. և է գլխըմբանել ամենեցուն:

Միջակ շարադրութիւն ասի այն, որ կազմի ի վայելուչ շարայարութենէ ընտիր բառից. յորում և գտանին յետ և յառաջութիւնք նոցին, և խնդրատութիւնք անուանց:

Խրթին շարադրութիւն ասի այն, որ կազմի ի մանուածոյ շարայարութենէ ընտիր կամ մթին բառից, զոր խմասանոց միայն է խմանալ. ասի յընդարձակն:

Օրինակ պարզ շարադրութեան:

«Չմն իմաստասէր՝ ի հացիկերայթ կոչեցին և նա իբրև «մուտ ի տուն՝ և բազմեցաւ, նայեցեալ ի վեր և ի վայր և «ի չորեսին կողմունս տանն՝ և տես զանազան գունովք զարդարեալ, և ազգի ազգի երանօք պայծառացեալ. սպա լցեալ «ղբերանն խխով և թուք յերեսս տանուտանն: Աւ իբրև հարցեալ կղև, թէ ընդէր արարեր զայդ, պատասխանի ետ և «ասէ, և զինչ վնաս աղարի. զոր քուք պատուեալ էիք՝ և ես «ոչ պատուեցի: Վայեցայ յամենայն տունս, և ասի զարդարեալ և պատուեալ ամենայնիւ, և ոչ կարացի թքանել. իսկ «ղերեսս տանուտանն ասի անպատիւ, զի ոչ էր զարդարեալ առաքինութեամբ զներքին մարդն. վասն որոյ և անդ «թքի. Աւ արդ՝ և թէ այսօր իկ արտաքինք, որ զճշմարիտ ասա «տուածածանօթութիւն ոչ գիտէին, այսպիսի իմն նախանձու.

«նէին բարեաց զործոց՝ և ստաբիլնասէր վարուց, ապա ո՞րչափ
«ևս առաւել մեզ պարտ է բազում զգուշութիւն և փոյթ
«ունենլ յառաքինութիւնս. որք մեծագոյն շնորհաց արժանա-
«ցաք գալստեամբն Վրիստոսի, և պատուական խաչն փրկա-
«գործութեամբն.» Մէկն-իւն ժամանակագրոց :

Գարձեալ. «Աքաւն գողնոց զօտար ձուս, և թխեալ
«ձայն հանէ. իսկ ձագըն իբրև լսն զձայն նորա և զձայն մօրն
«իւրեանց որ ծնաւն զնոսա, թռուցեալ զնան յերամն իւր-
«եանց : Սոյնպէս և բանասրկուն՝ ի ձեռն մեղաց գողացաւ և
«հեռացոյց յարարէն զազգս մարդկան. իսկ նորա իբրև լուսն
«զձայն մարմնացելոյ բանին, գնացին զհեա նորա.» Չարար. կաթ :

Օրինակ միակ շարադրութեան :

«Քաջն վարդան և ամենայն զօրքն որ ընդ նմա էին, իբ-
«րև տեսին զբազմութիւն պատրաստութեան զնոյն հիթա-
«նոսաց, հայեցան և յիւրեանց սակաւութիւնն. թէպէտ և
«կարի յոյժ նուազունք էին քան զնոսա, ոչ ինչ զանգիտեցին
«առ՝ ի յոյժ բազմութենէն. այլ առ հասարակ միաբան համ-
«բարձին յերկինս զձայնս իւրեանց, ազազակէին և ասէին. դա-
«տեա տէր զայնոսիկ, և այլն... : Աւ զայս ասելով խումբ ա-
«բարեալ յարձակէին, և զաջ թեն բեկեալ զձախոյ կողմամբն
«արկանէին. և սրոյ ճարակ զամենեսեան տային, և ընդ երեսս
«դաշտին փախտասկան առնէին... : Յայնմ տեղոջ գետակն
«ի վեր ամբառնայր Արշաւիր արշարունի, գոչէր առ իւծա-
«բար և յարձակէր վարազաբար. հարկանէր սատակէր զԱւուր-
«կըն քաջ զեղբայր թագաւորին Ափնեաց. և զբազում համ-
«հարզս նորին ընդ նմին կոտորէր. և այնպէս ամենեքեան առհա-
«սարակ այր զախոյեան իւր յերկիր կործանէր : Աւ առ յոյժ
«յանդուզն յարձակմանն՝ յոլովագոյն այն էր, զոր գետամոյնն
«առնէին՝ քան զանկեալն՝ ի սրոյ՝ ի ցամաքի. և ի բազմութի-
«ւնէ դիականցն անկելոց՝ յսակ ջուրք գետոյն յարինն դառ-
«նային.» Աղեղ. 7 : Կ :

«Իսկ ի ծագել արեգական ընդգէմ մերոց զօրացն՝ ի
«պղնձապատ վահանացն նշոյլք զլերամբքն փայլատակէին՝ իբ-
«րև յամուրջ մեծէ. և ի նոցանէ՝ ի զուրս ոսաչէին ի մերոց

«նախարարացն քաջք զըսհաւորք որպէս 'ի վայլատականցն
 «Ճառադայթք. յորոց 'ի տեսութենէն միայն զանգիտեալ պարս-
 «կականն դունդ, սակաւ ինչ և մերն՝ վասն ոչ կարել չայել
 «ընդդէմ արեգականն ծաղման. . . և 'ի խտնակել մարախն՝
 «պատահէ կամարականն Սպանդարատ խմբի մեծի, յորում
 «էր քաջն Շէրգիր. . . և հերձեալ զխումբն՝ որպէս զչան-
 «թահար՝ յերկիր կործանէր զքաջն, և զխումբն պատահալ
 «'ի վախուստ դարձուցանէր.» Խոր. Գ. 37:

«Էր երբեմն (Շապհոյ արքայի և Ատոմայ նախարարի) զհետ
 «կրամակաց ցուց յանդհնազոյնս արշաւել ընդ խորտարորտս
 «և ընդ վիմուտ տեղիս. յորմէ կասել սկսաւ Շապուհ: Իսկ
 «Ատոմայ մոկացույ եպերեալ զնա՝ ասէ. զնա՝ զնա՝ անորդիդ
 «պարսից, եթէ այր իցես. և նա ասէ. դու երթիջիր, զի
 «'ի քարինս՝ դիւսց է շահատակել: Պարձեալ յայլում ժամու
 «գիպեցաւ 'ի շամբս կինձ որսալ հրով, և Շապհոյ ոչ համար-
 «ձակեալ 'ի թաւուան քաջարշաւ լինել՝ մինչև շրջապատել
 «հրոյ, և նորա զհայեցուածսն յերկուս բաժանեալ՝ այսր անդր
 «բերեալ լինէր երկվարան: Միւսանգամ ասէ Ատոմ, ան-
 «որդիդ Պարսից՝ ահա հայր քո և անձ, ընդէր զանգիտես.
 «Իսկ Շապուհ ասէ. թողեալ 'ի բաց զկատակելէ՝ յանցանել
 «ընդ հուրդ դարձո զքեզ, որ և ես զինի քո. քանզի յառա-
 «ջին՝ ձիս իմ խրտչի: Յայնժամ այդանեաց զնա Ատոմ՝
 «ասելով, միթէ և այդ քարինք իցեն՝ զի ես յառաջեցից. և
 «արդ եթէ դու զմոկացիս կոչեսցես դիւազգիս, ես զսասանեան-
 «սըդ կոչեմ կնամարդիս: Եւ մտրակեալ զերբիվարն՝ իբրև
 «ընդ հովիտ ծաղկանց անցանէր ընդ հուրն՝ զերծուցանելով
 «զՇապուհ» . Խոր. Գ. 55:

Օրինակ իրինն շարարտութեան:

«Որ առ պատուիրանագրեալն ոչ ձկաի հասանել կանոն,
 «նա յահեկակողմանն դանդաչէ խտտրեալ ճանապարհի. իսկ
 «որ յառաւելագանցն նկրտի հրամայեցլոյն հասանել, զաջա-
 «կողմանն այնպիսին տենչացաւ գտանել զխտտրումն: Մինն
 «յանդգնարար յայաշխարու թեան հոսելով վտանդս՝ յառաւել

«Անդու թե՛նէն յանյուսու թեան ընկղմի խորս . և միւսն՝ անչա-
 «փաբար ընդարձակեալ թողու թեանն յուսով՝ զըզովանդակ զեր-
 «կիւղին՝ ՚ի բաց լուծանէ զկապ : Իսկ որ յերկան չիւրոցն զան-
 «գիտեալ հրաժարիցէ ծայրայեղ խտտումանց, (նա) միջին իմն
 «արդարակ և անստերիւրող ճանապարհաւ բերիցին . յորմէ
 «ոչ փոփոխեսցի նախահարցն հաստատեալ սահմանք . (այս է՝)
 «ոչ տէրունականն աւուր զապաշխարու թեանն՝ ՚ի վերայ ածել
 «ղնաիր . և ոչ նմանօրէն սմա զծումականն դատարկացուցանել
 «և փափկացուցանել զաւուրս . և ոչ դարձեալ յառ զերա-
 «զանցադոյնն սոցա ումբ վերանալ ելանել, որպէս թէ՛ ընդ
 «անդործութիւն և ընդ բերանալուծութիւն խառնել և ըզ-
 «քնոյն խորութիւն և զգինէ՛ճանութեանն որովայնամուլութիւն .
 «իսկ ՚ի արտմականն՝ ծանրաբեռնութեանն՝ ՚ի ներքոյ քնանիլ
 «տկար բնութեանս, մարմնասպան լինելով յաւէա՝ քան թէ
 «ախտասպան . և՛ ՚ի կըբել մարմնոյն՝ գտանել հոգւոյն զվհատու-
 «թեանն տարակուսանս .» Յովհաննէս Իմաստասէր . Ը :

«Սուր աստուածամուլս բարձրացեալն այցելութեան նշան
 «սքանչելարուեստ փայլակնաձև փայլամբ յեսանեալ՝ քառա-
 «սայրեան դոլով բերանաւ, ՚ի ձեռն աջողակ աջոյն Յիսուսի
 «յեղմամբ շողշողեալ . որ ՚ի փրկութիւն նորոգման մարդոյն՝
 «ղջիլս ուժգնապիլիկս չարին խտտութեան քիւ հատեալ՝ իսպառ
 «պարուրեաց . զօրեղ երթմամբ ՚ի խոր խոցոտեալ՝ անպատ-
 «ուաստելի լուծեալ խորտակեաց .» Աստ . ՚ի գովէսպն խալի :

«Իսկ հաւատոյն լուսոյ արմատ և աղբիւր՝ մերունակ բնու-
 «թեանս պտուղ՝ բարեբանեալն աստուածածին, ընդ երկնաւոր
 «մաքրապայծառ լուսով կուսութեանն ընդ իւր զհոգեւորն վա-
 «ռեալ զամպարաշար սրբոցն զաստեղս՝ զերբորդութեանն ընդ
 «աիեզերս շրջափայլէ հրաշապայծառ ձառագայթ .» Խորէն .
 «ի ճառն վարդապետի :

«Այժմ՝ ամպք՝ տէրունոյն սպասահարկեալ հրամանի՝ լու-
 «սատեսակք՝ յարեկելց ոսկեճաճանչք ՚ի հիւսիսոյ զմիսեամբք
 «կուտակեալ՝ ՚ի միագոյն թանձրութեան փայլակնացայտք՝ որո-
 «տընդոստ ցօղաբուղի առատութեամբ զտիեզերս արբուցանեն :
 «Այլ օգք շնչեալ մաքրագոյն՝ բիւրակերպեան ծաղկանցն և
 «տկոյն երկն երկն զարդուք զաշխարհս պայծառաղարգեալ
 «պսակեն .» Այսին :

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

Յաղագիս լուծման պէտքէս շարարբոյնեանց:

Շարարբոյնեանց լուծումն է որոշումն իւրաքանչիւր բառից միոյ բանի՝ ըստ զանազան պաշտաման նոցա, իբր անուն բայի, իբր բայ, իբր խնդիր բայի, իբր մակրաց, իբր յատկացուցիչ, իբր բացայայտիչ, իբր ածական, և այլն: Արդ թէ պէտ յասացերոց ցայս վայր կարէ ուսանողն ինքնին լուծանել գրեթէ զամենայն շարարբոյնեանս, բայց առ ՚ի օրնել ևս նոցա՝ մանաւանդ տկարացն, և դիւրացուցանել զաշխատանս նոցին, դիցուք աստ քան մի օրինակս և լուծուք զնոսին:

Լուծումն պարզ շարարբոյնեան:

«1. Յարտաքնոցն իմաստասէր ոմն տուն շինեաց: 2. Եւ «գեղադործ ոմն ասաց ցնա, ծեփեա զտուն քոյ՝ զի եկեալ գեղեցկացուցից զնա զանազան նկարուք պատկերաց, և անկուածոց յօրինուածովք: 3. Ասէ իմաստասէրն, եկ յառաջ նկարեա, և ապա ՚ի վերայ ծեփեցից: 4. Օխ զգարչելին ծածկելն է բարեք՝ քան թէ յայանելն.» Մեկն. Ժամագր:

Յայսմ բանի, յառաջին համարն՝ ածական անունդ իմաստասէր է անուն բայի. որոյ գոյականն զնի զօրութեամբ. այսինքն է՝ այր ոմն իմաստասէր: Ոմն է մասնական անուն մասնաւորիչ նորա. այսինքն՝ անուանս իմաստասէր. Յարբարանոցն է բացառական խնդիր մասնական անուանս ոմն: Շինեաց է բայ: Տուն է խընդիր սեռի բայիս շինեաց և է անորոշ հայցական:

Յերկրորդ համարն, Եւն է շաղկապ բաղձիւտական: Գեղագործ է անուն բայիս ասաց: Ոմն է մասնական անուն՝ օրպէս յառաջին տան: Խնդիր սեռի ասաց բային զօրութեամբ զնի. այսինքն է՝ ասաց զայս. այս է ծեփեա պտտան քոյ: Յնա է խընդիր բնութեան ասացին: Ծեփեա է բայ հրամայական. որոյ անունն զնի զօրութեամբ, այսինքն՝ քոս: Օրտան է խնդիր սեռի ծեփեցիչ: Քոյ է ստացական զերանուն և լեալ է ածական քանն: Օխ է շաղկապ պատճառական: Այլեալ է բայ դրա-

դէմ, կամ ընդունելութիւն իբր բայ եղեալ, որոյ անուն բային դնի զօրութեամբ, այսինքն է՝ ի՛նչ: Չեղեցիպարոյն է բայ, որոյ անունն դնի զօրութեամբ, այսինքն էա. Չնա է խնդիր սեռի գեղեցիպարոյնէրոյն: Վկարոտ և յերկնաստեղծ ևն խնդիր բնութեան նորին: Չանապան է ածական բառիս նկարոտ: Պարոնէրայ է յաակացուցիչ նորա: Վնկնաստեղծ է յաակացուցիչ բառիս յերկնաստեղծ:

Յերրորդ համարն, Իմաստասէրն է անուն բայիս առէ, որոյ խնդիրն դնի զօրութեամբ. այսինքն է՝ սահ ցնա զայս ինչ, (որ է հեռեւեալ բանն): Են է չեղորական բայ, որոյ անունն դնի զօրութեամբ. այսինքն դոտ: Վկարէա է բայ ներգործական, որոյ խնդիր սեռին դնի զօրութեամբ. այսինքն պարոնն: Յարազ է մակբայ ժամանակական նկարել բային. և է շաղկապ: Օտեկեցի է բայ ներգործական, որոյ անունն է էա. և խնդիրն դնի զօրութեամբ, այսինքն զայն: Վոտ և ՚ի վերայ ևն մակբայ թեկել բային:

Ի չորրորդ համարն, Չէ է շաղկապ պատճառական: Օտաժնիւն և յայտնելն ևն անուն բայիս բարոտ է: Չգարդելիսն է խնդիր սեռի թաթկելոյն և յայտնելոյն: Վան ինն է շաղկապ նախընտրական ՚ի մէջ երկուց բայիցս թաթկել և յայտնել:

Լոս-ժոն-ժոն իջևի շարադրութեան:

«1. Եւ արդ որպէս ՚ի մասունս մարմնոյ քան զամենայն «պատուականագոյն և առաջին՝ գլուխն է, յաղագս տեղւոյն «բարձրութեան և զգայարանացն ՚ի նմա եղելոց. և ապա այլ «քնն յանդամոց մի ըստ միջէ: 2. Վոս և յանդամս հոգւոյն «մեծ և առաջին իբրև զգլուխ է հաւատոյն ճշմարտութիւն: «3. Եւ ընդ նմին յարմարեալ՝ որպէս անձն ընդ գլխոյ՝ գործք «արդարութեան մեծամեծք և փոքունք՝ ըստ պատուիրանացն «Վրիստոսի.» Ընդհանր:

Յայտմ բանի յառաջին համարն, Եւ արդ է շաղկապ ըսկրզնաւորական: Որպէս է մակբայ նմանական: Չլոտն է անուն բայի: Են է բայ: Պարոնանաստեղծն և արազն ևն ուղղական խնդիր բային: Վան է նախադրութիւն: Չամենայն է խնդիր նախադրութեան. և այս նախադրութիւն հանդերձ

խնդրով իւրով լեալ է խնդիր անուանցս պատասխանագոյն և արաւլին: Ի Տասուհն՝ է երկրորդ խնդիր նոցին, (այսինքն՝ պատասխանագոյնին և արաւլնոյն). և կամ պատահական խնդիր բայիս է: Մարմնոյ է յատկացուցիչ ՚ի Տասուհնին. Յաղագոս է նախադրութիւն: Բարչրո-Մեան է խնդիր նախադրութեան: Տեղոյն է յատկացուցիչ Բարչրո-Մեան, և է շաղկապ: Օգտարանացն է երկրորդ խնդիր նախադրութեան: Աղէլոց է ընդունելութիւն ՚ի հոլովն սեռական, և է լեալ ածական զգարանաց: Ի նմա է խնդիր ընդունելութեանն. և այս նախադրութիւն, այսինքն յաղագոս հանդերձ խնդրովք իւրովք, լեալ է երկրորդական խնդիր բայիս է: Աստուծոս է մակբայ դասական: Այլն է անուն բայի, որոյ բայն գնի զօրութեամբ, այս է դասին: Յանդամոց է խնդիր բառիս այլին: Մի ըստ մեղէ է դարձեալ դասական մակբայ զօրութեամբ իմացեալ բային:

Յերկրորդ համարն, Այսպէս է մակբայ: Քշմարտո-Մեան է անուն բայիս է: Հասարոյն է յատկացուցիչ ճշմարտութեան: Մեծ և արաւլին են ուղղական խնդիր բայիս է: Յանդամա է ներգոյական խնդիր բառիցդ մեծ և արաւլին: Հոգոյն է յատկացուցիչ յանդամին: Իբրև է նախադրութիւն: Օգտուի է խնդիր իբրևին. և սա հանդերձ խնդրով իւրով լեալ է պատահական խնդիր նոցա. այսինքն՝ մեծին և արաւլնոյն և կամ պատահական խնդիր բայիս է:

Յերկրորդ համարն, Ան է շաղկապ: Գործք է անուն բայի: Յարմարեալ է բայ: Բնոր է նախադրութիւն: Ամն է խնդիր նորա, որ և հանդերձ խնդրովն լեալ է խնդիր յարմարեալին: Արդարութեան է յատկացուցիչ գործքին: Մեծամեծք է գոտանք են ածական նորա, այսինքն՝ գործքին: Ըստ է նախադրութիւն: Պատուիրանացն է արական խնդիր նորա: Վրեպարոն է յատկացուցիչ պատուիրանացն, ըստ հանդերձ խնդրով իւրով լեալ է իբր պատահական խնդիր գործքին: Իսկ ՚ի միջանկեալ բառադ որպէս անին ընդ գլխոյ, կայ զօրութեամբ կրկնումն բայիդ յարմարեալ. իբր թէ ասէր, որպէս անձն յարմարեալ է ընդ գլխոյ. ուր Անն է անուն բայի: Յարմարեալ են է բայ: Բնոր է նախադրութիւն: Գլխոյ է խնդիր նորա. որ և հանդերձ խնդրովն լեալ է խնդիր բնութեան յարմարեալին:

1. «Ժո՞ճն իրնին շարարրո՞ւնեան :

«1. Օ՞ անսպառ խաղացմունն աստուածայնոցն՝ ՚ի քեզ շք-
 նորհաց, և զանդուլ հոգւոյն՝ ՚ի վերայ քո խնացուածոցդ ըզ-
 «շարժմունս՝ ծանեայ՝ ՚ի ձեռն գեղեցիկ խնդրոյս. 2. յառաջ
 «քան զմարմնոյդ՝ զհոգւոյդ ընկալեալ զծանօթու թիւն. 3. որ
 «և սիրելի խնոց իսկ ախորժակացս է՝ առաւել սովորու թեան-
 «ցրս.» Խոյր. յառաջ :

Ի սմա յառաջին համարն անուն բային դնի զօրու թեամբ .
 այսինքն՝ է ես, իսկ բայն է Ժանեայ : Բառքդ զանսպառ խաղաց-
 մունս և զանդուլ զշարժմունս են խնդիր բայիս Ժանեա : Ասորո-
 սԺայնոցն շնորհաց է յատկացուցիչ կրաւորականահաղորդ անու-
 անքս խաղացմունս, և դնի իբր անուն բայի խաղացմանց : Ի թեզ
 է խնդիր նորա . այսինքն՝ խաղացմանց : Հոգւոյն է յատկացու-
 ցիչ կրաւորականահաղորդ անուանս զշարժմունս . և է եղեալ
 փոխան անուան բայի՝ որպէս յառաջնումն : Ի վերայ է նախա-
 դրու թիւն : ԻմացոսԺոյց է խնդիր նորա : Վս է յատկացու-
 ցիչ իմացոսԺոյցն . և այս նախադրու թիւն հանդերձ խնդրով
 իւրով լեալ է խնդիր անդուլ շարժմանց : Ի յետն է նախա-
 դրու թիւն : Գեղեցիկ խնդրոյս է խնդիր նորա . և այս նախա-
 դրու թիւն հանդերձ խնդրով իւրով լեալ է յարմարական
 խնդիր բայիս Ժանեայ : Արպէս թէ ասէր, ՚ի ձեռն գեղեցիկ
 խնդրոյս այտրիկ, զոր յինէն խնդրես, ծանեայ ես զխաղալն այս-
 սինքն՝ զգեղանիլն աստուածային շնորհաց՝ ՚ի քեզ անսպառ, և
 զշարժիլն այսինքն՝ զիջանն ըն հոգւոյն՝ ՚ի վերայ մտաց քոց ան-
 դադար :

Յերկրորդ համարն, անուն բային դնին զօրու թեամբ . այս-
 ինքն է ի՛մ : Բնկալեալ է բայ . (կամ որ նոյն է՝ ընդունելու թիւն
 եղեալ իբր դրադէմ բայ) : Օ՞ Ժանօթու՞նեան է խնդիր սեռի
 բայիս ընկալեալ : Օ՞ հոգւոյց է յատկացուցիչ Ժանօթու՞նեան :
 Յառաջ քան է նախադրու թիւն, որոյ խնդիրն զօրու թեամբ դնի՝
 ընդ բառիւղ զմարմնոյց . այսինքն՝ է զԺանօթու՞նեան . որոյ լեալ
 է յատկացուցիչ բառդ զմարմնոյց . որպէս թէ ասէր, յառաջ
 քան զծանօթու թիւն մարմնոյդ ընկալեալ զծանօթու թիւն հո-
 գւոյդ :

Յերրորդ համարն, ոչն յարաբերէ զվերջին բառն առաջին

Համարոյն, որ է բառը խնդրոյս. և է լիալ անուն բայիս սիրելի է: Բառքը՝ իճոց իսկ ախորժակացս անուանել ևս սովորութեանցս են խնդիր նորա. այսինքն՝ է բայիս սիրելի է. ուր խնն զնի իբր զարդ. իսկ իճոցն է ածական ախորժակաց: Անուանել ևսն շաղկապ առաւելական որպէս թէ ասէր, այդ խնդիրդ սիրելի է ախորժակացս իմոց, և առաւել ևս սովորութեանցս:

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

Յաղագս Յարմարագրութեան:

Յարմարագրութիւնն է ուղիղ գրութիւն բառից՝ ի ձեռն յատուկ ստաից. և պատշաճ կարգումն բանից՝ ի ձեռն յարմար կեանից և նշանաց: Ուստի երկու պաշտօնք են յարմարագրութեան:

Առաջինն է զիւրաքանչիւր բառ գրել իւր սեպհական տառիւ. զօ, Անօթ և ոչ անօր. գոհար և ոչ փոհար. թանձր և ոչ քանոց. ըստ այսմ՝ և այլքն, զորոց ոչ է հարկ գրել յերկար. ապա թէ ոչ պարտ էր զամենայն բառ ներգործութեամբ զնել աստ: Իսկ եթէ կամիս ամենայնի սոցա անղեակ լինել, պիտոյ է քիզ պարապել ընթերցման զրոց, և քննութեան բառից. և ևս հայել յաճախ՝ ի բառգիրքն, ուր որոշ եղեալ կան իւրաքանչիւր բառք ըստ բուն ստաից իւրեանց:

Երկրորդ պաշտօն յարմարագրութեան է զիւրաքանչիւր բան ուղիղ և որոշ կարգել, թէ ըստ բառիցն, և թէ ըստ հատուածոց բանիցն. թէ ըստ պարբերութեան, և թէ ըստ արտոհոթեան: Իսկ այս լինի ի ձեռն կետագրութեան, նշանագրութեան և պատուադրութեան. զորոց խօսեսցուք կարգաւ:

Վասն կետագրութեան:

Կետագրութիւնն է ուղիղ կարգումն բառից և բանից՝ ի ձեռն կեանից: Իսկ կէտքն են զիճք ինչ որոշիչք հատուածոց բանից և կարգի բառից. և են երեք:

Առաջինն անուանի ստորակէտ՝ և է այս(,) և զնի սա հասարակօրէն՝ ի վերջ անկատար բանից և կամ այնպիսեաց, որ

Թէպէտ յինքեանս ըստ իմիք համարին կատարեալ, բայց համեմատութեամբ այլում բանի որոյ են հատուած, են իբր անկատար և պահանջեն յարիւ 'ի նոյն 'ի կատարիւ : Սա լինի ևս մտակէտ էնի տառին, յորժամ իբր նախդիր վարի. զօ, 'ի տունն, 'ի տան, 'ի տանէ, ևն :

Երկրորդն ասի միջակէտ՝ և է այս (·) և դնի սա 'ի վերջ այնպիսի բանից, որ թէպէտե ևն կատարեալ, բայց դեռ ևս չեն վերջացեալ. յորոց ըստ կանոնի ոչ սկսանի գլխադրով այլ բան : Սա ասի միջակէտ, զի հասարակօրէն 'ի մէջ պարբերութեան բանից դնի :

Իսկ երրորդն ասի վերջակէտ որ է այս (:) և սա դնի 'ի վախճան կատարեալ բանից վերջացելոց. յորոց հասարակօրէն գլխադրով, կամ երկաթագրով սկսանի այլ բան : Եւ ահա երեքին սորա յայտնի երևին յառաջիկայ օրինակի :

«Արք վերաւորին 'ի պատերազմի ըստ մերում, դեղ նոցա ապաշխարութիւնն է. զոր դնեն 'ի վերայ վերաց իւրեանց.» Սձք :

Եւրդ նկատու արժան է, զի յորժամ բազում անուանք կամ բայք աւելի քան զերկուս՝ անմիջակէտ շարայարին զհետ միմեանց, եթէ նախընթաց նոցին դիցի առանց շաղկապի և, հասարակօրէն դնի 'ի միջի ստորակէտ, կամ դոնէ բութ. զօ, «Խորամանկ մեքնաւոր և արուեստական է ախոյեանն մեր. բայց զէն նորա տկարագոյն է քան զմերն.» Սձք :

Եսացի՝ աւելի քան զերկուս. զի եթէ երկու միայն իցեն, ոչ է հարկաւոր դնել զստորակէտ, այլ ոչինչ, և կամ առ առաւելն զբութ. զօ, «Խաղային գնային այնուհետեւ 'ի վերայ պահակին հոնաց, զոր ունէին բութեամբ Պարսիկք. առնուին քանդէին զպահակն.» Եղիշէ :

«Երբ իցէ, զի ելից 'ի Թանձրադանդաղ ձանձրալի մարմնոյ.» Եղիշէ :

Իսկ եթէ շաղկապաւս և յարեսցին, թէ երկու իցեն և թէ աւելի, ոչ է հարկ դնել զստորակէտ, այլ կամ զբութ, և կամ զոչինչ. զօ, «Արկնէր և երեքինէր զանսուտ երլուսն.» Եղիշէ : «Մենայն գնացից և վարուց և իրաց 'ի չափաւ պարտ է կալ և ոչ խոտորել՝ ոչ յաջ և ոչ յահեակ.» Նար. Երգ :

Եւլ եթէ յայսպիսի շարայարեալ շաղկապաւոր բառս պարեսցին այլ բանք իբր բացայայտիք, կամ իբր յատկացու-

ցիւնք, կամ իբր ածականք, կամ իբր խնդիրք, ևն, յայնժամ դնի ստորակէտ, կամ բուժ. փօ, «Յարդեն զԹշուառութիւն, և պարսաւեն զյաջողութեամբ. ծաղը առնեն զանուն բախտի, և զփառաւորան այգանեն յոյժ. սիրեն զանշքութիւն հանդերձից, և յարգեն զանարգն քան զպատուականս. գովեն զմահ, և պարսաւեն զկեանս.» Աղիշէ:

Աւ ևս արժան է նկատել, զի ՚ի բանս յորժամ յարին շաղկապք, պարտ է ըստ պահանջելոյ շաղկապման բառից դնել ըզկէտ. որոց զօրինական կարես դասնել կարգաւ յառաջին մասին. Գլ. 17:

Երբ որպէս հարկ է քերթողին ՚ի շարագրելն ինչ ՚ի կիր առնուլ զպսոսիկ կէտս ըստ յարմարութեան տեղոյն, սոյնպէս ևս հարկ է ընթերցողին, կամ խօսողին կշռել զլեւաքանչևր անգամ և զզարբերութիւն խօսից, և տրոհմամբ բանից ՚ի ձեռն շնչառութեան արտասանել. ՚ի ստորակէտս զխոնարհումն ձայնին կախ թողլով՝ իբր կատարելն. ՚ի միջակէտս՝ զձայնն հատանելով իբր ըստ իմիջ կատարել. և ՚ի վերջակէտս՝ ըզձայնն և զբանն վերջացուցանելով՝ իբր ամենևին աւարտել:

Գտանին դարձեալ և այլ երկու տեսակք դժից, որք երբեմն ՚ի դործ ածին ՚ի շարագրութիւնս. որոց մինն ասի փակաթիթ, և միւսն էն՝ Նախնայ: Փակաթիթն է այս (). և սա ՚ի մէջ բանի զմասնաւոր բան ինչ և կամ բառ պարագրէ և իբր եղնգամբք ՚ի վեր առնու. մինչև առանց ընթեռնելոյ զայն, ամբողջ մնալ իմացուածոյ միւս բանին, յորոյ միջի զեակղեալ կայ. փօ, «Առցուք (թէ ասխորժէք), նախ զօրէնս Աստուծոյ ՚ի ձեռս մեր և ընթերցուք.» Ասիք: Ուր ահա այս բան ՚ի տիրութե՛ որոշեալ է փակագծիւ, առանց որոյ կարէ իմացուած միւսոյ բանին մնալ ամբողջ. որդոն, առցուք նախ զօրէնս նոյ ՚ի ձեռս մեր և ընթերցուք:

Ենթամնայն է այս () և սա զերկուս տարակաց վանկս միոյ բառի յարէ ՚ի մի: Աւ այս յայնժամ ընի, յորժամ մի վանկ բառին է վերջն նախընթաց տողին, և միւսն ՚ի սկիզբն յաջորդ տողին. որպէս է տեսանել յայս բան. «Որ յուսով մեղանչէ, անյոյս կորնչի.» Սարգ:

Այլ նկատել պարտ է, զի մի վանկքն թիւր անջատեսցին ՚ի վերջս տողից, այլ ըստ պահանջման փաղառութեան. ուս-

տի և այնպիսի վանկը որք բաղաձայնիւ սկսանին, յանձատի ըն՝
բաղաձայն նոցա ոչ է զնելն 'ի վերջին տողից, այլ 'ի սկիզբն
յաջորդ տողին: Ասան որոյ թիւը է այս անձատու մն՝ բարե-
կենդան, տես-ի, գնաց-աք, ևն: Այլ պարա է զնել այսպէս,
բարե-կենդան, տես-ի, գնաց-աք, ևն: Բայց յերկբարբառ վան-
կըս կարէ զնիլ ըստ երկուց ևս. զո, երկեալ կամ երկեալ,
անկիւն կամ անկիւն, լաւութիւն կամ լաւութիւն. ևն:
Այնպէս ևս յայնպիսի բառս՝ յորս ու տառն իրբւ զվի չհնչէ,
մարթ է անձատեւ այսպէս՝ տեղծուած, պատուել, 'ի նա-
խանձուէ, ևն. այլ լաւ ևս. տեղծուած, պատուել, 'ի
նախանձուէ: ևն:

Այլ եթէ երկու ձայնաւորք մի զինի միոյ դիպեցին, պարտ
է զմին 'ի վերջ նախընթաց տողին զնել, և զմեւն 'ի սկիզբն
յաջորդ տողին, զո, Բաղաւամ, Մարիւամ, միայն, Պար-
բիէլ, Ամմանուէլ, առնէ-ին, ընու-ին, սիմէ-ովն, էակ, կայ-
աք, մնայ-աք, բայ-ից, քոյ-ին, գոյ-իւք, ևն:

Սորա եթէ զինի ունիցին զայլ վանկ, այլազգ ևս բաժանին.
որպէն Բաղասամայ, Մարիւամու, Պարբիէլին, էական, մի-
այնակ, ևն:

Աւ ևս յայնպիսի բառս՝ յորս ե՛ն տառն զօրութեամբ է ե-
ղեալ, յանձատեւ ըն զայնս՝ ե՛ն իրբւ 'ի բազումն զնի ներդոր-
ծութեամբ. զո, վերտութիւն, դընել, զըննել, ըսկանիլ,
բզնա, ևն:

Այլ զիտել է, զի բառք բարդեալք կամ բազդրեալք
առանց միջանկեալ տառի՝ այլազգ անձատին, այսինքն՝ սկզբնա-
ւորութեամբ պարզիցն՝ յորոց զօրին, թէ և ձայնաւոր տառիւ
սկսցին. զո, ուրախարար, դժուարիմայ, պարտութիւն,
բացորոշել, դերանուն, ապերախտ, ևն:

Իսկ որք միջանկեալ տառիւ բարդին, սկզբնաւորութեամբ
բաղաձայնին անձատին, զո, ճատարանել, կենա-գործել, ևն:

Ասան նշանագրութեան :

Ի բարբառս մեր կան նշանք ինչ, որովք յատկութիւնք
հնչմանց տառիցն որոշին 'ի ձեռն արուեստի առողանութեան
ըստ ոլորակին, ըստ հաղակին և ըստ ամանակին. և են եօթն.

«ոսկ' որ է այս, «ոսկ' որ է այս օ, Ռա- որ է այս Բ, Բա- որ է այս, շեշտ' որ է այս, երկար' որ է այս, պարոյն' որ է այս Բ. ընդ որս դասի և «լրբան', որ նման է պարուկի, և կոչի ևս երբեմն պարոյի, որ և է այս Ը, զորոց խօսեսցուք յառաջիկայդ:

Սոսկն 'ի հնու մն վարէր 'ի վերայ այնց տառից, զորս առաւել նուրբ պարա էր հնչել, քան զլծորդատառս նմանաձայնս նոցա:

Սուղն գլխաւորաբար վարի յերաժշտութեան. թէպէտ և հին գրիչք ոմանք զնէին և 'ի վերայ երկբարբառիս ո՞ւր:

Թաւն նշանակէր առ հինն զխոշորաձայն հնչումն այնց տառից, որոց կան լծորդատառք նմանաձայնք, այլ նուրբ հնչմամբ: Սովորութիւնն խափան էարկ այսոցիկ:

Բուժն՝ զնի նախ 'ի վերայ թուական անուանց դասականաց, յորժամ վարին իբր մակբայ. և կամ յորժամ ունիցին զյօդ առանց լինելոյ խնդիր բայի, և կամ ածական. զո, «Խորհնալ եմք նոյնպէս ծառայել քեզ միամտութեամբ, և թէ հաստատեսցես մեզ գաշամբ զերեսս զայստիկ. առաջին՝ չյիշել զյանցանսն... երկրորդ՝ զն դարձուցես մեզ զամենայն ժառանգութիւն մեր... երրորդ՝ հնարել թափել զմեզ 'ի կայսերէ.»

Խոր:

Երկրորդ զնի բութ 'ի վերայ շղկապիցս՝ այլ, դարձեալ, արդ, և արդ, ևն. զո, «Ոչ և թէ զամենայն ինչ՝ զոր խորհեսցի մարդ՝ առնել կարող է, այլ՝ զորս թողացուցանէ աստուած.»

Սարք հարց:

«Իսպնեակ՝ և թէ 'ի նաւ և լեալ ոք ընդ ամեհի ալիս կամիցի ճանապարհորդել.» Իմաստ:

«Ե- արդ՝ հայեաց յերկինս 'ի վեր, սվ մարդ, և յերկիր 'ի խոնարհ.» Սարգ:

Երրորդ զնի բութ 'ի վերայ դրագեմ բանից՝ 'ի լինելն հեռի գիմաւոր բային. մերթ ևս 'ի մօտ լինելն. զո, Արդ էր զսուրբ կերպարանս ծառայութեանն թողեալ՝ դատաւոր քրննիչ նստիս օրէնսդրին.» Սարգ:

«Օւարթագին գիմօք և համեստ բանիւք յառաջ մատուցեալ՝ ապին պատասխանի թագաւորին.» Եղիշէ:

Սոյնպէս ևս և թէ դրագեմն յետադասեալ իցէ, պարտ է զնել զբութ 'ի վերջ նախընթաց բանին. թէպէտ յայսպիսիս եր-

րեմն ստորակէտ ևս զնի. զօ, «Արդեօք մտից 'ի խրախճանութիւն խորանին լուսոյ՝ քի առաջնորդեալ.» Աստուծոյ:

«Օհոյնս և ես հանդերձ հառաջմամբ բարբառիմ՝ 'ի դիպուածոց աստի վտանգեալ.» Յովհան. Իմաստ:

Չորրորդ՝ բուժն զնի երբեմն 'ի վերայ այնպիսի բառից ևս, յորս կարէր զնիլ ստորակէտ, զօ, «Ար խոնարհի՛ խոնարհեցունէ զդևս. և որ ոչ խոնարհի՛ խոնարհի 'ի դիւաց.»

Լասէր:

«Մի որ՝ որ չար իցէ՛ յուսացի անպարտ լինել.» Յոբ:

Եւ շնան 'ի դործ ածի 'ի նշան սուր հնչելոյ զձայնաւորան: Եւ ըսա այսմ զնի նախ՝ 'ի վերջ հրամայական բայից. զօ, «Արձանացիր 'ի յոյսն, մինչդեռ ժամանակս 'ի ձեռս է. մատիւր առ արքայն ահաւոր, մինչդեռ 'ի շնորհայն յաթոռ է. հաւատա՛ գտանել շնորհս՝ 'ի դէպ ժամանակի ոգնականութեան.»

Լասէր:

Եւլ եթէ հրամայական բայն ունիցի յառաջ քան զինքն զայնպիսի բառ, ընդ որում՝ 'ի միասին վարի, յայնժամ զնելէ է շնան 'ի վերայ նախնըթաց բառին. զօ, «Յամենայն իրաց չարաց 'ի բաց կացէք.» Թ. Թ.:

«Բնջ իմա զբանն, եթէ չգոյ այլ չար քան զայն.» Խոսարով:

Եւ ևս՝ եթէ հրամայականն ունիցի նախ քան զինքն զարդեւական մասնիկս մի, թէ առնթեր և թէ հեռի, յայնժամ զշնան պարտ է զնել միայն 'ի վերայ արդեւական մասնական մի. զօ, «Յիմաստութիւն քո մի՛ հպարտանար... մի լինիր իմաւրտուն յաչ անձին քո.» Աստուծոյ:

Երբեմն ևս վասն զգուշութեան՝ զնի շնան 'ի վերջ անուանց ինչ, որք էական բայիւ վարին, կամ որք էական բայի ուղղական կամ սեռական խնդիր լինին. զօ, «Աստուծոյ 'ի ձեզ անբամբ.» Թ. Թ.:

«Ան է անդաւակութիւն հանդերձ քաջութեամբ.» Իմաստ:

«Իմաստանոց է վերակացու լինելն.» Իմաստ:

Երկրորդ 'ի յատուկ անուանա այլոց ազգաց՝ սովորութիւն եղև ոմանց զնել զշնան 'ի վերայ առաջնոյ վանկի 'ի կոչականսրն, յորժամ առանձինն վարին. զօ, «Յնուա, համբուրելով մասնես զորդի մարդոյ.» Աստուծոյ:

Ըստցի՛ յորժամ առանձինն վարին, զի եթէ կրկնեսցին, շեշան սովորաբար զնի՛ ՚ի վերջին վանին. Դօ, «Սողո՛մ, սողո՛մ՝ գեղեցիկս բարբառեցար՝ ոչ երանել զբարբառաւթիւն մարդոյ մինչև ցվախճան.» Խոր:

Եւ ես եթէ կոչական անուանք վարեսցին մասնկամբքս ո՛ր ե՛մ, ըստ սրում են կոչականակերպք, սովորութիւն եղև զշեշտուն գնել ՚ի վերայ այնց մասնկանց. Դօ, «Մասնող եղբւոք՝ ո՛ հովիւք, առաջին հովուացն արդարոց.» ՄԺԲ:

Իսկ եթէ կոչական անունն զինի կամ առաջի իւր ունիցի զայլ անուն, կամ զգերանուն, ե՛ն, շեշան զնի՛ ՚ի վերջին վանկըն նախընթացին. Դօ, «Սիմոն Յովնանու՛ սիրես զիս առաւել քան զդոսա.» Յովն:

Օտաղեա՛ ՚ի յիս զըյս քաւութեան՝ արքայ երկնաւոր.» Մար:

Իսկ յայլ անուանս որ կոչականն շեշան զնի՛ ՚ի վերջին վանիս. Դօ, «Տուիչ պարզևաց, ինքնաբուն բարի... փառաւորեալ, անքնին, անեղ, ահարկուն, սոսկալի, հզօր, սաստիկ, անսասնելի, անմերձնալի, անբմբունելի, ե՛ն.» Մար. Գ:

Երբորդ՝ զնի շեշտ երբեմն ՚ի վերայ ոմանց բացասական եստորասական մակբայից, ե՛ ՚ի վերայ բառիս՝ զն՛, մերթ ես՛ ՚ի վերայ բառիցս սա, դա, նա, յորժամ վարին էական բայիւ. Դօ, «Ո՛չ նախանձի խաւար ընդ աղջամուղջ.» ՄԺԲ. Է:

Մէն ասեմ ձեզ, թէ ոչ գիտեմ զձեզ.» Մար:

Չիք անառութիւն առաջի աստուծոյ.» Ադա:

Երբեմն ես մարթ է զնել շեշտ փոխանակ ոլորակի ՚ի վերայ հարցական բառից՝ ըստ պահանջման տեղոյն. Դօ, «Փութացաւ ուսանել՝ թէ քանի՞ իցին պարագլուխք քաջ նահատակացն... զինչ անուանք իւրաքանչիւր համհարզացն իցին... ո՛ որ ՚ի նոցանէ յերկրայս կայցէ, ե կամ ո՛ որ զանձն ՚ի մահ զնելով՝ գուն զործիցէ.» Եղիշ:

Երկարն ՚ի զործ ածի՛ ՚ի բանս հեղնականս, ողբականս, ցաւակցականս, զարմացականս. ե՛ն, զոր սրինակ, «Սահ՛ որ քակելիւր զտաճարն, ե զերիս աւուրս, շինելիւր զնա, ապրեցո՛ ըզքեզ.» Մար:

Սեղան մեծիդ բարեբարութեան, անարդս մեղայ.» Մար. Է:

Ողորմիմ որբմիմ սիրելեաց ձեւոց, ե բազում անդամ ողորմիմ անձանց ձեւոց.» Եղիշ:

Այլ յայսպիսիս հնար է և ևս փոխանակ երկարի զնեւ շեշտ, մերթ ևս պարոյկ, և կամ ոչինչ, ըստ առողանելոյ բանին :

Պարոյկն ևս զնի յայնպիսի բանս՝ որք յայտնեն զկիրս հազեոյն. որպիսի են այն բանք՝ որք հասարակօրէն 'ի ձեռն միջարիութեանց առաջի զնին. զորոց զօրինական կարես տեսանել յառաջին մասին. Գլ. Իմ :

Ուրբակն՝ որ նմանութիւն ինչ ունի ընդ պարուկին, մանաւանդ թէ՛ երբեմն պարոյկ ևս կոչի, աւելի քան զպարոյկն սայ ոլորել զձայնն. և սա զնի նախ՝ 'ի վերայ հարցական մակբայից. Դօ, «Օ՛ր՝ բնաւ պիտոյ ևն մեզ անցաւօր կեանքս.» Եղեղի :

Երկրորդ՝ զնի 'ի վերայ հարցական անուանց, զորոց զօրինական տես 'ի Գլ. Իմ :

Երրորդ՝ զնի 'ի հարցական բանս՝ 'ի վերայ այնր բառի, որով հարցումն յայտնի. Դօ, «Արկայնամի՛ա միայն լինիցի առ առ նոսա.» Գլ. Կ-ի :

«Տեսանէք, զի 'ի զօրծոց արգարանայ մարդ, և ոչ 'ի հաւատոց.» Յակ :

Սոյնպէս ևս եթէ 'ի հարցական բանս զիցի մակբայ երկրայական, ուրբակն զնի 'ի վերայ այնր բառի, որով 'ի մէջ բերի հարցումն, և ոչ 'ի վերայ մակբային. Դօ, «Մի՛թէ տկարանայցէ՞ առ 'ի յաստուծոյ բան.» Ծանն :

«Արգեօք տեսից զլայն լչութիւն ընտանիդ քո պայծաութեան.» Նարեկ :

Այլ զիտելի է, զի բազում անգամ 'ի անզե ուրբակին զնի պարոյկ, և 'ի անզե պարուկին ուրբակ, և երբեմն ևս 'ի անզե երկարին ուրբակ, կամ պարոյկ, ևս և շեշտ, և 'ի անզե ուրբակին կամ պարուկին երկար, ըստ առողանելոյ զբանան, որպէս և յիշեցաք 'ի վերոյ :

Վ ան պարագործութեան :

Գտանին և այլ չորս զիծք, որք կոչին տեսակը պատուաբերութեան, որոց առաջինն ասի Կ-ն, և է այս ռ. և սա միայն փոխան այբի զնի 'ի մէջ միոյ բառի. ոչ 'ի սկզբան և ոչ 'ի

վերջոյ, այլ 'ի միջի. ցօ, քողք, ամչեմ, ճշակեմ, բովնդիկեմ, կն: Այլ զայս չէ պարտ յաճախել, բայց եթէ հարկն ստիպեսցէ 'ի կարգել զտողս բանից:

Արկրորդն ասի երկրեակ, և է այս ". և սա դնի նախ 'ի վերայ բառի փոխան ձայնաւոր տառի եղելոյ 'ի մէջ բառին. ցօ, ի'ն" ըհութիւն, ս"վ" ընալ. կն: Այլ բարւոք ևս է յայսպիսի տեղիս բնաւ ոչ ասնուլ 'ի կիր զայս նշան: Ղնի երկրորդ 'ի վերջ կիսատ բառից ինչ, զորս հնար իցէ ընթերցողին իմանալ. ցօ, Ղուկ" . Յովհ" . Ղամբ" . կն. այսինքն՝ Ղուկաս, Յովհաննէս, Ղամբրոնացի, կն:

Արրորդն ասի պատու, որ և պատիւ կոչի, երբեմն ևս քաշ, և է այս ". և սա դնի 'ի վերայ բառի՝ երբեմն փոխան ձայնաւոր և բաղաձայն տառից ինչ այնր բառի. ցօ, ան, ամ, եէմ, իէլ, երդ, չրդ, մդ, խհդ, քմկ, փնկ, կն: Իսկ երբեմն փոխան ձայնաւոր տառից միայն, մանաւանդ փոխանակ այբի. ցօ, քհն, պտն, սհմ, սկ, բքմ, պրտւր, ինըհութիւն, Ժղրդ, կն:

Սա պատիւ կոչի, զի 'ի սկզբան յորժամ հնարեցաւ դնիւր 'ի պատիւ զրեցելոյն. ցօ, ան, թքր, տր, կն. և յետոյ հնրի եղև:

Չորրորդն ասի նշանագիւր. որ դնի փոխանակ միոյ ամբողջ բառի. և սորա են կրկին տեսակք: Ոմանք կազմին 'ի բաղադրութենէ զրոյ. որպիսի են սոքին.

ցօ,	այսինքն.	լւ,	ըստ.	կ,	կամ.
ցօ,	զոր օրինակ.	կն,	և այլն.	ք,	քան.
լւ,	ընդ.			սն,	այսպէս. կն:

Իսկ ոմանք կազմին յայնպիսի գծից, որք ոչ դասին ընդ զիրս ըզուի մերոյ. որպիսի են սոքին՝ Յ աշխարհ, Ա լուսին, * աստղ, կն:

Այսչափ ինչ շատ լիցի առ 'ի յուսումն ուղիղ խօսելոյ ընդ մարդիկ և անսխալ շարադրելոյ: Այլ եթէ կամիս յառաւելն բերիլ՝ անս յընդարձակն:

ՀԱՄԼՈՒՑՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՔՆՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Յորում առաջի դնին սահմանք և բաժանմունք և պարագայք մասանց բանի, և կանոնք համաձայնութեան նոցա ընդ միմեանս:

ԳՂՈՒԽ Ը.

Թէ զի՞նչ իցէ շէրականութիւնն, և ո՞չ իցէն գլխաւոր սահմանելիս՝
'ի նմա:

Քրականութիւնն է արուեստ ուղիղ [սօսելոյ] և անսխալ շարագրելոյ:

Գլխաւոր ուսանելիք 'ի քրականութեան են չորք. զի՞ր, վանկ, բառ և բան:

Գի՞րն է զի՞ժ ինչ նշանակիչ տառի: Խակ տառն է հնչումն ինչ յօդելի և հեգելի. զի յօդի ընդ այլում հնչման, և հեգեալ ընդ նմա՝ հնչէ զբաղադրեալ ձայն:

Վանկն է ձայն ինչ, որ միով հնչմամբ ելանէ ընդ բերան մարդոյ բաղկացութեամբ ձայնաւոր և բաղաձայն տառից. որդոն՝ մա, զէն, ևն:

Բառն է ձայն նշանական. այսինքն այնպիսի ձայն, որ կարգեալ է 'ի նշանակել ինչ: Առ բաժանի յութ ազգս. որք են՝ անուն, դերանուն, բայ, ընդունելութիւն, նախադրութիւն, մակբայ, շարկապ և միջարկութիւն:

Բանն է շարամանութիւն բառից՝ յայտնօղ տրամախոհութեան մտաց: Առ է կրկին. կատարեալ, և անկատար:

Կատարեալն է, որ անթերի յայտնէ զգառմունս մտաց. զօ, «Թագաւոր արդար կանգնէ զաշխարհ»:

Խակ անկատարն է, որ տայ զսկզբնաւորութիւն իմանալոյ զգառմունս մտաց, բայց ոչ աւարտէ. զօ, «Աթէ անսայես»:

յոր թէ յարեցի բայ ինչ, կատարի. զօ, «Աթէ անայցես, ազեբսեմ:»

Մատուներ բանի են ութ ազդ բառից, զորս յիշեցար՝ անուն, դերանուն, բայ, ընդունելու թիւն, նախադրութիւն, մակբայ, շաղկապ և միջարկութիւն:

Յազատու անուան:

Անունն է մասն բանի, որով իրն յորջօրջի. այսինքն է՝ այնպիսի բառ, որով իրն ասի այս ինչ. կամ որ ղէութիւն իրին նշանակէ. զօ, Օսառ, լոյս, երկիւղ, չար, ևն:

Անունն բաժանի յերկուս, ՚ի գոյական և յաճական: Գոյականն անունն է, որ ինքնին վարի ՚ի բանս, և նշանակէ ղերս էականս, կամ իբր էականս. զօ, Մարդ, հաց, սէր, օրհնութիւն, ևն: Ալ բաժանի, ՚ի յատուկ, ՚ի հաւաքական և ՚ի յընդհանուր:

Յատուկն է, որ կարգեալ է զմիջէ միայն ասիլ. զօ, Մովսէս, սիօն, նեղոս, ևն:

Հաւաքականն է, որ զհաւաքեալ իրս իբրև զմի նշանակէ. զօ, Գունդ, ժողով, շեղջ, ևն:

Ընդհանուրն է, որ զհասարակ ինչ բազմաց նշանակէ. զօ, ծաղիկ, գլուխ, բարութիւն, ևն:

Աճական անունն է, որ ինքնին ոչ վարի ՚ի բանս, այլ պահանջէ յարիլ ՚ի գոյականս՝ իբր յայտնիչ որպիսութեանն նոցա. զօ, Քաղցր, դառն, բազում, սակաւ, մեծ, փոքր, անըզգամ, արդար, ևն. որք յարելով ՚ի գոյականս վարին. որդոն. «Քաղցր ջուր, դառն պտուղ, բազում աշխատանք, սակաւ ժամանակ, ևն:

Այլ սոքա բազում անգամ զօրութեամբ ունին զգոյականսն. զօ, «Մեծն ՚ի փոքուն ճանաչի.» այսինքն՝ մեծ իրն ՚ի փոքու իրի: «Անդգամն անգոննէ, ղերաս հօր.» այսինքն՝ այր անզգամ: «Աղբիւր կենաց Մատուծոյ՝ բերան արդարոյ.» այսինքն՝ բերան առն արդարոյ:

Աճական անունն բաժանի յերիս, ՚ի դրական, ՚ի բազատական և ՚ի ղերազրական:

Դրականն է, որ ցուցանէ զորպիսութիւն կամ զորքանու-

Թիւն իրին պարզապէս՝ առանց ձօխացուցանելոյ կամ նուազեցուցանելոյ . զո, Բարձր, խնարհ, աղակերպ, պայծառ, սուրբ, մաքուր, վեհ, զօրաւոր, ևն :

Բաղդատականն է, որ բաղդատելով զմի ընդ այլում իրի՛ցուցանէ զորպիսութիւն նորին առաւելիալ կամ նուազեալ քան զմիւսոյն . զո, Բարձրագոյն, խոնարհագոյն, ևն :

Գեղարարականն է, որ ցուցանէ զորպիսութիւն իրին յոյժ առաւելելալ՝ կամ յոյժ նուազեալ քան զայլոցն . զո, «Ամենասուրբ, ամենամաքուր, ևն . կամ Աւս վեհագոյն, ևս զօրաւորագոյն, ևն :

Յարգութեան պարագայից անուան :

Պարագայք անուանց են այնք, որք յանուանս մտածին՝ իբր հեռուամն որպիսութեան նոցա . և են վեց, սեռ, ձև, տեսակ, թիւ, հօլով և հօլովումն :

Սեռք անուանց են որոշմունք գոյական անուանց ըստ նշանակելոյ նոցա զսեռս իրաց : Աւ են չորք . արական, իգական, հասարակ և չհորթական :

Արականն է, որ նշանակէ զարու . զո, Գրիգոր, Արզար, հայր, քեռի, ցուլ, քաղ, ևն :

Իգականն է, որ նշանակէ զէգ . զո, Խթեր, Հեղինէ, մայր, հանի, կով, մաքի, ևն :

Հասարակն է, որ միով ձայնիւ նշանակէ զարու և զէգ . զո, Ջաւակ, կորիւն, ձի, արջ, ևն :

Չհորթականն է, որոյ նշանակեալն ո՛չ արու է և ո՛չ էգ . զո, Հուր, այգի, մասն, մեծութիւն, ևն :

Չեք անուանց են որպիսութիւնք նոցա՝ ըստ պարզութեան, ըստ բարդութեան և ըստ բաղադրութեան : Աւտի և անուանք ըստ ձևոյն երեք են . պարզ, բարդ և բաղադրեալ :

Պարզ անունն է, որ ոչ է զօղեալ ընդ այլում՝ նշանական բառի, այլ կայ յինքեան միայնակ . զո, Այս, բարի, զօտի, բան, լի, ձեռն, աղօթք, արիւն, ևն :

Բարդն է, որ յերկուց նշանական բառից զօղեալ է՝ ի մի անուն . զո, Աւսատու, բարեկրօն, զօտեմարտ, բանխրուն, լիւսլի, և այլն :

գործիական, և ըստ հօլովմանն հօլովի որպէս գեա, գետոյ, գետով :

Վարձեալ՝ բառս զլրատութիւն է ածական անուն դրական, ըստ սեռին հասարակ կամ անսեռ, ըստ ձևոյն բարգ, ըստ տեսակին նախատիպ, ըստ թուոյն յոգնական, ըստ հօլովին հայցական, և ըստ հօլովմանն նախդրիւ ևեթ հօլովի :

Յաղագս գերանոսան :

Վերանունն է մասն բանի, որ փոխանակ անուան դնի և առ որոշեալ դէմն վերաբերի : Աշւ բաժանի՝ ի հինգ տեսակս, որք են էական, ստացական, ցուցական, յարաբերական և գիմնորոշական :

Էականն է, որ զոյականապէս նշանակէ զդէմն իրին. որպիսի են սորա. Աս, դու, ինքն, իւր, իւրեան :

Ստացականն է, որ ածականապէս նշանակէ զմն որոշեալ զիմաց. որպիսի են սորա. Իմ, քոյ, մեր, ձեր, իւր, իւրոյ :

Ցուցականն է, որ յանդիման ցուցանէ զիրս յերրորդ դէմն ըստ կարգի. որպիսի են սորա. Սա, դա, նա, այս, այդ, այն, սոյն, դոյն, նոյն :

Յարաբերականն է, որ զօրութեամբ յառաջ բերեալ ՚ի բանի զնախընթաց կամ զյաջորդ բառն՝ դնի ՚ի տեղի նորա, յոր հօլով և պահանջեսցէ բանն. և է բառս ոչ :

Գիմնորոշականք են երեքին տառքս այսորիկ ո, յ, ն, որք իրր յօրք ինչ յարելով ՚ի մասունս բանի՝ որոշեն զդէմն նոցա :

Յաղագս պարագայից գերանոսան :

Պարագայք գերանունաց են հինգ, տեսակ, դէմք, թիւ, հօլով և հօլովումն :

Տեսակք գերանունաց են երկու, որպէս և անունոցն, նախատիպ և ածանցական :

Նախատիպք են սորին. Իմ, քոյ, մեր, ձեր, իւր, ինքն, և այլն :

Իսկ ածանցականք են սորին. Մերայն, քոյն, ձերայն, իւրական, ինքնութիւն, և այլն :

Պէ՛մք զերանուանց են յայտարարութիւնք որոշեալ անձանց և են երեք . առաջին, երկրորդ և երրորդ :

Առաջին զէմքն է այն, յորմէ է բանն . զորօրինակ, ես :

Երկրորդ զէմքն է այն, առ որ է բանն . զորօրինակ, դու :

Երրորդ զէմքն է այն, զորմէ է բանն . զորօրինակ, նա, ինքն :

Առ երրորդ գէմն վերաբերին և զէմք այլոց զերանուանց, թէ ստացականաց և թէ ցուցականաց :

Թիւք զերանուանց են երկու, եզական և յոգնական :

Եզականն է որ իբրև զմի իբր զիմաւոր նշանակէ . զի, Աս, դու, մեր, ձեր, և այլն :

Յոգնականն է որ իբրև զբազում զիմաւորս նշանակէ . զի, Մեր, դուք, մերք, ձերք, և այլն :

Հորով զերանուանց է պէտքէս փոփոխումն մի և նոյն զերանուան յինքեան, զի, Վաւ, քո, քեզ, զքեզ, 'ի քէն, քե, զքե, 'ի քեզ, ո՞վ դու :

Հորովմունք զերանուանց են պէտքիսութիւնք հորովից նոցա . զի, Աս, իմ, դու, քո, նա, նորա, և այլն :

Ըստ այսոցիկ վերոյեզեալ հինգ պարագայից բառս ինչ է զերանուն էական, ըստ տեսակին նախախոյ, ըստ գիմին վերածի առ առաջին կարգն, ըստ թուոյն եզական, ըստ հորովին գործիական, և ըստ հորովմանն հորովի, ես, իմ, յինէն, ինե, և այլն :

Վարձեալ՝ բառս 'ի յերոյ է զերանուն ստացական . ըստ տեսակին նախախոյ, ըստ գիմին վերածի առ երկրորդ կարգն, ըստ թուոյն յոգնական, ըստ հորովին բացառական, և ըստ հորովմանն հորով որպէս իմ, իմոյ, յիմոյ, և այլն :

Յարգութեան Բայի :

Բայն է ժամն բանի, որ զտուս, կամ զկերս, և կամ զլինելու թիւնս իրաց ընդ ժամանակաւ նշանակէ ընդ որոշեալ զիմաց . զի, Հեղում, վանիմ, գնամ, լինիմ, ևն :

Բայք բաժանին յերկուս, յէական և յառքական :

Եականք են, որք նշանակին զլինելու թիւն իբրին ընդ ժամադակաւ . և են չորեքին սորա, Եղանիմ, լինիմ, եմ, և գոմ :

Իսկ առքականք են, որք նշանակին զառնել ինչ կամ զկրել . որպիսի են այլ ամենայն բանք . զի, Վրեմ, ջնճում, ձգիմ, ևն .

Մ. քահանայ բայք բաժանին 'ի կանոնաւորս և յանկանոնս . կանոնաւորք անխտոր խոնարհին . որդոն , գործեմ , աղամ . անկանոնք խտորին 'ի ժամանակս ինչ կամ պակասին . լսեմ , լուայ . ճանաչեմ , ծանեայ , և այլն :

Յաղագս պարագայի Բայի :

Պարագայք բայից են այնք , որք մտածին 'ի վերայ բայից ' իրր հեռեմունք որպիսութեան նոցա և են ինն . սեռ , ձեռ , տեսակ , թիւ , դէմք , ժամանակ , եղանակ , խոնարհումք և ընդդռութիւն :

Սեռք բայից են որոշմունք նոցա ըստ առից և ըստ կրից , և են չորք , ներգործական , կրաւորական , հասարակ և չկործական :

Ներգործականք են , որք նշանակեն գնեւրգործել իրին աւկրօղն . զօ , Մյրեմ , վասնեմ , և այլն :

Կրաւորականք են , որք նշանակեն զկրել իրին 'ի ներգործողէ . զօ , Մյրիմ , վասնիմ , և այլն :

Հասարակք են , որք միով կրաւորական ձայնիւ մերթ նշանակեն գնեւրգործել իրին աւայլ , և մերթ զկրել իրին յայլմէ . զքր օրինակ , «Տանիմ , ծնանիմ , և այլն :

Չկործականք են , որք զգործողութիւն գործողին յինքեան 'ի գործողն նշանակեն , և ոչ 'ի ներգործողէ աւկրօղ : Աւ են կրկին ' ներգործակերպ և կրաւորակերպ կամ ձայնակրական :

Ներգործակերպ չկործականք են , որք ըստ ներգործական բայից խոնարհին , զօ , Վիմեմ , դեամ , զբօնում , և այլն :

Չայնակրականք են , որք ըստ կրաւորական բայից խոնարհին . զօ , Մշխաաիմ , սնանիմ , զախչիմ , ևն :

Չեք բայից են որոշմունք նոցա ըստ պարզութեան , ըստ բարդութեան և ըստ բարդութեան . և են երեք . պարզ , բարդ և բարդութեալ :

Պարզն է , որ առանց բաղկացութեան ընդ այլում բառի գնշանակութիւն առից և կրից պարզապէս յայտ առնէ . զքր օրինակ , Բերեմ , կիգեմ , ևն :

Բարդն է , որ զօգեալ ընդ այլում նշանական բառի ' զկրկին իմացուածս առից կամ կրից 'ի մէջ բերէ . զքր օրինակ , Բնծայաբերեմ , բոցակիցիմ , ևն :

Բաղադրական է, որ բաղկանայ բաղադրական մասնկամբք .
 Դօ, Խոցոսիւմ, անպատուեմ, արարամեբժեմ, արխտանամ, ևն:

Տեսակք բայից են որպիսութիւնք նոցա՝ նկատեալք ըստ նախնական և ըստ ածանցական նշանակութեան իւրեանց . և են երկու, նախադադափար և անցողական:

Նախադադափարք կամ նախատիպք են, որք նշանակին միայն զառս գործողին . Դօ, Յառնեմ, լամ, յետում, պատկառիմ, և այլն:

Անցողականք են, որք ոչ միայն զներգործութիւնն առնողին, այլ և զգործել կրողին նշանակին . Դօ, Յարուցանեմ, լացուցանեմ, յեցուցանեմ, պատկառեցուցանեմ, ևն:

Թիւք բայից մտածին ըստ եզականութեան և ըստ յոգնականութեան նոցա . և են երկու, եզական և յոգնական:

Եզականն է, որ նշանակէ զմիակի գործողութիւն, կամ կրութեամբ իւն միոյ . Դօ, Առեմ, վառիմ, և այլն:

Յոգնականն է, որ նշանակէ զբազում գործողութիւնս, կամ կրելութիւնս բազմաց . Դօ, Առեմք, վառիմք, և այլն:

Դէմք բայից են, որք ցուցանեն զգործողութիւնն լինել որոշեալ անձին . և են երեք . առաջին, երկրորդ և երրորդ:

Առաջին դէմքն է այն, որ ցուցանէ զգործողութիւն այնր, յորմէ է բանն, Դօ, Տամ, ետու, և այլն:

Երկրորդ դէմքն է այն, որ ցուցանէ զգործողութիւն այնր, առ որ է բանն . Դօ, Տաս, ետուր, և այլն:

Երրորդ, դէմքն է այն, որ ցուցանէ զգործողութիւն այնր, զորմէ է բանն . Դօ, Տայ, ետ, և այլն:

Ժամանակք բայից են, որք ցուցանեն զառս կամ զկիրս լինել յայս ինչ ժամանակի . և են երեք . ներկայ, անցեալ և ապառնի:

Անցեալն քառակի որոշի, այսինքն՝ իբր անկատար, իբր կատարեալ, իբր յարակատար և իբր զերակատար: Առ ըստ այսմ ժամանակք բայից ասին լինել վեց . ներկայ, անկատար, կատարեալ, յարակատար, զերակատար և ապառնի:

Եզականք բայից են պէսպէս աստիճանք կամ կերպք նշանակելոյ նոցա զառս և զկիրս . և են չորք . ասհմանական, հրամայական, ստորադասական և աներևոյթ կամ անորոշ:

Խոնարհմունք բայից են պէսպէս փոփոխութիւնք մի և նոյն

բայի 'ի զանազան վերջաւորութիւնս, և 'ի դէմն, և 'ի ժամանակս, թէ ըստ եզականին և թէ ըստ յոգնականին. զօ, Պահեմ, պահես, պահէ. պահեմք, պահէք, պահեն. պահէի, պահէիր, և այլն : Աւ սորս այնչափ են, որչափ են փոփոխութիւնք մի և նոյն բայի :

Ածորդութիւնք բայից են պիտարութիւնք վերջաւորութեանց սահմանականի ներկային, և են չորք. տաջինն յանգեալ 'ի էժ, զօ, գործեմ. երկրորդն 'ի աժ, զօ, աղամ. երրորդն 'ի աժ, զօ, թողում. չորրորդն 'ի էժ, զօ, հաշարմ :

Ըստ վերոյգրեալ ինն պարագայիցք բառս այս Խոսք է բայ կանոնաւոր, ըստ սեռին ներգործակերպ չէզոքական, ըստ ձևոյն պարզ, ըստ տեսակին նախատիպ, ըստ թուոյն եզական, ըստ դիմին երրորդ, ըստ ժամանակին անկատար, ըստ եղանակին սահմանական, ըստ խոնարհմանն՝ խոնարհի ընդ երրորդ լծորդութեամբ՝ որպէս ընթանամ, ընթացայ, ընթանայր :

Դարձեալ՝ բառս զարթոյնն է բայ կանոնաւոր, ըստ սեռին ներգործական, ըստ ձևոյն պարզ, ըստ տեսակին անցորական, ըստ թուոյն յոգնական, ըստ դիմին երրորդ, ըստ ժամանակին կատարեալ, ըստ եղանակին սահմանական, ըստ խոնարհմանն խոնարհի ընդ առաջին լծորդութեամբ որպէս մատուցանեմ, մատուցի, մատուցին :

Յազգոս ընդհանրութեան :

Ընդունելութիւնն է մասն բանի, որ նշանակէ զիրն յանելութեան, կամ 'ի կրելութեան. և մերթ զառս կամ զկիրս ընդ ժամանակաւ : Աւ է չորս՝ ըստ չորից վերջաւորութեանցս ող, էալ, լոյ, լի. զօ, Վնքղ, գնեալ, գներց, գների :

Պարագայք ընդունելութեանց են վից. սեռ, ձև, տեսակ և ժամանակ՝ ըստ բայից. թիւ և հոլով՝ ըստ անուանց : Աւ ըստ այսոցիկ պարագայից բառս 'ի լասարքելոյ է ընդունելութիւն յանգեալ 'ի էալ. ըստ սեռին կրաւորական, ըստ ձևոյն բարդ, ըստ տեսակին նախատիպ, ըստ ժամանակին անցեալ, ըստ թուոյն յոգնական, ըստ հոլովին՝ բացասական, և հոլովի որպէս գետ, գետոյ, 'ի գետոց :

Յազարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի :

Նախադրութիւն է մասն բանի, որ 'ի յարիւն յանուանս
յուցանէ զպարագայս ինչ իրին, զոր անուն նշանակէ : Ոմանք
'ի նախադրութեանց են հօլովակերպք. որդոն՝ 'ի, յ, առ, առ, 'ի
յ, ընդ, զ. և ոմանք հօլովատուք. որդոն, ըստ, քան, վասն,
'ի վերայ, 'ի ներքոյ, և այլն :

Սակրայն է մասն բանի, որ զպարագայս դործողութեանց
նշանակէ. որդոն՝ ուր, երբ, զիարզ, միթէ, ահա, և այլն. և
ունի երեսնեւերեք տեսակս :

Շաղկապն է մասն բանի, որ յարէ ընդ միմեանս զմտունս
բանի, նաև զնոյն իսկ զբանս. որդոն՝ և, իսկ, թէ, զի, ևն.

Միջարկութիւնն է մասն բանի, որ զբնական կիրս հողւոյ
յայտ ատնէ. որդոն՝ իմ, աւազ, վաճ, և այլն. և ունի վիշ-
տասան տեսակս :

ԳԼՈՒԽ Բ.

Յազարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի :

Նամնաձայնութիւնք մասանց բանի են կապակցութիւնք նոցա
ընդ միմեանս՝ առ 'ի կազմել զբան :

Այս կապակցութիւնք լինին ութ եղանակաւ. Նախ՝ անուան
ընդ անուան : Արկրորդ՝ զերանուան ընդ զերանուան և ընդ
անուան : Արրորդ՝ բայի ընդ անուան, ընդ զերանուան և ընդ
ընդունելութեան : Չորրորդ՝ ընդունելութեան ընդ ընդունել-
ութեան, ընդ անուան և ընդ զերանուան : Ընդերորդ՝ նա-
խադրութեան ընդ անուան, և ընդ այն՝ որք իրր անուն հո-
լովին : Վեցերորդ՝ մակրայի ընդ բայի. և ընդ այն՝ որք ու-
նին զգօրութիւն բայի : Նօթներորդ՝ միջարկութիւն ընդ բա-
նի : Ոթերորդ՝ շաղկապի ընդ բանի և ընդ մտունս նորս :

Յազարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի Կամարի :

Նուանք որովհետեւ կամ զոյական են, և կամ ածական, 'ի
զալ սոցա առ միմեանս հարկ է զի կամ զոյականք ընդ զոյակա-
նաց համնաձայնեցին, կամ ածականք ընդ ածականաց, կամ

գոյականք ընդ ածականաց, և կամ ածականք ընդ գոյականաց :

Արդ գոյական անուանք երբակի կարեն համաձայնիլ ընդ գոյականաց : Ատի՛ իբր բացայայտիչ : Արկրորդ՝ իբր յատկացուցիչ : Արրորդ՝ իբր խնդիր : քանզի Ատի՛ յորժամ հարկ լինի՛ ՚ի բանս յայտ առնել զնշանակութիւն անուան իրիք, թէ յինչ միտս զնի, կամ փոխանակ որոյ նշանակէ, յարեմք՝ ՚ի նոյն զայլ անուն առանց շողկապի՛ թուով և հօլովիւ համաձայն նմին . և այն լինի նմա բացայայտիչ . փո, «Աւ առեալ հրեշտակին զԱմբակում տարաւ զնա՛ ՚ի քաղաքն Ռաբիրն :» Ուր գոյական անունդ Բաբելոն է բացայայտիչ անուանս՝ և Կապի . զի յայտ առնէ՛ թէ անուամբս Կապի իմացեալ լինի աստ Բաբելոն, և ոչ Արնուէ և Գաղա :

Սոյնպէս և յայտ բան, «Որ շինեցեր զտուն քո զեկեղեցի իմաստութիւն հօր Յիսուս .» անունս եկեղեցի է բացայայտիչ անուանս Կոթն Կո . զի յայտ առնէ, թէ բառիւս Կոթն՝ իմացեալ լինի աստ եկեղեցին, և ոչ թէ ապարանք կամ այլ ինչ շինուած : Բայտ այսմ և անունդ Յիսուս է բացայայտիչ անուանս իմաստփեան հօր :

Արկրորդ՝ յորժամ հարկ լինի՛ ՚ի բանս յայտ առնել, թէ արդեօք նշանակաւն անուան իրիք որոյ է, կամ որում յատկանայ, յարեմք՝ ՚ի նոյն զայլ անուն՝ (և մերթ՝ ՚ի տեղի տնուան զգերանուն, կամ նաև զընդունելութիւն և զգերբայ), ՚ի սեռական հօլովիւ . և այն լինի նմա յատկացուցիչ . փո, «Առաքուք մանկունք զիւրատ հօր :» Ուր անունս հօր է յատկացուցիչ անուանս Խրատ . զի ցուցանէ, թէ խրատն այն հօր է և ոչ օտարի կամ թշնամոյ :

Սոյնպէս և յայտ բան, «Արեգական լոյս խաւարեցաւ .» անունս արեգական է յատկացուցիչ անուանդ Լոյս . զի ցուցանէ, թէ այն լոյս արեգական է, և ոչ ճրագի կամ հրոյ և կամ այլ իրիք աստեղ :

Աւ եթէ պիտոյ լիցի յայսպիսիս նախդիր զնել, պարտ է յարել զայն՝ ՚ի նախընթացն, թէ յատկացուցիչ իցէ այն, և թէ յատկացուցեալ . փո, «Օխարդ պատմեցից զթիւ մեղաց իմոց : —» «Ալլըութ յանձինս զհրեշտակացն սրբութիւն :» Այս նախդիր երբեմն կրկնի՛ ՚ի վերայ երկուցն ևս . մանաւանդ եթէ անկցի՛ ՚ի միջի բայ . փո, «Օկենացն ետուր զհաց :»

Երրորդ՝ յորժամ հարկ լինի գոյական անուանց անուղ զինդիր, յարեմք՝ ՚ի նոսա զայլ անուն, (կամ ՚ի տեղն անուան զգերանուն կամ զընդունն լուծիւն), իրր խնդիր նոցա՝ ըստ պահանջերոյ նշանակուածեան նոցին: Ասան զն ոմանք՝ ՚ի գոյական անուանց ունն լով զհաղորդութիւն ընդ բայից, ուրեք ուրեք պահանջն խնդիր առնուլ ըստ որպիսուածեան բայիցն, որպիսի են բայանուանք. իսկ թէ զհարդ, դիցուք զերիս կանոնս:

Ասան Թ. Անուանք ներգործականահաղորդք, այսինքն՝ որք ունին զհաղորդութիւն ընդ ներգործական բայից, առնուն ըզխնդիր սեռի՝ ՚ի սեռական հոլովն, և մերթ՝ ՚ի հայցականն. Դօ, «Չգամմք ձեռին, փչմամք զհողին»:

Եւ երբեմն ևս հանդերձ խնդրով սեռի առնուն նաև ըզխնդիր բնութեան յայնպիսի հոլով՝ զորպիսի պահանջն բայքն, ընդ որոց ունին զհաղորդութիւն. Դօ, «Չգամմք ձեռին՝ ՚ի ծառն. փչմամք՝ ՚ի նոսա զհողին»:

Ասան Թ. Անուանք կրաւորականահաղորդք, այսինքն՝ որք ունին զհաղորդութիւն ընդ կրաւորական բայից, առնուն ըզխնդիր սեռի՝ ՚ի բացառական հոլովն. Դօ, «Առաքմամք՝ ՚ի հօրէ: Եւ երբեմն նաև զխնդիր բնութեան. Դօ, «Առաքմամք՝ ՚ի հօրէ յաշխարհ»:

Ասան Թ. Անուանք չէզոքականահաղորդք, այսինքն՝ որք ունին զհաղորդութիւն ընդ չէզոքական բայից, զայնպիսի խնդիր առնուն՝ զորպիսի պահանջն բայքն՝ որոց հաղորդին. Դօ, «Վալստեամք՝ ՚ի տաճարն. հրաժարումն յաշխարհէ»:

Յաղագս համայայնութեան գոյական անուանց ընդ անուանաց:

Համաձայնութիւն գոյական անուանց ընդ ածականաց՝ է լինն ընդ նոցա խնդիր ածականաց՝ համաձայն նշանակուածեան նոցին ըստ երից կանոնաց՝ զորս եղաք վասն գոյական անուանց. Դօ, ժառանգորդ արքայու թեան, կործանիչ մեհնաց. դիւրաշարժ ՚ի հողմոյ, անտես ՚ի մարդկանէ. հաւասար հրեշտակաց, զօրաւոր բանիւք:

Իսկ անուանք բաղդատականք այլազո առնուն զինդիր. Դօ, Վերագոյն քերովբէից. վստմագոյն յիշխանաց. տկարագոյն յանասունս. բարձրագոյն քան զերկինս:

Այլ անուանք թուականք և մասնականք և հարցականք՝ հասարակօրէն առնուն զինդիր՝ ի բացառական հօլովն . զօ , Արկու՝ ի նոցանէ . ոմն՝ ի հարց . ով՝ ի մարդկանէ :

Յազաֆս համայնութեան ածական անոանց ընդ գոյականաց :

Ածական անուանք յարեալ ՚ի գոյականս՝ յայտ առնեն զորպիսութիւն իրացն՝ զորս գոյականքն նշանակեն . և քանզի պէսպէս եղանակաւ յարին սոքա ՚ի գոյականս՝ պէսպէս համաձայնին ընդ նոսա ըստ վեց կանոնաց :

Աանոն ա . Ածական անուանք՝ յորժամ յետադասին գոյականաց , համաձայնին ընդ նոսա թուով և հօլովիւ . զօ , «Օստայք իմաստոնի տիրեսցեն տերանց անձրաց :»

Աանոն բ . Ածական անուանք յորժամ նախադասին գոյականաց , ոչ համաձայնին ընդ նոսա՝ ոչ թուով և ոչ հօլովիւ , թէ մի իցեն և թէ բազում . զօ , «Ոնայն բանիւք ընդդէմ զինին ճշմարիտ և ողջմարտ վարդապետութեան :» Իսկ միականի ածականք՝ երբեմն համաձայն զնին . զօ , Արքայ պատարագին . նորոց կտակարանաց :

Աանոն գ . Յորժամ ՚ի մէջ նախադաս ածականի և յետադաս գոյականի անկանի բայ , կամ ընդունելութիւն , ածականն հասարակօրէն համաձայնի ընդ գոյականին՝ թուով և հօլովիւ . զօ , «Արկայնագունից կարօտիմք բանից .» «Աստուածայնով զինեալ զօրութեամբ :» Այլ երբեմն անհամաձայն ևս զնի . զօ , «Գերապանձ եհաս իշխանութեան .» «Ի զգոյական ծածկեալ լուսոյ :»

Աանոն զ . Աթէ նախադաս ածականն ունիցի զբիմորշական տառ , երբեմն համաձայնի ընդ յետադաս գոյականին և երբեմն ոչ . զօ , «Գոհացարնք զմարգասիրէն Աստուծոյ :» «Որ տիրականդ իշխանութե հաղորդս արարեր զսուրբ զառաքեալն :»

Աանոն ի . Աթէ նախադաս գոյականքն իցեն բազում , յետադաս ածականն զնի ըստ թուոյն յոգնական , և ըստ հօլովին համաձայն . զօ , «Ողջոյն տաջիք Անդրոնիկեայ և Յունեայ ազգականաց իմոց :»

Աանոն զ . Աթէ ածականն իցէ նախադասեալ գոյականին , կամ գոյականն ածականին , նախդիրն զնի ՚ի վերայ նախադաս

սին. զո, «Վարձո զիս 'ի չար սովորութեանց խնոց 'ի բարի սովորութիւն :» «Ապականեն զբարս քաղցունս բանք չարք :»

Եւ ևս եթէ նախադաս ածականքն կամ գոյականքն իցեն բազում, և ունիցին զշաղկապդ և, նախդիրն զնի 'ի վերայ ամենայնի. զո, «Որ զհակառակասէր և զդժնդակ վարս ուղղեցէ... զսրովբէ իցն կարգ ունի :» «Վ յայրս և 'ի փապարս խաւարայինս բնակէր :»

Եւ եթէ նախադաս ածականն կամ գոյականն իցէ մի, իսկ յետադասքն իցեն բազում, նախդիրն ոչ միայն զնի 'ի վերայ նախընթացին, այլ և 'ի վերայ երկրորդ և երրորդ յետագասին. զո, «Վ չար խորհրդոց, 'ի բանից և 'ի գործոց փրկեա զիս :» «Օայր արիւնհասիղ և զնենգաւոր պիղծ առնես դուտէր :»

Յաղագոս համայայնոս-Նեան ածական անոսանց ընդ ածականաց :

Ըծական անուանք չորեքկին համայայնին ընդ միմեանս. Նախ՝ իբր ածական. զո, «Ահանճար խորհրդատու :»

Երկրորդ՝ իբր խնդիր. զո, «Հրաւիրատուք արարականաց :»

Երրորդ՝ իբր բացայայտիչ. զո, «Ուսուցանէ զմեզ այնպէս լինել, (այսինքն) հեղ և խոնարհ :»

Չորրորդ՝ իբր յատկացուցիչ. զո, «Վժուարինք կենցաղականաց զիւրինք նմա երևին :»

Յաղագոս համայայնոս-Նեան դերանոսանց :

Վերանուանք հնգապատիկ են. էական, ցուցական, ստացական, յարաբերական և դիմորոշական :

Ի մէջ սոցա էական դերանունն ինքն բազում անգամ յարի յայլ դերանունան՝ համայն թուով և հորովով. և իբր մի վարի ընդ նոսա. զո, Ես ինքն, դու ինքն, նա ինքն, սոյն ինքն, որ և ինքն, ևն :

Սոյնպէս յարին ընդ միմեանս և ցուցական դերանունանք. զո, Սոյն սա, դոյն այդ, նոյն այն, ևն :

Էական դերանունանքս էս, դոս, ինքն, իւր, (ևս և ցուցական դերանունանքս սա, դաս, նա, էականապէս վարեալք), 'ի

դործ ածին իբր գոյական . և ըստ գոյական անուանց նախ՝ լինին յատկացուցիչ , զօ , Ջկեանս իմ , գտուն քո , ըստ իւր կամաց , բանք սորա , գիրք գորա , վարք նորա :

Երկրորդ՝ լինին խնդիր անուանց , ևս և ընդունելութեանց և նախագրութեանց . զօ , Անճուաց յիւրմէ , ինամօղ ինքեան , վասն նորա :

Երրորդ՝ լինին բացայայտելի՝ ի ձեռն գոյական անուանց , Համաձայն թուով և հոլովով . զօ , « Աս տէր խօսեցայ : » « Ի մէջ յաշակերտացս Քրիստոսի փառաւորի պաշտօնն Այ : »

Չորրորդ՝ լինին բացայայտիչ ածականաց և ընդունելութեանց . զօ , « Աստուած քաւեա՞ զիս զմեղաւորս : » « Ձեզ նեղելոցդ հանգիստ : »

Յուցական դերանուանքս սա , դա , նա , յորժամ հոլովին՝ սա , սորին , սմին , դա , դորին , դմին , ևն , հասարակօրէն իբր ածական վարին՝ համաձայն ընդ գոյականաց՝ ՚ի հինգ հոլովս միայն . ՚ի սեռականն՝ դորին կանոնի . ՚ի գործիականն՝ նովին բանիւ , ՚ի պարուականն՝ զտովին տեղեալ . ՚ի ներգոյականն՝ ՚ի դմին տան :

Յուցական դերանուանքս այս , այդ , այն , իբր ածական վարին . և ՚ի յարիւն յանուանս՝ հասարակօրէն համաձայնին ընդ նոսա թուով և հոլովով . զօ , Այսր տեսութեան , այդմ՝ պաշտաման , յաշխարհին յայնմիկ , ևն :

Այլ սակաւ ուրեք անհամաձայն ևս զնին . զօ , Այս պատկերաւս , յայդ նեղութենէդ , խորհրդոյն այն , ևն :

Եւ և թէ նախադաս անունն նախդիր ունիցի , նախդիրն միշտ և յամենայնի կրկնի նաև ՚ի վերայ այսոցիկ դերանուանց . զօ , « Գու ևս ապաւէն իմ ՚ի նեղութենէ յայմանէ : » « Փոխանակ զի արարեր դու զբանդ զայդ : » « Աւ և զև ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ ել հրաման յՕգոստոս կայսերէ : »

Յուցական դերանուանքս սոյն , դոյն , նոյն , հասարակօրէն նախադաս լինելով անուանց վարին ՚ի նախդրիւ հոլովս . Ի սոյն դատաստան , ՚ի դոյն ատեան , զնոյն չարչարանս , և այլն :

Ստացական դերանուանքս իճ , խոյ , մեր , յեր , եւր , եւրոյ միշտ իբր ածական վարին . և ՚ի յարիւն յանուանս միշտ համաձայնին ընդ նոսա , թէ ՚ի նախադասիւն և թէ ՚ի յետադասիւն . (բաց ՚ի չարից յողնական հոլովից , որք են ուղղական , հայցա-

կան, նախորդել տրական և ներդոյական)։ Դօ, «Ի տան հօի իմոյ օթեանք բազում են»։ «Տան քում վայելէ սրբութիւն»։ «Մի գայթակղեցին բազումք մերով գայթակղութեամբս»։ «Տեսանեն զքաջութիւն ձերոյ նահատակութեանդ»։ «Ներհակ իւրոցն վարդապետէ օրինաց»։

Ասացի՛ բաց ՚ի չորից յոգնական հօլովից. զի ՚ի նոսին միշտ՝ անհամաձայն դնին. Դօ, Պառայք իմ, և ոչ իմք, զվաստակս քո, և ոչ քոյս. ընդ գրունս ձեր, և ոչ ձերս. ՚ի տունս մեր, և ոչ մեր:

Յարաբերական զերանունս ոք յարաբերելն զանուն, կամ զզերանուն՝ համաձայնի ընդ նմա ըստ թւոյն. Դօ, «Ղուր որդեակ հօր քո, որ ծնաւ զքեզ»։

Իսկ ըստ հօլովին՝ դնի յայն հօլով՝ յոր դնելն էր յարաբերելին. և այս կամ իբր անուն բայի, կամ իբր խնդիր, կամ իբր յատկացուցիչ, ևն. Դօ, «Ատուծոյ օթեան է անձն ոք յապաշխարութեան իցէ»։ «Սակաւ ողորմութեամբ, զոք արարեր, զբազմապատիկ պարտան թողցէ քեզ Ատուած»։ «Ոչ կարէ կրել նա յողի իւր զբանս անխլութս, ոքոյ միտք ծանրացեալ իցէ ՚ի նխլթոյ կրկրի»։

Այլ զխտելն է, զի սա երբեմն յարաբերէ զնախընթացն. Դօ, «Արանեալ է այր ոք համբերիցէ փորձանաց»։ Արբեմն զհետեւեալն. Դօ, «Որ ստեղծ զշունչս ամենեցուն, նա գիտէ զամենայն»։ Աւ երբեմն զօրութեամբ ունի զյարաբերելին. Դօ, «Որ սիրէ զկեանս ինացէ ՚ի բերան իւր»։ այսինքն՝ նա որ սիրէ:

Դիմորոշական յողքս *, որ, ն յարին յանուանս, ՚ի դերանուանս, ՚ի բայս և յընդունելութիւնս, և երբեմն նաև յայլ մասունս բանի՝ առ որոշումն դիմաց. Դօ, Տանս, քոյդ, ասէն, ՚ի տառապելոցս, ևն:

Այլ երբեմն դնին սքա փոխանակ միմեանց. Դօ, «Աւ զոր սսէս այս է»։ «Ոչ յիշես զոր ասացիդ քեզ»։ «Օր առննմն և արարից»։ «Ի միտ առ զոր խօսիսն»։

Յաղագս համայնո-Ֆիլան Բայի:

Իայք կրկնակի համաձայնին ընդ անուանս, և ընդ այլ մասունս բանի. նախ իբր ընդ այնս, որք ասին անուն բայի. երկ-

րորդ՝ իբր ընդ այնս, որք ասին խնդիր բայի. որպէս յայս բան, «Այլին սպան զԱբէլ» բայս սպան համաձայնի ընդ երկուց անուանցս Աային և զԱբէլ: Որոց առաջինն կոչի անուան Բայի, և ցուցանէ զէնք գործողութեան սպանելոյն՝ այսինքն զսպանողն. և այն է անունս Աային: Իսկ երկրորդն կոչի խնդիր Բայի. և ցուցանէ զինթակայն գործողութեան սպանանելոյն. այսինքն՝ զսպանեալն. և այն է հայցական հօրովս զԱբէլ:

Սոյնպէս և յայս բան. «Տրանջողն թերահաւատ է.» բառս արքայնոցն է անուն բայի, էն է բայ, Բերահաւատն է խնդիր: Այլ թէ սոքա զհարդ պարտին համաձայնիլ, զիցուք զպէսպէս կանոնս:

Աաննք վան անուան Բայի:

Աանն. ւ. Աթէ բայն իցէ զիմաւոր, անուն բային զնի յուղղական հօրովն. զո, «Տրդատ յաղթեաց Հոսէի.» Ուր վանն զիմաւոր զորոյ բայիս յաղթեաց, անուն բային որ է բառս Տրդատ՝ եղեալ է յուղղական հօրովն: Իսկ եթէ բայն իցէ անդէմ, անուն բային իբր բազումն զնի՝ ի սեռական հօրովն. զո, «Յաղթահարեալ Տրդատայ զՀոսէ պսակեցաւ ՚ի Վիտիղեախանոսէ: Ուր սեռական հօրովս արդարաց է անուն բայիս յաղթահարեալ: Այլ երբեմն յուղղական հօրովն ևս զնի. զո, «Աւ Մուշեղ առեալ զզօրս իւր խաղայ յարեւելս:»

Աանն. ք. Աթէ բայն իցէ զիմաւոր, անուն բային համաձայնի ընդ նմա թուով և զիմաւ. զո, «Ղոխս աղքատացայ:» Ուր որպէս զիմաւոր բայս սղտարացայ ըստ թուոյն է եղական, և ըստ զիմին՝ յառաջին գէմն, նոյնպէս և անուն բային, այսինքն է ճոխս ըստ թուոյն եղական, և յառաջին գէմն՝ ի ձեռն յօդիդ «. որպէս թէ ասէր, ես ճոխս աղքատացայ:

Այլ այսպիսի յօդ երբեմն զօրութեամբ զնի յերրորդ գէմն. զո, «Վայթակղեցցին չարք առաջի բարեաց. և ամպարիշաք կողկողեցին առ դրունս արդարոց:»

Աանն. ք. Աթէ անուն բային իցէ բազում ըստ նոյն զիմաց, բայն հասարակօրէն զնի յոգնակի. զո, «Մեղրէաս և Փիլիպպոս ասեն ցՅիսուս:» Բայց երբեմն ՚ի հասարակ անուանս զնի ևս եղակի, զո, «Վախանձ և հակառակութիւն խոռվեցոյց զթագաւսրութիւնս:»

Կանոն. Դ. Եթէ անուն բային իցէ բազում 'ի զանազան դէմն, բայն դնի 'ի պատուականագոյն դէմն, և քանզի առաջին դէմքն է պատուականագոյն քան զերկրորդն, և երկրորդն քան զերրորդն, յայսպիսիս՝ բայն դնի յայն դէմն, որ պատուականագոյն է, զօ, «Աս և զու գնայսք 'ի միասին.» «Ժողովն-ջիք անդր զու և զօրք քոյ:»

Կանոն. Է. Եթէ անուն բային ըստ ձայնին իցէ եզական, իսկ ըստ նշանակութեան բազմաւորական. (որպիսի են անուանք թուականք), բայն դնի յոգնակի. զօ, «Աւ ևն երկու քան զմի.» «Մեկան 'ի նոցանէ քսան հազար այր:»

Իսկ եթէ անուն բայն իցէ հաւաքական, բայն երբեմն դնի յոգնակի. զօ, «Գունդ զօրացն դարձան:» «Ազգ եկին 'ի հիւսիսոյ:» Եւ երբեմն եզակի, զօ, «Յրուեցաւ զունդն.» Ծարաւեաց ժողովուրդն:»

Եւլ աստ պարտ է գիտել, զի երբեմն անուն բային զօրութեամբ դնի. զօ, «Մերժեցին զկարիս մարմնական կենցաղոյս.» Ուր զօրութեամբ իմանի անուն բային, այսինքն՝ նորա: Եւ ներհակ այսմ՝ երբեմն բայն դնի զօրութեամբ զօ, «Գեւոյ ժամանակ այժմու կեանքս:» Ուր զօրութեամբ զոյ բայս է:

Կանոն Ժ Հասն Ինդրոյ Բայից :

Բայք ներգործականք և կրաւորականք առնուն զլրկին խընդիր. այսինքն՝ զինդիր սեռի, և զլինդիր բնութեան: Իսկ չէզոքականք ընդ որս և էականք միայն զլինդիր բնութեան. որպէս տեսցի յառաջիկայ կանոնսք:

Կանոն. Թ. Երգործական բայք առնուն զլինդիր սեռի 'ի հայցական հօլովն. զօ, «Մէջ ծածկէ զճառագայթս արեգական. և զմիտս խաւարէ յօլով կերակուր:» Ուր հայծական հօլովն զճառագայթս է ինդիր սեռի բայիս Ժաթիլէ. և հայցական հօլովն զմեզս է ինդիր սեռ բայիս Խաւարէ, այսինքն՝ խաւարեցուցանէ:

Կանոն. Ժ. Կրաւորական բայք առնուն զլինդիր սեռի 'ի բացառական հօլովն. զօ, «Ի տեսանէ ուզզին զնայք առն:» Ուր բացառական հօլովն է պէտառնէ է ինդիր սեռի կրաւորական բայիս ուղղին:

Ամեն. Գ. Բայք ներդործականք և կրաւորականք բայ 'ի խնդրոյ սես ի՛ անունն երբեմն զխնդիր բնութեան ըստ պահանջելոյ նշանակութեան իւրեանց՝ 'ի պէտպէս հօլովս, ոմանք 'ի տրականն, ոմանք 'ի բացառականն, և ոմանք յայլս. Կօ, «Արձեաց անօրէն իշխանն զԱստակ առ ինքն, և խոստացաւ նմա մեծութիւն բազում, զի քակտեցէ զուխան Հայոց 'ի միարանութենէ, և հաստատեցէ աշխարհին զհրաման թագաւորին :»

Ամեն. Կ. Ազգրքական բայք առնուն զխնդիր բնութեան ըստ պահանջելոյ նշանակութեան իւրեանց՝ 'ի պէտպէս հօլովս. որպէս ասացաք զներգործականաց. Կօ, «Աստակ՝ որ օտարացեալն էր սիրոյն Վրխատոսի, հնազանդեցաւ ողբանաց անօրէն իշխանին, և մտառեաւ հնարիւք ընդ բազումս. և որք հաւանեցան նմա, իջին ընդ նմա՝ 'ի դժոխս :»

Յաղագս աներեւոյն Բայի :

Աներեւոյթ բայք որովհետեւ իբր անուն հօլովին, 'ի դործածին երբեմն իբրև անուն գոյական. և լինին անուն բայի, խնդիր անուան, խնդիր ընդունելութեան. և այլն :

Իսկ յորժամ իբր բայ վարին, լինին բաղում անդամ արգելիչ խնդրոյ բայից. Կօ, «Ար կամիցի զանձն իւր կեցուցանել կորուսցէ զնա :» Աւր աներեւոյթ բայս կեցուցանել ինքնին խորհիր լեալ կամելոյն արգելեալ է զխնդիր նորա, և ինքն է առեալ զխնդիրն՝ որ է բառդ զանչն իւր. որպէս թէ ասէր, որ կամի զկեցուցումն անձին իւրոյ կորուսցէ զնա :

Արբեմն ևս լինին սոքա տրական խնդիր բայի՝ իբր զերբայ՝ գորութեամբ ունելով զնախդիրդ՝ է կամ աս 'ի Կօ, «Ժողովէին ժողովորդք բազումք՝ լսել և բժշկել 'ի հիւանդութենէ իւրեանց. այսինքն՝ առ 'ի լսել, և 'ի բժշկել :

Յաղագս համայնութեան ընդունելութեան :

Ընդունելութիւնք կրկնակի համաձայնին ընդ միմեանս. նախ՝ իբր խնդիր. Կօ, «Յողթօղ հակասակողաց :» Արկրորդ՝ իբր ածական. Կօ, «Մերժելի մշակող :» Այլ սոքա՝ 'ի սակաւս՝ 'ի գործածին :

Բնդունելու թիւնք յանգեալք 'ի ոչ միշտ իրր ամական անուն վարին. և ըստ կանոնի համաձայնութեան ամականաց յարին 'ի գոյականս. զի, «Ի բաց կաց 'ի դժբող բերանոյ.» «Սակաւ օգանն խրատք առն բարկացողն:»

Սորա 'ի վարինն ներգործականապէս՝ առնուն զինդ իր սեռի 'ի հորմն սեռական կամ հայցական. զի, «Կանամզ արարածոց.» Բնդունողք զբանն կենաց:»

Երբեմն առնուն նաև զինդ իր բնութեան ըստ պահանջելոյ բայիցն՝ յորոց բղենն. զի, «Քեզ որդւոյ շնորհողի մեզ զկեանս՝ փառք.» «Երողոք տիեզերաց 'ի նախահօրն յանցանաց:»

Իսկ որք վարին չհղբականապէս, ընդ բայիցն՝ յորոց ելանեն, առնուն զինդ իր. զի, «Համբերելոյ վշտաց.» «Հայեցող յօձն պինձի.» «Ի մեղաց զգուշացող:»

Բնդունելու թիւնք յանգեալք 'ի Եալ եթէ ներգործականապէս առցին, իբր դրադէմ՝ բայ վարին. զի, «Անեալ բզ թշնամին՝ խորասկեցիք:»

Իսկ եթէ կրաւորաբար՝ կամ չհղբականապէս առցին, երբեմն վարին իբր զդրադէմ՝ բայ. զի, «Քաջալերեալ 'ի բանից նորա յողթեցին թշնամեաց.» «Ի ջեալ մարմնով 'ի գերեզման զկապեալ հողիսն վերածեաց:» Աւ երբեմն վարին իբր ամական անուն՝ ըստ կանոնի համաձայնութեան ամականաց. զի, «Որ փակեալ դրամբ երկոյնն՝ երեւցար մետասանին.» «Մի բարկանար եղբօր մեղուցելոյ:»

Այսպիսի բնդունելու թիւնք զայնպիսի խնդիր առնուն, զորպիսի պահանջն բայք իւրեանց. զի, «Հաստատեալ զանձն յաննախանձ կեանս՝ առաքինանայր 'ի ճղնութիւնս.» «Կահատալք սիրեցեալք 'ի յերկնաւոր հօրէն.» «Օգնական է դարձելոց առ նա:»

Բնդունելու թիւնք յանգեալք 'ի չոյ իբր բայ վարին՝ յարելով յէական բայս. և առնուն զայնպիսի խնդիր՝ զորպիսի պահանջն բայք իւրեանց. զի, «Տալոց է ամենեցուն զահագին իւր վճիռ.» «Արդարք յափշտակելոց են 'ի հրեշտակաց ամպովք յերկինս.» «Տեսանեմ միշտ զօրն զայն՝ յորում 'ի դատաստան զնալոց եմ:»

Բնդունելու թիւնք յանգեալք 'ի չի վարին իբր ամական և ըստ համաձայնութեան ամականաց յարին 'ի գոյականս. զի,

«Իտնարհեցաւ 'ի չարչարանս՝ չարչարելի բնութեամբ մարդկանս» «Պատանդ լինել Պետրոսի և Յովհաննու սիրելոյ :»

Եւ սորա հասարակօրէն անուն զինգիր 'ի արական հոլովն . զոր օրինակ , «Պովելիք աշխարհի , և բաղձալիք վերնոցն պետութեանց :»

Յաղագս կազմութեան բանի :

Ի համաձայնութենէ մասանց բանի կազմի բան . երբեմն 'ի բազում բառից , և երբեմն 'ի սակաւուց՝ զմէ յերկոյ . ք' 'ի բայէ , յանուանէ բային , և 'ի խնդրոյ նորին . քօ , «Հայկ ծնանի զԱրմենակ .» Ուր Հայն է անուն բայի , Զնանին բայ , զԱրմենին խնդիր :

Եւ ի երբեմն մի 'ի սոցունց զօրութեամբ զնի . քօ , «Ես վրիպեցայ .» «Յուսա առ Աստուած .» «Ինքն անհամբեր .» ք' ես վրիպեցայ 'ի բարւոյն . զու յուսա՛ առ Աստուած . ինքն զբտաւ անհամբեր :

Իսկ երբեմն այլ մասունք բանի ևս յարին 'ի սոսա , ևս և բազում անուանք՝ ըստ զանազան պաշտամանս . այսինքն՝ իբր յատկացուցիչ , իբր բացայայտիչ , իբր ածական , և այլն . որոց վասն եղեալ ասա զերիս համառօտ օրինակս՝ լուծցուք զսոսին կարգաւ՝ 'ի դիւրութիւն և 'ի յուսումն համբակաց :

Օրինակ Թ . «Պանձ ցանկալի հանդիցէ 'ի բերան իմաստնոյ . արք ագէտք կլցեն զնա .» Երան : Ի ամա գաննէն է անուն բայի : Յանկալի է ածական նորա : Հանդիցէ է բայ : Ի Բերան է ներգոյական խնդիր բային : Իմաստնոյ է յատկացուցիչ Բերանոյն : Եր+ է անուն բայի : Տգէտք է ածական նորա : Ալցեն է բայ : Օնա է խնդիր սեռի նորա :

Օրինակ Ժ . «Արդեակ իմ , մի՛ նախանձիր ընդ չար և մի՛ ցանկանայցես կալ ընդ նոսա .» Երան : Ի ամա որդեակն է կոչական անունն : Ի՞՞ է ստացական դերանուն , և է լեալ ածական որդեակին : Մի՛ նախանձիր է բայ , որոյ անունն զօրութեամբ զնի . այսինքն՝ դոս : Բնոր չարս է խնդիր նորա : Եւն է շաղկապ : Մի՛ է մակբայ : Յանկանայցես է բայ . որոյ անունն է նոյն զօրութեամբ իմացեալ դերանունն՝ այս է դոս : Ապլ է արդելիչ խնդրոյ նորա , այսինքն՝ ցանկանալոյն : Բնոր նոսա է խնդիր կալոյն :

() ընկալի՞ր. « Զրեշտակք երկնից փափաքին հանդիսի կատարման սոցա . որք 'ի մահաւն իւրեանց կենդանացան, ելին 'ի կամարն երկնից, խառնեցան 'ի գունդ զուարթնոցն . » Շարակ : Ի սմա հրեշտակի է անուն բայի : Երկնից է յատկացուցիչ հրեշտակաց : Փափաքին է բայ չէզոքական : Հանդիսի է նորա խնդիր բնութեան 'ի տրական հոլովն : Աստուծան է յատկացուցիչ հանդիսին : Սոցա է յատկացուցիչ հասարմանին : Որք յարաբերէ զգերանունս սոցա . և է անուն բայիցս կենդանացան, ելին և խառնեցան : Ի մահոան իւրեանց է երկրորդական խնդիր բայիս կենդանացան . որոյ բուն խնդիրն զօրութեամբ զնի 'ի գործական հոլովն . այսինքն է՝ հոգսով : Իւրեանց է յատկացուցիչ մահոանին : Ելին է չէզոքական բայ : Ի համարն է խնդիր նորա : Երկնից է յատկացուցիչ համարին : Խառնեցան է իբր չէզոքական բայ : Ի հոգսով է խնդիր նորա : Չաստիկն է յատկացուցիչ հոգսովին :

ՅԵՒԵԼՈՒՄ

Յետ 'ի միտ առնոյ ուսանողաց զհանդամանս մասանց բանի , և զքերականական կանոնս , և ս յետ սակաւուք վարժելոյ 'ի լուծումն շարադրութեանց , եթէ ցանկան բարեոք և ստեղծկանալ որպիսութեան հայկազեանս լիզուի , և ճաշակել զքաղցրութիւն քերթողական արուեստի , պիտոյ է նոցա խնքնին և ս կազմել զշարադրութիւն բանից : Ես առ սկիզբն առնել այսմ՝ հարկ է նոցա զառաջինն համառօտ ինչ աշխարհաբառ բանս զարձուցանել 'ի գրաբառն , և ապա նովին առ սակաւ սակաւ զարգանալ : Ե՛յլ որպէս զի զարթիցէ 'ի սիրտ նոցա փոյթ 'ի սոյն յօժարելոյ՝ պատշաճ համարիմ՝ զնել աստանօր առաջի նոցա քանի մի աշխարհաբառ խօսս՝ (բառ ոճոյ աշխարհաբառ բառարանին) , և զնել ընդ նոսին զգրաբառ նոյին :

Հասարակից համարօք բանի ցարխօսորհաբանի 'ի գրաբանն :

տ. Իշտէ յեր արջէն կրննե՞ծ ի՞՞մ արտիս ւա- բաները . արժեքնե՞ծ յե-
ղի ի՞՞մ խօսէրս .

«Ահաւասիկ սուաջի առնեմ ձեզ զհոգեոյ խնոյ զպատգամս .
ուսուցից ձեզ զբանս իմ :»

թ. Ասողակէ՞ծ յեղի Էդեարտ , որ մարիկ ընէ՞ք ի՞՞մ ճիշտարահանս բանիս .

«Աղաչեմ զձեզ Էդարք անսալ բանիս մխիթարու թեան :»

Պ. Ի՞՞մաստն-Նեան մարիկ ըրէ՞ք , ո- ի՞՞մաստն է պիտ .

«Լուարուք զիմաստութիւն , և իմաստուն լիբուք :»

Պ. Դո՞ւք մարիկ ընէ՞ք արեղը կո- պէ՞ք հրամայող ըլլայ :

«Դուք փոխանակ լիբոյ՝ հրամանատու կամիք լինել :»

Է. Պէտք է յեղի որ քիչ խօսի՞ք ո- ղապ ի՞՞մանս .

«Պարտ է ձեզ սակաւ բարբաւել և շատ իմանալ :»

Պ. Մե՞նք ինչ որ մեղի հրամայած է ընենք . կեօղճի- ի պէս բարձր
արեղայ յեր ախանջը կանգնէ՞ք . արժեքն ընէ՞ք ո- ղընէլը՝ ամեն մար-
դո- յե-տն է .

«Մեք՝ զոր հրամայեալն է մեզ՝ արասցուք , ազազակն լով՝ որ-
պէս պէտ 'ի բարձր գիտանոցէ 'ի լիբոյն ձեր . այսուհետեւ
առնելն և ոչ առնելն 'ի կամս ազատութեան իւրաքանչիւր
անձին է :»

Է. Չըլլայ որ յեր մեղէն մեկը լե՞՞մպէս-Նեան պէտքոյ՞ արգիտո-
Նեան կո-րո-Նեան պիտ .

«Մի ոք 'ի ձէնջ սիրեացէ զիւրութիւն տգիտութեան յա-
զազս ծուլութեան :»

տ. Որո՞նք որ պօշեաներո- ետեւ կրննի՞ն , իւր-արնի՞ն պահաս է .

«Որք զհետ երթան զնանրութեան պահասամիտք են :»

թ. Ան որ ի՞՞մաստնոց հետ խօսողը ի՞՞ր ըլլայ , ի՞՞մաստն ի՞՞ր ըլլայ .

«Որ զնայ ընդ իմաստունս , իմաստուն եղիցի :»

Պ. Մո-խայէ՞Նեայ մարդը կարօտն-Նեան մեղ ի՞՞ր ըլլայ .

«Անհոգն 'ի կարօտութեան եղիցի :»

Պ. Միտիք մարդը ամեն բանի կրհասարայ .

«Անմեղն հաւատայ ամենայն բանի :»

Է. Թե՞՞մպէլ մարդը նախապո- ի պիտն զամբնիկս .

«Թե՞՞պէտ և նախապի վատ , ոչ ամաչէ :»

Չ. Շարժելոյ ճարտը՝ իր խախտն-նի-նը ծածոն-ի իրպահել .

«Թճագրուցանէ զանարգանս իւր այր խորագէտ :»

ա. Բարկաստիցոյ ճարտը առանց ճարածելո-ւ իրարմէ .

«Բարկաստիցոյ ճարտը առանց խորհրդոյ :»

բ. Սերն իօսիլ Բարկո-նի-ն իւրպահ իրն .

«Բան խիստ յարուցանէ զբարկութիւն :»

գ. Լա-է սապրուլը ճարտը՝ Բան իւր խորհրդի-ն . զի ով որ Բար-կո-նի-ն իր յարկի-ն լա-է Բան զան, որ աճո-ւր Բարկո-նի-ն .

«Լա-է այր երկայնամիտ քան զհար . . . և որ յարթէ բար-կութեան՝ քան որ առնուցու զքաղաք հար .»

դ. Ա՛ որ կո-ւել իր Բարկո-նի-ն Բանի-ն ճարտը իր իրարմէ .

«Պատճառս ինդրէ այր, որ կամիցի քակիլ ի բարկամաց իւրոց :»

ե. Ով որ ինկերն հետ Բարկո-նի-ն իրարմէ, որ-այ հետ պարը-ւ ունի .

«Ամենայն որ որ առ ինկերն բարկութեամբ վարի, առ զբան խաղաղութիւն ունի :»

զ. Ով որ ինկերն իրարմէ ունի, սապրուլի-ն հետ իս-ւ ունի .

«Որ ոխս ունի ինդ ինկերի, զաշխարհ է սառանայի :»

է. Ի՛նչպէս Աստուծոյ հետ սիրով միաբանութիւն ունենայ ան ճարտը, որ պետերո- հետ շարն է որ-եր .

«Չխորդ առ Աստուած սիրով միաբանութիւն ունիցի, որ զիւաց զաշխարհ է :»

ա. Սէի Բանի-ն զիսոյ՝ որ անանի երկարէ ցո-ցրի-ն Վրիստոսի սը-կերի որպէս-նի-նը, ինչպէս որ սէրը :

«Չիք ինչ՝ որ այնպէս նկարագրէ զպատիկը աշակերտին Վրիստոսի, որպէս սէրն :

բ. Սերը սինո- ու զա՛ զ-նի .

«Սիրոյ սահման և չափ ո՛չ է :»

գ. Ինկերն սիրովը կարարո-նի Աստուծոյ սէրը :

«Սիրով ինկերն սէրն Աստուծոյ կատարի :»

դ. Որ եղբորը սիրո-ն համար իրն զիւրար, իր ճարն ինչպէս իւր .

«Որ յանձն չինայիցէ սակս սիրոյ և զբարն, յինչն զխորդ իւր-նայիցէ :»

ե. Ով որ իրն կորսու-նի-ն զրայ համարու-ւ է, ինչպէս պետի ու-րի-ն իր-նի-ն համար ճարարել- ը իւր .

«Որպէս զբաճաւորն նետս ոչ ունի . սոյնպէս անախան ոչ խոցի 'ի արամութենէ :»

Գ. Փեհիւնիւնի պէտ հանումը , ու Վրիստոսի եղբայր օթումը , սր աստեանից ձեռքը աստ զրոյսը ելլելովը զբաճաւորն .

«Մեղկանց իբր զամբարանակի , և օժ իւղովն Վրիստոսի . զի մի կոուեացին 'ի քիզ ձեռք ակոյղանին :»

Դ. Ան կրօնաւորը՝ որ հիշ քան ճշ զանի , նման է մերի վեհիւնիւնի՝ սր մեղքն զբանտար .

«Միայնակեաց անին՝ ըմբիշ է մերի , որ ոչ զմիջոյ ըմբանի :»

Ե. Շատ մարդի . խամահալարութեան էտեալ ընդեղ զմարտութեանն մարտեցան :

«Ազաճութեան ախտի ծառայելով՝ մարտեցան 'ի ճամբարութենէն բազումը :»

Զ. Տահա աղէկ է լաւ անումը՝ ասն ինչ շատ հարստութեանը .

«Լա է անուն բարի քան զմեծութիւն բազում .»

Է. Բան զինքը ճանաչուելն մեծ զնկնումութեան ճշ զեկաց .

«Ոչ զոյ պլ ինչ մեծութիւն քան անձին :»

Ը. Օրոտնի պատուը շատ ըլլայ նէ՝ պատուը զայր կեղեցի . աստ կեօրէ ալ՝ շատ աստութեանութեանը մարտան միտքը կը խոտարակեցի .

«Պատու բազում խնարհեցուցանէ զոտոս ծառոց . այսպէս և անաքինութեան բազումութիւն զմիտս ասն (խնարհեցուցանէ) :»

Թ. Տայգիլը վեր կը բանի պարզուից պատուը . ասանի ալ Աստուծոյ զուր աստութեան մարտը .

«Խէչ բառնայ զոտոս պաղաղից , և երկիւղն Աստուծոյ զառաքինի անձն :»

Պ. Աստութեանութեանը ինչպէս աստուծոյ ու յոյսն է պարզուց բնութեանը .

«Պարի իմն յանկաւոր և պատշաճազոյն է առաքինութիւն բնութեան մանկանց :»

Բ. Մեղանեցում օրեան մերը կը շինէ , աստ կեօրէ ալ եղբայրնեան ինքեղ միայնութեանութեանը աստութեանութեանը .

«Պարք մեղուաց զործնն զմեղք . և հաւասար միարանութիւն կը բարց զառաքինութիւն .»

Ձ. Խոտարհ միտքը խալով պատու զաստ ճշ նէ .

«Վաղք պարագեալ են միտք անհպարտը :»

Ղ. Ուրիշարան աստութեանութեանը կը զ Ֆայրս ճշ զանի .

«Չէ ինչ շատ յայլոց առաքինութիւնս պանծալ :»

դ. Անտի որ զերեւելի և զհոգիէն, աստուծոյ անհրաժեշտ էն .

«Որ զանձինս զողին, լին են պարսաւանօք :»

դ. Ի՞նչ շահ ունի խօսքը, երբ որ գործքը խօսքին չվկայեր .

«Ո՞ր օգուտ՝ ի բանիցն իցէ, յորժամ գործքն բանիցն չվկայեն :»

ե. Աստուծոյ խղճութեամբ խօսքով զի խրատաւոր . զերեւ հասկնայ ալ նէ՛ շահեր .

«Բանիւք ոչ խրատի ծառայ խիստ . զի թէպէտ և իմանայցէ՛ ոչ հնազանդի :»

զ. Անոնց համար զանհոգ ընելը՝ պօշ է . զերեւ ֆայտան թիւ է, ու զարարը շատ .

«Անօգուտ է ջան՝ որ վասն նոցին . զի շահն ստիպալ է, և վնասըն յորով :»

ւ. Իսպախ է Աստուծոյ՝ թիւ ճարտով շատ ճարտու գործք ընել .

«Վիւրիւն է Աստուծոյ ստիպալը զբազմաց գործ գործել :»

բ. Ան զի պէտք չիկայ որ զմեզ աստուծոյ զասիւ, մայն մեղք .

«Չիք անզի որ որոշէ զմեզ Աստուծոյ, բայց միայն մեղքն :»

դ. Թիւ որ մեծ յիշեմք մեր մեղքերը նէ, Աստուծոյ իրճանայ .

«Եթէ մեք յիշեմք զմեզս մեր, Աստուծոյ մտանայ :»

դ. Ամեն ճարտը ինչ բանէ որ իրերէն նէ, կարծէ որ ուրիշն ալ այնպէս է .

«Ամենայն որ՝ յորոց կրէ՛ ի նոյն և զայլս կարծէ :»

ե. Ան աստուծոյ որ իշխան զանի, զը իրար խաղաղութեան մեջ մտալ .

«Առանց իշխանի ոչ կարէ կալ քաղաքն՝ ի խաղաղութեան :»

զ. Ինչպէս որ պաշտ զուրք խօշ է թարսա ճարտու, ասոր պէտ ալ հետոս պեղէ եկած բարի խաղաղ .

«Որպէս ջուր ցուրտ անձին ճարտու պարտիւն է, նոյնպէս աւետիք բարեաց յերկրէ հեռասանէ :»

է. Ան զի պէտք չիկայ աստուծոյ իրար է՝ ասն ինչ անկասած լսելը .

«Տեսութիւն աչաց հաւատարմագոյն է քան զլուր սկանջաց :»

ը. Ան որ գեղեցիկ զրայ իրար կրտսի, կենէ շատով իրանգնի . աստ ան որ բարձր պեղէն իրանի, շատ անգամ իրանի պիւն .

«Որ զլուր յերկրի, արագ անգրէն յասնէ, իսկ որ անկանի՛ ի բարձրութենէ՛ բազում անգամ և մեռանի :»

ւ. Անիկ ստիճանիչ ըլլալէնէն՝ ասհա պէ՛տէր զնաստեցայ .

« Ի զըւշանալն առաւել՝ յաւէտ վնասեցայ : »

բ. Ա՛րբ կըլլայ՝ որ մահն յեւոքն զար շահենամ .

« Ա՛րբ իցէ՛ զն աներկիւղ եղէց՝ ի մահուանէ : »

գ. Աս որ արարար-Բեան զյանեցի՝ Յովակ մարգարէն ըսածին կէ-
րէ , հասցա ինչպէս պիտի հնժեմ ու ժողովեմ կենաց պարտը .

« Աչ սերմանցի արդարութիւն ըստ բանին Յովակայ , և զի-
ւորդ հնձեցից և ժողովեցից զկենաց պտուղն : »

դ. Չափէ դորս բաներու ետեւ ընկեալով՝ իմ բանիս զհասայ :

« Յանչափն ձգտիլ՝ իմոյն ոչ հասի : »

ե. Արեօսին՝ ու զեմ հասկընար , կըկանչէն՝ ու հիշ զեմ լսեր . յան
կորսանն ու զեմ արեփնար , ետարաւանիչ կըլլամ՝ ու զեմ իմանար .

« Խօսին և ոչ իմանամ . զոչն և ոչինչ լսեմ . բարբառին և
ոչ զարթնանամ . . . վերաւորիմ և ոչ ևս զգամ : »

զ. Արծապիւիմ ու պարտ զեմ պար .

« Օ՛աղկիմ և ոչ զպղարերիմ : »

է. Թե՛մէլ կը յըգեմ , ու զեմ ըրծոցընէր . ինչ կը վաստակեմ , ու շատ
Բեկեֆ կընեմ . ինչ ճը կըրեցեմ , ու անհամար զայ կընեմ .

« Հիմն արկանեմ և ոչ զլիաւորեմ . սակաւ վաստակիմ և բիւ-
րըս վասնեմ . զոյզն զանձեմ և անթիւս սպանեմ : »

ը. Հեռուանց մեծ կը խօսիմ . սմա ճողապ պարս արեւնը սոս
կըլլամ ու կըլլայանեմիմ .

« Ի բացուստ ճողոմն խօսիմ , և ՚ի պատասխանատուութեան
պահու պապանձեալ կարկիմ : »

ս. Հիմայ , ալ մեր բանն կարգը զոխենեմ , ու խօսեմ ինչն ալ
երկրիս արարածներուն շրայ .

« Աւ արդ պտուհեան վոխեցուք զկարգ բանիս ՚ի ճաւս պատ-
մութեան արարածոց երկրի : »

բ. Չայել լեռանները երբոր կտեանեն որ երեւոյ հօրը խանասները
ժերս-Բեկե լեռայեր են երկուսը ինչն իօլլեանիւր կճոյնեն , ու երեւոյ
խանասներուն շրայ կը բռնեն . ու ինչ կըրահոր որ գորնեմ նե՛
կորսան անոր . ու ինչպէս որ անիկայ կուգէ երկուսը՝ երեւեմ ալ ան
նոր հետ համայնի կամայնի կըլլան .

« Իբրև տեսնեն ճայք թուրցիալ զթևս հօրն իւրեանց ՚ի

Տերութենէն, աստի և անտի մտանեն, և բառնան զնա 'ի վերայ թեոց իւրեանց. և ջամբեն նմա կերակուր՝ զոր և գրասանն. և սրպէս ախորժէ երթալն նա՝ այսպէս ընդ նմին երթան հանգարակի :»

Գ. Բարաբոթի (Յոհն) ննչ ասի քով հասնի ու քառի նէ, անոր ընկնիլ կարնէ. Յիսէրն ալ համախարղ կերխան անոր քովը, զերէ կրկարթէն իւր ասի է. վէ երբոր կոչեն՝ որ անոր արկը մարնէն, ան ալ հասարչա շիւտար խափախիշ ընելով անոնք կոչուի :

«Պողիպոզ զամենայն քարի յոր հասանէ և հարի 'ի ծովուն՝ զնորուն սանու զգոյն, և ձկունք յանհոզս երթան լուզին ըզնովա. զի համարին թէ քար իցէ. և իրբև կամին մտանել ընդ նովա, բմբունէ զսրան պատրաստական և ուտէ :»

Դ. Տարի Ռեսպային էյեր էնկերէնէ մանն ուրէ, ու անկէ երէն մէկ զարար ճը ըլլայ նէ, կերխայ կոչուի Եսպանի նանէ, ու անով կանցնէ եր ցաւ :

«Տարային կրկայ եթէ ուտիցէ 'ի մնոյ իժի, և սագնասզ ինչ հասանիցէ նմա անտի, երթայ ուտէ դաղձն, և այնու անցուցանէ զտապ նեղութեանն :»

Ե. Այն երբոր Եսպանիա իւրայ, նիւր զնիւր կրնայ բժրշիւկ կերխայ իրանէ քեօ՝ որ կրտի սրբըր Գոյրոզու. կրտի անկէայ Եսպանի զրայ, ու կրբժիւր :

«Արջ յարժամ վերս առնու յանձին, ինքնին զանձն բժշկել գիտէ. երթայ իսէ զարմատ մի, որ կոչն փղովան, զնէ 'ի վերայ վերայն և առնու զբժշկութիւն :»

Զ. Լայեր կոչուի, մոյն ըրէ ուրիշ զարմատայ պատմութիւն մ'ալ. «Թէ կամիս, լուր միւս ևս սքանչելի պատմութիւն :»

Ը. Սէկ ճգնաւոր ճը կրկնայ յորդանան գերիմ քեւարը. ասիկայ ցը ճը իսպո արտառն համայ մարա մաղարու ճը, ու արեաս ոք նա արկը. մէկ մէջ ասլան ճը պարկեր եր : Աս ասլանը երբոր արեաս զճգնաւորը նէ, պարկայ մարա՛սլ ու անհամերը կոճրպել : Տրբնաւորն ալ ըսաւ անոր, ինչ պարպեր Ես, քեյի ալ արկ կայ հոս ընէն ալ. հասպա իւր քոչէն ուրիշ նէ, Ել ու գնա : Ասլանն ան արեանը հեմն Եսա ու գնայ :

«Օր ոմն բնակէր յիզը յորզանանու. և 'ի խտութենէ տօթոյն կմուս (յաւուր միւս) 'ի յայր ինչ և կլիս անկ

ննջեալ առ իւժ մի մեծ յոյժ . որ իբրև ետես զձերն , սկսաւ զոչել և կրճաեալ զատամուկս իւր : Ասէ ցնա ծերն , ընդէր տրամեալ ես . զի կայ աստ տեղի ինձ և քեզ . իսկ եթէ դու ոչ կամիս , արի և զնա : Աւ առժամայն յարեաւ առ իւժն , և զնայ անախ :

Պ . Սորբն Սրապիոն ճգնաւորը կէտն ճարտար էր երկայ շարժ . սուս էր հեղը ուրեքն Բան ճը շունէր : Ալեմիճիւնէրը երբոր արեանն որ անիկայ հինի օրէն պէրի Բան ճը շուն ուրեք , հարցոցն անոր , ինչո՞ւ շէն ուրեք պատուարի . ան ալ ըսաւ անոնց , զի ըն Բան ճը շունիճ . անոնք ալ ըսին , հաստ ինչո՞ւ ճարտար հոս . ան ալ ըսաւ , էյեր յեր կէտն մէկ զարար ճը արտի նէ , դարձոցէր զիս ուր որ գորատ : Անոնք ալ լեզուի ըրին , ու զգորտն լե ճէր արեք անիկայ կէտն . ետքը իրենք հերակոյր արտն անոր , ու արարին շարժ . Սուրբն Արապիոն եմուտ ՚ի նաւ զնալ ՚ի շարժմ , ոչ ինչ ունելով սու ՚ի պէտա իւր : Իսկ նաւորդն իբրև տեսին զի յաւաջնումէ օրէ անախ մինչև ցճինգերորդ օրն ոչինչ ուտեր ծերն , ասնն ցնա , ընդէր ոչ ուտես հայրիկ . ասէ ցնոսա , զի ոչ ունիմ ինչ . ասնն ցնա , և ընդէր մտեր այսր . և ասէ ծերն , թէ վնաս ինչ արարի նաւիդ , դարձուցէր զիս ՚ի տեղին ուր գտիք : Իսկ նորա քննեալ ոչ գտին թէ ով եզ զնա ՚ի նաւն . սպա առեալ կերակրեցին զնա , և տարան ՚ի շարժմ :

Պ . Իշխան ճը կրօնաւոր էր , ու էր Բուր ճարտար արտարներու Բանից , անա քիչ ճըն ալ իրեն համար պահեց . վէ շարժմ որ ճրան արտաւ հարարեալ հաստարտնիւնն ու խոնարհաւիւնն ու արտարտնիւնն : Չարեց ասոր արեք Բարսեղը ասանկ Բան ճը քոն իշխաննիւնիդ կորսեցոցիդ ու կրօնաւորնիւնը զգորտ :

Տէ ալ պէտք է մեզի որ մեր խօսքը դարարեցընենք . զի ըն որ մնալ հոս ըստեցս նէ յեր սերն նախանչը արմնըրը համար հերքէ է . գիտնալով ան Բանն որ կրտնի , լե շարտ խօսքը անկամ կրցաւցընէ .

« Իշխան ոմն եզև կրօնաւոր , և զամենայն ինչ իւր բաժանեաց աղքատաց , և կալաւ սակաւ ինչ ՚ի պէտա իւր . և ոչ կամեցաւ առնուլ յանձն զկատարեալ հնազանդութիւն և զխոնարհութիւն և զանընչութիւն : Աս օա զրեաց մեծն Բասիլիոս այսպէս , « զիշխանութիւն քո կորուսեր և զմիանձնութիւն ոչ գտեր : »

«Եւ արդ պատշաճ է մեզ սալ հանգիստ բանիս, զի բաւական են՝ որք ճառեցանն մինչև ցայսփայր՝ սա 'ի զարթուցանել զնախանձ սիրոյ ձերոյ, դիտելով զասացեալն՝ թէ առաւելու թիւն բանի պատերազմող է լսելաց :»

Յայտմ վայրի և ես սաց աւարտ գործոյս 'ի փառս Վրիստոսի Աստուծոյ և 'ի պատիւ ամենօրհնեալ մօր նորա սուրբ աստուածածնին :

Վ Ա Խ Ո Ն Ն

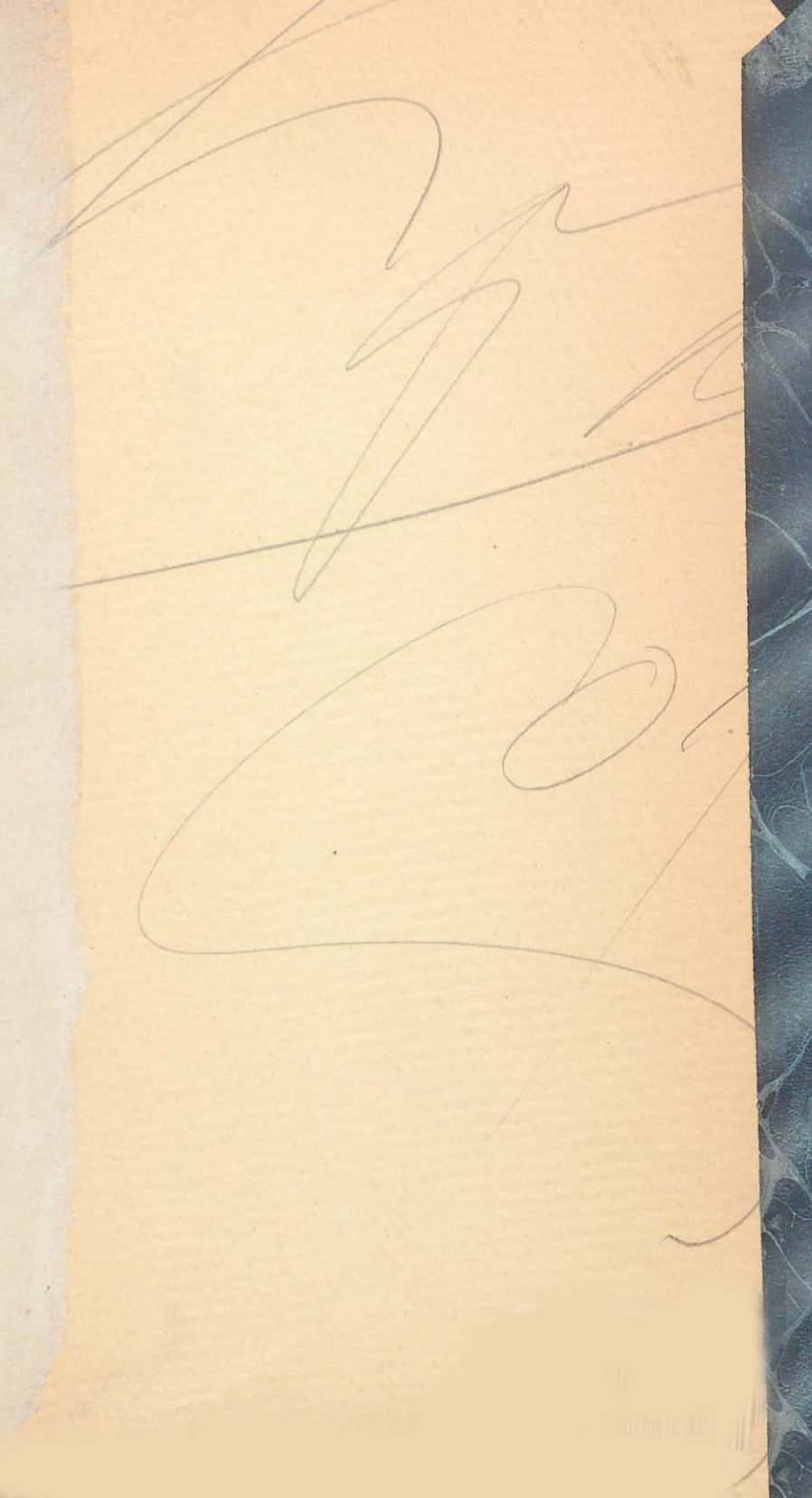
Յ Լ Ն Կ

Հայերէն-օր Գիտելէնայ պարսեանիւնայ յերկրորդ և յերրորդ մասին
այսր #երանիանեմեան՝ ըստ կարգի այլեմեանի :

<p>Ըծական անուն. 91. 163. 195</p> <p>Ըծական առանց գոյականի. 91</p> <p style="padding-left: 2em;">165</p> <p>Ըծական անուն. 98</p> <p>Ըծական դերանուն. 108</p> <p>Ըծականակերտ մասնիկք ըստ դու մք. 98</p> <p>Ընկերեցի ըստ. 121. 223</p> <p>Ընկանոն ըստ. 111</p> <p>Ընկատար ժամանակ. 116</p> <p>Ընուանական հոլով. 100</p> <p>Ընուն. 86. 133</p> <p>Ընուն ըստի. 186</p> <p>Ընցեալ ժամանակ. 116</p> <p>Ընցողական ըստ. 115. 200</p> <p>Ըպունի ժամանակ. 117</p> <p>Ըքրական ըստ. 111</p> <p>Ըրդելիչ խնդրոյ. 218</p> <p>Ըաղաղրեալ անուն. 97</p> <p>Ըաղաղրեալ ըստ. 114</p> <p>Ըաղղատական ածականք. 92</p> <p>Ըայ. 110. 185</p> <p>Ըան. 97. 228</p> <p>Ըանք յաշխարհաբառէ ՚ի գրաբառն. 267</p> <p>Ըառ. 85</p> <p>Ըարգ անուն. 96</p> <p>Ըարգ ըստ. 113</p> <p>Ըացայտիչ. 145</p> <p>Ըացառական հոլով. 101</p> <p>Ըղխմունք ըստից. 119</p> <p>Ըու թ. 240</p>	<p>Ղերադրական ածականք. 92</p> <p>Ղերակատար ժամանակ. 117</p> <p>Ղիր. 20</p> <p>Ղլխաւոր մասունք ըրակա- նու թիւան. 81</p> <p>Ղոյական անուն. 84. 145</p> <p>Ղոյականք ՚ի տղի ածակա- նաց. 164</p> <p>Ղործիական հոլով. 102</p> <p>Ղերանուն. 105. 173</p> <p>Ղերբայք. 121. 125</p> <p>Ղէ մք ըստից. 116</p> <p>Ղէ մք դերանունաց. 107</p> <p>Ղխմորոշականք. 106. 183</p> <p>Ղրադէմ ըստք. 222</p> <p>Ղրական ածականք. 92</p> <p>Ղըանակ ըստից. 118</p> <p>Ղն թամնայ. 138</p> <p>Ղըկար. 242</p> <p>Ղական ըստ. 110. 214</p> <p>Ղական դերանուն. 106. 173</p> <p>Ղնդհանուր կամ հասարակ անուն. 90</p> <p>Ղնդունելու թիւն. 126. 221</p> <p>Ղնդունելու թիւն եալ. 123. 124</p> <p>Ղնդունելու թիւն լի. 124. 226</p> <p>Ղնդունելու թիւն լոց. 132</p> <p>Ղնդունելու թիւն ող. 127. 222</p> <p>թաւ. 140</p> <p>թիւք անուանց. 99</p> <p>թիւք ըստից. 115</p> <p>թիւք դերանունաց. 108</p>
---	---

Թիւք ընդունելութեան.	127	Համաձայնութիւն անուանց	
Թուական անուանք.	90. 167.	ընդ միմեանս.	141
Ժամանակ բայից.	116	Համաձայնութիւն բայից.	135
Ժամանակ ընդունելութեանց.	127	Համաձայնութիւն դերանու-	
Ի ծորցութիւնք բայից.	113	անց ընդ անուանս.	173
Ի ուծմունք շարագրութեանց.	233	Համաձայնութիւն դերանու-	
Խնդիր ածական անուանց.	154	անց ընդ միմեանս.	173
Խնդիր ածականաց յանգւլոց		Համաձայնութիւն ընդունել-	
ի իչ.	158	լութեանց.	219
Խնդիր բաղդատական անու-		Համաձայնութիւն միջական	
անց.	159	անուանց.	166
Խնդիր բայի.	191. 216	Համաձայնութիւնք մասանց	
Խնդիր բնութեան կրաւորա-		բանի.	144
կան բայից.	205	Համառօտութիւն քերական-	
Խնդիր բնութեան ներգործա-		նութիւն.	245
կան բայից.	193	Հայցական հօլով.	101
Խնդիր գոյական անուանց.	154	Հանրական անուանք.	168
Խնդիր զիմաղուրկ բայից.	213	Հասարակ բայ.	112
Խնդիր էական բայից.	114	Հարցական անուանք.	92 168
Խնդիր թուական անուանց	166	167	
Խնդիր հարցական անուանց.	166	Հարցումն և պատասխանի.	854
Խնդիր մասնական անուանց.	163	Հաւքական անուն.	90
Խնդիր չէղոքական բայից.	205	Հոլովմունք անուանց.	183
Խնդիր սեռի կրաւորական		Հոլովք անուանց.	100
բայից.	103	Հոլովք և հօլովմունք զեր-	
Խնդիր սեռի ներգործական և		անուանց.	108
հասարակ բայից.	193	Հոլովք ընդունելութեանց.	128
Խոնարհմունք բայից.	123	Հրամայական կղանակ.	119
Խորթին շարագրութիւն.	232	Չէք անուանց.	96
Կաղմութիւն բայի.	229	Չէք բայից.	113
Կանոնաւոր բայ.	111	Չէք ընդունելութեանց.	127
Կատորեալ ժամանակ.	116	Սակբայ.	135
Կետադրութիւն.	136	Սանական անուանք.	92
Կոչական հօլով.	102	166, 171	
Կրաւորական բայ.	111	Սասունք բանի.	246
Համաձայնութիւն ածական ա-		Սիջակ շարագրութիւն.	231
նուանց ընդ ածականաց.	170	Սիջական անուանք.	92. 166
Համաձայնութիւն ածական ա-		Սիջակէտ.	237
նուանց ընդ գոյականաց.	160	Սիջարկութիւն.	141

Յաճախութիւն ըստից.	113	Պարտական Տոլով.	102
Յատկացուցիչ.	158	Պարզ անուն.	96
Յատուկ անուն.	90. 147	Պարզ բայ.	113
Յարաբարդ անուն.	81	Պարզ շարադրութիւն.	230
Յարաբերական դերանուն.	107	Պարոյկ.	237
109.	178	Պէսսպիսութիւն շարադրու-	
Յարակատար ժամանակ.	117	թեանց.	219
Յարմարագրութիւն.	236	Սահմանական եղանակ.	118
Նախագաղափար կամ նա-		Սեռական Տոլով.	160
խտոյ պ անուն.	98	Սեռք անուանց.	94
Նախագաղափար բայ.	114	Սեռք բայից.	111
Նախագաղափար դերանուն.	106	Սեռք ընդունելութեանց.	126
Նախագրութիւն.	130	Սոսկ.	240
Նախդիր ածականաց.	163	Սուղ.	240
Նախդիր դերանունացս այս,		Ստացական դերանուն.	105
այդ, այն.	175	109, 177	
Նախդիր ՚ի բացայայտիչս.	146	Ստորագասական եղանակ.	120
Նախդիր ՚ի յատկացուցիչս.	150	Ստորակէտ.	136
Նախդիր խնդրոյ բայից.	216	Վ անկ.	98
Ներգոյական Տոլով.	102	Վ երացեալ անուանք փոխա-	
Ներգործական բայ.	111	նակ ածականի.	165
Ներկայ ժամանակ.	116	Վ երբերական անուանք.	92
Նշանագիր.	238	169, 170	
Նշանագրութիւն.	239	Վ երջակէտ.	137
Շ աղկապ.	141	Տառ.	84
Շ հշտ.	241	Տեսակք անուանց.	98
Ոլորակ.	243	Տեսակք բայից.	114
Ուղղական Տոլով.	100	Տեսակք դերանունաց.	105
Չեղորքական բայ.	112	Տեսակք ընդունելութեանց.	
Պատմական Տոլով.	101	Տրական Տոլով.	101
Պատուադրութիւն.	243	Յուցական դերանուն.	105
Պարագայք անուանց.	94	108, 174, 175, 177	
Պարագայք բայից.	111	Փարենթազի կամ փակագիծ.	231
Պարագայք դերանունաց.	106	Քրեականութիւն.	82
Պարագայք ընդունելուց.	126	() ինակ պէսպէս շարադրու-	230

7166

